

"Beretning fra Fredskommissionen af 1998"

Udgivet af Fredskommissionen
oktober 1998

Udsendt af "Fred på Nettet" i RTF-format
med Bilag i HTML-format.

Downloadet fra "Fred på Nettet"
OnLine Biblioteket - FRED.dk/biblion/

"OnLine Biblioteket" i Fred på Nettet
er startet af Aldrig Mere Krig
ved Tom Vilmer Paamand og Holger Terp

Kommentarer sendes til WebMaster@FRED.dk

Elsk-værdig sikkerhed

Betænkning fra fredskommissionen af 1998

Forord

Resumé af konklusioner

Indledning

Sikkerhed

Hvad er fred?

En fredelig verden

En gang i fremtiden

Trusler mod Danmark, nu og i en overskuelig fremtid

Militær aggression

Demokratisk forfald

Økonomisk afhængighed

Sociale svigt

Miljøet lider nu og i fremtiden

Andre trusler

Krig ved fejltagelse

Kulturelle trusler og aggression

Vildledende propaganda

Våbenkapløb

Hvad kan vi gøre?

Sikkerhedspolitiske scenarier

Vi gør osm vi altid har gjort

Angrebsstyrker nedrustes

Nationalt militær nedrustes

Er vi modne?

Konkrete forslag

International indsats mod militære konflikter i verden

International indsats til forebyggelse og afspænding af internationale konflikter

National indsats til nedbringelse af egne militæromkostninger

National indsats til forsvar for dansk suverænitet

Afsluttende bemærkninger

Noter

Bilag til Fredskommisionens betænkning
(Bilag er vedlagt i HTML-format)

Sikkerhed- *Af Geert Grønnegaard*

Hvad betyder ordet sikkerhed for det enkelte menneske, ung eller gammel?

Sikkerhedspolitik med andre midler end våben- *Af Anton Aggernæs*

Indledning om sikkerhed/tryghed i dagligdagen

Sikkerhed, tryghed og fred, i større perspektiv

Elsk-værdig sikkerhedspolitik

En Fredelig Verden- *Af Erik Lau Christensen*

Hvad er fred?- *Af Erik Lau Christensen*

En gang i fremtiden...- *Af Holger Terp*

Det er nu mærkeligt at tænke sig- *Af Carsten Rütting Schweitz*

Våbeneksport fra foregangslande - *Af Geert Grønnegaard*

Boomerangen

Registrering af handelen

Statens kontrol

Et svar med perspektiv

De brugte

Våbenhandel : Fokus på handel med småkalibrede våben (small arms)- *Af Holger Terp*

Våbenhandel efter den kolde krig i årene 1997 og 1998- *Af Holger Terp*

Kassetænkning- *Af Holger Terp*

Fjendebilleder og Islam- *Af Kaj Ove Krogh*

Løgn og latin: Sagt og skrevet om Politiets- og Forsvarets efterretningstjenester- *Indsamlet af Holger Terp*

Noter om de danske efterretningstjenesters historie- *Af Holger Terp*

Politiets Efterretningstjeneste

Hærens Efterretningstjeneste

Rod i militarismeudgifterne- *Af Holger Terp*

Militarismeudgifter

Frynsegoder

Jongereling med bevillinger

Bogholderimæssige problemer

Langvarig kritik af forsvarsministeriet

Forsvaret betalte pr-tur for våbensalg

Mangelfulde oplysninger til statsrevisorne

Aktiviteter fører ikke til besparelser

DeMars - Forsvarets økonomistyringsprogram

MILAG - hærens lager- og beholdningssystem

Frem og tilbage med sergentskolen

Fremmedledionen - Den danske internationale Brigade

Civile militære projekter finansieret af EU

Manglende bevillingshjemmel

Militærpsykologi - en komedie i fem akter- *Af Holger Terp*

Scene 1 - krig er en sygdom
Scene 2 - populært forsvar
Scene 3 - farlige fiskekuttere
Scene 4 - en spøgelseshistorie
Scene 5 - miljøberedskabet
Hospitaller eller kampfly?- *Af: Anne og John Avery*
Styrkelse af FN's rolle- *Af John Avery*
En international politistyrke- *Af John Avery*
Briand-Kellogg-traktaten - den ukendte traktat- *Af Holger Terp*
Retten til fred- *Af Finn Ekman*
Dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik
Bjergprædikenens fredspolitik- *Af Holger Terp*
Leo Tolstoj
Kristen
Fredsdebatten i middelalderen
Magt
Etienne de la Boétie
Frivilligt Slaveri
William Lloyd Garrison
New Englad Non-Resistance Society
Tolstoj-tilhængere
Sagtmodighedslæren og civil ulydighed
Ikkevold
Fredslitteratur i Danmark
Mådehold
Vegetarismen
Naturistbevægelsen
Bibliografi over Leo Tolstoj
International militærnægtelse et redskab for fred og frihed- *Af Peter Mikael Hansen*
Anders Boserup: Krigsforebyggelse ved defensivt forsvar- *Af Inger Bjørn Andersen*
Atomvåbenfri zoner, et skridt nærmere en atomvåbenfri jord- *Af Finn Ekman*
Medlemmerne af Fredskommissionen 151

Fredskommisisonen af 1998

Forord

De enkeltstående bidrag fra kommissionens medlemmer er optrykt som bilag (med forfatternavn) til betænkningen. Disse bidrag har sammen med et omfattende materiale fra aviser, bøger m.v. indgået i analysearbejdet og dermed dannet grundlag for de forslag og konklusioner, som er præsenteret i betænkningen.

Betænkningen udtrykker derfor kommissionens fælles indstilling, mens bilagene hver for sig udtrykker forfatterens indstilling. Der har naturligvis ikke været enighed om alle forhold i vore drøftelser, men der har været tale om en frugtbar bearbejdelse, som har ført til bred enighed om den betænkning, som her fremlægges.

Vi skylder en stor tak til Fredsfonden, Fredsskattefonden, Græsrodsfonden og Mellempøkeligt Samvirke for økonomisk støtte til gennemførelse af vores arbejde. Uden denne støtte ville arbejdet ikke have været muligt.

En specielt tak til Fredsfonden, som beredvilligt har stillet mødelokale til rådighed, og muliggjort kopiering af mødereferater og indlæg m.v. til kostpris. Ulla Røder fortjener særlig tak for effektivt sekretariatsarbejde.

Samtlige medlemmer af Kommissionen har medvirket med deres personlige viden, erfaring og vurdering, og binder derfor ikke de organisationer, de hver for sig er medlem af. Medlemmernes navne og tilhørsforhold er nævnt på sidste side i denne betænkning.

Alle er indstillet på - i det omfang det er praktisk muligt for den enkelte - at deltage i mundtlige og skriftlige debatter om disse vigtige emner.

Introduktion

Efter Øst-Vest-afspændingen og ved Sovjetunionens sammenbrud skete der i Danmark - som i andre lande - en markant svækkelse af de fleste fredsbevægelser hvad angår medlemstal og aktivitetsniveau.

Men antallet af krige i verden og antallet af terrortrusler og terrorhandlinger faldt ikke. Samtidig svækkedes FN fordi USA (med NATO og SEATO) herefter stod tilbage som verdens eneste stormagt, med Kina som en reelt mulig, fremtidig stormagt.

At den muslimske verden skulle være en potentiel stormagt virker mindre realistisk. På trods heraf synes megen propaganda for fortsat militarisme at bygge på denne forestilling om en kommende trussel fra muslimske lande.

Erkendelsen af disse forhold er kommet sent, men blev tiltagende klar i 1997-98 for Fredsbevægelsens Koordinationsgruppe, som bl.a. omfatter

Aldrig Mere Krig, Kvinder for Fred, Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed, Kvækerne, Militærnægterforeningen og Samarbejdskomiteen for Fred og Sikkerhed.

På forslag fra Holger Terp og støttet af Peter Mikael Hansen besluttede Koordinationsgruppen sig for at tage initiativ til at invitere en bred gruppe (i alt ca. 50) danske borgere til at bidrage i en Fredskommissions analyse af Danmarks freds- og sikkerhedspolitik med sigte på udarbejdelse af en betænkning herom.

De interesserede, som kunne afse tid til dette arbejde, dannede 6. maj 1998 Fredskommissionen af 1998.

Gruppen opfattede sig selv som en modvægt til Forsvarskommissionen, som forventedes at afgive betænkning i oktober-november 1998, og ønskede at være med til at levendegøre den debat, som derefter gerne skulle danne grundlag for den politiske beslutningsproces.

Derfor har vi i samarbejde med bl.a. Danske Læger mod Kernevåben hermed ønsket at videregive vore analyser af og forslag til, hvordan Danmark kan forblive et trygt land at leve i.

Resumé af konklusionerne

Ingen militære trusler kan øjnes mod Danmark inden for en lang årrække. Truslerne mod Danmarks suverænitet og danskernes fremtid findes inden for det demokratiske forfald, den økonomiske afhængighed af fremmede magter, de sociale svigt, de miljømæssige forandringer, risikoen for krig ved fejltagelse, kulturelle angreb eller aggressioner og især den vildledende propaganda.

Specielt truer den vildledende propaganda om den muslimske fundamentalisme med at føre til nye blokdannelser i verden, oprustning og forøget risiko for mindre og større krige.

Sikkerhedspolitisk kan Danmark vælge at fortsætte i traditionelle tankebaner, med det sandsynlige resultat at medvirke inden for NATO til optrapning af spændinger over for den muslimske verden i alliance med USA og Israel.

Derved medvirker vi nødvendigvis til etableringen af en eller flere blokdannelser bestående af nationer, som føler sig truet af NATO, USA og Israel. En ny kaprustning vil blive resultatet, og risikoen for mindre og større, væbnede konflikter vil stige dramatisk - muligheden for fatale følger vil vokse.

Sikkerhedspolitisk kan Danmark alternativt vælge at bruge sin indflydelse i NATO, OSCE og FN til at optrappe nedrustningen, først inden for NATO, som med over 4 mill. mand udstyret med avancerede våben er så stærk, at ingen magt i dag kan true alliancen.

Styrke til fred

Den styrke kan bruges til at indlede en verdensomspændende nedrustning til det nødvendige for defensivt forsvar. Danmark kan samtidig medvirke til styrkelse af FN, således at organisationen kan opleves som uafhængig af stormagtsinteresser, og velegnet til at beskytte og forsvare også små nationer mod militære og økonomiske m.v. overgreb fra større magter.

Såfremt det lykkes at igangsætte og gennemføre sådanne tiltag, vil muligheden for afskaffelse af alle militære styrker i verden ikke blot være en utopi, men reelt fremstå som en mulighed.

Det er Fredskommissionens forslag, at danske politikere forsøger at udnytte de helt specielle forhold, som findes i dag i verden, hvor ikke blot Danmark kan se sig fri for muligheden for udefra kommende, militær aggression, men det samme også er tilfældet for mange andre lande. Dette forhold forstærkes af NATO's usædvanlige mulighed for at igangsætte en nedrustning i hele verden.

En sådan indsats bør ikke stå alene, men de virkelige trusler mod dansk suverænitet og frihed i fremtiden bør samtidig imødegås. Omkostningerne ved denne indsats foreslås dækket gennem reduktion af militærudgifterne i takt med afrustningen. Grundlaget for disse konklusioner og forslag beskrives i denne betænkning, som også indeholder mere konkrete forslag til politikerne.

Indledning

Mange aktuelle forhold omkring freds og sikkerhedspolitik blev tydeliggjort under det Sociale Topmøde i København i 1995.

Statsministerens åbningstale var inspirerende. Som indledning til Fredskommissionens betænkning tillader vi os at citere centrale dele af denne tale (egen oversættelse fra den engelske tekst):

“Social udvikling er grundlæggende for enhver - ganske som fred og sikkerhed. De er to sider af samme sag.

- Vi er klar til at forpligte os til beslutninger og handling for social udvikling overalt i verden.

- Vi må forpligte os, fordi vi lever i en verden med uacceptable modsætninger.

- Rigdom vokser for nogle. Men samtidig ser vi ubeskrivelig fattigdom for andre.

- Global rigdom er syvdoblet over de seneste 50 år. Levealder, antallet af læsekyndige og grunduddannelse er vokset. Men disse ændringer er sket samtidig med forøget fattigdom, arbejdsløshed, social udstødelse og uro.

- På den anden side ved vi, at kun en brøkdel af militæromkostningerne i vore lande kunne sikre grundlæggende sundhedsindsats for alle i udviklingslandene.

- Vi står med behovet for at ændre historiens udviklingsretning.

- Lad os stræbe efter at sikre, at udviklede lande og udviklingslandene afsætter større procentdele af bistand og nationale budgetter til sociale programmer.

- Som ledere af stater og regeringer må vi præstere globalt lederskab i en verden med en fælles fremtid. Det er vor pligt at tage vare på den globale udvikling, dens muligheder og trusler.

- Dette topmøde er en milepæl i De Forenede Nationers historie. Dette topmøde er en udfordring for organisationen. Vi har en enestående mulighed for at opfylde grundlæggernes visioner, hvis vi fører dette Topmødes Deklarationer igennem til handling.

- Det er afgørende, at hver af vore regeringer, parlamenter og civile samfund følger op på de politiske forpligtelser på det nationale niveau.

- Vi må tilskynde folk - herunder NGO'er - til at forblive partnere og aktive medarbejdere i den videre proces. Vi kan ikke skabe en bedre fremtid uden samarbejde fra NGO'ernes side. Sammen udgør vi en stærk alliance.

- På det internationale plan er der behov for at bruge De Forenede Nationer og andre, multilaterale institutioner bedre.

- Troværdigheden af dette topmøde afhænger af de kommende år.

- Tillad mig at fremsætte to appeller:

- For det første: Lad os i de kommende måneder nå til konkrete aftaler om eftergivelse af bilateral gæld. Gældsfrigørelse er af afgørende betydning for de fattigste lande. At eftergive disse gældsposter skulle være overkommeligt for den rige verden. Men vi må også i fællesskab behandle problemerne med multilateral gæld.

- På den anden side må vi sikre, at denne gældsfrigørelse anvendes til sociale forbedringer for de fattigste, for at imødekomme grundlæggende behov som sundhed, rent drikkevand, boliger, uddannelse, beskæftigelse og lige muligheder for kvinder og mænd.

- For det andet: Lad os forsikre hinanden om, at vi skal bruge vore ressourcer til virkeliggørelse af vore forpligtelser - også i de såkaldte rige lande.

- Vi har lært, at økonomisk vækst alene ikke beskytter os mod marginalisering og sociale problemer. Politisk beslutsomhed er også nødvendig her.

- Lad os give Jordens folk et anstændigt liv.

- Vi har redskaberne. Lad os bruge dem.”

Vi vil gerne med denne betænkning medvirke til, at disse tanker omsættes til praktisk politik i højere grad end det hidtil er sket. Vi har også ladet os inspirere af NGO'ernes alternative Københavner Erklæring fra samme Sociale Topmøde.

Det er vort håb, at de klare alternativer, vi ser for Danmarks sikkerhedspolitik inspirerer andre til debat. I det omfang, vore analyser og konklusioner bekræftes, er det vort håb, at vore politikere også vil bidrage til virkeliggørelse af bl.a. de tanker, som Statsministeren har udtrykt ovenfor.

Sikkerhed

Sikkerhed er at overleve. Vi frygter vold, og vil ikke miste friheden. Vi vil sikre os. Metoderne, hvormed vi søger at sikre os, er forskellige. Sikkerhed for militærpersoner og sikkerhedsstyrker og landets bløde civilbefolkning er ikke altid det samme.¹

Erfaringer fra virksomhedsledelse, børneopdragelse og statsledelse tyder på, at autoritet, magtudøvelse og dominans kun kortsigtet og med ringe resultat leder til tryghed og sikkerhed, mens elsk-værdighed i ordets hele betydning kan skabe vedvarende tryghed og sikkerhed hos mennesker.²

En sammenligning mellem USA og Canada er slående, idet omfanget af volds- og drabskriminalitet er flere gange større i USA end i Canada. Forskellen ses som udtryk for forskel i våbenlovgivning og menneskesyn.

Udviklingen af sikkerhedspolitik, som bygger på et sådant menneskesyn, som begrænser volds- og drabskriminalitet - også i form af krige, er altså mulig.

- Den indeholder bl.a. styrkelse af en U-landspolitik, som yder hjælp til selvhjælp, styrker uddannelse og sundhed, og letter gældssanering.
- Den hæmmer eller begrænser de frie markeds kræfters mulighed for at blive misbrugt til udplyndring af U-lande (strukturel vold), og til opbyggelse af mafialignende strukturer i de enkelte lande og i verdenssamfundet.
- Den indsætter international og uvildig kontrol med våbenproduktion og -handel, og generelt nyttiggør og videreudvikler de erfaringer, som er høstet i de skandinaviske lande politisk og ledelsesmæssigt.

Statskommunismens fejlagtige forsøg på at gennemtvinge f.eks. planøkonomisk styring og anden centralstyring brød sammen. Den efterfølgende uhæmmede frihed til at misbruge den frie markedsøkonomi er nu også ved at bryde sammen.

Tilbage står de gode erfaringer fra Skandinavien med de nødvendige begrænsninger af friheden, f.eks. begrænsning af markeds kræfternes frie spil.

Det centrale tema i vores betænkning er *elsk-værdig sikkerhedspolitik*. Vi forestiller os ikke, at verden kan forandres fra dag til dag, men vi er overbevist om, at danske politikere har mulighed for at beslutte og gennemføre ændringer i dansk sikkerheds- og forsvarspolitik, som vil kunne præge resten af verden.

Danmark har mulighed for at være et foregangsland, specielt på det sikkerheds- og forsvarspolitiske område. Hvordan det vil kunne ske, vil vi beskrive i denne betænkning.

1.. Grønnegaard, Geert: Sikkerhed. Bilag 1 til Fredskommissionens Betænkning.

2.. Aggernæs, Anton: Sikkerhedspolitik med andre midler end våben. Bilag 2 til Fredskommissionens Betænkning.

Hvad er fred?

Når vi vil sikre freden, er det nødvendigt for os at vide, hvad fred er.

Fred er ikke blot fravær af krigstrusler, krigsforberedelser og krig. Det oplever vi dagligt i vores eget liv - og i den store verden.

Fred mellem folk er resultatet af en politisk og social proces, som dynamisk fortsat bearbejder små og store konflikter konstruktivt til ny udvikling for samfundet og for dets borgere.³ Denne proces er nødvendig for bevarelse af freden.

Fred er en indre tilstand af harmoni i det enkelte menneske, og samtidig en harmonisk tilstand mellem mennesker.

Et menneske, som har oplevet at være i splid med sig selv, og derefter har fundet fred i sit sind, kan forestille sig, hvorledes freden kan være en befrielse og lettelse mellem mennesker.

Splid mellem mennesker, mistro, bagtalelse og propaganda kan altsammen bidrage til at skabe frygt og ufred. Frygtens verdensbillede fører til selvforsvar og dermed kamp.

Gode erfaringer, derimod, opbygger et tillidens verdensbillede i tryghed - det frigør kræfter til at skabe nyt og opbygge muligheder sammen med andre.

Et menneske, som er dybt forankret i en indre fred, kan virke som en lynafleder for en gruppe ufredelige mennesker, som derved kan føle tryghed til at slippe frygtens verdensbillede, og samarbejde i tillid⁴.

Fredstvang

Mennesker, som tror de kan skabe fred ved at føre krig, kunne lære noget ved at studere f.eks. Europas blodige krigshistorie. Krig kan højst tvinge nogle mennesker til - for en tid - at stoppe kampen.

Men hadet lever videre og vendes måske nu mod den såkaldte fredsskaber. (Det ville måske være mere ærligt at anvende den korrekte oversættelse af det amerikanske udtryk: Peace enforcement. Det ville så på dansk blive: Fredstvang⁴¹.)

Hvis fredstvang skal føre til egentlig fred, må hadet, frygten, rædslen, vreden, sorgen og alle de andre, voldsomme menneskelige følelser, som også er følger af krigen, udløses - i tilgivelse og forsoning.

Den transformationsproces kunne og burde startes inden krigen brød ud. Det var hensigten med FN, og det er fortsat håbet, at FN vil få chance for at medvirke til at muliggøre denne transformation hos befolkninger og enkeltpersoner, som er indblandet i konflikt, inden konflikten fører til krig.

3 . . Hammerich, Else: Konfliktløsning og forsoning. Bilag 3 til Fredskommissionens Betænkning.

4 . . Christensen, Erik Lau: Hvad er fred? Bilag 5 til Fredskommissionens Betænkning.

En fredelig verden

En verden i splid med sig selv kan ikke bestå, når den satser på atomvåben.

Hvordan ser en fredelig verden ud?

Mennesker drømmer om en fredelig verden. Drømmen er en drivkraft for mennesker, men må parres med en indsats, en bestræbelse - en handling, for at føre til forandring.

Mennesker har den verden, de fortjener.⁵

Hvis drømmen om en fredelig verden skal virkeliggøres, må det enkelte menneske stræbe efter at fortjene en bedre verden at leve i.

Hvis en sådan bestræbelse breder sig til mange mennesker, - så vil vi måske en dag forenes i en sådan drøm og bestræbelse verden over, og drømmen kan blive til virkelighed.⁶

En gang i fremtiden

Mennesker har vanemæssigt knyttet forestillingen om fred til militært forsvar, alliancer og overnationale organer.

Almindelige mennesker må selv medvirke til at forme drømmen om fred i konkrete mål. Fremgangsmåden kunne være konkurrencer om essays eller noveller om emnet.

Når almindelige mennesker har formet konkrete forestillinger om, hvad en fredelig fremtid kunne indebære, vil mennesker kunne arbejde for virkeliggørelse af drømmen om fred - måske om 30 eller 100 år.

Et eksempel:

Ingen krige, ingen militær organisation, ingen våbenhandel eller -fabrikation, ingen militærforskning, ingen soldater, ingen efterretningstjenester.

Handel styret af lov, ingen told, men fri cirkulation af varer, tjenesteydelser, informationer og personer overalt på hele kloden.

Befolkningerne deltager aktivt i politiske debatter og beslutninger, som vedrører dem selv, i små, administrative enheder, hvor uenighed mellem politikere og enkeltpersoner er velset og kun sjældent kalder på professionel hjælp.

Undervejs mod denne fredelige verden blev våbenhandel og -fabrikation en dårlig forretning, som mistede national støtte. Ressourcerne gik i stedet til social udvikling i de fattigste lande, udvikling af demokrati og forbedring af miljøet.

Fokus for forskerne skiftede fra militær til miljø, undervisning og kultur. Våben blev destrueret.⁷

5 . . . Schweiz, Carsten Rütting: Det er nu mærkeligt at tænke sig. Bilag 7 til Fredskommissionens Betænkning.

6 . . . Christensen, Erik Lau: En fredelig verden. Bilag 4 til Fredskommissionens Betænkning.

7.. Holger Terp: Engang i fremtiden. Bilag 6 til Fredskommissionens Betænkning.

Trusler mod Danmark

Nu og i en overskuelig fremtid

Inden vi former forsvaret, er det godt at vide, hvilke trusler man udsættes for, og hvilke værdier man ønsker at forsvare. Det er banalt, men nødvendigt at holde sig for øje, når Forsvaret (og forsvarspolitikken) er blevet en institution, som præges af traditioner og vaner.

Vi har forsøgt at se bredt på spørgsmålet om, hvad der truer Danmark nu, og hvilke trusler vi kan forvente inden for en overskuelig fremtid.

Militær aggression

En militær trussel anses almindeligvis for at være den største fare for et lands selvstændighed. Sådan har det været historisk set, men nutiden viser tendenser i nye retninger. Militære trusler forekommer fortsat verden over, men der anvendes i dag mange andre metoder til at undertvinge en nation.

De militære trusler mod Danmark har været forholdsvis lette at overskue: Forsvarsministeriet har selv for få år siden konstateret, at der ikke findes aktuelle trusler mod Danmark, og at de ikke forventes at kunne opstå inden for en overskuelig fremtid.⁸

Samme konklusion er Forsvarskommissionen, ifølge avisreferater, også kommet til.⁹ Mange andre lande er i samme gunstige situation; dette gælder størsteparten af NATO-landene.

Den væsentligste sikkerhedspolitiske ændring, som er sket siden Berlin-murens fald, er beslutningen om udvidelsen af NATO østover, som forhåbentlig ikke vil medføre nye trusler fra Rusland.

Det kan man næppe forestille sig, at vore militære eksperter har ment; så var Danmarks stilling til NATO-udvidelsen formentlig blevet en anden.

Så vi føler os trygge ved den vurdering, forsvarsministeriet selv har givet af de potentielle, militære trusler mod Danmark: De findes ikke (i Danmarks nærhed) og forventes ikke at opstå inden for en overskuelig fremtid.

Truslerne mod Danmark er af en anden art, og forsvaret mod truslerne må derfor også få en anden form end militært. Vi ser gerne, at denne konklusion sættes under debat i Danmark.

8.. Møller, Bjørn: Hvad skal vi med et forsvar? Information, 16. oktober 1998.

9.. Selv om Forsvarskommissionens betænkning ikke er kommet ved udgivelsen af Fredskommissionens betænkning, kan vi ud fra det sidste års avisartikler komme med et gæt på forsvarskommissionens anbefalinger. Vi formoder de vil være: 1) bekræftelse af de sidste små ti års nye danske militarisme, 2) styrkelse af dansk deltagelse i internationale konflikter, 3) indkøb af materiel til disse opgaver, 4) øget professionalisering af de væbnede styrker, 5) sammenlægning af enheder og 6) stort set uændrede bevillinger til forsvaret. Vores formodninger bygger på følgende artikler:

Andersen, Simon: Forsvaret skal kunne det hele / Simon Andersen ; Jesper Larsen : Jyllands-Posten, 4.10. 1997

Boesgaard, Niels Eric: Baltiske NATO-soldater trænes i Viborg : Berlingske Tidende, 15.8. 1998

Boesgaard, Niels Eric: Et uklart fjendebillede: Berlingske Tidende, 23.9. 1997

Domino, Søren: Viborg til kamp for regiment : Jyllands-Posten, 9.8. 1998

Heinesen, Knud: Fredsdividenden er indkasseret : Jyllands-Posten, 23.8. 1998

Larsen, Jesper: Danskerne er klar til kamp / Jesper Larsen ; Michael Bjerre ; [interview] Jørgen Estrup ; [interview] Peter Skaarup : Berlingske Tidende, 17.8. 1998

Larsen, Jesper: Flere jagerfly skal til udlandet / Jesper Larsen ; Michael Bjerre : Berlingske Tidende, 16.8. 1998

Larsen, Jesper: Forsvarsminister - i en tid uden fjender / Jesper Larsen ; Troels Mylenberg ; [interview] Hans Hækkerup : Berlingske Tidende, 30.8. 1998

Larsen, Jesper: Hjemmeværnet på kur : Berlingske Tidende, 3.8. 1998

Larsen, Jesper: Nye ubåde til den danske flåde / Jesper Larsen ; Michael Bjerre : Berlingske Tidende, 15.8. 1998

Larsen, Jesper: Støtten til hjemmeværnet rasler ned / Jesper Larsen ; Michael Bjerre ; [interview] Poul Andersen : Berlingske Tidende, 17.8. 1998

Larsen, Jesper: Viborg vil betale dyrt for at bevare sin kaserne / Jesper Larsen ; Michael Bjerre : Berlingske Tidende, 7.8. 1998

Mose, Peter: Flere soldater til udlandet : Det danske flyvevåben skal i højere grad deltage i internationale luftoperationer : Politiken, 25.9. 1998

Mose, Peter: Flyvestation i Jylland truet af sparekniven : Helikopterenhed vil blive barberet bort, hvis forsvaret sammenlægger alle tjenester : Politiken, 25.9. 1998

Mose, Peter: Hæren skal ud i verden : Oplæg til, at Danmark skal være med til at løse krigsopgaver fjernt fra fædrelandet / Peter Mose ; Bjarne Steensbeck : Politiken, 6.8. 1998

Mose, Peter: Krigen føres langt fra hjemmet : Klare sikkerhedspolitiske fordele for Danmark ved internationalt engagement sammen med USA / Peter Mose ; Bjarne Steensbeck : Politiken, 6.8. 1998

Mose, Peter: Plan om kaserne lukning / Peter Mose ; Bjarne Steensbeck : Politiken, 6.8. 1998

Mose, Peter: Ringe vilje til at slanke forsvar : Kommission: Ingen konventionel militær trussel mod Danmark i de næste ti år : Politiken, 5.8. 1998

Nilson, Nils Chr.: Danmark rustet til krig i Polen : Halvdelen af krigsstyrken sendes sydpå hvis det går løs : Ekstra Bladet, 6.8. 1998

Nilson, Nils Chr.: Oprør i forsvaret: Vi er for mange : Milliarder bruges til overflødige lønninger : Ekstra Bladet, 8.8. 1998

Nilson, Nils Chr.: Stjernekrig mod Gaddaffi : Forsvaret vil have milliardbeløb til missilforsvar mod Libyen : Ekstra Bladet, 6.8. 1998

Ritzaus Bureau: Forsvaret vil have flere penge : Forsvarsminister Hans Hækkerup er på forhånd positivt indstillet : Information, 2.1. 1998

Stenstrup, Mads: Forsvaret slipper billigt : Jyllands-Posten, 3.8. 1998

Stenstrup, Mads: Forsvarets fremtid sikret : Jyllands-Posten, 3.8. 1998

Stenstrup, Mads: Omlægning af forsvaret : Jyllands-Posten, 5.8. 1998

Wahl, Jørgen: Forsvaret i det 21. århundrede : Berlingske Tidende, 5.9. 1998

Demokratisk forfald

Hvis en fremmed magt har ønske om at opnå afgørende indflydelse i f.eks. Danmark, så er den enkleste metode naturligvis at sikre denne indflydelse gennem landets ledelse, således at danske ministre godvilligt samarbejder om at tilgodese den fremmede magts interesser.

Noget sådan kan naturligvis principielt ikke ske imod befolkningens vilje, hvis de demokratiske spilleregler opretholdes.

At opretholde demokratiske principper forudsætter, at politikerne mødes med interesserede borgere, som stiller spørgsmål til den førte politik gennem den seneste tid og planerne for den fremtidige politik.

Åbenhed og ærlighed i den følgende debat er afgørende for demokratiets mulighed for at kunne fungere. Demokrati fordrer, at borgerne er informerede, når de beslutter, hvilke politikere de tør betro deres støtte ved valget af nye folketingsmedlemmer m.v.

Hvis afgørende, udenrigspolitiske og forsvarspolitiske ændringer, som gavner en fremmed magts interesser, gennemføres uden åben, folkelig debat, trues nationens selvstændighed.¹⁰

En markant ændring

En alvorlig trussel mod Danmarks selvstændighed findes allerede nu på det demokratiske område. Som anført af historikeren Poul Villaume har Danmark ændret sin udenrigs- og sikkerhedspolitik markant efter murens fald. Den danske politik er tilpasset USA's militær- og udenrigspolitik i tydeligt omfang.¹¹

Der er i sig selv naturligvis ikke en trussel mod den demokratiske frihed i Danmark, for så vidt den ændrede politik er resultatet af en demokratisk folkelig proces, og fortsat er genstand for en demokratisk og levende debat.

Det har imidlertid ikke været tilfældet og er fortsat et problem. Den danske befolkning har i et par generationer ikke vist den store interesse for udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Dannelsen af Det udenrigspolitiske Nævn i begyndelsen af 1920'erne har løftet disse spørgsmål ud af Folketingssalen til diskussion bag lukkede døre, og har begrænset muligheden for en folkelig forståelse og debat.

Man har talt om hemmelige protokoller i EU, som siges at indeholde betydningsfulde omfortolkninger af de officielle tekster. Hvis det er rigtigt, er demokratiet i EU og dermed også i Danmark alvorligt truet.

Tillægsprotokoller, som f.eks. Protokol til TEC (Treaty of European Community) om asyl til borgere i EU-lande, omhandler det stik modsatte; den fratager EU borgere retten til at søge politisk asyl i andre EU-lande.¹²

Ingen debat

Vi har den opfattelse, at demokratiet både i internationale organisationer og i Danmark er truet af et stadig mere indflydelsesrigt styre af et lille antal professionelle politikere¹³, embedsmænd¹⁴ og interesseorganisationer, som ikke længere søger at skjule deres forsøg på at holde borgerne uvidende om forudsætninger for og konsekvenser af den førte politik.

Trods denne politik har der inden for den seneste generation været en række debatter i Danmark på det sikkerhedspolitiske område.

Fælles for disse sager er, at initiativet kom fra andre end parlamentarikerne (som kun modvilligt lod sig presse til debatten), og at sagerne alle havde deres oprindelse i beslutninger taget i USA, og beslutningsprocesserne i Danmark ikke endnu er klarlagt.

Det drejer sig om spørgsmål som: fremmede baser på dansk jord - herunder specielt Thule-basen i Grønland; kernevåben på dansk jord; efterretningstjenesternes registrering af lovlig, politisk virksomhed; grænser for åbenhed i dansk arkivlovgivning; COCUM-handelsboycotten af de østeuropæiske lande og udstationering af mellemdistanceraketter i Europa.¹⁵

Demokratisk forfald

Muligheden for demokratisk forfald er naturligvis størst i et land, hvor børn og unge opdrages til autoritetstro underkastelse. Danmark er derfor ikke så udsat i denne sammenhæng som mange andre nationer, hvor skoleformen i højere grad fremelsker ukritisk respekt for magthaverne.

Generelt synes der at være i det mindste tre grunde til, at magthavere har kunnet forlede store befolkninger til at betale for urimelig oprustning, og til at deltage aktivt i krig:

- 1) at de politiske systemer er udemokratiske i fattigere lande, ofte som følge af ringe uddannelse og lavt oplysningsniveau for store dele af befolkningen; og at der i rigere lande som Danmark er begrænsninger for demokratiets funktion.
- 2) at magthaverne har spillet på nationalistiske og religiøse følelser, som befolkningen ikke har evnet at gennemskue.
- 3) at magthaverne har anvendt løgnagtig propaganda, oftest med falske fjendebilleder.

10.. Larsen, Kim: Udenrigspolitikken mangler grundlag : Dansk udenrigspolitik er blevet ændret fundamentalt i de senere år uden nævneværdig politisk diskussion og mangler derfor et solidt grundlag, mener professor / Kim Larsen: Interview med Hans-Henrik Holm : Information, 10.10. 1998.

11.. Villaume, Poul: For USAs fødder. Information, 23. maj 1998.

Field, Ophelia: Efter Amsterdam : Det vigtigste står ikke i Amsterdam-traktaten, men i den såkaldte Tillægsprotokol. Den fratager blandt andet EU-borgere retten til at søge asyl : Kontakt, nr. 8 s. 33-35. 1997.

Et andet eksempel fra Schengen-samarbejdet skal fremhæves i denne forbindelse:

“En skjult pan-europæisk hånd er i dybeste hemmelighed i gang med at opbygge et mylder af organisationer om politisamarbejde og grænsekontrol”, siger medlem af EU-parlamentet, professor Lode van Ouirive, fra det belgiske socialdemokrati, som yderligere oplyser, at EU-landenes sikkerheds- og efterretningstjenester har opbygget 23 sammenkædede databaser. Baserne indeholder lister over mistænkelige personer. (Vistar, Agnete: Advarsler om hemmelig efterretningsstat. Det ny Notat, nr. 672.1993.)

“Den nye aftale om Europol Drugs Unit er en glidebane mod et usikkert og udemokratisk samarbejde”, siger den danske registerekspert Peter Blume, der er professor ved Retsvidenskabeligt Institut ved Københavns Universitet. (Noppenau Sørensen, Kaj: Big Brother er på vej. Det ny Notat, nr. 680. 1993.)

Schengensamarbejdet har allerede bevist dets demokratiske underskud, da et land, Frankrig, som har erkendt at have begået statsterrorisme mod en freds- og miljøorganisation, Greenpeace, forhindrer organisationens medlemmer indrejse i lande som er tilsluttet Schengen-samarbejdet. Også selv om personen ikke er uønsket i de andre lande. Det gør heller ikke sagen bedre, at det stort set er umuligt at blive slettet fra databaserne, og at kun én større avis i Danmark har bragt historien, selv om den var rundsendt af Ritzaus Bureau. (Langvad, Jacob: Aktivist uønsket i Schengenlande. Berlingske Tidende, 5. september 1998.)

Man kan frygte, at opbygningen af disse databaser er et led i en global overvågning.

13 . . Løgn og latin: Sagt og skrevet om Politiets- og Forsvarets efterretningstjenester.

Indsamlet af Holger Terp. Bilag 13 til Fredskommissionens Betænkning.

14 . . Thorup, Mette-Line: Holdningspolitikken er død. Information, 24. september 1998.

15.. Eksempelvis skriver historikeren Jens Højlund Christensen, at “Det ville være ønskeligt, at der til grund for analysen af Grønlands rolle i forbindelse med spørgsmålene om fredstidsstationeringen af allierede fly samt atomvåben i Danmark kunne inddrages et større selvstændigt aktmateriale”... “Enkelte relevante dokumenter fra Udenrigsministeriets gruppe 105.DAN6 angående atom- og raketvåben er efter DUPIs anvendelse blevet tilgængelige, men størsteparten af denne gruppe samt den relevante gruppe 105.DAN.4 angående det danske luftforsvar er stadig ikke deklassificerede. Højlund Sørensen, Jens: Grønlands rolle i dansk sikkerhedspolitik 1945-58, speciale i Historie ved Københavns Universitet, november 1997 s. 11.

Økonomisk afhængighed

Et land, som indgår i det internationale samfunds omfattende vareudveksling og økonomiske transaktioner, er kun selvstændigt i den grad, landet evner at forsvare købekraften af egen valuta.

Mange lande har oplevet, hvorledes en svag økonomi har nødvendiggjort bistand fra f.eks. IMF og Verdensbanken, og denne hjælp har alene kunnet opnås efter omfattende indgreb i landets interne anliggender, som typisk har haft to hovedvirkninger:

Landet har måttet åbne sig helt for udplyndring fra fremmede lande, og internt i landet har de socialt svagt stillede fået det endnu vanskeligere, mens de rigeste har fået det bedre, ofte gennem mafialignende strukturer, (oligarki eller fåmandsvælde).¹⁶

En økonomisk krise i Danmark vil således være en alvorlig trussel mod landets mulighed for selv at træffe beslutning om de nødvendige begrænsninger i de frie markeds kræfters spil.

Kriser verden rundt

Vi læser og hører om de økonomiske kriser overalt i verden. Senest kriserne i Sydøstasien, Brasilien og Rusland.¹⁷ Samtidig advarer politikere, kommentatorer og økonomer imod den hastighed og det omfang, hvormed økonomiske transaktioner i dag kan udføres verden over, og at dette kan forlænge de økonomiske kriser.¹⁸

Det virker langt fra givet, at nationen Danmark har mulighed for at forsvare sig mod store, internationale spekulanters eventuelle angreb på Danmarks økonomi.

En anden del af den økonomiske trussel er den stadig stigende koncentration af store værdier på få hænder. Multinationale selskaber overtager stadig flere virksomheder, hvilket fører til. Det skal her fremhæves, at multinationale selskaber har en betydelig evne til at undgå enhver form for demokratisk kontrol.¹⁹

En tredje økonomisk trussel er det militære forbrug af ressourcer. Store økonomiske og materielle ressourcer anvendes af militære styrker verden over. Militært materiel anvender ligeledes enorme mængder energi, og militærindustrien bruger store mængder råstoffer.²⁰

Ressourcer, som efter Fredskommissionens mening ville være bedre anvendt til at forbedre de økonomiske kår for de fattige i den tredje verden²¹. De ringe kår for store dele af verdens befolkning er som nævnt i sig selv en trussel også mod danske borgere, jvnf. Sociale svigt nedenfor.

Andre har bedre forudsætninger for at gennemføre en omfattende analyse af de potentielle, økonomiske trusler mod Danmarks selvstændighed.

Økonomisk pression

Vi kan have en formodning om, at Danmarks selvstændighed delvist er underlagt økonomiske interesser i f.eks. USA's industri, som måske kæder Danmarks muligheder for at få del i den teknologiske udvikling sammen med viljen i Danmark til at indkøbe amerikansk produceret krigsudstyr, som det eksempelvis ses i forbindelse med Joint Strike Fighter-projektet.

Man kunne mene, at en sådan betragtning ville være meget kortsigtet, og det er vel kendetegnende for meget, vi i nutiden oplever, ikke kun fra USA.

Ethvert land, som indgår i det internationale samfunds handelssamkvem, vil naturligvis være udsat for pression fra forskellige økonomisk magtfulde virksomheder eller stater. Det forekommer os som om problemet er vokset til næsten uoverskuelige dimensioner efter de frie markeds kræfters globale sejr over kommunismen.

Det forekommer påtrængende nødvendigt at beslutte i FN, hvorledes vi politisk kan styre verdensøkonomien gennem nødvendige begrænsninger i internationale, økonomiske transaktioner, som skader enkelt nationer eller verdenssamfundet. Eksempelvis kunne man beskatte valutaspekulationer.²¹

16.. Trads, David: Nyrige pengefolk har magten : Rusland - forretningsfolk i alliance med ledende politikere. Jyllands-Posten, 20. september 1997.

17.. Når økonomisk krise er sat i flertal er det fordi, der er tale om mindst tre økonomiske kriser: En finansiel krise, en valutakrise og en regional økonomisk krise. Om baggrunden for kriserne i Asien se: Isacsen, Arne Jon: Den økonomiske krise i Asien. Internasjonal Politik, NUPRI nr. 2, 1998 s. 179-195 og Tenold, Stig: Asiatic drama. Internasjonal Politikk, NUPRI, nr. 3, 1998 s. 339-360.

18.. Schmidt, Helmut: Det globale vanvid : Vi må have reguleret den hæmningsløse internationale valutatrafik : Politiken, 20. september 1998. Jensen, Sten: Forbrugsfest betales med kreditkort. Berlingske Tidende, 10. september 1998. Bindé, Jerome: Fire udfordringer til et århundrede : Politiken, 13. september 1998. Byrckel, Tine: Fremtiden er til debat i Paris. Information, 21. september 1998. Jensen, Jesper: Det globale Kasino. Information, 24. september 1998. Chomsky, Noam: Kloden i koncernes kløer. Dagbladet Arbejderen, 25. september 1998. Valgren-Voigt, Steen: Kapitalismen i krise. Politiken, 4. oktober 1998. Burchart, Martin: USA bruger IMF som redskab og Eksemplet Indonesien splitter Verdensbanken og IMF og Denne krise er ikke blevet styret godt. Information, 3. oktober 1998.

19.. Om eksempelvis forholdene i medieverdenen se Pernille Tranbergs interview med generalsekretæren for det internationale journalistforbund, Aidan White: Den journalistiske profession i dyb krise, Politiken, 27. september 1998.

20.. Renner, Michael: Militærrets krig mod miljøet. Verdens tilstand, 1991 s. 137-145.

21.. Avery, John: Styrkelse af FN's rolle: Bilag 18 til Fredskommissionens Betænkning.

Sociale svigt

Et samfund består af samtlige de mennesker, som lever i samfundet, også de fattigste. Samfundets kvalitet vurderes almindeligvis ved, i hvor høj grad borgerne kan leve et lykkeligt liv i det gode samfund, som den amerikanske økonom John Kenneth Galbraith kaldet samfundet, hvor alle borgere har personlig velfærd, racemæssig og etnisk lighed og muligheden for at skabe sig et godt liv.²²

En social udvikling, som forringer de fattigste borgeres livskvalitet er som sådan en trussel mod samfundets kvalitet, men er også kimen til en anden trussel: Stigende forskel mellem levestandard for rig og fattig i et samfund betyder stigende, sociale spændinger, som kan udløse oprør, i værste fald i form af væbnet revolution og borgerkrig.

For eksempel var uenigheden om mekanisering af landbruget en medvirkende hovedårsag til den genoplussende konfrontation og borgerkrig i Sudan.²³ De økonomiske konsekvenser af krig eller borgerkrig forstærker forskel i levestandard og destabiliserer dermed samfundet yderligere.

På det sociale område går udviklingen internationalt bl.a. i retning af en ny underklasse, som lever på eller under sultegrænsen.

Ifølge tal fra Den internationale Arbejdsorganisation ILO's World Employment Report 1998, er der omkring en milliard mennesker arbejdsløse ud af en samlet arbejdsstyrke på tre milliarder, og mellem 750 og 900 millioner er underbeskæftigede.²⁴

En ny underklasse

Udviklingen er tydelig og skræmmende i såvel USA som England, men det virker som om hele Europa er i gang med at omforme de sociale sikkerhedsnet, således at der skabes en underprivilegeret klasse af tabere, som ikke kan få arbejde på normale vilkår, og som ikke sikres et rimeligt eksistensniveau gennem forsikring eller offentlige ydelser.

Denne nye underklasse henvises til at påtage sig arbejde til lønninger, som ikke indgår i det aftalesystem, som har været gældende for alle i Danmark. Aktiveringsordninger og arbejdstilbud har en sådan karakter, at udviklingen står åben for indførelse af tilstande, som vi kender dem fra England og USA.²⁵

Billedet af trusler på det sociale område forstærkes, når man betænker, at andre mindretalsgrupper i Danmark i de seneste år har været udsat for alvorlige besparelsesbestræbelser: F.eks. handicappede på institutioner, børnehaverbørn, ældre syge, raske, men svage ældre, som har behov for hjemmehjælp m.v. Listen er desværre meget længere.

Politisk hævdes det, at disse besparelser er nødvendige for at undgå, at velfærdssamfundet bryder sammen under de stigende byrder. Det virker ikke overbevisende, når de samme politikere fastholder de militære udgifter uforvarsligt høje i en situation, hvor Danmark ikke kan øjne nogen fjender.

Fort Europa

En anden, social trussel mod Danmarks fremtid er angivet som truslen fra de fremmede, indvandrene, flygtningene. EU har opbygget et system, som skal holde indvandrere og flygtninge ude fra Europa. Systemet virker ikke effektivt, men man søger til stadighed at forbedre det. Nogle har brugt betegnelsen Fort Europa om udviklingen.

Historisk-økonomisk kan det næppe benægtes, at problemet er opstået som følge af århundreders kolonistyre og udbytning af lande udenfor Europa.

Udviklingslandene udplyndres fortsat. Udslusningen af værdier fra U-landene (som også kaldes strukturel vold) er fortsat flere gange større end den udviklingshjælp, de industrialiserede lande, herunder EU-landene, betaler til U-landene. Dette hænger blandt andet sammen med industrilandenenes store krigsmateriel-eksport til U-landene.

I 1997 var de største våbeneksportører: USA som eksporterede for 77 mia. kr. Storbritannien som eksporterede for 35 mia. kr. og Rusland som eksporterede for 34 mia. kr.²⁶ (De enorme våbenlagre er i sig selv en trussel, idet deres tilstedeværelse øger muligheden for at terrorister kan få fat i våbnene.)

Denne sammenhæng (strukturel vold) er klar nok for de fleste regeringer i U-landene, men erkendelsen af den samme sammenhæng synes vanskeligere i Europa og USA.

Den egentlige, sociale trussel i denne sammenhæng ligger måske snarere i faren for omfattende krige forårsaget af de store forskelle i levestandard inden for U-landene internt og indbyrdes, og mellem U-landene og I-landene.

22. Galbright, John Kenneth: Det gode samfund : Medmenneskelighed på dagsordenen. Fremad, 1996. 141 s.

23.. Renner, Michael: Sikkerheden ændrer karakter. Verdens tilstand, 1997 s. 136.

24.. Møller, Bjarke: En milliard uden job. Information, 26. september 1998.

25.. Haxthausen, Tørk: Arbejde adler : Nutidens moralske holdning til arbejdets åndelige gavn og fattigdom som selvforskyldt problem har mange og fornemme aner : Information, 19. september 1998.

26.. Christiansen, Niels Victor: Våbenhandel tvinger det nye Labour på taktisk etisk tilbagetog : Jyllands-Posten, 29.8. 1997. Det britiske udenrigsministerium anslår, at 90.000 britiske arbejdspladser er afhængige af våbeneksport.

Miljøet lider nu og i fremtiden

Alle mennesker lever i og af et samspil med naturen; også selvom man bor midt i storbyen, er man afhængig af sund mad, ren luft og rent vand.²⁷ Trusler mod miljøet er derfor trusler mod borgernes mulighed for at leve, nu og i fremtiden.

De miljømæssige trusler er vel almindelig kendte efter Brundtland Rapporten og det indblik, vi har fået i forureningsproblemerne i de tidligere Øst-blok lande.²⁸

Mindre kendt er det, at militærets forbrug forurener enorme områder, og selv om atomarsenalerne blev fjernet i morgen, ville affalds-produkterne ligge tilbage i årevis.²⁹

Kemiske og bakteriologiske (mikrobiologiske) våben udgør ligeledes en trussel, selv i fredstid, men også konventionelle våben kan i sig selv udgøre en miljøtrussel.³⁰

Danmark kan her bryste sig af at forsøge at eksportere problemet med CO² forurening til lande, som har dårligere råd til at gøre noget ved det, og samtidigt forøge dets egen forurening med stadig stigende biltrafik, godt hjulpet på vej gennem investeringer i nogle af verdens største vejbroer, og fortsat udbygning af motorvejsnettet.³¹

27.. Vestergaard, Martin: Giften indtager drikkevandet. Information, 28. september 1998.

28.. Verdens miljømæssige problemer er beskrevet i de årlige rapporter: Verdens Tilstand fra Worldwatch Institute. Danske udgivelser ved Mellemløbet Samvirke og Munksgaard/Rosinante.

29.. Renner, Michael: Oprydning efter våbenkapløbet. Verdens tilstand, 1994 s. 141-158.

Carlsen, Otto: Læger mod kernevåbens undersøgelse. Dove Art 1995.

30.. Andre militære forureningskilder er udslip af kemikalier, tungmetaller og olie. Alene i Danmark viser en ny undersøgelse, at der er 141 jordforureninger på forsvarets arealer, fordelt på 57 etableringer. Et par danske eksempler på militær miljøforurening: I 1984 oplagredes et stort antal amerikanske uran-granater i tre ammunitionsdepoter i Jylland. Våbenet, der er et affaldsprodukt fra atomvåbenfremstilling, består af Uran 238 som er et ustabil metal, der let rustner, når det udsættes for luft og fugt. Forureningen kan derefter optages i fødekæden og forårsage alvorlige nyreskader. På Hjørring kaserne vil det tage op mod 100 år at rydde op efter flere trichlorethylen-forureninger.

31.. Militærfly og militære raketter bidrager derudover kraftigt til ødelæggelse af ozonlaget.

Andre trusler

Krig ved fejltagelse

På grund af hemmelighedskræmmeri og kriminel våbenhandel får vi som regel først med års forsinkelse besked om de efterhånden talrige situationer, hvor verden har været på kanten af storkrig som følge af teknologiske eller politiske fejltagelser.

Som verden ser ud i dag, er risikoen for krig, baseret på fejlinformationer, nærliggende, f.eks. med start i Indien/Pakistan, i eller omkring Israel eller Nordkorea. Og nye brændpunkter kan når som helst opstå. Sådanne krige kan næppe totalt forebygges; men de menneskelige konsekvenser af krig ville være langt mindre i en relativt mere afrustet verden.

Kulturelle trusler og aggression KULTURELLE TRUSLER OG AGGRESSION

Hvis en fremmed nation ønsker at påvirke os i Danmark til at handle i overensstemmelse med den fremmede magts interesser, kan et godt virkemiddel være propaganda. I en mere sublim form kan propaganda indarbejdes i underholdningsfilm og andre mediebarne aktiviteter.

Blandt andre, aktuelle eller potentielle trusler ser vi truslen gennem medierne som farlig, specielt voldeliggørelsen gennem film og underholdning i TV, og gennem computerspil.³² En voldelig tankegang indpodes i vore børn gennem den kunstige verden, som de lærer bedre at kende end deres eget lands kultur.

En ofte overset kulturel trussel repræsenterer værnepligt (og i andre lande især tvangsudskrivninger f.eks. af børnesoldater, frivillige i væbnede styrker og paramilitære styrker). Den militære opdragelse lærer underordnede ubetinget lydighed over for overordnede, og at man skal værne om konservative samfundsværdier.

Værnepligtige indoktrineres på denne måde til at afstå fra at påtage sig et personligt ansvar. Et samfund, hvor størstedelen af borgerne mangler den personlige ansvarsfølelse, er farligt og sårbart over for udemokratiske ledere.³³

32.. Et par eksempler: Så tidligt som i 1960'erne påviste den amerikanske psykolog Leonard Eron og hans kolleger ved universitetet i Illinois, at jo mere vold børn så i fjernsynet, des mere voldelig blev deres adfærd i skolerne. En undersøgelse om vold i fjernsyn (National Television Violence Study), der blev foretaget af National Cable Television Association i USA fra 1997, bekræfter, at TV viser vold på en sådan måde, at det øger risikoen for at lære aggressiv adfærd. Nemechek, Sasha: Forestalling Violence. Scientific American, september 1998 s. 10.

33 . . Derfor ville det gavne en demokratisk og fredelig udvikling i verden, hvis Danmark som foregangsland udnævnte militærnægter attachéer i de lande, som fortsat ikke har fulgt FN's opfordring til at indføre ret til militærnægtelse. Sigtet skulle være, at vise interesse for de borgere, som forfølges som militærnægtere, og fastholde en dialog med styret om FN's anbefalede lovliggørelse.

Hansen, Peter Mikael: International militærnægtelse et redskab for fred og frihed. Bilag 24 til Fredskommissionens Betænkning.

Vildledende propaganda

Mennesker føler et større behov for beskyttelse gennem et militært forsvar, hvis der findes en synlig fjende. Den største trussel (ikke blot kulturelt men generelt) mod Danmark (og verdensfreden) ligger måske i den propaganda, som føres fra - tilsyneladende - mange sider (herunder det militærindustrielle kompleks).

Propagandaen søger at forøge skrækken for muslimsk fundamentalisme, så det på befolkningen virker, som om alle muslimer er den fjende, som vi andre må stå sammen om at forsvare os imod.³⁴

De grusomheder, som vi er vidne til i f.eks. Iran, Irak, Palæstina, Algeriet, Afghanistan og ved terrorangreb på amerikanske, militære forlægninger og ambassader, kategoriseres i samme gruppe: muslimsk fundamentalisme.

Det giver alle indtrykket af en verdensomspændende sammensværgelse mod amerikanerne (og europæerne). En sådan sammensværgelse findes muligvis, men består i så fald endnu kun af ganske få fanatikere, som næppe kan udgøre en egentlig militær trussel.

Vi tør knapt skrive dette, fordi propagandaen måske allerede har ensrettet almindelige danskeres tankegang, så vi kun tør håbe på forståelse hos de besindige og eftertænksomme, når vi udtrykker os herom. Faren ved den tilstand, som propagandaen skaber, er, at mennesker polariseres.

Vi i vores samfund bringes sammen mod en fjende, som endnu ikke findes, - og denne, splittede, imaginære fjende tvinges derfor sammen for at forsvare sig mod truslen fra os. Vi vil derved selv have medvirket til at skabe en ny fjende, vildledt af propagandaen.

Vores egen forsvarsvilje, militærapparat, investeringer i nyt krigsudstyr og omtale af den farlige fjende kan gradvist få en lille gruppe fanatikere til at vokse gennem tilgang af alle dem, som føler, at vore våben er rettet mod dem.

Våbenkapløb

Fortsat uimodsagt propaganda kan over en årrække føre til et nyt våbenkapløb mellem to magtblokke. Den ene magtblok eksisterer allerede og omfatter USA med Israel og NATO-landene som allierede, mens modparten kan komme til at bestå af de arabiske lande i alliance med bl.a. lande med hovedsageligt muslimsk befolkning, f.eks. Pakistan.

Konsekvenserne af en sådan udvikling vil være forøgede investeringer i krigsmateriel (også sikkerhedsudstyr og apparatur til personovervågning, herunder også af personlig korrespondance) i store dele af verden, og deraf følgende forarmelse af store befolkningsgrupper.

Omfanget og antallet af mindre krige rundt om på kloden vil stige i takt med de øgede mængder af våben og de stigende spændinger.

Risikoen vil være, at spændingerne mellem de to store blokke udløses i krig på et tidspunkt. I så fald vil omkostningerne være uoverskuelige.

Hvem kan have interesse i en sådan udvikling? Hvem kunne stå bag den propaganda, som kunne føre til dette? Var lignende kræfter aktive i udviklingen af fjendebilleder mellem USA og det tidligere Sovjetunionen for 50 år siden?³⁵

34 . . Krogh, Kaj Ove: Fjendebilleder og Islam. Bilag 12 til Fredskommissionens Betænkning.

35.. Den amerikanske kommunistforskrækkelses baggrund kan føres tilbage til første verdenskrig, den kommunistiske revolution i Rusland og organiseringen af den amerikanske arbejderbevægelse. Under hele første verdenskrig protesterede amerikanske pacifister mod, at landet skulle deltage i verdenskrigen. I forbindelse med den amerikanske højesterets behandling af sagen mod den socialistiske Eugen V. Debs, som var tiltalt for at have talt mod den amerikanske krigsdeltagelse, formulerede dommer Oliver Homes i 1919 doktrinen om den klare og nuværende fare (the clear and present danger doctrine), som reelt forbød pacifistisk propaganda. Under den amerikanske deltagelse i den russiske borgerkrig (1919-22) blev denne doktrin udvidet til at omfatte kommunister, anarkister og syndikalister. Castberg, Frede: Freedom of speech in the west, Oslo, 1960 s. 163-164.

Hvad kan vi gøre?

Hvis der er blot noget sandt i disse betragtninger, så vil det være uklogt af Danmark at styrke eller blot bevare den danske krigsmaskine i dens nuværende omfang, så den kan opleves som en mulig trussel i forbindelse med USA's og NATO's styrker.

Hvis vi vil os selv og verden det godt, så ville vi gøre en indsats politisk i FN for at bygge bro mellem USA og dem, som føler sig truet af USA.

Vi ville modvirke nye blokdannelser i verden. Vi burde også benytte vort NATO-medlemskab til at fremme nedrustningen, og gennem en aktiv og helhjertet indsats styrke FN og OSCE til forbedring af sikkerheden for de mange små nationer i Europa og i verden.

De over 16 milliarder kroner, som militæret årligt koster det danske samfund burde fordeles til forskellige former for indsats til imødegåelser af de virkelige trusler med Danmarks selvstændighed og forbedring af muligheden for fortsat bevarelse af fred og gode livsvilkår for os selv - og for vore naboer.

Sikkerhedspolitiske scenarier

Fremtiden formes af, hvad mennesker vælger at gøre nu. Vi har valgt at se på tre mulige fremtider. Vi gør os ingen illusioner om at kunne vide, hvad der vil ske. Vi har dog gjort os tanker om nogle af de muligheder, menneskene i verden har at vælge imellem nu.

Vi gør, som vi altid har gjort!

Den mest sandsynlige nære fremtid er måske, at politikerne ikke foretager sig noget radikalt anderledes hvad angår sikkerhedspolitik. For over 50 år siden besluttede de ledende magter i verden at forsøge at undgå en ny katastrofe, og man dannede FN.

Forsøget lykkedes kun delvist fordi der opstod splid og mistillid mellem stormagterne. Vi ved i dag en del om den propaganda, som opbyggede fjendebilledet af Sovjetunionen, og som skabte en næsten hysterisk angst for kommunismen i USA.³⁵

Man fortsatte derfor den vanemæssige tanke om nationalt forsvar og den naturlige følgetanke, at et forsvar uden angrebsstyrker ikke virker tilstrækkelig truende over for en potentiel angriber.

Hvis vi i verden vælger at fortsætte den grundfilosofi om sikkerhed - d. v. s. de førende militærmagter fortsætter med at råde over angrebsstyrker - så vil verden fortsat bruge meget store summer på militær udrustning, som bestandig må moderniseres, og på aflønning af militærpersonel³⁶ og efterretningstjenester.

Militære alliancer opstår for at opnå politiske mål, herunder også at opveje truslen fra andre alliancer, d. v. s. at vi må forvente, at der opstår én eller flere alliancer som beskyttelse for de nationer, som føler sig truet af NATO.

Når dette sker, vil stadig større økonomiske midler blive brugt i militær oprustning, og virkningen på den fattigste del af verdens befolkning behøver vi ikke beskrive. Fattigdom og sygdom følger altid med militær kaprustning.²

Ser vi atter på historiens gang, må vi forvente, at kaprustningen fortsætter, indtil én af parterne enten benytter en strategisk velegnet situation til angreb, eller én af parterne ikke længere har økonomi til fortsat kaprustning. Dannelsen af nye magtalliancer vil forøge risikoen for atomangreb.

Mange tegn gennem de seneste år peger i retning af fortsatte og forøgede atomvåbentrusler, ikke blot i Europa, men i hele verden.

At USA, England, Frankrig og Kina bevarer og videreudvikler egne atomvåben og samtidig søger at forhindre andre landes udvikling og anskaffelse af disse våben er udtryk for en dobbeltmoral, som reelt befordre udviklingen af atomvåben verden over, f.eks. i Indien, Pakistan og Irak.

Ingen afspænding

Når denne dobbeltmoral ikke blot er umoralsk, men også farlig, er det, fordi det øger risikoen for, at relativt diktatoriske lande vil få atomvåben. Netop sådanne lande vil formentlig have færre betænkeligheder over for at bruge atomvåben.

Vi mener sammenfattende ikke, at der vil være grundlag for i dette scenarie at tro på afspænding i verden, eller væsentlige omfordelinger mellem militæromkostningerne og omkostninger til sygdoms- og fattigdomsbekæmpelse.

Det virker mere sandsynligt, at der vil ske en stigning i militæromkostningerne i de kommende år, og dermed vil en ny kaprustning være i gang. Nye, store krige vil stadig true, hvis vi ikke grundlæggende ændrer vor sikkerhedsfilosofi.

Planerne om udvikling af nye kampfly, hvor Danmark vil støtte USA økonomisk, og det kendskab vi indtil nu har fået til investeringsønskerne til dansk forsvar de kommende år, synes at bekræfte denne vurdering.³⁷

Udsigten til endnu en gentagelse af den sørgelige historie om kaprustning i verden gør, at vi forsøger at vinde forståelse for muligheden for nu at vælge andre metoder til fredssikring i fremtiden.

Denne mulighed står åben i denne gunstige, sikkerhedspolitiske situation, som består i verden netop nu. Om få år vil muligheden være forpasset, måske for mange år fremover, måske for altid.

Derfor er det nødvendigt at arbejde for *en ny sikkerhedsfilosofi*, mens situationen er så usædvanlig gunstig.

36.. Terp, Holger: Kassetænkning. Bilag 11 til Fredskommissionens Betænkning.

37.. Terp, Holger: Våbenhandel efter den kolde krig i årene 1997 og 1998. Bilag 10 til Fredskommissionens Betænkning.

Angrebsstyrker nedrustes

Såfremt man globalt beslutter sig til at genoptage bestræbelserne fra 1945³⁸ for at udgå en ny stor krig ved at modernisere FN, kunne det første og relativt let opnåelige mål være, at begrænse nationale, militære styrker i verden til defensivt forsvar. I øjeblikket er der kun to lande, Taiwan og Sydafrika, som har defensivt forsvar som sin officielle strategi.³⁹

Defensivt forsvar er først blevet beskrevet af Anders Boserup, dansk magister i teoretisk fysik og fredsforsker. Han sagde om emnet:

I defensivt forsvar skal de konventionelle styrker omstruktureres. Betingelsen for ægte balance er ikke ligheden mellem de to parter militære styrker. Betingelsen er uligheden mellem de to modstanderes militære *relative* styrke, når de kæmper henholdsvis i defensiven og offensiven.⁴⁰

Tanken er altså, at såfremt begge parter har defensive styrker, som kan nedkæmpe modpartens offensive styrker, så vil ingen indlede en krig. Tanken er videre, at nationerne i verden omstrukturerer deres styrker til alene at omfatte defensivt forsvar.

Eftersom en sådan ændring vil betyde begrænsning i såvel typen af våbensystemer, som i styrketallet i de enkelte landes militær, vil en nedrustning under betryggende kontrol være mulig.⁴¹

En sådan beslutning forudsætter opbygningen af en alternativ sikkerhed for de enkelte lande. FN kunne være det internationale redskab, som kan erstatte den sikkerhed, vi f.eks. i Danmark forsøger at opnå gennem NATO-medlemskabet.

FN må - på en effektiv måde - kunne muliggøre hjælp til svage lande, som udsættes for overgreb (militært, økonomisk m.v.) af stærkere lande. Derfor kan ingen, heller ikke *stormagter eller supermagter*, have veto over for beslutninger om støtte til truede nationer.

Problemet samler sig i det hele taget om de stærkeste militærmagters indstilling. Man kunne tro, at den usædvanlige verdenspolitiske situation, hvor USA står alene tilbage som supermagt, kunne gøre det muligt at arbejde i denne retning, hvad angår sikkerhedsfilosofi.⁴²

Et defensivt forsvar

Hvis det lykkes af nedtrappe de nationale styrker til det nødvendige for et defensivt forsvar, vil en sådan udvikling samtidig frigøre meget store pengemængder, som vil kunne anvendes konstruktivt, f.eks. til genopbygning efter krige, til fattigdomsbekæmpelse og til sygdomsbekæmpelse.⁴³

En anden, og ikke mindre vigtig følge af denne udvikling, vil være muligheden for afskaffelse og destruktion af alle atomvåben i praksis.

Man kunne mene, at det i forbindelse med drøftelse af dansk sikkerhedspolitik er meningsløst at komme med sådanne overvejelser. Det mener vi ikke det er. Dansk sikkerhedspolitik foregår i et internationalt klima eller miljø, som vi selv er med til at skabe.

Danmark har mulighed for at påvirke andre lande i FN, og det er tidligere set, at en målrettet indsats for at stoppe noget, som almindelige mennesker kan forstå er vanvittigt, kan føre til resultater trods modstand, som f.eks. traktaten mod personelminer eller oprettelsen af en stående, international domstol til pådømmelse af krigsforbrydelser.

Det er altså muligt at opnå politiske resultater trods modstand fra store, økonomiske interesser og verdens største militærmagter.

Danmark har samtidig fortsat mulighed for at gennemføre egne initiativer inden for NATO, OSCE, EU og de andre internationale organisationer Danmark er medlem af, og dermed på en konstruktiv måde optræde som foregangsland på det sikkerhedspolitiske område.

38.. Terp, Holger: Briand Kellogg-Traktaten. Bilag 21 til Fredskommissionens Betænkning.

39.. Møller, Bjørn: Østasiens sikkerheds- og forsvarspolitikker under forandring. COPRI Nyhedsbrev, nr. 1. 1998 s. 4

40.. Boserup, Anders: Nøglen til nedrustning og sikkerhed i Europa. Informations kronik, 13. marts 1987.

41.. Bjørn Andersen, Inger: Anders Boserup: Krigsforebyggelse ved defensivt forsvar. Bilag 25 til Fredskommissionens Betænkning.

42.. USA befinder sig i en magtpolitisk særstilling, ikke mindst på det militære område. Med et årligt forsvarsbudget på 250 milliarder dollars står landet for omkring 40 procent af verdens samlede militæruddgifter. USA bruger dobbelt så mange penge på militæret som resten af NATO og fire gange så meget som Rusland. Indførelsen af avanceret informationsteknologi indeholder et yderligere potentiale for en forøgelse af USAs militære forspring. Artiklen beskriver en række nye kommissions-udredninger i USA på det forsvarspolitiske område. Melby, Sven: Endring og status quo : Amerikansk forsvarspolitik på vei mot det 21. århundrede. Internasjonal Politikk, NUPRI, nr. 3, 1998 s. 393-420.

43.. Avery, Anne og John Avery: Hospitaler eller kampfly. Bilag 17 til Fredskommissionens Betænkning.

Nationalt militær nedrustes

Hvis det lykkes at tage det første skridt i retning af en ny sikkerheds-filosofi, hvor FN's rolle er integreret i den enkelte nations mulighed for at forsvare sig mod en større magts overgreb, kan grundlaget for en videre udvikling være lagt.

Såfremt tilliden til FN's *upartiske* indgriben er stor nok, vil behovet for nationalt militær falde helt bort²¹. En kontrolleret afrustning af alle offensive militærstyrker i verden vil være mulig som det første skridt.

Næste skridt vil være at afskaffe alle militærstyrker. Man kan forestille sig en situation, hvor verden ikke længere levede i angst for en ny krig, men alene førte en stadig kamp mod kriminalitet. I en sådan verden vil nationale og FN-baserede politistyrker samarbejde om bekæmpelse af national og international kriminalitet.⁴⁴

Behovet for bevæbning vil da gradvist blive mindre efterhånden som muligheden for, at kriminelle kan få våben, bliver begrænset. Nedrustning skal derfor altid gennemføres med en kontrolleret destruktion af våben.⁴⁵

De økonomiske interesser i krigsmateriel kan naturligvis - i begyndelsen - være en stærk modstander, som aktivt vil modarbejde en sådan udvikling i verden. Det omfatter også de stater, som tilsyneladende opnår betydelig indtjening gennem produktion og eksport af krigsmateriel.⁴⁶

Det er vor tro, at presset fra befolkningernes forståelse for fornuften i en sådan udvikling en i dag vil være stærkt nok til at sikre denne konstruktive udvikling. Mange vil måske - med nogen ret - frygte, at der skal en ny stor krig til, før de største magters ledere indser behovet for at afskaffe krigen som politisk instrument.

44.. Avery, John: En international Politistyrke. Bilag 20 til Fredskommissionens betænkning.

45.. Grønnegaard, Geert: Destruktion af våben. Bilag ?? til Fredskommissionens Betænkning.

Terp, Holger: Våbenhandel : Focus på handel med småkalibrede våben. Bilag 9 til Fredskommissionens Betænkning.

46.. Grønnegaard, Geert: Våbeneksport fra foregangslande. Bilag 8 til Fredskommissionens Betænkning.

Er vi modne?

Vi tror, at tiden er ved at være moden - uden behov for endnu en grusom demonstration af krigens meningsløshed. Befolkningernes modenhed i dette spørgsmål er måske større end den modenhed, vi finder hos de største magters ledende politikere? De har jo så meget andet vigtigt for!

Derfor er det vigtigt for os, at mange igen går ind i debatten om Danmarks mulighed for at påvirke det internationale, sikkerhedspolitiske klima netop nu.

Det er gavnligt for demokratiet og freden i Danmark; visioner er nødvendige for nyskabelser. Vi kan gøre større nytte, når vi tænker og handler på en ny positiv, sikkerhedspolitisk måde.

Konkrete forslag KONKRETE FORSLAG

Fredskommissionen har set det som sin opgave at fremkomme med konkrete forslag til, hvad danske politikere kan beslutte sig til at gøre for at fremme fred og sikkerhed og styrke folkeretten.

I de foregående afsnit, hvor vi især har foretaget analyser og vurderinger, har vi også en del steder givet konkrete handlingsforslag, hvor det er faldet naturligt. Vi har også søgt at vise, at der på en række områder især er brug for generelle holdningsændringer.

I det følgende vil vi lidt mere systematisk fremsætte konkrete handlingsforslag.

Vi har set det som vor opgave at bryde de vanemæssige tanker, som har dannet sig omkring dansk sikkerhedspolitik og forsvar, fordi vi mener, at den sikkerhedspolitiske dagsorden stiller helt nye krav.

Fortsættelse af traditionel sikkerhedspolitik og forsvar i form af militærstyrker er utilstrækkelig og efter fredskommissionens mening direkte skadelig for udviklingen af bedre internationale relationer og sikring af fred og stabilitet.

Vore forslag til politiske handlingsplaner deler sig i fire hovedretninger:

- 1) International indsats mod militære konflikter i verden.
- 2) International indsats til forebyggelse og afspænding af internationale konflikter.
- 3) National indsats til nedbringelse af egne militæromkostninger.
- 4) National indsats til forsvar for dansk suverænitet.

Der er ikke tvivl om, at det er punkt 4), som især indeholder svarene på de trusler, vi har beskrevet tidligere i betænkningen, og det især er punkterne 1) og 2), som indeholder konkrete forslag til løsning af det udviklingsbehov, vi har beskrevet under de sikkerhedspolitiske scenarier.

Punkt 3) er interessant, for så vidt som man politisk ønsker at tage de økonomiske konsekvenser af den internationale afspænding, og samtidig har det politiske mod til at løse de lokale beskæftigelsesproblemer, som opstår derved.

1) International indsats mod militære konflikter i verden

FN blev primært skabt til at løse denne opgave. Derfor er det Fredskommissionens forslag til politikkerne: Brug flere diplomatiske virkemidler til styrkelse af FN.

Eftersom den største trussel mod FN's integritet er USA's forsøg på at dirigere FN, må Danmarks indsats være - gennem diplomati og forhandling - at imødegå sådanne forsøg ved at finde sammen med stater, som på samme vis ønsker at bevare FN's upartiske grundlag, og med denne magtbases styrke påvirke USA til at opgive sine forsøg på at underminere FN økonomisk og politisk.

- Den nye verdensorden, som hævdes at være skabt, hvori består den?
- Respekteres svage nationer og befolkningsgrupper på linie med stormagter?
- Sikres menneskerettighederne overholdt, også af stormagter?
- Sikres et ligeværdigt samarbejde på tværs af kulturer med respekt for kulturel, religiøs og folkelig egenart?
- Betyder den nye verdensorden, at man i FN arbejder for at stoppe aggressorer og folkeforfølgelser uden hensyn til stormagters særinteresser?
- Har den tredje verden opnået reel indflydelse, f.eks. i Sikkerhedsrådet?
- Afsløres og modvirkes stormagters dobbeltmoraliske spil i FN?

Danske politikere opfordres derfor til at arbejde for en ajourføring af FN-pagten, således at også små lande kan opnå beskyttelse af og gennem FN, også selvom der er tale om en interessekonflikt med en af de stormagter, som nu har veto i Sikkerhedsrådet. Dette er i praksis at sikre, at de pacifistiske dele af FN-pagten overholdes.

Intet veto

Løsningen må sikre, at en sådan stormagt erklæres inhabil inden afstemninger og dermed mister sin vetoret på forhånd. Subsidiært må en fuldstændig afskaffelse af vetoretten vedtages, hvis FN skal få mulighed for at spille den tiltænkte rolle, også når stormagternes interesser indgår i konfliktårsagerne.

Fuldstændig afskaffelse af vetoretten er måske i det lange løb bedre, fordi det i højere grad sikrer, at en jævnbyrdig dialog mellem parterne kan fortsætte.

Man kunne også argumentere for, at Sikkerhedsrådet reelt fungerer som et overhus, hvor generalforsamlingen er underhuset, samt at det måske vil være aktuelt at afskaffe Sikkerhedsrådet helt og erstatte det med konflikt-forebyggende organer.

Videre kunne man dernæst arbejde for, at alle militære organisationer underlægges FN's myndighed og kontrol. Danske styrker måtte her gerne være de første.

Tilsvarende opfordres danske politikere til at arbejde som konfliktløser mellem de mindre lande i FN, som føler sig truet af en større magt, og denne magt.

Vi vil foreslå, at Danmark opretter et kontor i FN, hvor alle lande frit og uformelt kan komme med deres problemer og bekymringer, og danske diplomater, med anvendelse af moderne konfliktløsningsmetoder, udfylder rollen som upartiske mæglere mellem parterne.

En sådan funktion ville, med anvendelse af disse metoder, være mere værdifuld end tidligere forslag om voldgift.

Nye FN-regler

Hvis denne mægling mislykkes, må opgaven gå videre til FN's centrale organer. Danske politikere og embedsmænd har på grund af Danmarks ubetydelige størrelse og magt en langt bedre mulighed for at optræde som uvildige mæglere i sådanne konflikter, end f.eks. politikere og embedsmænd fra USA.

Danske politikere opfordres til at arbejde for, at menneskerettighederne, som indgår i FN-pagten, også kan sikres gennem aktioner fra FN mod f.eks. diktatorer som Saddam Hussein og Milosevic, når de gennemfører folkeforfølgelse og folkemord.

Ændringer i de internationale retsregler, vedtaget i FN må sikre, at FN kan retsforfølge direkte på det personlige plan, så de uheldige, uretfærdige og uvirksomme sanktioner mod civilbefolkninger afskaffes som politisk, internationalt virkemiddel.²¹

Den danske lovgivning skal tilpasses de internationale traktater, Danmark har skrevet under på. Eftersom Danmark har ratificeret Briand-Kellogg-Traktaten, bør grundlovens paragraf 19, stk. 2, slettes helt.⁴⁷

OSCE er et velegnet forum i Europa for løsning af lokale konflikter, som truer freden. Danske politikere opfordres til at fortsætte og forøge indsatsen for at gøre OSCE til et velfungerende instrument for en fredelig udvikling i Europa.

Man kunne politisk arbejde for oprettelse af regionale OSCE-lignende organisationer i resten af verden.

Selv om, eller måske netop fordi Danmark har forbeholdet, at vi ikke vil deltage i en fælles EU-forsvarspolitik, kan og bør vi i EU arbejde for total europæisk atomvåbenafrustning.

I ikke-spredningstraktatens ånd må der i EU vedtages en deklaration om, at EU aldrig må blive en atomvåbenmagt. Et skridt på vejen til atomvåbenafrustning kan være atomvåbenfri zoner i Europa⁴⁸, og pres på Frankrig og England for, at de hastigt afvikler deres atomvåbenarsenaler.

Truslen fra NATO

NATO synes i fredskommissionens analyse at fremstå som en potentiel og reel trussel mod afspænding i verden. Danske politikere opfordres hermed til at arbejde for ændring af NATO, således at pagtens lande beslutter sig til at nedruste til det niveau, som er nødvendigt for et defensivt forsvar.

NATO-landene har friheden til at gøre dette dels fordi NATO formelt er en demokratisk organisation, og dels fordi der ikke findes nogen magt i verden, som på nuværende tidspunkt militært kan true NATO. NATO forbruger 2/3 af verdens samlede kendte militære omkostninger.

Diplomatisk foreslår vi dernæst, at danske politikere arbejder i FN for reduktion af behovet for nationale styrker verden over gennem etablering af pålidelige og neutrale sikringsordninger for nationer, som måtte føle sig truet militært, økonomisk m.v. af større magter.

Endelig foreslår vi, at danske politikere viderefører disse bestræbelser til egentlig, kontrolleret nedrustning af alle angrebsstyrker i verden til alene at dække behovet for defensivt forsvar. Også her spiller det en væsentlig rolle, at Danmark kan fremtræde som en nation, der ikke kan mistænkes for at have skjulte magtmotiver eller skumle hensigter.

Såfremt danske politikere måtte erfare, at det ikke er muligt at opnå tilslutning til ensidig nedrustning af NATO-styrker til defensivt forsvar som foreslået ovenfor, opfordrer vi alternativt danske politikere til at udmelde Danmark af NATO, for dermed at opnå frihed og integritet til at arbejde for afspænding og fred udenfor NATO, men inden for FN og OSCE som nævnt ovenfor.

Dansk politi og eventuelle danske, defensive sikringsstyrker vil fortsat kunne anvendes af FN som observatører. Professionelle, civile mæglere kan tillige tilbydes som mæglere i truende konflikter.³ Dansk indsats kan også fortsat blive aktuel efter aftale mellem de stridende parter om våbenhvile eller fred i åbne, militære konflikter.

47. . Grundlovens § 19 stk. 2: Bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker kan kongen ikke *uden Folketingets samtykke* anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat. Foranstaltninger som kongen måtte træffe i medfør af denne bestemmelse, skal straks forelægges Folketinget. Er Folketinget ikke samlet, skal det uophødeligt indkaldes til møde.

48.. Ekmann, Finn: Atomvåbenfri Zoner, et skridt nærmere en atomvåbenfri jord. Bilag 26 til Fredskommissionens Betænkning.

Nuclear-Weapon-Free Zone in the Nordic Area, Report from the Nordic Senior Officials Group, assigned to study the prerequisites, March 1991.

2) International indsats til forebyggelse og afspænding af internationale konflikter

Eftersom verdensfreden trues, når urimelighederne i fordelingen af verdens velstand bliver for stor, er vor opfordring til danske politikere, at de generelt skal arbejde for en jævnere velstandsfordeling i verden. (G7 og GATT kan betragtes som væsentlige dele af problemet.)

En del af arbejdet for en jævnere velstandsfordeling er også WHO's indsats mod de sygdomme, som medvirker til forarmelse af befolkningerne i de fattigste lande i verden. Derfor opfordres danske politikere til at arbejde for styrkelse af WHO's hjælpeprogrammer.²¹

Danske politikere opfordres til at arbejde for regulering af finans- og handelsmarkedet, så der i FN-regi opbygges internationale, uvildige reguleringer, som stopper udplyndring af de svageste lande for deres ressourcer (strukturel vold) til fordel for stærkere lande, og samtidig begrænser spekulanters mulighed for at tjene penge ved at undergrave økonomien i lande eller virksomheder.

Samtidig opfordres danske politikere til at styrke indsatsen til hjælp for de økonomisk svageste lande og befolkningsgrupper, så de i højere grad bliver i stand til at klare sig med egne ressourcer på en bæredygtig måde. D. v. s. at vi foreslår, at dansk indsats for hjælp til selvhjælp for de internationalt set økonomisk svagest stillede, forøges.

Denne indsats vil fordrø større økonomiske ressourcer fra Danmark. Midlerne hertil vil bl.a. kunne hentes ved reduktion af militæromkostningerne i Danmark som omtalt efterfølgende.

3) national indsats til nedbringelse af NATIONAL INDSATS TIL NEDBRINGELSE AF egne militær-omkostninger

Danmark har ikke mere at bruge Joint Strike Fighters eller undervandsbåde til, end Luxembourg. (Danmark er ikke længere militær-strategisk vigtig på grund af sin beliggenhed.)

De penge, som spares ved at undlade at indkøbe disse enormt dyre våben skal i stedet anvendes til forbedring af f.eks. hospitalsvæsenet og sociale ydelser i Danmark, og til internationale indsatser jvnf. ovenfor.

Såfremt det lykkes danske politikere at opnå tilslutning i NATO til omlægning til defensivt forsvar, vil dette betyde frigørelse af såvel driftsomkostninger som investeringsmidler.

Såfremt danske politikere ikke opnår disse resultater inden for NATO, vil dansk udmeldelse af NATO give politikerne den nødvendige frihed og integritet til at arbejde for nedrustning og fred som beskrevet.

Det er i vore betragtninger vigtigt, at Danmark viser gennem handling, at der ikke er tale om tomme ord, men at nedrustning kan gennemføres, og tidligere militært personel m.v. kan omskoles til nyttigt arbejde. Det er for os en del af begrebet foregangsland, at Danmark viser praktiske løsninger på problemer, som opstår, når forandringer gennemføres.

Lokale beskæftigelsesproblemer ved nedlæggelse af kaserner, flyvestationer og flådebaser m.v. vil naturligvis medføre lokal pression og vanskeligheder.

Hvorvidt danske folketingspolitikere ønsker at medvirke til løsning af disse problemer, eller snarere foretrækker at bevare de nuværende omkostninger, kan vi naturligvis ikke vide, men kasernenedlæggelser bør ses i et helhedsperspektiv og ikke vurderes udelukkende lokalt.

Imidlertid vil vi gerne pege på betragtningen om nytteværdien af de ressourcer, som ofres på dansk militært forsvar. Med en manglende fjende vil nytteværdien alene kunne vurderes ud fra formodninger om en fremtidig fjende.

Findes denne fjende alene i fantasien? Eller virker propagandaen om den muslimske fjende i Mellemøsten så virkelighedstro, at der i dag i Danmark kan træffes beslutninger på dette grundlag?

Et katalog af forslag til mulige, umiddelbare tiltag for bl.a. at spare på militærudgifterne, som kan realiseres, inden den egentlige afrustning slår igennem, fremgår af følgende note.⁴⁹

49.. Katalog over Fredskommissionens forslag vedrørende dansk forsvar
 Katalog over Fredskommissionens forslag vedrørende dansk forsvar
 Katalog over Fredskommissionens forslag vedrørende dansk forsvar
 Katalog over Fredskommissionens forslag vedrørende dansk forsvar
 Katalog over Fredskommissionens forslag vedrørende dansk forsvar
 Katalog over Fredskommissionens forslag vedrørende dansk forsvar

Indsamlet af Holger Terp
 Indsamlet af Holger Terp
 Indsamlet af Holger Terp
 Indsamlet af Holger Terp
 Indsamlet af Holger Terp
 Indsamlet af Holger Terp
 Indsamlet af Holger Terp
 Indsamlet af Holger Terp

De efterfølgende forslag er prioriteret, selv om Fredskommissionen på grund af tidspresset, ikke har haft mulighed for at debattere eller blive enige om alle forslag.

Når Forsvarskommissionens betænkning er offentliggjort vil Fredskommissionen overveje om, hvorvidt enkelte forslag skal justeres og bearbejdes med sigte på detaljering, konkretisering og operationalisering.

De danske forsvarsudgifter fastfryses i første omgang. Dernæst nedskæres disse med mindst fem procent årligt som anbefalet af FN.

Salg af forsvarsministeriets ejendomme efter provenu-finansierings-ordningen ophører. Alle indtægter fra salg af ejendomme som administreres af forsvarsministeriet overføres til finansministeriet.

Justitsministeriets Civilkontors kontrol af dansk produktion og eksport af krigsmateriel opprioriteres. Den danske lov om krigsmaterielproduktion og lov om eksport af krigsmateriel opdateres, så den er ajour med den teknologiske udvikling og opstrammes og sikres overholdelse. Der må kun finde eksport af krigsmateriel sted efter en FN vurdering den sikkerhedspolitiske situation.

Alle våben i Danmark gøres til genstand for registrering og ejerskab betinges af våbentilladelse. Registreringen og våbentilladelse omfatter også militære våben. Våbentilladelser gøres til genstand for øget beskatning. Midlerne herfra øremærkes til finansieringen af en frit lejde ordning for aflevering af våben til politiet. Der indføres en permanent frit lejde ordning til aflevering af våben til politiet, samtidig skal danske diplomater arbejde for, at alle lande som er medlem af FN, indfører frit lejde ordninger for aflevering af våben.

Våben som afleveres gennem frit lejde-ordningen skal destrueres. Dette gælder også for de af politiet beslaglagte våben.

Hjemmeværnets våben samles i depoter.

Den militære del af den civile beredskabsplanlægning afskaffes og totalforsvaret. som består af politiet, forsvaret, redningsberedskabet og det civile beredskab, nedlægges. Totalforsvaret er en rest fra den kolde krig.

Al militær undtagelseslovgivning afskaffes. Sådant lovgivning har generelt unddraget sig folkelig debat og normal behandling i Folketinget.

De pacifistiske afsnit i lov om forsvaret opprioriteres, operationaliseres og udmøntes i handlingsplaner.

Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste deles i to afdelinger. Militær propaganda afskaffes. Forsvarets Oplysningstjeneste nedlægges eller overføres til Undervisningsministeriet som øger den sikkerhedspolitiske oplysning.

Den militære straffelov afskaffes. Lovovertrædelser i forsvaret behandles ved civile domstole.

Forenkling af Forsvarsministeriets administration. Alle ikke militære opgaver flyttes til relevante ministerier til gengæld flyttes Værnepligtadministrationen til Forsvarsministeriet.

Sø-miner afskaffes. De rammer tilfældigt på samme måde som de nu forbudte landminer, og er derfor i strid med Genève-konventionen.

Asyl-lovgivningen ændres, således, at folk som af samvittighedsgrunde eller politiske grunde flygter fra en krigsskueplads som enten militærnægter eller desertør, automatisk opnår midlertidig flygtningestatus i Danmark, så længe konflikten varer.

Militær-attachéer afskaffes, bortset fra i NATO-landene.

Den danske internationale Brigade stilles under direkte FN-kommando.

Den danske arkivlovgivning liberaliseres på det sikkerhedspolitiske område.

Der oprettes et nedrustningsministerium som også får til opgave at arbejde med nedrustning, konfliktløsning og konfliktforebyggelse.

Marinehjemmeværnet nedlægges. Dets nytteværdi er nul. Hjemmeværnsskuttere kunne evt. foræres til lokale sejlsportsklubber, som derved kunne fortsætte frivillig deltagelse i eftersøgning, søredningsoperationer mv.

Hjemmeværnets luftmeldekorps nedlægges. Dets nytteværdi er nul

Den danske krigsmaterielproduktion gøres til genstand for analyse med henblik på korrekt videregivelse af oplysninger til FN og andre relevante organisationer om produktionens omfang.

Forbud mod privat fabrikation af krigsmateriel.

Forbud mod privat eksport af krigsmateriel.

Forbud mod reklamer for krigsmateriel af enhver slags i danske medier, aviser, tidsskrifter også militære tidsskrifter

Reklamer for krigslegetøj (herunder også voldsorienterede computerspil og andre spil samt videofilm) skal, ligesom reklamer for spiritus og tobaksvarer, forsynes med forbrugeroplysning om faren ved at lade børn udsættes for opdragelse til en voldelig kultur, og oplysninger om tilrådelig minimusalder.

Krigslegetøj skal forsynes tilsvarende med mere udførlig forbrugeroplysning af nævnte art.

Omfordeling af de militære kroner til uddannelse i demokrati, konfliktløsning og socialt og økonomisk fremskudt forsvar.

Kan et forbud mod salg af våben og krigslegetøj ikke gennemføres, beskattes disse varer, og midlerne øremærkes til oprettelsen af en dansk Fredsfond.

Forbud mod militære hverve-kampagner.

Forbud mod militære praktik-pladser for unge under 18 år.

Udfasede våben af enhver art destrueres.

Anskaffelse af offensive våben stoppes.

U-både afskaffes. De har ikke længere nogen værdi i Danmarks forsvar under de ændrede vilkår.

4) National indsats til forsvar for dansk suverænitet

Fredskommissionens trusselsanalyser synes at tilkendegive, at Danmarks suverænitet ikke trues militært, men demokratisk, økonomisk, miljømæssigt, socialt og kulturelt.

Den alvorligste trussel synes at være den omfattende propaganda, som søger at gøre Islam og den muslimske verden til den nye fjende for USA, Israel og NATO. At modvirke denne bastante propaganda fordrer en bevidst, kulturel indsats i Danmark og i FN.

De eneste midler mod propagandaen er oplysning og direkte møder mellem de mennesker, som propagandaen udpeger som fjender, og de mennesker, propagandaen søger at gøre bange for de påståede fjender.⁵⁰

Denne indsats er startet i f.eks. Danmark⁵¹ og England⁵², men må bakkes op i større omfang politisk. For at modvirke og begrænse skadevirkningerne forårsaget af ekstremistiske grupper er det vigtigt at bevare og udbygge dialogen mellem almindelige mennesker fra de to religioner.

På kommunalt, lokalt plan foreslås genbrug af idéen om venskabsbyer, hvor byer i Danmark udveksler kultur med byer i lande som nu er en del af det officielle fjendebillede.

Statsministeren, udenrigsministeren, forsvarsministeren og kulturministeren opfordres til at samarbejde om at fremsætte forslag herom i Folketinget.

Massemediene opfordres til at bringe flere reportager og formidle flere udsendelser og mere kulturelt stof fra Den tredje verden.

Demokratisk forfald

En anden, alvorlig trussel er det demokratiske forfald, som på sigt fører til, at befolkningsgrupper, som føler sig overhørt og udelukket fra beslutningsprocesserne, har tendens til at vælge enten civil ulydighed⁵³ eller voldelige midler som opstand eller revolution for at opnå deres ret. Der er her tale om historiske erfaringer, ikke fantasier.

Forsvaret mod det demokratiske forfald må findes af og blandt politikerne selv. Ingen andre evner på nuværende tidspunkt at fremtvinge sådanne ændringer inden for den magtfulde elite af bl.a. politikere. Der er behov for større integritet, anstændighed og mod til at vedgå sandheden.

Vort forslag er her, at Folketinget udarbejder betænkning om styrkelse og sikring af den demokratiske tradition i Danmark.

Samtlige politikere og embedsmænd her og i EU skal dernæst udarbejde planer for demokratisering af eget område.

Fredskommissionen anbefaler styrkelse af freds- og konfliktforskning på universiteter og andre højere læreanstalter og styrkelse af fredsundervisning i folkeskolerne og gymnasierne, herunder specielt øget undervisning i skoler i fredelig konfliktløsning og borgerlige rettigheder. Et vigtigt emne, som atter bør sættes i fokus er, hvorledes man som borger påtager sig et personligt ansvar i den politiske beslutningsproces.⁵⁴

Oprettelse af flere uddannelses- og undervisningsstillinger i fredelig konfliktløsning anbefales.

Tjek efterretningstjenesterne

Fredskommissionen af 1998 støtter en åben, uvildig undersøgelse af de danske efterretningstjenesters virksomhed.⁵⁵ Denne undersøgelse bør omfatte politiet, forsvaret, hjemmeværnet samt private efterretningsorganisationer som Arbejderbevægelsens Informations Central og Firmaet (Arne Sejer's private efterretningsorganisation, som under den kolde krig samarbejdede med CIA).

Politiets efterretningstjeneste bør nedlægges, fordi forbrydelser ikke skal efterforskes, før de finder sted. Erfaringerne med efterretningstjenesterne i f.eks. USA, Argentina, Chile, Frankrig og Israel tyder på, at sådanne organisationer udvikler sig til at blive en stat i staten, som selv gennemfører ulovligheder, også omfattende kriminalitet i form af statsterror.

Den økonomiske trussel må primært håndteres på det internationale plan, d. v. s. i FN og EU, men også i Verdensbanken og IMF (når sidstnævnte organisationer frigøres fra amerikansk dominans og genvinder sin integritet i FN-regi).

Vi opfordrer økonomiministeren til - i samarbejde med udenrigsministeren - at udarbejde forslag til Folketinget om, hvorledes danske tiltag kan medvirke til en sådan udvikling.

Truslen mod miljøet synes klarlagt, og de nødvendige indgreb afklarede. Når vi i Danmark ikke har magtet at føre den nødvendige politik på området, synes årsagen at være demokratiets svaghed for populisme:

De nødvendige indgreb vil være upopulære i så høj grad, at ingen politiker eller noget parti tør tage de nødvendige skridt af frygt for at begå politisk selvmord. Er resultatet, at vi kollektivt myrder en del af vore efterkommere?

Den sociale trussel

Den sociale trussel kan begrænses gennem politiske beslutninger om grænser for, hvor dybt man ønsker sparekniven ført ned i de svageste menneskers daglige fornødenheder og rettigheder i samfundet. Danmark skal også på de sociale områder efterleve de internationale traktater, politikerne har ratificeret. I dette tilfælde specielt menneskerettighedserklæringen.

Det drejer sig primært om at genskabe respekten for det enkelte menneskes liv og rettigheder.

Vort forslag er derfor, at kulturministeren i samarbejde med økonomiministeren, undervisningsministeren og socialministeren udarbejder forslag herom til Folketinget.

Den kulturelle trussel, som vi har set den, ligger mest (udover propagandaen omtalt ovenfor) i ungdommens tilvænning til en voldelig verden i højere grad end til den hjemlige, mere fredelige kultur.

Også her må forsvaret mod den truende udvikling primært ske gennem en kulturel indsats, som bevidstgør om de forskelle på værdier, som præger vor kultur i forhold til f.eks. den russiske eller amerikanske.

Vi har nogle værdier, som er blevet studeret af andre, fordi de giver et bedre klima i virksomheder og på den politiske arena. Disse værdier kan forsvares, hvis vi vil.

50 . . Oversættelse ved Merete Krogh: Internationale relationer set ud fra Koranens perspektiv. Bilag 19 til Fredskommissionens Betænkning.

51.. Islamisk Kristent Studiecenter, Sortedam Dossering 5, 2200 København N.

52.. Christian-Muslim Relations, Birmingham.

53 . . Terp, Holger: Bjergprædikens Fredspolitik. Bilag 23 til Fredskommissionens Betænkning.

54 . . Formålet med fredsundervisning er, ifølge Frank Krøyer, Fredspædagogisk Værksted, at udvikle god naboskik også i de internationale forhold.

Formålet med fredsundervisning må derfor være, at skabe en undervisning, der ikke fremmer ensidighed og nationalisme og dermed skaber ufred.

Eftersom undervisere indtager roller i undervisningen og opdragelsen, som giver dem mulighed for at modarbejde almene, gode naboerhold på såvel mikro- som makroplan, er det vigtigt for en fredelig global fremtid, at læreruddannelsen og skolens undervisning, styring og samværsformer lægger op til, belyser, indøver og fremmer:

- forældres, læreres og elevers samarbejde for at udvikle demokratiske sindelag og adfærdsformer.
- udviklingen af evnen til at løse konflikterne uden brug af vold.
- elever og læreres evne og vilje til at påtage sig dialogen som princip for lokal og international konfliktløsningmodel.
- erkendelsen af at nationalstaten på en række livsvigtige områder er afhængig af det internationale samfund. Selv fjerne folk og stater må betragtes som blot længere væk boende naboer.
- undersøgelser af hvorledes væbnede konflikter opstår og udvikler sig.
- forståelsen for internationale organisationers og personers forsøg på at bilægge stridigheder på fredelig vis.
- værdsætningen af klodens kulturdiversitet som et gode for den enkelte og samfundene.

55 . . Terp, Holger: Løgn og latin. Bilag 13 til Fredskommissionens Betænkning og Noter om de danske efterretningstjenesters historie. Bilag 14 til Fredskommissionens Betænkning.

Vi opfordrer kulturministeren til at fremsætte forslag til Folketinget herom.

De økonomiske midler til disse forsvarsindsatser kunne naturligvis - som tidligere nævnt - tages fra de traditionelle forsvarsomkostninger til militæret (såvel driftsomkostninger som investeringsmidler).

Dette fordrer dog, at politikerne ønsker at hjemtage de økonomiske gevinster af en mere fredelig verden (kaldet fredsdividenden), og tør tage de vanskeligheder, som f.eks. midlertidige beskæftigelsesproblemer måtte skabe lokalt ved nedlæggelse af militærforlægninger m.v.

Vi opfordrer arbejdsministeren til at samarbejde med indenrigsministeren og forsvarsministeren om at fremsætte løsningsforslag herom til Folketinget.

Afsluttende bemærkninger

Vi har set vort arbejde i Fredskommissionen i lyset af det ansvar, vi føler for vort demokrati og vor frihed. Det er vor pligt at medvirke i en åben, fordomsfri og uhildet debat om Danmarks sikkerheds- og forsvarspolitik, og derved medvirke - forhåbentlig - til en folkelig debat om vore betragtninger, konklusioner og forslag, også set i forhold til indholdet i Forsvarskommissionens betænkning, som forventes udgivet om kort tid.

Men vi har også bemærket os, at det arbejde, vi har udført, reelt blev efterlyst af landets statsminister over for verdensoffentligheden i åbningstalen ved Det Sociale Topmøde i København i 1995.

Med nogen overraskelse må vi konstatere, at de forslag, vi er nået frem til, i høj grad må opfattes som værende i overensstemmelse med de visioner og ønsker, statsministeren fremsatte i denne tale. Vi fandt det derfor rigtigst at citere centrale dele af talen som det første i indledningen til denne betænkning.

Vi må opfatte denne situation som usædvanlig lykkelig for Danmark. Vi har fortsat den samme statsminister, som for 4½ år siden næsten bad NGO'erne om at blive holdt til ilden, så visionerne og de smukke hensigtserklæringer ikke forblev tomme ord. Det har vi nu gjort og imødeser med forventning det samarbejde, statsministeren lovede.

Vi ønsker her at tilføje, at vi ikke betragter vort arbejde i Fredskommissionen som afsluttet med denne betænkning. Vi forventer at der fortsat vil være brug for en indsats til imødegåelse af de kræfter, som kynisk forsøger at tjene penge på krig og menneskelig ulykke, og som ikke går af vejen for nogen eller noget, for at tjene penge på fremstilling og salg af militært udstyr. Med befolkningens hjælp vil vi forhåbentlig en i dag kunne befri os for deres indsats og de grusomme følgevirkninger deraf.

Det fordrer en levende, folkelig debat.

Redaktionen afsluttet 28. oktober 1998

Fredskommisisonen af 1998

Anton Aggernæs, Danske læger mod kernevåben, Guldborgvej 25, 4th., 2000 Frederiksberg, Tlf.: 3834 3507

Carsten Rütting Schweitz, Kunstnere for Fred, Vardegade 21, 2100 København Ø, Tlf: 3538 7112

Erik Lau Christensen, Fredsskattefonden, Slagelsegade 7, 2 th., 2100 København Ø, Tlf. og Fax. 3538 2702

Finn Ekman, Samarbejdskommiteen for fred og sikkerhed, Pilegårds Vænge 62, 2635 Ishøj, Tlf.:4373 1262

Geert Grønnegaard, Aldrig mere Krig, Leragervej 8, 4174 Jystrup, Tlf.: 5752 8250

Holger Terp, Aldrig mere Krig, Strandbyparken 4, 1 tv., 2650 Hvidovre, Tlf.: 3678 4028

Haakon Larsen, Aldrig mere Krig, Skovbrynet 5, 3450 Allerød, Tlf. 4817 2735

Inger Bjørn Andersen, Kvinder for Fred, Buegården 9 st. th., 2830 Bagsværd, Tlf.:4444 0897

John Avery, Pugwash Conferences on Science and World Affaires, Snebærhaven 42, 2620 Albertslund, Tlf.: 4345 7630

Kaj Ove og Marete Krogh, Dansk-Islamisk Forening for Fred og Miljøbevarelse, Erik Menvedsvej 5, 4300 Holbæk, Tlf. og Fax 5943 9844

Peter Mikael Hansen, Militærnægterforeningen, Hellebækgade 37, 2200 København N, Tlf.: 3584 1481

Ulla Røder, Kvinder for Fred, Njalsgade 54, 3 tv, 2300 København S, Tlf.: 3257 1887

Beretning fra Fredskommissionen af 1998

Udgivet af Fredskommissionen
oktober 1998

Beretningen ligger i RTF-format, der kan læses af de fleste teksbehandlingssystemer

[Bilagene](#) kan ses her i HTML-format.

Hentet på "Fred på Nettet"s OnLine Bibliotek - www.fred.dk/biblion/.

"OnLine Biblioteket" i Fred på nettet er startet af Aldrig mere Krig ved Tom Vilmer Paamand og Holger Terp.

Kommentarer sendes til WebMaster@fred.dk.

Elsk-værdig sikkerhed

Betænkning fra fredskommissionen af 1998

Bilag:

[Sikkerhed](#)- Af Geert Grønnegaard

Hvad betyder ordet sikkerhed for det enkelte menneske, ung eller gammel?

[Sikkerhedspolitik med andre midler end våben](#)- Af Anton Aggernæs

[Indledning om sikkerhed/tryghed i dagligdagen](#)

Sikkerhed, tryghed og fred, i større perspektiv

Elsk-værdig sikkerhedspolitik

[En Fredelig Verden](#)- Af Erik Lau Christensen

[Hvad er fred?](#)- af Erik Lau Christensen

[En gang i fremtiden...](#)- Af Holger Terp

[Det er nu mærkeligt at tænke sig](#)- Af Carsten Rütting Schweitz

[Våbeneksport fra foregangslande](#) - Af Geert Grønnegaard

Boomerangen

Registrering af handelen

Statens kontrol

Et svar med perspektiv

De brugte

[Våbenhandel : Fokus på handel med småkalibrede våben \(small arms\)](#)- Af Holger Terp

[Våbenhandel efter den kolde krig i årene 1997 og 1998](#)- Af Holger Terp

[Kassetænkning](#)- Af Holger Terp

[Ejendebilleder og Islam](#)- Af Kaj Ove Krogh

[Løgn og latin: Sagt og skrevet om Politiets- og Forsvarets efterretningstjenester](#)- Indsamlet af Holger Terp

[Noter om de danske efterretningstjenesters historie](#)- Af Holger Terp

Politiets Efterretningstjeneste

Hærens Efterretningstjeneste

[Rod i militarismeudgifterne](#)- Af Holger Terp

Militarismeudgifter

Frynsegoder

Jongereling med bevillinger

Bogholderimæssige problemer

Langvarig kritik af forsvarsministeriet

Forsvaret betalte pr-tur for våbensalg

Mangelfulde oplysninger til statsrevisorne

Aktiviteter fører ikke til besparelser

DeMars - Forsvarets økonomistyringsprogram

MILAG - hærens lager- og beholdningssystem

Frem og tilbage med sergentskolen

Fremmedledionen - Den danske internationale Brigade

Civile militære projekter finansieret af EU

Manglende bevillingshjemmel

[Militærpsykologi - en komedie i fem akter](#)- Af Holger Terp

Scene 1 - krig er en sygdom

Scene 2 - populært forsvar

Scene 3 - farlige fiskekuttere

Scene 4 - en spøgelseshistorie

Scene 5 - miljøberedskabet

[Hospitaller eller kampfly?](#)- Af: Anne og John Avery

[Styrkelse af FN's rolle](#)- Af John Avery

[En international politistyrke](#)- Af John Avery

[Briand-Kellogg-traktaten - den ukendte traktat](#)- Af Holger Terp

[Retten til fred](#)- Af Finn Ekman

Dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik

[Bjergprædikenens fredspolitik](#)- Af *Holger Terp*

Leo Tolstoj

Kristen

Fredsdebatten i middelalderen

Magt

Etienne de la Boétie

Frivilligt Slaveri

William Lloyd Garrison

New England Non-Resistance Society

Tolstoj-tilhængere

Sagtmodighedslæren og civil ulydighed

Ikkevold

Fredslitteratur i Danmark

Mådehold

Vegetarismen

Naturistbevægelsen

Bibliografi over Leo Tolstoj

[International militærnægtelse et redskab for fred og frihed](#)- Af *Peter Mikael Hansen*

[Anders Boserup: Krigsforebyggelse ved defensivt forsvar](#)- Af *Inger Bjørn Andersen*

[Atomvåbenfri zoner, et skridt nærmere en atomvåbenfri jord](#)- Af *Finn Ekman*

Sikkerhed

Af Geert Grønnegaard

Hvad betyder ordet sikkerhed for det enkelte menneske, ung eller gammel?

Det vigtigste er overlevelsen. Voksne mennesker ved godt, at de skal dø en dag, men selve livet forekommer dem alligevel så lifligt, at de vil sætte meget ind for at undgå døden ved rene tilfældigheder, som deres forstand kunne have forudset. Deraf følger en hel række kendte ting i dagligdagen - airbags i bilerne, redningsbåde på færgerne, rækværk på altanerne, ildslukkere i teatrene, hospitaler i byerne, snor i hundene.

En af de farer som kan true vores sikkerhed er vold fra andre mennesker, kendte som ukendte. Men også den fare kender vi en række metoder imod. Piger og kvinder bliver til en vis grad socialiseret til at kunne styre selv meget truende "hangorillaer". Andre lærer at holde lav profil, når der "er optræk til ballade". De fleste ved, at man skal behandle meget berusede personer som rådne æg, og at de normalt er fornuftige nok dagen efter. Ved de rigtigt store trusler fra andre mennesker, hvor store folkemængder indgår, eller ligefrem land mod land, ved man fra historien, at sådanne situationer helst skal forebygges i god tid, så de slet ikke opstår.

Eskalation i retning af blodig voldsanvendelse, til sidst krig, vil næsten altid være et resultat af nød, undertrykkelse, håbløshed, desperation. Hos folkegrupper indenfor det enkelte land, og hos fattige lande mellem rige naboer. Forebyggelse bør da også gå ud på, at man bevidst sørger for at få de undertrykte grupper og folk "med ind i varmen", at man får overført ressourcer til de hidtil forsømte. Det kan godt være kostbart, hvis der kræves landreformer og boligbyggeri og store pengeoverførsler mellem landene. Men det er stadig pebernødder sammenlignet med, hvad en borgerkrig eller krig vil koste af ødelæggelser.

For dem, der på en eller anden måde lever af det, burde det vække til eftertanke, at for 9 ud af 10 vil det man på nydansk kalder "sikkerhedsstyrker" udgøre en særlig stor fare, som de ikke har mulighed for at værgе sig imod. Befinder man sig ved en tilfældighed på et torv, hvor officielle "sikkerhedsstyrker" fra den ene side beskyder en gruppe "oprørere" på den anden side, så er man solgt til stanglakrids.

Opgørelserne fra de sidste 30 års store og mellemstore væbnede konflikter i verden viser helt entydigt, at det er mindst ti gange så farligt at være civilperson som at være "sikkerhedsstyrke". Vi skal over hundrede år tilbage i historien, før man stadig kunne have en forestilling om, at tapre landsoldater drog ud til grænsen for med deres liv som indsats at kunne sikre koner og børn og gamle derhjemme. I dag er det netop konerne og børnene og de gamle, som må bløde, hvis militæret (sikkerhedsstyrkerne) træder i funktion.

Hærførere har vel til alle tider udvist meget beskedent hensyn til de vidtskræmte mennesker, som deres hære er stødt imod. Hvis folk ikke makkede ret, var der kort proces. Men udviklingen af våben til større og større sprængkraft og længere rækkevidde har i vor tid ændret forholdene endnu mere til ugunst for de bløde civilpersoner. Hvis en fremrykkende hær bliver mødt af blot ét eneste skud fra een landsby, bliver hele byen dænget til med bomber "for en sikkerheds skyld", inden man rykker ind i den. Men det er altså ikke de gamle og svages sikkerhed, man så tænker på, selv om de dog er de fleste.

Vi ved alle, at det ikke er behageligt at leve under et militærdiktatur, eller endnu værre at være besat af en fremmed krigsmagt. Men alligevel vælger langt de fleste mennesker i en sådan situation "at dukke sig" og tålmodigt vente i håbet om bedre tider. Selv de værste diktatorer dør en dag. Spanien og Portugal måtte vente i over en menneskealder, før de til sidst slap af med deres Franco og Salazar.

Sikkerhedspolitik for alle de udsatte bløde civilpersoner kan derfor bedst baseres på i god tid at støtte svage og undertrykte grupper i andre lande, så de ikke bliver desperate i deres håbløshed. Samtidig må man prøve at holde sine egne væbnede korps i nogenlunde stram snor, så de ikke bruger for meget af de ressourcer, der er nødvendige til nødhjælp og forebyggelse.

Sikkerhedspolitik med andre midler end våben

Af Anton Aggernæs

Indledning om sikkerhed/tryghed i dagligdagen

Alle vil gerne være trygge i familien, naboskabet, på arbejdspladsen, og i det nære samfund mere generelt. Der er to, fundamentalt forskellige, måder at opnå denne tryghed på:

Via våben, magtudøvelse og økonomisk dominans. Det er den traditionelle måde at tænke på, som gennemsyrrer de fleste landes forsvarspolitiske tænkning.

Via at være så elsk-værdig, at andre kan lide en og vil hjælpe en i kritiske og truede situationer.

I virkelighedens verden vil der altid i dagligdagen indgå både a) og b), men mere og mere forskning tyder på, at b) på blot lidt længere sigt er mere effektiv end a), i dagligdagen.

Eksempler:

I børneopdragelse er ros faktisk mere rationel og effektiv end ris. I enhver situation er der (firkantet sagt) 1-3 gode reaktionsmåder, der kan fremmes ved ros, mens der er 5-15 mindre hensigtsmæssige reaktionsmåder, som man ved straf kan fjerne. Hvis grundlaget er sympati for medmennesker, kræver det derfor langt mindre tid og energi at fremme (med ros) hensigtsmæssig adfærd, end (med ris) at bortskaffe/skræmme fra en masse mindre næstekærlige slags adfærd.

I erhvervslivet kan man lede autoritært med magt og trusler; men det kvæler det initiativ og den kreativitet hos medarbejderne, der på blot lidt længere sigt er også økonomisk mere effektivt for virksomhederne; så en demokratisk ledelse med stor information, lytten til medarbejderne, belønningen deres initiativ og kreativitet, har gang på gang vist sig at være mere effektiv.

USA's og Canadas kulturer ligner hinanden meget. Men i USA går man ud fra, at medmennesker dybest set er onde, så enhver skal have lov til at beskytte sig med våben. I Canada har man en langt mere restriktiv våbenlovgivning, så man ikke har lov til at "beskytte sig" i samme omfang. Hvad er så mest trygt? Kendsgerningerne taler deres tydelige sprog: Omfanget af volds- og drabskriminalitet er flere gange så stort i USA som i Canada!

Sikkerhed, tryghed og fred, i større perspektiv

Kan det tænkes, at det også m.h.t. borgerkrige og krige mellem lande er mere trygt at beskytte sig via at være elsk-værdig, end ved våben, magtudøvelse, trusler og økonomisk dominans? Det tror vi på, og det skal der argumenteres for i det følgende.

På godt og ondt har vi siden 2. Verdenskrig (1939-45) erkendt, at vi lever i én verden, så isoleret national sikkerhed er en illusion. Det var basis for skabelsen af FN med underafdelinger. FN har jo fået meget begrænset magt, bl. a. fordi store lande som USA har udsultet FN økonomisk, fordi de hellere selv ville optræde som "verdens politibetjent". Men FNs indflydelse kan jo øges, og de seneste årtier har vist mange eksempler på, at selv de store militærnationer føler sig tvunget til at tage hensyn til massive flertal i FNs "General Assembly". Og her er det afgørende, at de fattige lande også hver har en stemme i FN. Man vil, trods alt nødtigt foretage sig noget militært, der vil blive fordømt af et stort flertal i FN. Dette fører naturligt til den tanke, at velstående mindre lande, som Danmark, kunne betrygge sig ved at opføre sig så elsk-værdigt overfor de fattige lande, at et massivt flertal i FN ville fordømme det, hvis lande som Danmark blev truet, angrebet eller besat af et andet land.

Elsk-værdig sikkerhedspolitik

1) Ulandspolitik

Danmark har her de sidste mange år været blandt de fem lande i verden, der ydede mest i forhold til bruttonationalproduktet, for tiden ca. 1 %. Og vi gør det endda også relativt elskværdigt på den måde, at vi forholdsvis sjældent stiller krav om, at hjælpen skal bruges til køb af danske produkter.

Det ser også ud til, at der de seneste år, hvor Danida, det danske Ulandshjælpeorgan, er blevet en integreret del af udenrigsministeriet, er en stigende forståelse for, at det nok tidvis er nødvendigt med hjælp til umiddelbare fornødenheder som mad og bolig, men at dette i blot lidt større perspektiv er langt mindre effektivt end hjælp til selvhjælp: hjælp til, at befolkningerne i Ulande får øget deres muligheder for at mestre deres egne tilværelser. Her bliver prioriteringen så:

Uddannelse, uddannelse, uddannelse. I talrige Ulande er der f.eks. megen frugtbar landbrugsjord, som dyrkes svært ineffektivt. Uddannelse af landbrugerne her kunne give afgørende produktionsforøgelse, selv uden brug af pesticider og overdimensioneret kunstgødning. Sikkerhedspolitisk er det her centralt, at sådan hjælp sker under fuld respekt for befolkningernes følelse af, at de potentielt er gode nok til, at de ikke i længden behøver "socialhjælp". En bigevinst bliver så også, at befolkningen bliver oplært i demokrati. For et rimeligt fungerende demokrati forudsætter jo, at befolkningerne kan læse og skrive.

Sundhed: Behandling og forebyggelse af sygdomme, der massivt nedsætter produktiviteten i talrige Ulande. F.eks. ved vi i dag, at reduceret børnedødelighed nok giver flere munde at mætte, men at de overlevendes produktivitet øges, så nettoresultatet bliver klart positivt. Og reduceret børnedødelighed er oven i købet medvirkende til, at det bliver langt lettere at komme igennem med fødselsbegrænsende foranstaltninger.

Hjælp til gældssanering. En af de alvorligste begrænsninger i Ulandsbefolkningers handlemuligheder er den store gæld til I-landene, som er oparbejdet især siden 1970. Her bør vi modvirke den tendens, der har været til, at Verdensbanken og IMF (den internationale monetære fond) kun har villet hjælpe på betingelse af, at Ulandene førte en bestemt politik, kaldet "Structural Adjustment Programs", SAPs. For kravene har her været, at Ulandet skulle reducere de offentlige udgifter til både sundhedsvæsen og uddannelse, bl.a. ved at lave brugerbetaling for disse ydelser. Det har direkte modvirket de vitale interesser i, at netop sundhed og uddannelse giver centrale udviklingsmuligheder.

SAPs-kravene har også omfattet, at Ulande skulle øge export og reducere import, hvad mange Ulande faktisk har levet op til i mængder af varer, men uden effekt økonomisk p.g.a. prisudviklinger, se næste afsnit.

2) Mindre asocial handelspolitik.

De stærke og kloge har snydt de mindre stærke og mindre veluddannede! For prisudviklinger har betydet, at Ulandene har skullet betale mere for nødvendige importvarer, mens de har fået mindre for deres exportvarer. Danmark er ikke hovedskurken her, men vi burde gøre langt mere for at højne den internationale erkendelse af, at her har markeds kræfterne haft for frit spil. Globalt set er det også urationelt og asocialt, at rige lande yder støtte til landbrug, når Ulande kan producere netop landbrugsvarer billigere. En rimeligere politik her er sikkerhedsmæssigt vigtig, fordi den kan modvirke tendenser til stor indvandring, på længere sigt folkevandringer, fra fattige til rige lande; foruden at for stor ulighed i vilkår øger risikoen for krige.

For Danmark, som for talrige andre velstående lande, er det i dag svært at udpege en fjende, som det er nødvendigt at ruste sig imod militært. Det bør have to konsekvenser for dansk politik:

Vi bør flytte penge fra militærbudgettet til budgettet for Ulandshjælp.

Vi bør i NATO, FN, EU og OSCE utrætteligt arbejde for, at man gør det samme i større lande, der jo økonomisk har langt større vægt end Danmark. Tilsvarende bør vi i relevante organer arbejde for en mindre asocial handelspolitik overfor Ulandene.

De følgende forslag til forbedret sikkerhedspolitik er også nogle, som vi kan arbejde på både nationalt og internationalt.

3) Generel våbenpolitik

Som nævnt er de militære udgifter i mange velstående lande grotesk store i forhold til, hvad der er nødvendigt ud fra en analyse af, hvem der er reelt mulige fjender. Så militærudgifterne bør reduceres globalt.

Men fattige landes militærudgifter er måske et endnu større sikkerhedspolitisk problem, især når man tænker på den selvfølgelig sammenhæng, at penge, der bruges til våben, ikke samtidig kan bruges til uddannelse, sundhed og demokratiudvikling. Dette problems størrelse skal illustreres med nogle tal:

Fra 1946 til 1996 har der været 127 krige med 21,8 millioner krigsforårsagede dødsfald, næsten alle i Ulande. Dette havde ikke været muligt, hvis disse Ulande ikke havde kunnet købe våben i de rigere lande. Aktuelle eksempler er, at Pakistan i dag bruger 30-40 % af regeringens udgifter til militær, mens sundhedssektoren får 2%. I Indien går 2% af bruttonationalproduktet til sundhedssektoren, imod 11% til militær.

Trods hemmelighedskræmmeri (megen våbenhandel er illegal) ved vi, at følgende landes regeringer i 1975-1990 brugte over 50 % af deres indtægter til militær og afdrag på gæld: El Salvador, Bolivia, Columbia, Filipinerne, Indonesien, Tyrkiet, Pakistan og Uganda. Procenterne for andre (større) lande var i samme periode: Mexico 41%, Kenya 39%, Argentina 34%, Indien 32%, og Brasilien 25%. Og 20% af Ulandenes lån mellem 1975 og 1990 gik til våbenkøb! Sådanne tal burde være fast stof på avisernes forsider og i TV, fordi de afspejler en dybt foruroligende udvikling for menneskeheden. For international politik bør tallene få følgende konsekvenser:

Ulandshjælp bør gives på måder, der tilskynder modtagerne til at bruge flere penge til sundhed og uddannelse, og færre penge til militær. Ved FN's sociale topmøde i København for et par år siden stod den model stærkt, at hvis et Uland får penge til sundhed og uddannelse, så bør det selv bidrage med 20% til projekterne, så disse penge ikke kan bruges til militær (20/80-princippet). Det reducerer også diktatorers (som Mobutos) mulighed for blot at bruge støtten til at øge egen personlig velstand.

Danmark bør lokalt og internationalt arbejde for en politik, der sætter snævre grænser for produktion af, transport af, og handel med våben. Globalt set er det her centralt, at forholdsvis fundamentalistisk styrede lande, som Indien (hinduisme) og Pakistan (islam), Iran, Irak og Afghanistan ikke får mulighed for at købe våben fra andre lande. Og her bør Danmark, trods NATO-medlemskab, også utrætteligt fremhæve det groteske dobbeltmoraliske i, at f.eks. USA selv vil beholde et kernevåbenberedskab samtidig med, at USA vil fordømme, at andre lande udvikler kernevåben. Et resultat af denne dobbeltmoral så vi uhyggeligt i maj 1998, ved Indiens og Pakistans atomvåbenprøvesprængninger. Globalt set er det eneste forsvarlige her at arbejde for total afskaffelse af alle kernevåben, over f.eks. 10 år.

Lokalt i Europa har vi set rystende eksempler på det umenneskelige i fri (og vidtgående illegal) våbenhandel i Eks-Jugoslavien, hvor langt færre folk ville være dræbt, hvis ingen af de tre parter havde kunnet købe våben, i f.eks. England og Frankrig. Også her har vi, som NATO-medlemmer et medansvar!

4) Kulturpolitik

Her er der tale om enormt vigtige forhold, sikkerhedspolitisk set.

Først kan det fastslås, at Danmark, sammen med Norge og Sverige, har haft en politisk udvikling, der i både rige og fattige lande har aftvunget respekt. Vi ses faktisk med rette som mønstereksempler på, at man på fredelig og demokratisk måde kan lave et samfund, der kombinerer markedskræfternes relativt frie spil (kapitalismens ide) med visse begrænsninger i økonomisk udnyttelse af andre, så der er kombination med social ansvarlighed overfor de mindre privilegerede, i landet selv, og i verden (jf. vor omfattende Ulandshjælp). Dette i sig selv betyder en international popularitet, der faktisk overflødiggør et militært forsvar af Danmark!

Men verdens lande udvikler sig i forskellig takt, så vi bør intensivere vore internationale muligheder for at påvirke verden som helhed:

Danmark bør intensivere sine aktiviteter for at propagandere for et politisk system som vores.

Vi må acceptere, at historiske udviklinger i andre lande betyder, at de må have deres tid til at udvikle et demokratisk system som vores. Det betyder bl.a., at vi bør fastholde og intensivere dialogen med mindre demokratiske lande, der i dag har andre opfattelser af menneskerettigheder, end vi har. Her er det faktisk forbilledligt, at vi samtidig

kritiserer visse forhold i Kina og fortsætter dialogen med Kina.

Vi bør igangsætte en, endnu internationalt set næsten ikke-eksisterende, kampagne imod enhver form for fundamentalisme, altså imod den opfattelse, at mine egne livsværdier, incl. religiøse, er nogle, der bør påtvinges alle andre mennesker. Det er smukt og godt, at forskellige kulturer har hver deres opfattelse af, hvad der er vigtigt og godt for mennesker; men det er rystende farligt, hvis man, især med militær, vil påtvinge alle andre de samme livsværdier, som man selv har.

I 1998 ser det ud til, at der er en gunstig udvikling i gang i Nord-Irland, katolikker versus protestanter. Omvendt ses en grotesk strid i Afghanistan mellem fundamentalistiske Taleban-muslimere og mindre ekstremt religiøse medborgere. Og for verdensfreden er det mest skræmmende eksempel på noget, vi bør modvirke i vor udenrigspolitik, de to slags fundamentalisme, der resulterede i atomvåbenprøvesprængningerne i Indien og Pakistan i maj 1998.

[Retur til oversigten](#)

En Fredelig Verden

En Vision

Af Erik Lau Christensen

En verden i splid med sig selv, kan ikke bestå - når den først har atomvåben.

Verden er endnu ung, det ser vi på omfanget af konflikter, som fører til krig. Det er tegn på umodenhed. Ethvert, selv nok så lille fællesskab af mennesker, har konflikter. Det er en naturlig del af den menneskelige udvikling. Umodne fællesskaber magter ikke at styre konflikterne konstruktivt. Modne fællesskaber omformer destruktive kræfter til konstruktive udviklingskræfter, og den positive udvikling nyttiggøres. Umodne fællesskaber opløses, når de destruktive kræfter i konflikterne får nedbrudt den indbyrdes tillid for meget. Små fællesskaber er mere overskuelige, mindre komplicerede, derfor modnes små fællesskaber hurtigere. Verdensfællesskabet er endnu umodent. Måske vil det lykkes at modne verdensfællesskabet. Det er vort eget valg, om vi vil gøre en indsats for, at det skal lykkes.

Som drivkraft i udviklingen har mennesker altid brugt drømmen om en bedre fremtid.

Hvordan ser en fredelig verden ud?

Min drøm er en verden, som består af små og store fællesskaber mellem mennesker. Fællesskaberne lever i indbyrdes tillid. Denne tillid er selve fundamentet i verdenssamfundet, og derfor er bedrag en forbrydelse. Det er forbryderisk at bruge magt eller indflydelse til at opnå fordele på bekostning af andre mennesker. Der er almindelig enighed om, at et menneske, som har opnået magt og indflydelse, også er forpligtet til at bruge den til gavn for de svageste. Det gælder også nationer, som har opnået økonomisk styrke, at de er forpligtet til at hjælpe de svageste nationer. Denne almindelige enighed i verdenssamfundet er et af tegnene på modenhed i samfundet.

Verdenssamfundet har, ligesom nationerne, en lille, besluttende forsamling, og en en beskeden administration. Valget til Verdensrådet sker ved personlige stemmer på enkeltpersoner på tværs af nationer. De vigtigste egenskaber som medlem af verdensrådet synes at være troværdighed og vidsyn.

Verdenssamfundet råder over en lille politistyrke, som kun er let bevæbnet. Nationerne råder også hver over tilsvarende, små, let bevæbnede politistyrker. I tilfælde af international kriminalitet, som tidligere var et stort problem, er politistyrkerne vandt til at samarbejde under verdensrådets ledelse.

Efter afskaffelse af militær overalt i verden, og kriminalisering af magtmisbrug, er omfanget af f.eks. eventyrrejser til det ydre verdensrum forøget kraftigt som følge af behovet for udfordringer. Samtidig er fattigheds- og sygdomsbekæmpelsen - og behandling af kriminelle - forvandlet, så focus fastholdes på det enkelte menneskes udviklingsbehov. Det gælder både modtager og giver af hjælpen!

.....

Når jeg fra den nuværende verden ser på min drøm, så falder det mig ind, "at verden ville være bedre, hvis menneskene var bedre", som det ofte er blevet sagt. Eller "menneskene har den verden, de fortjener".

Derfor må der, udover drømmen som drivkraft, også findes en bestræbelse hos mennesker. En stræben for **at fortjene en bedre verden!** En dag vil mennesker i verden - måske - forenes i en sådan drøm og bestræbelse.

[Retur](#) til oversigten

Hvad er fred?

Af Erik Lau Christensen

I skolen havde vi drenge et frækt svar til den lærer, som bad om ro: "Meld dig ind i en rokklub, så kommer det ad åre!"

Det, som læreren i virkeligheden bad om, var måske fred?

Og hans bøn om ro var derfor måske på linje med min egen bøn: "Lad mig være", når jeg blev drillet af kammeraterne.

Lad mig begynde fra en ende. Fred er noget, som det enkelte menneske kan opleve indeni.

Fred er noget, vi beder om. Vi forventer, at omgivelserne giver os fred. Det er for meget, der er for stort pres på, vi kan ikke klare det, for meget støj, for mange trusler, for megen gru og smerte, hvis det er midt i krigens helvede. Vi tror, at omgivelserne kan give os fred og ro, lade os være, så vi atter kan finde os selv, falde ned og finde den indre ballance.

Fravær af krig er ikke fred. Der skal mere til. Fred er en indre kvalitet i livet, som kun i nogen grad er afhængig af de ydre omstændigheder.

"Midt i kamptumlen træder Asger ind i forsamlingshuset. De nærmeste giver plads for ham. Hans ansigt og hele hans krop hviler i sig selv. Det virker, som han står klippefast på gulvet. Øjnene lyser af kærlighed til hver den, han ser på. Der breder sig en uforklarlig ro omkring ham. De kæmpende slipper hinanden, og ser kun på ham. Han går langsomt gennem lokalet, direkte hen mod kampens midtpunkt. Standser op, og ser på Lars og Uffe, som endnu ikke har opdaget forandringen. Der er stille i lokalet, bortset fra larmen fra Lars og Uffes vilde kamp. Asger venter uden at slippe de to kæmpende med øjnene. Det virker, som der er noget, som holder igen, hver gang én af de kæmpende vil slå. Kampen går i stå. De ser mod Asger, som smiler til de to. En kort tavshed virker som evigheden. Lars og Uffe ser langsomt mod hinanden, og et bredt smil breder sig over deres forslåede ansigter. Så stikker Lars sin næve frem mod Uffe: "Tak for kampen! Det gjorde du godt", siger han. Uffe griber om Lars næve med begge hænder: "Selv tak", svarer han. Så vender han sig ud mod forsamlingen. "Nu må vi vist hellere rydde lidt op her", siger han."

Den indre ro, fred og styrke, som Asger besidder, smitter. Den forvandler en ophidset gruppe mennesker, så de alle falder til ro og oplever freden bryde igennem.

Fredens natur er, at den ikke kan fremtvinges. Den kan ikke pådømmes nogen med voldelige midler. Kun gennem kærlighedens sprog fra hjerte til hjerte kan ufreden finde udløsning. Det virker som en lynafleder, som optager alle de voldsomme kræfter i sig, for at lede dem udenom og forbi det, som ellers kunne lide skade. De voldsomme kræfter optages og bortledes uden skade på den, som hviler i kærlighedens stærke fred.

Når vi be'r om ro, eller lad mig være, så er det for at kunne finde den indre fred, som giver styrke til at klare de voldsomme påvirkninger, vi udsættes for udefra. Når et menneske har fundet den stærke fred i kærligheden, så kan det menneske modtage større påvirkninger udefra, uden at miste den indre harmoni. I en sådan harmonisk tilstand

kan vi mennesker bedre gøre det rigtige, det, som er nødvendigt, på den rigtige måde. Omvendt, hvis vi gribes af panik eller andre, voldsomme følelser som had, vrede eller sorg, så mister vi en del af evnen til at handle rigtigt og retfærdigt.

Lad os så tage det næste skridt: Fred kan være en tilstand mellem mennesker.

Det lille eksempel med Asger, Uffe og Lars siger noget om, hvordan vi fungerer i en gruppe.

Følelser som vrede smitter. Det mærkes tydeligt, hvis én i en gruppe bliver vred, og det kan være vanskeligt for de andre i gruppen at undgå selv at blive grebet af vrede.

Ligesådan er det med en indre, harmonisk tilstand af fred i kærlighed til de omgivende mennesker. Det fornemmes behageligt for de fleste, men der er undtagelser. Det virker på de fleste som en befrielse, her kan du slappe af, du behøver ikke være på vagt, der er ikke noget, som kan true dig her. Det opleves nogen gange som den tilstand, forelskede er i, når de svæver på en lyserød sky. Og det er netop årsagen til, at der blandt mennesker findes undtagelser, som bliver bange for, hvad der nu vil ske. Når man kender årsagen, så kan man bedre slippe den frygt.

Alle mennesker kan finde den indre fred. Alle mennesker kan åbne sig overfor omgivelserne, og dermed lade andre få glæde af freden, kærligheden, styrken. Det er naturligvis mest nødvendigt at kunne dele ud af sin egen fred, når man står ved en sygeseng, en døende eller et andet menneske, som har meget brug for fornyet styrke til at klare vanskelighederne i sit liv. De fleste mennesker deler ud af deres fred i sådanne situationer, uden at vide, hvad de gør, og hvor meget det betyder for andre, at de gør det. Mange mennesker føler trang til at gøre en hel masse: Nu må der virkelig ske noget: Måske var det bedre at lade styrken i kærlighedens fred virke i stilhed?

Lad mig forsøge at forklare lidt bedre, så er det muligt, vi kan begynde at forstå, hvad et fredeligt samfund vil sige.

Vi har alle et indre univers, som er sammensat af alle vore erfaringer, og som gør det muligt at forstå det, som sker i den ydre verden på en sådan måde, at vi delvis kan forudse, hvad der videre vil komme til at ske, og vi derfor kan vælge at handle rigtigt, på en god måde. Men dette indre univers er i virkeligheden to forskellige verdensbilleder: Ét, som afspejler alle vore gode erfaringer, og et andet, som afspejler de dårlige. Lad os begynde med det, som bygger på dårlige erfaringer: Det bruger vi automatisk, når vi føler os truet, presset, angrebet, svage. Det fortæller os, hvad vi skal frygte, hvordan vi skal forsvare os. Det kommer til udtryk, når vi siger: "Jeg er bange for, at dette vil føre til" Det er frygtens verdensbillede.

Det verdensbillede, som bygger på de gode erfaringer, benytter vi, når vi føler os trygge, vi er blandt venner, som vi kan stole på, vi har intet at frygte. Vi kan tillade os at slappe af og være os selv! Verden virker skøn, vi har mange muligheder, og vi tør gå i kast med store opgaver i tillid til vore egne evner, og andres gode vilje. Det kommer til udtryk, når vi siger: "Jeg glæder mig til ..." Det er tillidens verdensbillede.

Når vi bruger frygtens verdensbillede, så bruger vi mange kræfter på at selvforsvar og beskyttelse mod virkelige eller imaginære trusler.

Når vi bruger tillidens verdensbillede, så er vore kræfter og evner frigjort til at skabe nyt og opbygge muligheder i tillid til egne evner og andres gode vilje.

Et samfund, hvor borgerne i høj grad er præget af frygtens verdensbillede, er karakteriseret ved at centrere samfundets fælles aktiviteter om at bekæmpe fjender: Poli og militær spiller centrale roller. Sikringssystemer og vagtkorps betragtes som nødvendige for borgernes oplevelse af tryghed i hjemmet. Samfundet tiltvinger sig

fortjeneste på andre landes bekostning under anvendelse af skjulte eller åbne trusler eller tvang.

Et samfund, hvor borgerne hviler i tillidens verdensbillede, er karakteriseret ved, at man almindeligvis ikke har brug for militær eller politi. I hverdagen overholder borgerene lovene og opfører sig på en rimelig måde overfor hinanden, ikke fordi de er bange for politiet, men fordi de indbyrdes er enige om, at sådan har vi det bedst med hinanden. Enkelte borgere misbruger den tillid, som almindeligvis findes mellem menneskene. De, som bliver ofre for svindel eller bedrag, lærer at undgå svindlere og bedragere. I nogle tilfælde retsforfølges sådanne svindlere og bedragere, men ikke altid. Borgerne har en overraskende stor evne til at bevare tilliden, trods enkelte brud på tilliden.

Frygtens samfund vil altid være en trussel mod freden. Omvendt vil tillidens samfund forsøge at bevare freden fremfor at opnå fortjeneste på krigen.

Intet samfund i verden er ideelt. Intet samfund er ej heller forkasteligt. Men der er forskelle. Hvis vi i Danmark mener, at vi har kvaliteter i retning af tillidens samfund, og samtidig mener, at f. eks. USA omvendt har kvaliteter, som går i retning af frygtens samfund, så har vi en kulturforskel, vi må tage alvorligt.

[Retur til oversigten](#)

En gang i fremtiden...

Fred i verden - hvordan ser freden ud og hvordan når vi frem til denne tilstand?

Af Holger Terp

Forestillingen om fred er i øjeblikket meget diffus og syltet ind i en masse militær tankespind så som militær sikkerhed, national staternes bevarelse, de herskende klasser o. s. v.

Tanker om en overnational organisation som FN, udstyret med bevæbnede militær- og politistyrker under mere eller mindre demokratisk kontrol, er kun lappeløsninger.

Medlemskab af andre overnationale organisationer som NATO og WEU er kun med til at fastlåse den sikkerhedspolitiske situation og tankegange.

Altså må vi helt frigøre os fra den tankemæssige spændetrøje.

Et tankeeksperiment må udarbejdes: Hvordan ser en verden med fred ud?

Kun når man har formuleret et mål, kan man starte rejsen.

En række forskellige personer opfordres til at beskrive deres vision af en fredelig verden i essay eller novelleform.

Jeg forestiller mig beskrivelser af verden som den ser ud om 30, 100, 500 år eller 1000 år. Vi skal nu til at begynde et nyt årtusinde. Egentlig spiller tidshorizonten ikke den store rolle i denne sammenhæng. Jeg er ikke meget for slogan som fred i vores tid. Men mere for fred i vore børnebørns tid.

Tidsperspektivet gør det måske nemmere at løsrive sig fra de nuværende organisatoriske bindinger.

Eksempel

En gang i fremtiden lever verdens befolkninger i fred i en verden uden krige. Uden krigsforberedelse. Uden militærorganisationer. Der er ingen våbenhandel og våbenfabrikation. Ingen militærforskning. Ingen soldater og soldateruddannelse. Ingen efterretningstjenester.

En gang i fremtiden er handel styret lovgivningsmæssigt, således at krige og våbenhandel ikke finder sted. Der er ingen told. Varer, tjenesteydelser, information og personer cirkulerer frit omkring på hele kloden.

En gang i fremtiden lever befolkningerne i små administrative enheder, kommuner og amter, hvor de er aktive deltagere i politiske debatter og beslutninger som vedrører dem.

Politikere og enkeltpersoner kan en gang i fremtiden være uenige, der er intet som en god diskussion, men hvis uenigheden bliver for stor til at parterne kan løse den, kan de hjælpes af professionelle konfliktlødere, inden der gås over til håndgribelige argumenter.

Hvordan kom man så vidt?

Det startede med, at enkelte befolkningsgrupper og organisationer protesterede mod enkelte våben. Først atomvåben, derefter landminer og småkalibrerede våben. Sidst protesterede man mod store våben. Økonomiske kriser udviklede sig ikke i den sædvanlige retning, med anvendelse af militære styrker for at opretholde ro og orden. Befolkninger, specielt i Asien, var blevet så fattige, at de insisterede på, at der kom mad på bordet, og regeringer begyndte at aflyse bestillinger på våben i de industrialiserede lande.

Våbenfabrikation blev set, ud fra et økonomisk synspunkt, en dårlig forretning.

I nogle lande, hvor våbenindustrien ikke spillede den store rolle for beskæftigelsen og handelsbalancen afskar man statsstøtten til våbenindustrien - direkte tilskud og bestillinger på våben, med det uundgåelige resultat, at våbenfirmaerne gik falit.

Da våbenfirmaerne ikke havde den store betydning i samfundet, kunne man anvende et større beløb til at begrænse planlagte sociale nedskæringer, foruden at man forøgede den økonomiske hjælp til demokrati- og miljø-projekter i den tredje verden.

Eksemplet smittede. Gennembrudet kom da EU-landene enedes om ikke at ville støtte våbenfabrikation i EU-landene.

Militærforskere og teknikere kastede sig i stedet for over miljøproblemerne. Store landområder i den tredje verden blev beskovet og beplantet. Nye systemer til vanding af arealer blev udviklet, og med tiden kunne befolkningsgrupper, som hidtil havde levet i yderste fattigdom, klare sig selv.

Efter den øgede selvforsyning rundt om i verden kom der en højnelse af undervisnings niveauet og nye kulturelle former opstod. Privat besiddelse af våben blev forbudt og accepteret af alle, på samme måde som middelalderens kårde-dueller blev forbudt.

Våben blev indsamlet og smeltet om til vindmøller. Samtidigt afskaffede regeringer deres overskudslagre af håndvåben som ligeledes blev smeltet om.

Efterfølgende gik der sport i afrustningen. Regeringer kappedes om at afskaffe dette og hint våbensystem. Men det var ikke nok opdagedes det. Man måtte også afskaffe viden om, hvordan disse våben blev produceret. Selv om det først var mange mennesker imod, afskaffede man patenter på våben.

Efter endnu en tid afskaffedes nationalistiske beretninger om krige og man indså, at nationalstaterne ikke spillede den samme rolle som tidligere. Dels var der ikke det store behov for at forsvare territoriet med magtanvendelse og dels var der ikke behov for at bekæmpe indre fjender. Magten blev decentraliseret ud i enheder på amtsstørrelse.

Militære styrker og våbenanskaffelser blev som en følge af denne udvikling yderligere reduceret.

I mellemtiden var kommunikationssystemerne blevet forbedret dels ved at folk fik bedre uddannelser, men også fordi det blev almindeligt at indbygge kommunikationsudstyr i nye huse, allerede fra det tidspunkt, hvor husene blev planlagt. På denne måde lærte folk at tage aktiv del i den politiske proces og dermed var vejen banet for reelt demokrati, som viste sig at være forudsætningen for at de sidste militære hindringer for at der kunne blive fred, blev ryddet af vejen.

[Retur](#) til oversigten

Det er nu mærkeligt at tænke sig

Af Carsten Rütting Schweitz

Ind imellem skulle man tro, at vi mennesker er gået helt fra forstanden.

Tag nu for eksempel hysteriet omkring tobaksrygning, der samler millioner i næsten kultlignende forsamlinger, som kæmper indædt for tobakkens udryddelse.

Alle ved at tobak er sundhedsskadelig, men det er trods alt frivilligt at ryge, og for hver smøg der tændes, er man selv med til, gennem kæmpe afgifter, at betale for senere hospitalsophold. Nu er det trods alt ikke alle rygere der dør af lungekræft, så deres store bidrag til statskassen kommer nok andre til gode.

Men sjovt nok standser hysteriet når vi skal tage stilling til noget endnu mere dødbringende end tobakken, nemlig mmilitæret, og her holder frivilligheden endda op..

Du er tvunget, om du ønsker det eller ej, itl at spytte milliarder i noget så menneskefjensk som våben. Penge som kunne bruges til humanitære, sociale, miljø eller andre områder der gavner menneskeheden.

Folkekirken kan du melde dig ud af hvis du ikke er troende, det samme burde gælde for militæret, hvis du ikke tror på krig. Men her stopper demokratiet, at du ikke tror på Vorherre, det må du og din samvittighed selv afgøre, men at tro på en evig fred, det skal vi der sidder på pengekassen nok bestemme for dig.

Hvis vi nu tænker på at smøgen er frivillig, og måske slår en ihjel i firsårsalderen, hvorimod bomben er dig påtvunget, og dræber millioner af mennesker, også nyfødte, var det så ikke på sin plads at man samledes omkring fredsbevægelsen, og gjorde den stærk og synlig igen, og på den måde presse verdens regeringer til at afruste, eller endnu bedre at forbyde våbenfabrikation, som i realiteten er den eneste sikre måde at umdgå krig på, men det er måske utopi at tro på det sidste, så længe der er penge at tjene på krige, men lad os forsøge, vi har før lavet fredsmarcher og gjort politikerne urolige, så hvorfor ikke gøre det igen, jeg er sikker på at vi er flere der er for en fredelig verden, end der er krigsgale.

Og selv om vi laver en stærk fredsbevægelse, behøver vi nødvendigvis ikkke at ryge hinanden op i hovedet.

Våbeneksport fra foregangslande?

Af Geert Grønnegaard

Hvis man tror på betydningen af et nationalt militært forsvar til beskyttelse mod angreb fra andre nationer, er det også logisk nok at have en national produktion af våben til disse egne styrker. Men at producere våben ud over egenforbruget til eksport kan kun mindske sikkerheden. Skulle man følge ren militær logik, måtte det gælde om at egne styrker var bedst muligt rustet og trænet, og at nabolandenes styrker var så slappe som muligt og helst kun udrustede med trækøller. Jo bedre produkterne fra egne våbenfabrikker var, jo vigtigere måtte det da være, at de ikke faldt i hænderne på fremmede.

Ser man problemet fra våbenfabrikantens synspunkt, om den rene profit, når det nationale marked er mættet, vil den køber som kan tilbyde den bedste pris være en, som det ihvertfald ville være vanvid at sælge til, hvis man ønsker fred og sikkerhed.

Det kunne være en kriminel bande, for hvem prisen ingen rolle spiller, eller en gal diktator som blot tager fra sit eget folks velfærd. Hvis ikke våbenfabrikanten selv kan sige nej til sådanne købere, må hans landsmænd gøre det.

Alle I kræmmere,

som sælger spyd og skjolde,

og som gerne ser et par krige

til at øge omsætningen.

Gid I måtte falde i røverhænder,

som kun gav Jer rå byg at spise.

Aristofanes, 420 f. Kr.

Boomerangen

Mange mennesker har i bøgerne om 1. verdenskrig læst om de tusinder af britiske soldater, der måtte ende deres dage hængende i tyske pigtrådspærringer, hvortil pigtråden var leveret af britiske firmaer. Det var så ondt, at det næsten må have været ubærligt for de efterladte. Men sådanne gruhistorier er slet ikke "historie" i den betydning, at de ikke forekommer mere, når man stadig næsten uhindret lader våbenfabrikanter eksportere til hvemsomhelst der melder sig som købere. Et par eksempler skal nævnes, hvor vi selv har fået boomerangen tilbage, så det kunne mærkes.

I foråret 1995 gennemførte det tyrkiske luftvåben et frygteligt bombardement med F-16 fly på kurdiske landsbyer i bjergene. Kurdiske flygtninge bosat i Danmark gik i fortvivlelse på gaderne i protest mod overgrebet. Især i Århus var stemningen ophidset. Efterfølgende kom det frem, at danske våbenfabrikker, især Terma i Århus og Per Udsen i Grenå, netop i månederne op til angrebet havde leveret nye reservedele til de tyrkiske F-16 fly. Det må nærmest betegnes som et utroligt og ufortjent held, at Århus i de dage slap for alvorlige uroligheder.

I 1980'erne tjente amerikanske våbenfabrikker 300 millioner dollars på at levere ildvåben til diverse krigsherrer i Somalia.

Disse våben blev ført frem og omladet udfor Somalias kyst af danske rederier, som derved kunne tjene et par millioner på fragten. Amerikanerne fik boome-rangen tilbage i julen 1992, hvor deres marinesoldater blev sat ind for at gen-oprette freden, men blev mast ud af de våben, som USA selv havde leveret få år før. Den mislykkede aktion kostede 2000 millioner dollars og 37 dræbte amerikanere, alt under fuld TV-dækning.

Også vi kan opleve efterdønningerne af den danske foretagsomhed fra 80'ernes våbentransporter. I 1998 boltrer den danske presse sig i endeløse problemer med 10.000 somaliere, som er flygtet fra krigshandlingerne. Nye politiske partier opstår, som vil have somalierne sendt hjem. Enhver kan få lov til at vurdere, hvor lang snor et par private danske rederier burde have haft til at spille bold med titusinder af menneskers liv og sikkerhed.

Det er næsten ikke til at fatte, at politikere, også danske politikere, mener at kunne retfærdiggøre våbeneksport ved at henvise til beskæftigelsen på våbenfabrikkerne. Det er meget vel tænkeligt, at et par SiD-arbejdere på det statskontrollerede Ammunitionsarsenal ved Frederikshavn har kunnet tjene et par ekstra arbejdsuger på at fylde sprængstof i en eksportordre af mortar-granater. Men hvis så resultatet nogle måneder eller år senere viser sig i eksplosioner over millionbyer som Beirut eller Sarajevo, kan enhver indse vanviddet. Man ville inderligt gerne med tilbagevirkende kraft have kunnet betale SiD'erne tredobbelt understøttelse for at blive hjemme og spille ludo med børnene, for at undgå synet af så store ødelæggelser og tab af menneskeliv.

Selv amerikanerne, som uden konkurrence er verdens største våbeneksportører, har indset hvor vanvittigt det er. Den amerikanske kongres udgav for et par år siden et dokument, hvor man opregnede alle de våben, som vestlige lande alene havde leveret til Grækenland og Tyrkiet over en tiårig periode. Den omfangsrige rapport havde meget betegnende titlen "Brændstof til Balkans ildebrande". Særlig interessant var en rent økonomisk vurdering.

Det viste sig, at de milliardbeløb, som USA's våbenfabrikker havde tjent hjem på handelen, langt blev overgået af de bevillinger, som de amerikanske skatteydere havde måttet ofre for at opretholde den del af den amerikanske sjette flåde, der var øremærket netop til at afholde grækere og tyrkere fra at ryge i totterne på hinanden i det østlige Middelhav. Altså, helt uden hensyn til alt det dødbringende, en rigtig dårlig forretning.

Registrering af handelen

Med hensyn til våbenhandel er de forskellige landes regeringer ikke altid så åbne og påpasselige som de burde være. Måske skyldes denne tilbage-holdenhed en form for trods alt dårlig samvittighed.

At man godt er klar over, at ikke alle handlerne tåler dagens lys.

Græsrodsorganisationer i de demokratiske lande i Europa er derfor gået sammen til et ENAAT, europæisk netværk imod våbenhandel, hvor Aldrig mere Krig udgør den danske del. Afdelingerne i de enkelte lande holder skarpt øje med våbenfabrikker og -eksportører i deres eget land og bringer oplysningerne frem til offentligheden. ENAAT er yderligere kædet sammen med et tilsvarende netværk på de amerikanske kontinenter.

Det danske våbenregister rummer oplysninger om godt 400 firmaer, der producerer eller handler med våben. For mange danskere, også mange politikere, vil det sikkert være en overraskelse, at tallet er så stort. Spørger man i Statens Våbenkontrol under justitsministeriet, eller "Civilkontoret" som det eufemistisk har omdøbt selv til, vil de sandsynligvis efter et stort antal rykkere komme frem til 30 eller højst 40 firmaer, som de vil betegne som våbenfabrikker. Forskellen i antallet skyldes væsentlig forskellen på, hvad man definerer som våben.

Den officielle danske civilkontordefinition er ulden, fuld af omsvøb og bortforklaringer.

Aldrig mere Krig's database har derfor i en lang årrække benyttet sig af den meget præcise definition fra våbenkontrollen i den amerikanske regering og kongres, som lyder:

"Våben (arms) er alle leverancer og tjenesteydelser til militære institutioner, undtagen levnedsmidler og almindeligt brændstof".

Amerikanerne har en meget stor, over 50%, andel af verdens våbenhandel, men de skammer sig ikke for at kalde en spade for en spade.

Et dansk entreprenørfirma, Højgaard & Schultz, har bygget en række bombe-sikre hangarer til danske jagerfly. De blev smækfornærmede over at få at vide, at de derfor var noteret i våbenregisteret, medens amerikanerne ikke er i tvivl om at hangarerne er våben, når deres egne entreprenører har bygget nogle helt mage til i Saudiarabien. En dansk popgruppe, lad os kalde dem Monrad og Rislund, finder det uhyre vigtigt for deres karriere at rejse til Balkan for at gøgle for de danske soldater. Uskyldigt? Tja, men det er altså en våbenleverance efter den amerikanske definition. Camouflageuniformer fra fabrikken Viking ved Esbjerg vil amerikanere og alle andre betegne som våben, men i Danmark kan man kun se, at de ligner en slags tekstiler.

Statens kontrol

En anden detalje, hvor Civilkontoret ikke rigtig kan følge med: Der findes et ganske stort antal små og mellemstore virksomheder i Danmark - støberier, maskinværksteder, tekstilvæverier -, som fremstiller hundredevis af små serier i underleverance til ligeså mange forskellige kunder. Den lille en ud af hundrede-leverance til Forsvarets materielforvaltning kan firmaerne være tilbøjelige til at "glemme", selvom de egentlig burde registrere den og have den godkendt i Civilkontoret. Måske, når det nu går så godt, kan de næste uge være heldige at afsætte en tilsvarende serie til det australske forsvars materielforvaltning. Kan vi sælge til Hjørring, er ideen, må vi vel også kunne sælge til Melbourne.

Nu dette civilkontor. Man må jo ikke dømmes for hårdt. Det skal fungere som hele samfundets, inklusive regering og folketings, øjne og ører og garant for, at der ikke forekommer dansk våbeneksport, som ikke tåler dagens lys. Det kan være svært at overkomme alt det, hvis det skal styres af fem embedsmænd i København, som ofte roteres rundt. De har heller ikke fået den mindste rettesnor fra lovgiverne om, hvad man egentlig ønsker af dem. Hvad de skal tillade, og især hvad de ikke skal tillade. Enhver gymnasieelev eller dagbladsjournalist vil på stående fod kunne udpege snesevis af potentielle krudttønder rundt om i verden, hvortil det ville være halsløst for fredens skyld at supplere med yderligere danske leverancer. Men en så banal uro og forudseenhed gør man ikke engang forsøg på at mønstre på civilkontoret.

Man kunne nævne et land som Thailand, som har en ganske betydelig regional krigsstyrke. Under Vietnamkrigen udgik en meget stor del af USA's bombetogter fra store baser i Thailand (enkelte dansk byggede), og helt op til i dag udføres væbnede aktioner fra Thailand ind over grænsen til Cambodia. Man kunne spørge, hvorfor vi skulle bidrage med dansk krigsmateriel til netop dette land, som i forvejen har alt for meget. Det gør man ikke. I stedet sendte man kronprins Frederik af sted med en handelsdelegation i 1997. Et helt afsnit i udenrigsministeriets prospekt på engelsk og thai berettede om dansk industris enestående kapacitet indenfor forsvarsmateriel, våben. Det antyder vel, at man er parat til at sælge af det.

Et svar med perspektiv

Lige før jul 1997 fik folketinget et svar fra økonomiministeren, Marianne Jelved, som her skal citeres. Spørgsmålet lød:

"Ministeren bedes redegøre for, eventuelt belyst med statistiske oplysninger fra de seneste år, hvad det samfundsøkonomisk vil betyde for Danmark, hvis man helt forbyder eksport af krigsmateriel."

og svaret:

"I nedenstående tabel 1 er vist eksporten i 1995 og 1996 af et antal varekategorier, der kan siges at falde ind under betegnelsen krigsmateriel. Det skal bemærkes, at begrebet krigsmateriel ikke er statistisk veldefineret." (Tabel 1 udviser tal på 123 mill. kr, henholdsvis 177 mill. kr for de to år)

"Med udgangspunkt i oplysningerne i tabel 1 kan det konkluderes, at selvom det kan have stor betydning for de enkelte virksomheder og medarbejdere, der er beskæftiget med produktion af disse varer, vil et eksportbud ud fra en samfundsøkonomisk betragtning have en meget beskedent betydning.

Beskæftigelsesindholdet i eksporten af de i tabellen nævnte varer anslås at være mindre end 400 personer. I den nuværende konjunktursituation ville det generelt være forholdsvis let for de pågældende i givet fald at finde beskæftigelse ved anden produktion."

De brugte

Et lille men nok så farligt hjørne af våbenhandelen udgøres af brugte håndvåben. Når de lovlige militær- og politistyrker har fået nye, hurtige, lette våben, burde de selvfølgelig sørge for, at deres gamle blev destrueret. For en landevejsrøver betyder det ikke noget, at hans våben er lidt gammeldags. Det er rigelig hurtigt nok til hans formål.

Men her kommer en næsten religiøs samlermani ind i billedet, som professionelle soldater lider af. De har fra deres første tjenestedag fået banket ind i hovedet, at ligegyldig hvad der sker omkring dem, må de aldrig give slip på deres våben. De ældre officerer er også grebet af denne mani, så når en type af våben forlængst er faset ud, gemmer de dem alligevel i et depot på kasernen "for en sikkerheds skyld". På denne måde har vi alene i Danmark 300.000 stk løse håndvåben liggende, som der ikke er brug for.

Med et overraskende klarsyn og diplomatisk dygtighed lykkedes det for den japanske FN-ambassadør i 1997 at få medlemslandene til enighed om, at der måtte gøres noget med alle disse brugte våben, som dukkede op snart her, snart der, i konflikter over hele verden. Alle medlemmer af FN blev pålagt at drage omsorg for, at deres overskuds (surplus) håndvåben blev destruerede, så de ikke endte i gale hænder. Udenrigsministeren kunne meddele folketinget, at Danmark også havde stemt for FN-anbefalingen i dec. 1997, og at man nu arbejdede sammen med England og Frankrig i EU for at stoppe for eksporten af brugte håndvåben.

Man kunne så spørge: Hvorfor skulle Danmark have nødig at afvente engelske og franske beslutninger, før vi sørgede for destruktion af egne lagre?

Her får man en kedelig mistanke om, at ligegyldig hvad landets regering og folketing beslutter, sørger officererne for, at alt bliver ved det gamle. "Man ødelægger da ikke et våben, som stadigvæk kan fungere".

Våbenhandel : Fokus på handel med småkalibrede våben (small arms).

Af Holger Terp

Efter succesen med den internationale Kampagne for forbud mod Landminer, som har mobiliseret borgere og regeringer til at sætte humanitære begrænsninger på en speciel type let våben, drages opmærksomheden nu mod problemet med den internationale handel med små våben.

Den øgede opmærksomhed skyldes det fakta, at de fleste drab i nutidens krige forårsages af småkalibrede våben (small arms) - rifler og automatiske våben, lige som morterer og granater o. s. v. Mange af disse våben genbruges fra konflikt til konflikt, ofte via sortbørshandel, samtidig med, at våbenindustrien øger produktionen og handlen med disse våben.

Dette problems omfang er foruroligende. For eksempel er der i Centralamerika omkring to millioner små våben, der er 10 millioner i Afghanistan og syv millioner i Vestafrika. Selv om de væbnede konflikter formindskes, bliver våbnene ikke pensioneret. Under den 12 år lange borgerkrig i El Salvador blev 75.000 mennesker dræbt. Men de tilbageværende våben bruges stadig til drab, omkring 8.000 om året dræbes.

I oktober 1997 udarbejdede en arbejdsgruppe under Organisationen af Amerikanske Stater (OAS) et udkast til en traktat til bekæmpelse af den illegale handel med våben: Den inter Amerikanske konvention imod illegal fremstilling og handel med våben, ammunition, eksplosiver og andre lignende materialer (the Inter American Conention Against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Ammunition and Other Related Materials). Traktatudkastet kan blive til lov, når den er ratificeret af det krævede antal OAS stater.

Samtidig har et FN-panel af regeringsekspertter (The Panel of Governmental Experts on Small Arms) på opfordring af FN's generalforsamling udarbejdet et dokument om små våben (dokument A/52/298, dateret 27. august 1997.

Blandt rapportens anbefalinger er indsamling og ødelæggelse af små våben efter en krig er stoppet og mærkning af lette våben for at kunne spore handlen med dem. Resolutionsforslaget (52/38 K) blev vedtaget den 9. december 1997, med stemmerne 156 for, 0 imod og 6 afståelser. Danmark stemte for.

I mellemtiden er en række organisationer ved at bekæmpe handlen med små våben. Ved et møde i Washington D. C. i december 1997 fik man ideen til at lave en Internet hjemmeside, Prep.org som skulle dække dette emne, og hjemmesiden administreres af the Monterey Institute of International Studies. En mængde dokumenter både fra uafhængige organisationer (NGO) så vel som fra regeringer kan findes på hjemmesiden IPB News, marts 1998 s. 11-12. e-mail adresse: mail@prepcom.org. Eksempelvis har British American Security Information Council beskrevet en lang række aktiviteter i forbindelse med det nylige G8 møde i Birmingham i England, hvor en G8 undergruppe om små våben har diskuteret spørgsmålet om illegal våbenhandel.

Den eneste artikel jeg har fundet om handel med håndvåben er Michael Renner's: Hvordan begrænser vi spredningen af håndvåben? Verdens tilstand 1998 s. 138-156.

I Danmark støtter Aldrig mere Krig og Kvinder for Fred initiativet.

Våbenhandel efter den kolde krig i årene 1997 og 1998

Udvalgte danske og internationale artikler om handel med og eksport af krigsmateriel. Artiklerne er ordnet alfabetisk efter forfatter eller, hvor denne ikke kendes efter titlen.

Af Holger Terp

Våbenhandlens boomerang : Uansvarlig eksport af europæiske våben : Franske og britiske forslag om et fælles EU-kodex kritiseres af professionelle militærfolk for at være alt for slappe. Mange steder i verden vendes vestlige våben i vore dage mod vestlige soldater / AFP : Aktuelt, 17.2. 1998

Albrechtsen, Bent: Våbenindustri i stor-fusioner : Amerikanske producenter lægges sammen i tre gigant-selskaber / Bent Albrechtsen : Politiken, 5.7. 1997

Albæk, Hanne: Blæst om salg af Danyard : Nordjysk MF'er: Fejlskud / Hanne Albæk : Frederikshavns Avis, 19.2. 1997

Albæk, Hanne: Værfthandel kan afføde ny våbenlov : Shahs adgang til militærviden undersøges / Hanne Albæk : Frederikshavns Avis, 19.2. 1997

Amalric, Jacques: Frankrig vil ophæve forbud mod våbensalg : Frankrig vil foreslå EU at genoptage våbensalget til Kina / Jacques Amalric : Information, 15.5. 1997

And. F.: Euro-jagerfly på vingerne : Tysk våbenindustri i boom / And. F. : Dagbladet Arbejderen, 21.10. 1997

And. F.: Israel-Tyrkiet: Våbenhandel og fælles øvelser : Fælles militæraftale forskupper magtforhold / And. F. : Dagbladet Arbejderen, 11.9. 1997

And. F.: Tyrkiet opruster voldsomt : USA, Europa, Rusland og Israel leverer våben til Tyrkiet / And. F. : Dagbladet Arbejderen, 1.10. 1997

Andersen, Ellen Ø.: Dødens købmænd vejer morgenluft : Militærindustrien er varm tilhænger af NATOs udvidelse / Ellen Ø. Andersen : Politiken, 11.7. 1997

Andersen, Torben K.: Kritik af ordre på krigsskibe : En mulig ordre på 27 krigsskibe kan være med til at redde Danyard. Det kritiseres af flere partier i Folketinget, på trods af glæde over, at værftet ser ud til at overleve / Torben K. Andersen : Fri Aktuelt, 13.12. 1996

Bagli, Charles V.: Two Gigants Join A Merger Parade In Arms Industry / Charles V. Bagli : The New York Times, 4.7. 1997

Berg, Bjørnar: Norske våpenprodusenter i markedskrig / Bjørnar Berg : Ikkevold, nr. 173 s. 10-13. 1997

Bjerg, Tomas: Udsen-formand vil fjerne tab / Tomas Bjerg : Berlingske Tidende, 5.5. 1997

Bostrup, Jens: Radikale bliver sat under pres i fly-sag : V og K presser på for dansk deltagelse i gigantisk vestligt fly-projekt / Jens Bostrup : Politiken, 23.7. 1997

Bostrup, Jens: SF: Brug penge til det sociale : Vort territorium er ikke truet påpeger parti - og siger nej til flyprojekt / Jens Bostrup ; Villy Søvnald : Politiken, 24.7. 1997

Bostrup, Jens: Vi holder os til USA våben : Fire spørgsmål / Jens Bostrup : Politiken, 24.7. 1997

Briganti, Giovanni de: As European Firms Haggle, U.S. Pursues Foreign Links / Giovanni de Briganti : Defence News, 16.6. 1997

Broder, John F.: Deal Is Expected To Win U.S. Seal of Approval / John F. Broder : The New York Times, 4.7. 1997

Bundgaard, Bente: Storbritanien sparer på våbnene : Færre briter i Tyskland, færre a-sprænghoveder, men til gengæld en hurtig udrykningsstyrke er briternes svar på fremtidens forsvar / Bente Bundgaard : Information, 9.7. 1998

Bundgaard, Bente: Våbenskandale ridser Labours image / Bente Bundgaard : Information, 11.5 . 1998. Emneord: Sandlines International ; Sierra Leone

Burchart, Martin: Atomkapløb skyldes passiv USA-politik / Martin Burchart : Information, 30.5 . 1998. Emneord: Indien ; Pakistan

Burchart, Martin: Hvorfor Sudan? / Martin Burchart : Information, 31.8. 1998

Emneord: Shifa

Burchart, Martin:

Kernevåbnenes comeback : USA bekæmper ivrigt spredningen af a-våben, men republikanernes uvilje mod våbenkontrol risikerer at underminere den internationale orden / Martin Burchart : Information, 23.7. 1998

Burchart, Martin:

Våbenindustrien er den skjulte dagsorden / Martin Burchart : Information, 5.7. 1997

cc: Penge til AMA / cc : Frederikshavns Avis, 29.5. 1997. Emneord: Ammunitionsarsenalet

Collington, Pierre: På våbenindkøb i vesten : De østeuropæiske lande rustet sig til NATO-medlemskab ved at købe moderne vestlige våben / Pierre Collington : Jyllands-Posten, 18.2. 1997. Emneord: Polen ; Tjekiet ; Ungarn ; Rumænien

Crock, Stan: Lockheed: A Dal too Far? / Stan Crock : Business Week, 21.7.1997

Crock, Stan: The Way the Military Does Business / Stan Crock : Business Week, 22.7. 1997

Damstuen, Egill: Værsgo at betale : Norge har fået en milliardregning på F16-fly, men landet må ikke få at vide, hvad pengene går til / Egill Damstuen : Fri Aktuelt, 18.2. 1997

Danmark helt fremme i fly-projekt / : Dagbladet Arbejderen, 19.11. 1997

Emneord: Joint Strike Fighter ; Dansk Industri

Dengsø, Poul: Værftimpertiet på skatteøen : Danyards redningsamnd, Amin Shah, opererer i et uigennemskueligt finanssystem, hvor mange bolde konstant er i luften / Poul Dengsø : Politiken, 28.2.1997

Donnelly, Jerry: Merger Mania Hits \$53 Billion This Year - So Far / Jerry Donnelly ; Colin Clark : Defence Week, 7.7. 1997

Dorsey, James: Tyrkiet moderniserer sit militær / James Dorsey : Politiken, 25.4. 1997

Dorsey, James: Tyrkiet raser mod USA : Virksomheder kan miste milliardordrer / James Dorsey : Politiken, 22.5. 1997. Emneord: angrebshelikoptere

Dragsdahl, Jørgen: Dødens blinde købmænd / Jørgen Dragsdahl : Weekendavisen, 28.8. 1997. Emneord: USA

Dragsdahl, Jørgen: Kurmageri med kanoner / Jørgen Dragsdahl : Weekendavisen, 8.4. 1998. Emneord: NATO-udvidelse

Dragsdahl, Jørgen: NATO på gldebane / Jørgen Dragsdahl : Weekendavisen, 26.6.1998

Economist, the: Imperiet ruster sig til ny tid : Blair styrker det britiske forsvar og orienterer det mod fredsbevarende missioner / the Economist : Politiken, 16.7. 1998

Elkjær, Jakob: Danske krigsskibe til militær-regimer : Irak, Burma og Marokko blandt de lande, der har fået danske krigsskibe / Jakob Elkjær ; [interview] Bjørn Møller : Politiken, 25.6.1997. Emneord: Danyard ; Helsingør værft

Elkjær, Jakob: DI kritiserer den danske krigslov / Jakob Elkjær ; Niels Lunde : Berlingske Tidende, 27.2. 1997

Note: Danyards værft i Aalborg vil fortsat kunne producere Standart Flex skibe til søværent, mens Danyards værft i Frederikshavn må opgive sin tilladelse til modernisering af minlæggere...I den malaysisek avis Star, har Amin Shah afsløret, at planen bag opkøbet af Danyard netop er at overføre teknologien til sine værfter overalt i verden. Justitsministeriet har bedt Danyard redegøre for, præcist hvad der rent faktisk vil blive udført af landet. Ifølge Chefkonsulent Marianne Castenskiold fra Dansk Industri er problemet, at den danske våbenlov er forældet...Knowhow [er] ikke omfattet af våbenloven.

Elkjær, Jakob: Græsk kopi af dansk krigsskib : Fredsforskningsinstitut mener, at Hellenic Shipyards kopierede dansk patruljebåd via Danyard-samarbejde / Jakob Elkjær ; [interview] Kjeld Jensen : Politiken, 26.6. 1997. Emneord: SIPRI

Elkjær, Jakob:

Den hemmelige liste over våbeneksporten : Danmark sælger militært udstyr til bl.a. Balkan, Sydkorea og Tyrkiet / Jakob Elkjær ; [interview] Bjørn Møller : Politiken, 27.6. 1997. Emneord: Danmarks Statistik

Elkjær, Jakob: Justitsminister i skudlinjen : Behandlingen af Danyard-sag udsat for kritik / Jakob Elkjær : Politiken, 30.5. 1997. Emneord: Danyard

Elkjær, Jakob: Lauritzen i etisk klemme : Pensionskasser afviser at købe aktier i Danyard, der vil lave kampklare krigsskibe / Jakob Elkjær : Politiken, 20.6. 1997

Elkjær, Jakob: Mærsk sejler for Clinton : Danmarks største koncern har netop fået ny kontrakt med USAs forsvar / Jakob Elkjær : Politiken, 12.7. 1997

Note: Det amerikanske datterselskab har siden anden verdenskrig haft militære kontrakter og deltager i Maritime Security Programme i 1996 med fire skibe. I alt driver Maersk nu 22 skibe under amerikansk flag herunder 10 recogseringskibe, 5 beredskabsskibe for flåden, to for hæren og et for programmet Military Sealift Command... Regnskaberne er ikke offentlig tilgængelige, men egenkapitalen menes at være 850 millioner \$ ved udgangen af 1989. Aktiviteterne tælles ikke med i A. P. Møllergruppens officielle omsætning. Der er 500 ansatte i USA.

Emneord: Maersk Line Ltd.

Elkjær, Jakob: Tvivlsomt salg af våbenviden : Udenrigsminister Niels Helveg Petersen (R) beder regeringen se på konsekvenserne af Danyard-handel / Jakob Elkjær : Politiken, 28.5. 1997

Note: ...En brevveksling mellem advokatfirmaet Kromann & Münter, der er advokat for Danyards ejere i Lauritzen Gruppen, og myndighederne viser, at Danyards viden om krigsskibe skal overføres til Malaysia på diskette og i form af såkaldte blåtryk. Det er simpelthen en forudsætning for at Amin Shah betaler 100 millioner dollar - omtrent 640 millioner kr. for 40 procent af aktierne i Danyard.

Elkjær, Jakob: Ubeskyttet dansk viden / Jakob Elkjær ; Niels Lunde : Berlingske Tidende, 16.2. 1997

Elkjær, Jakob: Venstre i forbøn for Danyard / Jakob Elkjær : Politiken, 29.5. 1997

Elkjær, Jakob: Våbenlov skal kuglegraves : Politisk protest over, at regeringen afviser at tage stilling til eksport af krigsskibsteknologi / Jakob Elkjær : Politiken, 12.7. 1997

Elkjær, Michael: Krise i dansk krigsindustri / Michael Elkjær ; Bjarne Schilling : Politiken, 23.6. 1997

ep:

To millioner Netscape tak / ep : Politiken, 30.10. 1997

Note: Det amerikanske luftvåben har bestilt to millioner kopier af Netscape.

Erhjardtsen, Birgitte: Trøjborg løser billet til flyordrer for 10 mia. / Birgitte Erhjardtsen : Børsen, 28.8. 1997

Fernandez, Bob: Moorestown Lochkeed Martin Gets Big Spanish Order / Bob Fernandez : Philadelphia Inquirer, 20.6. 1997

Finnegan, Philip: FTC Approves Merger of Boing, McDonnell / Philip Finnegan : Defence News, 7.7. 1997

Finnegan, Philip: Will The Biggest Get Bigger? / Philip Finnegan : Defence News, 7.7. 1997

Fly-ingenjører bliver industriens bindeled til projektet om fremtidens jagerfly / ; [interview] Poul Skjold Hansen : FOV, nr. 45 s. 2-4. 1997. Emneord: Dansk Industri

Flyordrer / : Dagbladet Arbejderen, 23.8. 1997

Note: Svensk industri er på vej til at hente kæmpeordrer hjem ved salg af militært isenkræm. Blandt de lande der nævnes som aftagere er Sydafrika og Chile.. Emneord: Sverige ; Saab

Flysamarbejde som forhindringsløb / : Børsen, 28.8. 1997

Franck, Carsten: Kapløbet om luftkrigerne / Carsten Franck : Politiken, 27.7.1997

Furore over polsk våbensalg / : Politiken, 21.2. 1997

Note: Polen har ikke siden 1993 indgået kontrakter om salg af militært udstyr til Iran, oplyste Polens regering onsdag aften...Dagbladet Washington Times citerede en fortrolig rapport fra efterretningstjenesten CIA, da avisen skrev, at ansøgerlande, deriblandt Polen, har solgt våben til Iran, Sudan, Nordkorea og Irak.

Glamann, Stener: Pensionskasser kan sikre dansk andel : KP-formand fra Frederikshavn interesseret / Stener Glamann : Frederikshavns Avis, 12.12. 1996

Emneord: Danyard

Goosmann, Per-Henrik: 25 danske firmaer interesseret i flyprojekt / Per-Henrik Goosmann : Jyllands-Posten, 25.3. 1998. Emneord: Joint Strike Fighter

Goozner, Merrill: From Superpuwer to superstore / Merrill Goozner : Austin American-Stateman, 13.4. 1997

Hagvaag, Einar: Norge og USA i strid om fly / Einar Hagvaag : Politiken, 19.2. 1997. Emneord: F-16

Hamilton, Douglas: Syrisk våbenindkøb forrykker magtbalance : Sydafrikas planer om at sælge militært udstyr vækker vrede i USA / Douglas Hamilton : Information, 23.1. 1997

Hitchens, Theresa: Defence Firms Gird For Future Marketplace / Theresa Hitchens : Defence News, 23.6. 1997

Holzer, Robert: U.S. Navy Sees Shipbuilding Dip as Security Issue / Robert Holzer : Defence News, 17.3. 1997

Husted, Poul: Iran vil købe atomvåben : Indkøbstur i centralasiatiske lande, Ukraine og Sydafrika / Poul Husted : Politiken, 17.8.1997

Joint Strike Fighter Program Hopes for Wide Foreign Interest / : Defence Week, 23.6. 1997

Justen, Klaus: Regering rystet af ny skandale / Klaus Justen : Jyllands-Posten, 29.1. 1997. Emneord: Belgien ; PS

Jørgensen, Kenneth Bo: I kapløb om kampfly : 12 virksomheder er nu med i kapløbet om milionordrer på nyt kampfly / Kenneth Bo Jørgensen ; [interview] Roland Paetsch : Søndagsavisen, 5.7. 1998

Note: Den interviewede er koordinator i Erhvervsfremmestyrelsen.

Emneord: Systematic ; IFAD ; Brüel & Kjær ; Industriministeriet ; Joint Strike Fighter

KB: Latinamerika skal også opruste : USA inspirerer til nyt våbenkapløb / KB : Dagbladet Arbejderen, 8.8. 1997

Klass, Philip J.: Acquisition Would Create Formidable EW Giant / Philip J. Klass : Aviation Week & Space Technology, 7.7. 1997. Emneord: elektronisk krigsførsel

Knight, Jerry:

Lockheed Martin's Slow, Steady Climb to the Top / Jerry Knight : The Washington Post, 4.7. 1997

Labor and Wage Statistics for the Aerospace Industry / : Aerospace Industry Association, 1.8. 1997

Note: Contact: David H. Napier.

Larsen, Jørgen V.: Kina stopper raketter til Iran / Jørgen V. Larsen : Politiken, 19.10. 1997

Larsen, Jørgen V.: USA køber atom-fly for snuden af Iran : Iran forsøgte at købe avancerede MIG-fly fra Moldova / Jørgen V. Larsen : Ikkevold, 6.11. 1997

Lauritsen, Birthe: Erhvervslivet skal yde til det danske forsvar / Birthe Lauritsen ; [interview] Christian Hvidt : Børsen, 12.9. 1997

Lindberg, Mads: Danskere mistænkt i Indien : Tre danskere og en engelsk våbenhandler mistænkes for at stå bag stor våbensag i Indien / Mads Lindberg ; Frederik Lauesen ; Niels Astrup : Politiken, 23.2. 1997

Lindberg, Mads:

Den københavnske forbindelse : I december 1995 regnede det med våben over den indiske by Purulia / Mads Lindberg ; Frederik Lauesen ; Niels Astrup : Politiken, 23.2. 1997

Lindboe, Rasmus:

Fly til forsvar og angreb : De gamle F-16 fly skal på pension. Forsvaret skal om 10-15 år bruge milliarder af kroner på nye jagerfly / Rasmus Lindboe ; [interview] V. D. Nielsen : Fri aktuelt, 23.7. 1997

Lindboe, Rasmus:

Politisk krig om nye fly : Regeringen kan ikke beslutte sig til, om Danmark skal gå med i samarbejde om de nye JSF-krigsfly. De radikale vil have udsat beslutningen / Rasmus Lindboe : Fri aktuelt, 23.7. 1997

Lund, Oscar:

Dansk Industri har nydt godt af århundredes våbenhandel / Oscar Lund : Børsen, 28.8. 1997

Madsen, Carl Christian:

AMA får lov til at bygge / Carl Christian Madsen : Frederikshavns Avis, 13.3. 1997

Emneord: Ammunitionsarsenalet ; SID ; Boligministeriet

Madsen, Carl Christian:

Fyringstrusler til AMA-ansatte : Generalmajor: Afskedigelser ved fortsat byggestop / Carl Christian Madsen : Frederikshavns Avis, 25.2. 1997

Emneord: Ammunitionsarsenalet

Madsen, Carl Christian:

Tilfreds lobbyist : Cai Møller tror AMA byggeri kan gennemføres / Carl Christian Madsen : Frederikshavns Avis, 2.3. 1997

Emneord: Ammunitionsarsenalet ; SID ; Boligministeriet

Madsen, Peter:

Om våben og mænd : USA og landene i EU står for 80 procent af verdens våbenhandel. Netop nu forhandler den amerikanske kongres en lov, der sigter mod at regulere hvilke lande, man vil eksportere våben til. Noget lignende må være en opgave for EU / Peter Madsen : Information, 21.8. 1997

Marcus, David:

NATO Plans Arms Contractors : Expansion offers new markets / David Marcus : The Boston Globe, 23.3. 1997

Mesler, Bill:

NATO's New Arms Bazaar / Bill Mesler : The Nation, 21.7.1997

mogo:

Staten og FL Smidth går sammen om missilcenter : Dansk firma skal fungere som amerikansk våbenfirmas forlængede arm / mogo : Dagbladet Arbejderen, 18.9. 1997

Emneord: Danish Aerotech ; AMRAAM ; NATO

Monsen, Trygve:

Tungt vand fra Norge under mistanke / Trygve Monsen : Berlingske Tidende, 13.5 . 1998

Emneord: Indien ; Alfred Hempel ; Rumænien

Morocco, John D.:

BAe Joins Lockheed Martin In Joint Strike Fighter Deal / John D. Morocco : Aviation Week & Space Technology, 23.6. 1997

NL:

Våbenindustri støttes : Der lægges op til harmonisering af EU's våbenindustri / NL ; ur : Dagbladet Arbejderen, 14.5.1997

Emneord: eu-parlamentet ; Udvalget om udenrigs-, sikkerheds- og forsvarsanliggender ; internationalt ansvar

Non-lethal weapons : Lifting the lid on the issue of human rights / : International Journal of human rights, vol. 1 nr. 4 s. 1-17. 1997

Norsk koldkrigseksperiment / : Information, 29.4. 1998

Emneord: stråleforsøg ; åndssvage ; Norge ; USA

NTB:

Norsk ja til atomforsvar / NTB : Politiken, 10.5 . 1998

Emneord: panserbrydende granat ; uran

Nystrøm, Kristian:

Succes for dansk forsvars-elektronik : Per Udsen og Terma Elektronik har udviklet et højteknologisk missilforsvarssystem og et digitalt fotorekognoscerings-system, som foreløbig er solgt til fem NATO-lande / Kristian Nystrøm : Jyllands-Posten, 27.2. 1998

Emneord: USA ; Holland ; Norge ; Danmark

Opall, Barbara:

Aerospace CEOs Press Clinton for Turkey Exports / Barbara Opall : Defence News, 28.4. 1997

Opall, Barbara:

Lockheed Martin Proposes C-130 Depot for Romania / Barbara Opall : Defence News, 12.5. 1997

Operation Danish Bacon / : Information, 10.6. 1998

Emneord: militærlæger ; England ; dyrevelfærd

Paamand, Tom:

De danske våbensmedier / Tom Paamand : Fred og Frihed ; Ikkevold, nr. 2 s. 18-20. 1997

Paamand, Tom:

Offentlig våbenproduktion : Den danske lov om offentlighed i forvaltningen næsten ligger flere hindringer i vejen, end den åbner døre, når det gælder indsigt i våbenproducenternes gøremål og laden / Tom Paamand : Dagbladet Arbejderen, 24.6.1997

Pearlstein, Steven:

And Then There Were Three / Steven Pearlstein : The Washington Post, 14.7. 1997

Pearlstein, Steven:

Lockheed Martin Agrees to Buy Rival / Steven Pearlstein : The Washington Post, 4.7. 1997

Pearlstein, Steven:

Too Big to Fly? / Steven Pearlstein ; John Mintz : The Washington Post, 4.5. 1997

Pelt, Mogens:

En finere græsk svindler : Superskurken fra Tintin-bøgerne er bygget over en person fra virkelighedens verden: Den græske våbenhandler Bodosakis, som lavede forretninger med blandt andre Göring / Mogens Pelt : Politiken, 2.2. 1997

Emneord: Grækenland ; Spanien ; Prodrumus Bodosakis-Athansiades ; Nazityskland

Proctor, Paul:

Boing Has Big Plans For Aero Vodochody / Paul Proctor : Aviation Week & Space Technology, 23.6. 1997

Retbøll, Torben:

Bistandshjælp til USA's erhvervsliv / Torben Retbøll : Dagbladet Arbejderen, 22.3. 1997

Emneord: Pentagon finansierer fusioner

Retsag afblæst / : Dagbladet Arbejderen, 23.5 . 1998

Emneord: Sandlines International

Reuter:

Clintons Iran-gate truer : Republikansk krav om undersøgelse af våbenleverancer til bosniske muslimer / Reuter : Fri Aktuelt, 30.1. 1997

Reuter:

Fly-fusion mødt med skepsis / Reuter : Jyllands-Posten, 10.3.1998

Reuter:

Kina sælger våben til Iran / Reuter : Politiken, 3.6. 1997

Note: Kina forsvarede i går salget af kontroversielle våben til Iran. En talsmand fra udenrigsministeriet betegnede salget som lovligt og kina som respektabel. Han erklærede, at salget ikke ville påvirke sikkerheden, stabiliteten eller freden i området...

Reuter:

Schweitz fortsætter våbensalg / Reuter : Berlingske Tidende, 9.6. 1997

Ritzaus Bureau:

FLS sælger NEA aktiviteter / Ritzaus Bureau ; Børsen : Politiken, 1.7. 1997

Note: FLS Industries overfører aktiviteterne i sit 100 pct. ejede datterselskab Nea-Lindberg til Danish Aerotech, hvori FLS er hovedaktionær sammen med amerikanske Lockheed Martin, svenske FFV og den danske stat som medejere. Samtidig foretager FLS Industries et yderligere kapitaltilskud i Danish Aerotech, således at aktiekapitalen her udvides fra 50 til 90 mio kr. De øvrige aktionærer indskyder ikke yderligere kapital.

Ritzaus Bureau:

Militærordre / Ritzaus Bureau ; Børsen : Berlingske Tidende, 5.8. 1997

Note: Maersk Line har modtaget en ordre på driften og vedligeholdelsen af otte ro-ro skibe fra det amerikanske søværn, skriver shippingavisen Lloyds List (LL) i går. Ifølge LL, der har givet historien en forsideplacering, adskiller ordren sig ved, at the US Navy's Military Command har betinget sig, at de ansatte i Maersk Line, USA, har mulighed for at få del i en bonusbetaling på syv mio dollar.

Ritzaus Bureau:

Ny skandale i Belgien / Ritzaus Bureau : Fri Aktuelt, 25.1. 1997

Emneord: Communauté Française ; Serge Daussault ; F-16

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Britisk minister i stormvejr : Robin Cook sidder på en bombe efter afsløringer om privat lejevær / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 12.5 . 1998

Emneord: Sandlines International

Rørtoft-Madsen, Lotte:

EU: Våbenmonopoler, for én jer / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 11.4. 1997

Emneord: Titley-betænkningen

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Euro-fly sendt på vingerne : Med Tysklands ja til Eurofighterne kan Europas militærindustri klappe hænderne af led / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 28.11.1997

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Halvdelen af bistand går til militær : Våbenkontrolgruppe: USA inviterer mere i militarisering end i global udvikling / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 6.8. 1998

Emneord: Council for a Livable World Education Fund

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Lejesoldater beskytter multinationale : Britisk og sydafrikansk firma har specialiseret sig i at kunne levere lejesoldater til bl. a. Afrika / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 6.5. 1998

Emneord: Sandlines International

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Norden vil købe militær-helikoptere : Finske militærudgifter overskrider magisk grænse på 10 mia. mark / Lotte Rørtoft-Madsen ; Holger Terp : Dagbladet Arbejderen, 24.4.1998

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Pentagon på våben-rundtur : Forsvarsminister Cohen besøger Chile, Argentina og Brasilien / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 23.5 . 1998

Emneord: F-16 ; USA

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Tysk storkøb af EURO-fly : Kohl siger ja til at købe for 88,2 mia. kr. Eurojagere / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 10.10. 1997

Emneord: Tyskland

Rørtoft-Madsen, Lotte:

USA på vej med våben til Chile : Rustningskonserner står på spring efter at Clinton har ophævet forbud mod våbensalg / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 20.8. 1997

Rørtoft-Madsen, Lotte:

Våbensalget stiger drastisk : Otte pct. flere våben solgt i 1996 - USA stadig våbeneksportør nr. ét / Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet Arbejderen, 15.10. 1997

Emneord: IISS

Schilling, Bjarne:

Ambassadør i redningsaktion for Danyard : To danskere i Malaysia gør rigmand interesseret i væftet / Bjarne Schilling : Politiken, 13.12. 1996

Note: Ambassadør Henning Kristiansen og tidligere ØK-direktør John Madsen stod bag kontakten med Shah ...Det er blevet meget mere sandsynligt at Danyard får del i ordren, efter at der er kommet malaysisk kapital med i selskabet, og det skabte også stor interesse for det danske projekt, at søværnet havde Standart Flex-skibet Vædderen herude...

Schilling, Bjarne:

Staten støtter våbenfremstød : Beskæftigelsesprojekt køber internationalt sortlistet fabrik og satser på eksport af komponenter til miner / Bjarne Schilling : Politiken, 19.6.1997

Emneord: FLS Industries ; Nea-Lindberg ; Danish Aerotech

Schilling, Bjarne:

Statslig håndstrækning til våbenindustrien : Våbenindustrien er hårdt ramt af den kolde krigs ophør / Bjarne Schilling

: Politiken, 24.6. 1997

Emneord: FLS Industries ; Nea-Lindberg ; Danish Aerotech ; Danmark

Seidelin, Michael:

USA flygigant øger presset på EUs flyindustri / Michael Seidelin : Politiken, 24.7. 1997

Silverstein, Ken:

The Boing Formation : A squadron of seventy lobbyists prepares for total air superiority / Ken Silverstein : Harpers Magazine, nr. 5 s. 56-57. 1997

Skouboe, Jakob:

Gennembrud for våbenfabrik : Efter flere års kedelige regnskaber, ser det nu lyst ud for danske Per Udson Co. Aircraft Industry. En ordre til det amerikanske luftvåben på nyt rekognosceringsudstyr til F-16 fly betragtes som en vigtig blåstempling / Jakob Skouboe : Berlingske Tidende, 28.2. 1997

Note: Det gik skidt for Per Udson i 1995. Ledelsen havde ikke regnet med et underskud på knapt otte mio. kr., efter et beskedent overskud på tre mio. kr. året før. 1995 er dog ikke det eneste år, hvor det er gået skævt for Per Udson. I 1992 og 1993 var underskudet hhv 20 og 30 mio kr... Per Udson, startede med militærproduktion på den daværende maskinfabrik i 1969.

Emneord: US Air Force ; pods

Terp, Holger:

USA's våbeneksport går ned : Faldende våbeneksport har fået USA til at ophæve forbud mod eksport af våben til Latinamerika / Holger Terp ; Lotte Rørtoft-Madsen : Dagbladet

Arbejderen, 14.4. 1998

Terp, Holger:

Årtusindets fråds : Her hvor årtusindet rinder ud, er Danmark villig til at deltage i en våbenhandel, der binder en hel generation / Holger Terp : Dagbladet Arbejderen, 5.9. 1997

Emneord: Joint Strike

Tigner, Brookes:

Western Firms Surge Into Central, Eastern Europe / Brookes Tigner : Defence News, 7.7. 1997

Towle, Michael D.:

Let's Make a Deal / Michael D. Towle : Forth Worth Telegram, 20.7. 1997

Trads, David:

Våbensalg i rivende udvikling : Ruslands våbenindustri er igen aktiv på verdens-markedet. Senest har en handel med Cypern bevist, at russerne trænger sig på / David Trads : Jyllands-Posten, 9.1. 1997

Emneord: Rusland ; Rosvooruzhnie ; 1996

TT:

Bofors-sag dukker op igen / TT : Fri Aktuelt, 22.1. 1997

Emneord: Indien

Tygesen, Peter:

Sidste flyhåb for europæisk våbenindustri / Peter Tygesen : Information, 16.8. 1997

Emneord: Eurofighter

Utterström, Lennart:

Gandhi fik bestikkelse fra svenske Bofors : Ambassadør afslører skandale i ny bog / Lennart Utterström : Politiken, 9.7. 1997

Emneord: Oza ; Rajiv Gandhi

Utterström, Lennart:

Svensk brud på våbenforbud / Lennart Utterström : Politiken, 23.6. 1997

Emneord: Saudi Arabien

vas:

Smuglervåben fra Sydafrika til Angola-terrorister : Våbenfabrikker og flyselskaber forsyner fortsat UNITA med militært isenkræm / vas : Dagbladet Arbejderen, 28.7. 1998

Note: Blandt de sydafrikanske producenter og eksportører er Jeep-fabrikanten Denel, og flyselskabet Metex.

Velocci Jr., Anthony L.:

Raytheon, Rivals Score With TI Compromise / Anthony L. Velocci Jr. : Aviation Week & Space Technology, 7.7. 1997

Velocci Jr., Anthony L.:

U.S. Plays Out Merger Endgame / Anthony L. Velocci Jr. : Aviation Week & Space Technology, 14.7. 1997

Vilsstrup, Jens:

Matador køber dansk viden : En mulig ordre på mindst 27 krigsskibe er årsagen til asiatisk kapital-indsprøjtning / Jens Vilsstrup ; Povl Dengsøe : Politiken, 12.12. 1996

Note: Muligheden for at få en ordre på mindst 27 krigsskibe - såkaldte Ocean Patrollers - til den malaysiske stat er baggrunden for, at den malaysiske Rigmand Dato Amin Shah foreløbig vil lægge 600 mill. kr. i kontanter til redning af Danyard-værftet i Aalborg og Frederikshavn. Danyard har nemlig opbygget den nødvendige og specielle

knowhow på området i forbindelse med tidligere leverancer af Standard Flex skibe til det danske forsvar. Et eventuelt samarbejde blev drøftet for fem/seks år siden. Dengang var Michael Christensen - den nuværende bestyrelsesformand for Danyards ejer, J. Lauritzen Holding, - departementchef i forsvarsministeriet...

Visby, Børge:

Europa og USA i våbenkapløb : Jospin og Chirac i bitter strid om privatisering af militærindustri - den globale kamp mellem rustningsindustriens giganter lurer i baggrunden / Børge Visby : Information, 16.7. 1997

Visby, Børge:

Flyprojekt i turbulent vejr / Børge Visby : Information, 16.8. 1997

Emneord: Rafale

Visby, Børge:

Fransk enegang svækker europæisk våbenindustri / Børge Visby : Information, 31.10. 1997

Emneord: Tyskland ; England

Visby, Børge:

Fransk fly-gigant får luft under vingerne : Overraskende fly-fusion styrker Frankrigs stilling inden for den internationale fly- og rustningsindustri / Børge Visby : Information, 25.7. 1998

Emneord: Aerospatiale ; Matra Hautes Technologies ; Lagardère

Visby, Børge:

Højt spil om fly og våben : Rustningsindustriens giganter om-grupperer sig. Ny fransk fusion skal styrke Europa i verden, men først og fremmest Frankrig i Europa / Børge Visby : Information, 29.7. 1998

Emneord: Aerospatiale ; Matra

Vitus Harrithøj, Rune:

Australsk sammensværgelse mod arbejdere : Hemmelig kontrakt mellem regeringen og shippingfirma om at uddanne tidligere elitesoldater til erstatning for 1.400 fyrede havne-arbejdere / Rune Vitus Harrithøj : Information, 2.5. 1998

Emneord: Patrick Stevedores

Washburn, Jennifer:

Twisting Arms: The U.S. weapons industry gets its way / Jennifer Washburn : The Progressive, nr. 5 s. 26-27. 1997

Wiedenbaum, Murray:

The U.S. defence industry after the cold war / Murray Wiedenbaum : Orbis, vol. 41, nr. 4 s. 591-601. 1997

[Retur til oversigten](#)

Kassetækning

Af Holger Terp

Omkostningerne ved hver enkelt arbejdsplads i forsvaret er meget højere end omkostningerne ved civile arbejdspladser

Oppe i Farum har en borgmester i sommeren luftet en liberal idé. Man sælger kommunale ejendomme til et firma, som ikke vil hævde ejendomsretten over ejendommene mod at hæve et skattefradrag. Men hvis et firma i en kommune får et større skattefradrag, så er der nogle andre kommuners skatteydere som kommer til at mangle Farum kommunes skatteindtægter. Så kan de vælge enten at hoppe på den liberale idé eller de kan stoppe den. For andet end egoistisk kassetækning er det da ikke.

Fortrolige oplysninger er lækket fra Forsvarskommissionen. Alt skal blive som det gamle, bortset fra, at man af hensyn til den brede politiske enighed om militæret på Christiansborg, vil ofre kasserne i et par garnisonsbyer. Et lokalpatriotisk, kommunalt hundeslagsmål om, hvor militæret spiller den største rolle, kan dermed begynde allerede inden Forsvarskommissionens betækning foreligger.

Det med det fortrolige undrer mig nu en del, og viser, at nogle er mere lige for loven end andre. Det skulle lige være folk i fredsbevægelserne som lækkede fortrolige oplysninger til pressen om militære forhold, så ville de selvsamme politikere som lækkede oplysningerne fra Forsvarskommissionen til pressen have råbt højt om landsforræderi og undergravende virksomhed.

Militæret i Danmark er en statsvirksomhed med afdelinger placeret rundt om i kommunerne. Det officielle militærbudget er på cirka 16 milliarder kroner om året, hvortil skal lægges udgifter til værnepligtsadministrationen, militærnægteradministrationen, kommunernes civile beredskab og efterretningstjenesterne o.s.v., og sidst men ikke mindst forsvarets dårlige økonomistyring som er et tilbagevendende tema for statsrevisorerne. Så alt i alt er de danske forsvarsudgifter nok oppe i nærheden af de 20 til 25 milliarder kr. om året. Det vil med andre ord sige, at omkostningerne ved hver enkelt arbejdsplads i forsvaret er meget højere end omkostningerne ved civile arbejdspladser, selv arbejdspladser inden for metalindustrien.

En soldat, hvad enten han er værnepligtig, konstabel eller officer skal have løn. I tjenestetiden bor han på en kasserne og han bliver transporteret rundt til de forskellige gøremål i militære transportmidler, biler og fly. En soldat har udrustning: uniform, håndvåben, geværer og andre våben så som tanks, jagerfly, krigsskibe, radarer og kommunikationsmidler. Øvelsespladser, depoter, lufthavne og havneområder til skibe afsættes eksklusivt til militær anvendelse. En civil arbejder får ligeledes løn som soldaten, men her stopper sammenligningen. Den civile arbejder skal selv bekoste transporten til arbejdspladsen. Han bor privat. Virksomheden han arbejder for skal betale for arbejdstøj, værktøj, og produktionsmidlerne.

Militære arbejdspladser er formodentlig mindst dobbelt så dyre som civile arbejdspladser, når alle udgifterne lægges sammen. Det er meget mulig, at den militære tilstedeværelse i en kommune skaber lokale arbejdspladser, men udgifterne som er forbundet med disse arbejdspladser betales af staten og dermed af alle skatteydere, lige som den liberale Farum-idé lægger op til. Hvis nedlæggelserne af regimenter, som det tilsyneladende vil blive foreslået af Forsvarskommissionen, fører til reelle besparelser på forsvarsbudgettet og de frigjorte midler ikke bare kanaliseres over i krigsmateriel-anskaffelser, så vil man kunne ansætte dobbelt så mange civilpersoner i det offentlige som man afskediger inden for forsvaret.

Fjendebilleder og Islam

Af Kaj Ove Krogh

Fjendebilleder er spejlbilleder af den perciperede virkelighed. Vi oversætter og fortolker hinanden, men udgangspunktet er og bliver egne forestillinger. Derfor er folkeslag, religioner og kulturer ofte blevet ofre herfor og er ikke blevet anskuet ud fra egen baggrund og referenceramme. For at skabe klar forståelse og indsigt i "fremmede" forhold må man have reel sameksistens med og forståelse af "de andre".

Islam og den religiøse dimension

I vor tid er islam igen blevet fjendebilledet. Der er mange årsager hertil. En er, at islam er en konkurrent til kristendommen. Begge religioner er sammen med jødedommen af "Abrahams hus". Man har meget til fælles - men der er også afgørende forskelle. Tidligt er islam hos kristne blevet dæmoniseret. I stedet for at fokusere på lighedspunkterne og sameksistensen, så blev disse set som sataniske vrangbilleder af sandheden. Talrige nedsættende udtalelser gennem århundrederne vedrørende Koranen og Muhammad vidner herom. Holdninger som findes den dag i dag blot iklædt vor tids klædedragt. Også i dag er islam for mange "luxoriosus" og "bellicosus" (utugtig og krigerisk).

Disse temaer prægede desværre ikke alene korsfarernes holdninger, men har næret de negative forestillinger, som mange også i vor tid har til islam og muslimer. Som noget naturligt mente vesten tidligt, at et led i den nye verdensorden var at føre krig mod islam og muslimer, da islam frem for alt nok så Jesus som en profet men fornægtede ham som værende guddommelig, hvilket ville underminere den kristne lære. Derfor opstod korstogene som en blanding af religiøs nøgternhed og sværmeri, handelsmæssige kalkulationer og en urokelig opfattelse af, at kirkens og den vestlige verdensorden var den eneste sandhed. Erobringens karakter var og er for mange europæere "bellum justum" og "bellum sacrum" - "lovlig" og "retfærdig". I dag tager "dannede mennesker" afstand fra korstogsmentaliteten. Ikke desto mindre fungerer den fint i praksis både hos politikere og menigmand. "Man behøver blot at vurdere udsagnene fra visse europæiske og hermed også danske politikere og andre.

Nok beskæftigede lærde, f.eks. kirkefaderen Johannes af Damaskus (o. 700), Beda i sin kirkehistorie (o. 711 - 732) om "Saracener-pestens" og fra Cluny abbeden Peder Venerabilis (o. 1140), sig med islam, men synet var og blev negativt, da islam for dem par excellence var både udfordringen og fjenden. Denne holdning er blevet arketypisk i det europæiske sind!

Europa og den tyrkiske fare

Europa har endnu ikke overvundet "tyrkerfarens" traume. Mange har en "tyrkeretro" på at islam som politisk instrument udgør en trussel mod Europa. Osmannerriget var i 1400- og 1500-tallet en militær og politisk trussel mod Øst-Europa. Ikke desto mindre føltes faren stærkt i størstedelen af Europa, ikke mindst på grund af den hurtigere kommunikation via bogtrykkerkunstens udvikling. Kristne politiske opbyggelses- og kampskrifter spredtes hurtigt over Europa. Tyrken, "Guds svøbe", blev brugt og misbrugt i et religiøst-politisk propaganda øjemed. Dette medførte forfølgelse af religiøse minoriteter i datidens Europa, hvilket heller ikke i dag er ukendt. Ideologiske kampskrifter har deres klare formål. Mindre gennemskueligt bliver det, når skønlitteraturen og underholdningsindustrien i maskeret form skaber fjendebillederne. Her bliver "folkesjælen" både vildført og oprørt uden at fjendebilledets oprindelse og formål bliver klarlagt. Dette problem kan ikke blot henlægges til tidligere århundreder, da det i vor tid via massemedierne og underholdningsindustrien er blevet overordentligt forstærket. Her kan vi blot erindre om alle de billeder fra medieverdenen, hvor muslimerne og islam på en negativ måde bliver projiceret ind i den angelsaxiske bevidsthed! Vesten skal være beredt. I dag taler man om optagelse af Tyrkiet i den europæiske klub. Endnu er dette ikke lykkedes. Er det på grund af menneskerettighedsproblemer - eller stikker det

dybere? Er årsagen den, at man af psykologisk-historiske årsager endnu ikke tør invitere "tyrken" ind i det europæiske rum?

Palæstina - Israel

Den måske mest tragiske konflikt i dette århundrede er den palæstinensisk-israelske. Baggrunden og sammenhængene skal ikke rides op her. Blot dette, at man også her har forsøgt at gøre den til en religiøs strid, hvor islam er blevet brugt som fjendebillede. Baggrunden er, at europæiske kristne - dette vil også sige amerikanerne - i og for sig har to fædrelande, nemlig det geografiske og det religiøse. Jødedommen føler man på trods af uenighed et vist bibelsk samhørighedsforhold til, mens islam og muslimerne af mange føles som noget fremmed - en trussel, noget orientalsk eller fjernt asiatisk, som man gør klogt i at holde sig fra. På den ene side er der en fascination, på den anden side ser man en fjende. Dette forhold er dygtigt blevet dyrket og misbrugt i den ulykkelige mellemøstlige konflikt, således at et fundamentalistisk fjendebillede af muslimerne er opstået. Et fjendebillede som bekræfter de værste fordomme set med europæiske øjne.

Den muslimske verden under kolonitiden og ny-kolonianismen

Gennem kolonitiden i 1700-tallet frem til vort århundrede stagnerede den muslimske verden. I sidste halvdel af 1800-tallet og i særdeleshed i dette århundrede vågnede den muslimske bevidsthed i ønsket om identitet. Dette opfattedes øjeblikkeligt som en trussel mod den vestlige verdens monopoler vedrørende både økonomiske, politiske, kulturelle og religiøse forhold. At muslimer pludselig ville orientere sig mod islam forekom mange både fordækt, mistænkeligt og som en fare. Under verdenskrigene orienterede mange kolonier sig mod egen identitet - således også de områder, som havde store muslimske befolkningsgrupper. Nye lande opstod, og nationalisme og islam blev for nogle synonyme i denne nye politiske orientering. Tyrkiets sammenbrud under 1. verdenskrig befordrede arabisk nationalisme. Frihedskampen i Nordafrika mod Italien og Frankrig befordrede den nordafrikanske nationalisme, og ikke mindst Indiens og Pakistans oprettelse i 1947 skærpede muslimsk nationalisme her. Islam kom pludselig i fokus. Pan-arabisme og pan-islamisme blev pludselig ildevarslende skræmme- og fjendebilleder for en ny-kolonialisme, som ikke byggede på direkte militær tilstedeværelse men mere på multinationale interesser og aftaler, som kunne indgås med villige muslimske herskere. Denne politik kendetegnedes ikke af folkenes selvbestemmelsesret men af, at den ene hånd vaskede den anden. Multinationale olieselskaber støttede eller styrtede ledere i den muslimske verden. Her er Iran et næsten klassisk eksempel. Saudi-arabien, Kuwait og emiraterne på den arabiske halvø er det samme. En ny verdensorden begyndte at tone frem. Denne verdensorden orienteredes i en retning - nemlig mod industrialismen og den uhemmede vækst. Prisen betales bl.a. i dag - også gennem både reelle og indbildte fjender, men fjendebillederne er på plads.

Iran - Irak og andre af vestens store fjender

De fleste husker de sidste årtier med krigen og omvæltningerne i Iran og Irak. Vi husker Iran som den store trussel mod vestlige - her specielt U.S.A's - interesser. Vi husker, at Saddam Hussein var vestens "gode" allierede mod præstestyret i Iran, og vi husker den bratte opvågnen under Golf-krigen, hvor Saddam Hussein pludselig blev fjende nr. 1. Nu var han pludselig en tyrannisk despot, som krænkede det fredselkende Kuwait, hvor man hyldede de vestlige liberale interesser og demokratiet. Vi erfarede også ikke blot den massive mediedækning af Golf-krigen, men også, at medieverdenen ikke blot havde lagt op til, men også var en del af det scenario, som Golf-krigen blev. Og hvad der måtte mangle af krigens gru i Kuwait, kunne CNN let iscenesætte i et amerikansk tv-studie. Vi erkendte også, at Saddam Hussein er en dreven taktiker, som har taget ved lære af sine læremestre, at han som pragmatiker udnyttede alt og alle - også religionen. Gott mit uns- holdningen var og er ikke fremmed for nogen, når egne eller nationalistiske holdninger skal støttes eller støves af. Her er det interessante, at Saddam Hussein på trods af boykot og sanktioner stadig regerer Irak, og at Iran tilsyneladende i forholdet til f.eks. Taliban-militsen i Afghanistan er blevet salonfæhig i visse sammenhænge.

I Pakistan er der store økonomiske, menneskeretslige, sociale og religiøse problemer. Vesten er dybt involveret. Under Afghanistans krig mod Sovjetunionen blev Pakistan det naturlige udgangspunkt for den militære kamp og

sammen med Iran tilflugtsstedet for tusinder af afghanere. U.S.A. hjalp med equipment - våben m.m., således at den afghanske mujahedin-bevægelsen herfra kunne involvere sig mod russerne i Afghanistan. Russerne led et forsmædeligt nederlag. Man så, at muslimske soldater kunne vinde over en supermagt, men den anden supermagt - U.S.A. uddannede samtidig folk, som hentede erfaring til andre fronter vendt mod U.S.A.'s interesser. Her kommer Taliban-militsen ind og de såkaldte fundamentalister i Ægypten og Nordafrika. Konklusionen er, at vesten, her U.S.A., i stor udstrækning har skabt de problemer, som man nu forskrækkes over og fordømmer i den muslimske verden. Hvem skabte f.eks. den militære og økonomiske baggrund for Taliban-militsen, og er der stadig forbindelser til kredse uden for Afghanistan, som via "dækadresser" stadig søger indflydelse, og var det kun iranere, som skabte den "iranske revolution og satte Shah'en fra magten?"

Nordafrika, Balkan, Tjetjenien og Europa

Nordafrika har altid stået Europa nær både geografisk, kulturelt og religiøst. De nordafrikanske stater er tidligere europæiske kolonier. Ikke mindst Frankrig har haft og har stadig forbindelse til Nordafrika. Ikke desto mindre mener mange, at borgerkrigen i Algeriet udgør en trussel mod Europa. Ligeledes er Libyen blevet udnævnt til at være arnestedet for terrorvirksomhed. Som helhed er Afrika p.t. et fattigt kontinent, og Nordafrika er ingen undtagelse. Befolkningstilvækst, manglende uddannelse og en håbløs fremtid sætter desværre dagsordenen ikke mindst for de unge. Europa er for dem "det forjættede land". Den europæiske nyhedsformidling - her først og fremmest TV - tegner klart forskellene og for de unge uretfærdigheden i det økonomiske mønster. I Europa har man alt, hvad penge kan købe, mens man f.eks. i Algeriet lider under en elendig infrastruktur, borgerkrig og politisk afmagt. Her bliver Europa let "fjenden". Historiske årsager f.eks. erindring om kolonialisme og frihedskamp bliver baggrunden plus den kendsgerning, at man jo ikke helt kan vide, om magtfulde interesser i Europa ser en fordel i at holde islamiske partier fra magten.

I Europa ser man islam som et synonym for religiøs-politisk fanatisme udfolde sig ved Europas tærskel, hvilket skaber et komplekst billede af nordafrikansk emigrationslyst, muslimsk terrorisme, som efter nogles opfattelse vil kunne påføre EU væsentlige problemer. I virkeligheden skaber man en selvforstærkende voldsspiral, hvor man ikke med sikkerhed kan lægge skylden for borgerkrigen ensidigt på de muslimske grupper. Men man udpeger dem som årsagen til krigen, hvilket i bred sammenhæng bliver akcepteret i Europa. Dels har man så her sit alibi på plads, og dels kan man endnu engang udråbe og dække sig bag et muslimsk fjendebillede.

På Balkan ser situationen anderledes ud. Serberne har muslimerne som fjendebillede, men her har stort set resten af Europa valgt side for muslimerne. Denne stilling vil europæiske politikere indtage, indtil muslimerne på Balkan med tiden bliver stærke nok til at hævde egen identitet - også over for deres nuværende allierede.

I Tjetjenien forsvarede muslimerne deres selvstændighed mod Rusland. Mange sympatiserede med tjetjenerne. Her taler vi altså om muslimer, som tjener det vestlige magtspil og olieinteresserne. Dette er ikke undtagelsen men reglen, når man positivt skal bedømme muslimer i det politiske spil. Der er de gode, som tjener vestlige interesser, og så er der de andre. Fjendebilledet følger de politiske linier og de økonomiske konjunkturer.

Islam og muslimer i Europa og i Danmark

Islam og muslimer har i århundreder været knyttet til Europa. Videnskab, kunst, religion, kultur og politik har været nogle af de elementer, som har ladet sig udfordre og påvirke af islam og muslimerne. Balkan, dele af Østeuropa og Spanien var under muslimsk styre i århundreder.

I vor tid ser vi en genopblomstring af islam i Europa. I alle europæiske lande vil man kunne finde større eller mindre muslimske grupperinger. Billedet er uensartet, de fleste muslimer er indvandrere tiltrukket af mulighederne for arbejde, medens andre - og færre - er konverterede til islam. Dette har naturligvis skabt et vist kendskab til islam, men det har også skabt gnidninger. Heldigvis er billedet nok stadig positivt, men stadig flere højtråbende grupper - navnlig på den politiske højrefløj - prøver at sætte dagsorden vedrørende muslimers tro. Ekstremerne ser muslimer som en 5. kolonne, som med forskellige midler vil gøre Europa muslimsk. Nogle frygter, at den europæisk-kristne identitet står for fald. Her er Front Nationale i Frankrig og Le Pen skabere af fjendebilleder.

Andre steder f.eks. i Tyskland, ser vi så nynazister på fremmarch, og i Skandinavien toner parallelle organisationer og politiske partier frem, som har profileret sig på bekostning af en fornuftig sameksistens med muslimerne.

Fjendebillederne er mange, og man kan forskrækkes, da deres repræsentanter tegner brede spektrere af den europæiske og herunder den danske befolkning. Velkendte debattører og politikere som Mogens Glistrup, Søren Krarup, Pia Kjærsgaard og Mogens Camre og andre slår tonen an og påstår, at de er talerør for den danske folkesjæl, det tavse flertal og "under-Danmark". Holdningerne og postulaterne er velkendte og skal ikke gentages her. Blot dette, at mange har ment og mener, at udtalelserne er diskriminerende og farlige, i og med at nogle vil godtage dem som "sandheder", blot de gentages tilstrækkeligt mange gange. Ovennævnte bærer et alvorligt ansvar, i og med at de i deres dystre "sortmaleri" skaber fjendebilleder - ikke gennem beviser på muslimers farlighed, men ved postulater og generaliseringer, som de lader hænge i den blå luft - ofte med ordene: ... dette er da noget alle ved! Vi må spørge hvorfra? Men fjendebilledet er skabt!

Fundamentalisme og globalisering

Et spørgsmål, som trænger sig på, er begrebet fundamentalisme! Spørgsmålet er, om dette blot har noget med muslimer at gøre, og hvad er en fundamentalist egentlig? Fundamentalisme er blevet et synonym for muslimsk ekstremisme, og det er ikke ualmindeligt at karakterisere muslimer således, med mindre de har accepteret de fundamentale vestlige synspunkter. Fundamentalisme er vel at holde sig til udgangspunktet - for muslimen til Koranen. Dette har intet at gøre med ekstremisme eller terrorisme!

Spørgsmålet er om man i den vestlige verden ikke skulle overveje eller besinde sig på sin egen fundamentalistiske holdning. For det første a priori altid mene at have ret, altid mene, at andre kulturer og synspunkter skal indrette sig efter vestlige/europæiske synspunkter, det være sig religiøse, kulturelle, moralske, politiske m.v., og at alt afvigende herfra er fortidigt og farligt og derfor enten bør latterliggøres eller bekæmpes. Denne fundamentale europæiske morbiditet kommer i værste fald til udtryk i ønsket om den uhæmmede økonomiske vækst (på andres bekostning) og ved det militærapparat, hvorved man mener både at kunne tjene og retfærdiggøre sine krav og interesser.

Globaliseringen er ikke muslimsk, den er vestlig! Vestlige interesser gør sig gældende overalt på kloden. Markedsøkonomi, liberalisme, socialisme og kommunisme er alle europæiske produkter eller "religioner", som har til hensigt at frelse menneskeheden. Spørgsmålet er, om resten af jordens befolkning ønsker disse systemer?

Krigens kræmmere

Hvad skal vi dog med alle disse våben? Alle taler om fred, forståelse og sameksistens. Alligevel oprustes der på livet løs. Overalt i verden ønsker man avancerede våbentyper. Sovjetunionen er opløst og forsvundet som fjendebillede. Trods dette vil krigsindustrien stadig kræve sit. Også Danmark er med i dette kapløb, vi ønsker moderne våben til fredsbevarende styrker, som pludselig skal sættes ind langt fra Danmarks grænser. Kampvogne og fly er naturlige punkter på ønskeseddelen. Man taler om et defensivt forsvar - alligevel vil våbnene altid være af offensiv karakter. "Danske politikere er dybt engagerede i debatten om en ny verdensorden" (Politiken den 14.- 9. 1998). Her fastslår udenrigsminister Niels Helveg Pedersen, at Danmarks rolle vedrørende globaliseringen allerede "behandles i eksisterende folketingsudvalg". Udenrigsministeren siger videre: "Generelt tror jeg man kan sige, at det danske folketing nok er et af de parlamenter, der er mest optaget af og engageret i internationale spørgsmål". Der er naturligvis intet skræmmende i, at Danmark deltager i internationale sammenhænge. Det ville være mærkeligt andet. Blot må man håbe, at vi ikke bliver fanget i Nato's eller EU's engagementer vedrørende sikkerhedsmæssige tiltag - hvis det overhovedet lader sig gøre at forholde sig passiv. Ifølge ovennævnte artikel er engagementet vedrørende den nye verdensorden af ren økonomisk karakter. Dog er vi nogle der ved, at økonomi, politik og militært engagement til alle tider har udgjort en speciel treenighed, hvor det ene har affødt eller begrundet det andet. Således vil det stadig være. Derfor vil det være interessant, om dette interessefællesskab vedrørende politisk/økonomiske forhold i det lange løb kan køre solo uden militære interesse-organisationer.

Også i den muslimske verden ser vi våben og ønsker om våben fremstillet navnlig i vestlige lande. Mellemøsten og Fjernøsten er overfodret med frygtindgydende våbenarsenaler. Disse våben kan naturligvis "finde egne veje" til modtagerne, men mængderne, hvori de findes, kan ikke undgå at kræve ministerielle godkendelser i f.eks. U.S.A., England, Frankrig, Tyskland og Sverige m.fl.

Dette er blandt andre de samme stater, som skaber fjendebillederne vedrørende islam og muslimerne. Således er alle parter inde i en frygtens spiral, som let kan blive en voldens. Spørgsmålene er enkle - hvem tjener på dette, og kan de stoppes? Iraks diktator Saddam Hussein blev vestens fjende nr. 1, Afghanistan's militser er skræmmebilleder i vesten og gøres til synonym med islam - blev Saddam Hussein og disse militser ikke skabt og støttet af bl.a. U.S.A? Således kan man blive ved, ikke blot i den muslimske verden, men f.eks. også i Syd- og Mellemamerika!

Den "islamiske bombe"

I det våbenkapløb, man ser mellem Indien og Pakistan, var vi for måneder siden vidne til kernekraftsprængninger i både Indien og Pakistan. Verden forfærdedes, og de andre atommagter forargedes sandelig. Man prøvede internationalt at lægge pres på begge lande, for at de skulle undlade sprængningerne - men desværre uden resultat. For det første kan man tale om et vist forargelsens hykleri fra allerede involverede parter. En anden ting var, at man begyndte at tale om den "islamiske bombe". Skræmmebilledet var på plads! Kaldte man den indiske for en "hinduistisk bombe", og kaldte man de amerikanske over Japan og dem, som atommagterne har på lager for "kristne bomber" - eller Israels kernevåben for jødiske? Men fjendebilledet var på plads og blev brugt.

Hvem står bag hvad?

I sagens natur må efterretningstjenester arbejde i stilhed. Derfor kan de i al ubemærkedhed arbejde på mange fronter. Undertiden kan nogle - også muslimer - arbejde for dem - eller gå deres ærinde uden at vide det. Disse forhold er ofte blevet fremhævet i Mellemøsten, hvor Mossad og andre tjenester om muligt har arbejdet bag fjendens linier. Andre efterretningstjenester har uden tvivl gjort det samme. Højt spil og dobbeltspil er en del af indsatsen. Undertiden har det vist sig, at C.I.A. har været involveret på steder, hvor man mindst regnede med det. Her skal blot erindres om Iran-contra affæren som det efterhånden klassiske eksempel. Derfor skal vi ikke tage alting for givet - heller ikke de muslimske fjendebilleder. De er måske mere symptomer på et magtspil, end de er reelle. I en verden, hvor alle tvivler på alt og alle, er det let at manipulere med politik, penge og mennesker. Ja, selv idealistiske mennesker kan blive lette ofre og gå andres ærinde uden at vide det. Den muslimske verden er mangeartet både vedrørende det menneskelige potentiale, det politiske, det kulturelle og det økonomiske. Derfor vil det f.eks. være let at "plante" informationer eller at misinformere. Derved skabes der fjendebilleder. Men hvorledes hos os - i den vestlige verden og Danmark - kender vi sandheden? Gør politikerne det? Er islam en fare? - Muslimerne er overbeviste om det modsatte, men vil den vestlige verden indse dette? Har man ligefrem brug for fjendebilleder afspejlet i en Saddam Hussein, som man nok vil stække men ikke til livs, og i en Taliban-melits, som kan bekræfte alle ens fordomme vedrørende islam og muslimer.

Man glemmer her, at muslimerne udgør én milliard af menneskeheden, og ekstremisterne er i forhold til dette tal en ubetydelig del, som vestlige massemedier, våbenfabrikanter og politikere fordømmer, elsker og dyrker.

Kaj Ove Krogh

Litteraturhenvisninger:

1. Fjendebilleder & Fremmedhad, En antologi redigeret af Kristof K. Kristiansen og Jens R. Rasmussen, FN-

forbundet 1988

2. JOURNAL Institute of Muslim Minority Affairs Vol 2, July 1984
3. Islam. Politik og religion i Mellemøsten af Jørgen Bæk Simonsen, DUPI-hæfte 1983/4 , Jurist- og Økonomiforbundets Forlag
4. Integrationshåndbogen af Winnie Atkinson & Mads Terman Olsen, Frydenlunds Socialserie 1998
5. NO ENTRY - Immigration Policy in Europe by Hans Kornø Rasmussen, Handelshøjskolens Forlag 1997
6. Moskva kontra Islam af Peter Dalhoff-Nielsen, Vindrose 1991
7. Fremmedhed og Fremmedhad i Danmark af Lise Togeby, COLUMBUS 1997
8. De fremmede i landet af Mogens Glistrup, Nordisk Bogforlag 1991
9. Ytringsfrihed uden ansvar af Bente Clausen og Ferruh Yilmaz, Fair Play 1997
10. Mit Europa? Etniske minoriteters Livsvilkår i EU af Bashy Quraishy, Etnisk Debatforum 1997
11. USA's enegang mod terror af Martin Burcharth, Informations Nyhedsanalyse 25. august 1998
12. Golfen og Vesten, Konflikt, politik & historie, VANDKUNSTEN 5, 91 JAN.
13. Freden i Mellemøsten, Konflikt, politik & historie, VANDKUNSTEN 6, 92 MAR.
14. Tankekontrol og historieskrivning, Konflikt, politik & historie, VANDKUNSTEN 1, 89 NOV.
15. Ved hjælp af bedrag, Mossad set indefra, Claire Hoy og Victor Ostrovsky, Samleren 1990

[Retur til oversigten](#)

Løgn og latin: Sagt og skrevet om Politiets- og Forsvarets efterretningstjenester

Indsamlet af Holger Terp

"Der har været både kommunikationsbrist, misforståelser og reel uenighed i forløbet".

De radikales partileder Marianne Jelved og partiets retspolitiske ordfører Elisabeth Arnold i fællesbrev om PET-sagen. Information 27. april 1998.

"Der skal være tillid til, at efterretningstjenesten arbejder på et demokratisk grundlag. Efterretningstjenesten må ikke kunne opleves som en stat i staten".

S-R regeringsgrundlaget, marts 1998.

"PET skal fortælle alt".

Justitsminister Frank Jensen har besluttet at afkræve Politiets Efterretnings-tjeneste en total redegørelse for de seneste 20 års efterretningsvirksomhed, skriver Jyllands-posten, 5 marts 1998. "PET skal beskrive sin interesse for samtlige organisationer og partier i denne periode", udtaler Frank Jensen

Pressemeddelelse den 1. april 1998 fra Justitsministeriet:

"Politiets Efterretningstjeneste har nu afleveret sin "Redegørelse vedrørende *dele* af PET's virksomhed".

Kartoteker

"Oplysninger fra danske kartoteker bliver alene udleveret til statslige myndigheder herhjemme".

Justitsminister Per Hækkerup (S) fra Folketingets talerstol, 1964.

"Mere end 22 år efter et dansk regeringsforbud mod registrering af lovlig politisk virksomhed opbevarer USA fortsat efterretningsrapporter om danske kommunister", skriver Jyllands-Posten 7 juli 1991. "Mens de hjemlige kartoteker med oplysninger om flere hundrede tusinde danskers politiske holdninger forlængst er destrueret, gemmer skufferne i de amerikanske nationalarkiver i Washington stadig personlige detaljer om bl.a. medlemmer af Danmarks Kommunistiske Parti. Oplysningerne stammer delvist fra politiets efterretnings-kartoteker, hvor medarbejdere i strid med skiftende regerings forsikringer har forsynet USA med oplysninger om danskere på venstrefløjen".

Noter om de danske efterretningstjenesters historie

Af Holger Terp

På grund af vanskeligheder med at fremskaffe oplysninger om de danske efterretningstjenester, har dette afsnit form af stikord til en kommende uvildig undersøgelse af de danske efterretningstjenester. Fredskommissionen modtager yderligere verificerbare oplysninger med tak.

Politiets Efterretningstjeneste

Thesis: Så længe, der har eksisteret et herre, slave forhold, har slaverne været overvågede.

Ved Kongeloven af 14. november 1665 indføres enevælde i Danmark.

10. maj 1780 beordrer kongens kabinetsekretær Ove Høegh-Guldberg, ifølge historikeren Kenn Tarbesen, kontrol og overvågning af selskabelige klubber⁽¹⁾.

27. september 1799, indfører Frederik d. 6. censur i Danmark.

Teologen J. J. Dampe og smeden Hans Chr. Jørgensen anholdes i november 1820 og dødsdømmes efterpolitistikkere og politiprovokatørers, heriblandt flere militærfolks, vidneudsagn at "have arbejdet for indførelsen af en repræsentativ forfatning"⁽²⁾. Se også Tarbesens tidligere nævnte kronik.

Politiets Efterretningstjeneste er således grundlagt under enevælden, men blev ikke nedlagt med indførelsen af grundloven i 1849. Tværtimod fortsattes udbygningen af efterretningstjenesten frem til første verdenskrig.

Afdeling D under Københavns Opdagelsespoliti

"Så vidt jeg har kunnet finde ud af, er Afdeling D under Københavns politis 2 inspektorat, opdagelses-politiet, et barn af den første verdenskrig", mener landsretssagfører Carl Madsen⁽³⁾.

I 1928 "tog Afdeling D fat på at udarbejde sit senere så berømte kartotek". Ibid s. 88.

Samarbejde med nazisterne i Tyskland i 1930'erne⁽⁴⁾.

Statspolitiet 1919-1938 bestod af statsansatte politifolk, i modsætning til kommunalt ansatte politifolk. Fra november 1938 organiseret som Rigspolitiet.

Rigspolitiets Sikkerhedstjeneste

I november 1938 diskuterede folketingsmedlemmerne oprettelsen af et landsomfattende sikkerhedspoliti under Rigspolitiet, der ifølg den daværende socialdemokratiske justitsminister K. K. Steinke havde til opgave, at

"skabe værn mod handlinger, der er rettet mod rigets selvstændighed og lovlige samfundsorden, samt naturligvis i stigende grad gennemførelsen af et effektivt tilsyn med fremmede og rejsende"⁽⁵⁾.

Politiinspektør Poul Strøbech udnævntes som chef for Rigspolitiets Sikkerhedstjeneste 1. maj 1939. Organisationen kaldes SIPO, under rigspolitichef Thune Jacobsen.

Rigspolitiets Sikkerhedstjeneste opretter melde-organisationen: Civil-organisationen, som består tre dele, kaldet, kredse: Inderkredsen, Mobilkredsen og Yderkredsen. Lederen af civilorganisatoinen var danskeren Luis von Kohl, der havde virket som tysk agent i Danmark under første verdenskrig. I mellemkrigsårene boede han i Tyskland og

var en kendt nazist.

Politiets Efterretningstjeneste under besættelsen

Under besættelsen underlægges SIPO, Statsadvokaturen for særlige anliggender, under Justitsministeriet.

Aflevering af kartoteker over kommunister og tysk-sprogede emigranter til tyske politifolk. Beslaglæggelsen af flygtningeorganisationerne og flygtningenes selvbetalte tilbagesendelse til Tyskland⁽⁶⁾.

Nye sager

Andreas Nørgaard-sagen.

Nye efterretningssager som involverer alle danske efterretningstjenester er beskrevet i "De hemmelige tjenester : PET og FE gennem 40 år. En oversigt". af Erik Jensen⁽⁷⁾.

Hærens Efterretningstjeneste

"Fra oprettelsen i 1911 til den 29. august 1943 havde Generalstabens Efterretnings-sektion til huse i Proviantgården på Slotsholmen". "Foruden With selv var der til sektionen knyttet en yngre officer og en stabssergent"⁽⁸⁾.

"Fra 1903 havde det forholdsvis skitseagtige efterretningsvæsen, som var etableret inden for hæren været samlet i Generalstabens taktiske afdelings II bureau efter fransk forbillede"⁽⁹⁾.

"Det under Generalstaben sorterende militære Efterretningsvæsen samarbejdede med baade Krigsministeriets og Justitsministeriets Bemyndigelse allerede fra 1898 med Københavns Opdagelsespoliti og efter Statspolitiets Oprettelse"⁽¹⁰⁾

tillige med dette. Formålet var at kontrollere den hemmelige Virksomhed, som blev drevet af fremmede Magters Agenter her i Landet. Ifølge en Skrivelse fra 1913, underskrevet af Forsvarsministeren personlig, til Justitsministeriet, hvori udtales, at dette Samarbejde virker i høj Grad tilfredsstillende, tiltræder Krigsministeriet, at dette Samarbejde fortsættes som hidtil under almindelige Forhold, og at det under Mobilisering og ved Formering af en Sikringsstyrke ordnes paa tilsvarende Maade".

Til: Den designerede Overgeneral, København, den 24. Juni 1921, stemplet: Fortroligt.

Signeret: [kommanderende general Elias] Wolff. [1918-1926]⁽¹¹⁾

Politiserende efterretningsfolk

Erik With (1869-1959)

Tjenestegørende i hæren og skoleforstander for Akademisk Skyttekorps 1901-03 og chef for samme 1911-1917. I 1908 blev han udnævnt til kaptajn. I 1911 chef for Generalstabens efterretningstjeneste. Oberstløjtnant 1918. Oberst 1924. Chef for generalstabens taktiske afdeling 1924. 1930 udnævnt til generalmajor. I 1931 udnævnt til generalløjtnant og dermed hærchef. Se: Victor Pürchel: Akademisk Skytteforening 1861-1911 (1911) og biografi over With fra 1990.

Erik With sender under første verdenskrig uopfordret oplysninger om tyskerne til englænderne. "Han var antitysk og mente at gavne Danmarks sag ved at støtte England i dets kamp mod tyskerne"⁽¹²⁾.

Radikalt forsøg på politisk kontrol med efterretningstjenesten

Under første verdenskrig betragtede den radikale udenrigsminister P. Munch Erik With som en fantast og benyttede Withs forfremmelse til oberstløjtnant til at forflytte ham til Holbæk som bataljonchef. "Det gik ikke stille af, idet generalerne protesterede og subsidiært ønskede, at With skulle blive i København, for der at kunne drage nytte af hans erfaringer som efterretningschef. Heller ikke dette ønske blev imødekommet, hvorimod Munch nok kunne gå med til, at With blev på Sjælland. Ifølge Withs egne oplysninger var det dog stadig i realiteten ham, der ledede efterretningsvæsnet, fordi han havde størsteparten af kilderne og hverken kunne eller ville afgive dem. Efter anmodning fra generalløjtnant Palle Bertelsen var With en gang om ugen i generalstaben"⁽¹³⁾.

"I et brev af 10.9.1919 (koncept) fra With til oberst C. Moltke, redegør With for sit arbejde som efterretningschef; With mente, at han havde været for ivrig efter at rulle de af regeringen protegerede spionringe op (Withs arkiv, pk.7). I et brev af 10.11.1941 (koncept) til direktør i krigsministeriet, generalmajor J. D. von Steemann beretter With om sin ledelse af en antibolsjevitisk central i København, som samarbejdede med de allierede legationer. Formålet var at have hånd i hanke med bolsjevikkernes indrejse; Udgifterne afholdes af Dansk-russisk Kompani, og den radikale regering havde under hånden anerkendt centralens virksomhed. (Withs arkiv, pk. 6). I et brev til generalløjtnant E. Wolff redegør With for efterretningstjenestens historie fra 1898, derunder for samarbejdet med statspolitiet"⁽¹⁴⁾.

Erik With foreslås udnævnt som forsvarsminister under Liebe-regeringen i marts 1920 i det såkaldte påske-kup.

Militærets efterretningstjenester i mellemkrigsårene

"Ved loven af 1932 blev Generalstaben lagt ind under Generalkommandoen. Generalstaben bestod af en kommandoafdeling og en såkaldt generalstabsafdeling, der igen var inddelt i tre sektioner samt et sekretariat. De tre sektioner var Operationssektionen (O.), Forsynings- og transportsektionen (T.) og Efterretningssektionen".

"På tilsvarende vis var efterretningsarbejdet organiseret i søværnet. Under Søværnskommandoen, hvis chef tillige var direktør for marineministeriet".

"Igennem 1930erne bestod Generalstabens Efterretningssektion af 3-4 mand og Marinestabens af 1-2. Frem til 1938-1939 var Generalstabens E-sektions årlige budget på 2800 kr. "til at drive efterretningstjeneste for", samt at man kunne rejse 65 dage om året. I forbindelse med den stigende internationale spænding blev beløbet sat op til 2-3000 kr. om måneden"⁽¹⁵⁾.

I "Marinestaben undersøgte man offentlige meddelelser, der fremkom om udenlandske flådeforhold. Chefen kaptajn løjtnant P. A. Mørch leverede stof til rubrikken "Fra fremmede mariner" i Tidsskrift for Søvæsen" ibid. s. 60.

Det militære efterretningsvæsen under besættelsen

Den illegale efterretningstjeneste blev kaldt Ligaen,. De militære Efterretnings-tjenester blev ledet af den lille generalstab, hvis chef var senere general Viggo Hjalp og den senere foreslåede chef for Hjemmeværnet Schjødt Eriksen. På grund af officerernes generelle kommunistforskrækkelse og kontrol med våben-forsendelserne - sent under besættelsen fra Sverige, holdt den lille generalstab våbnene tilbage fra sabotørerne, den skæve våbenfordeling. Offentliggørelsen af denne sag, førte i 1960 til Hjalp-sagen

Efter besættelsen

Den lille påskekrise 1948 og Marinens efterretningstjenestes kommunist-forskrækkelse.

Nato-medlemskabet

I april 1949 bliver Danmark medlem af Atlantpagten.

I 1953 sammenlægges Hærens og Marinens Efterretningstjenester til Forsvarets Efterretningstjeneste.

Nye sager

Hetler-sagen, Aflytningen af Militærnægterforeningens generalforsamling i 1970. Kommissionsdomstolen af 1977.

Pressemeddelelse fra Militærnægterforeningen

Operation Kirkeklokke ringer igen

12. oktober 1998

Forsvarets Efterretningstjeneste skal nu underkastes en særlig undersøgelse, som skal klarlægge, om tjenesten under Den kolde Krig brød forbudet mod at registrere danske statsborgeres lovlige politiske aktivitet. Jyllands-Posten afslører, søndag den 11. oktober 1998, hvordan den tidligere chef for Forsvarets Efterretningstjeneste under hånden udleverede fortrolige oplysninger om danske militærnægtere til den nu afdøde konservative folketingspolitiker Knud Østergaard, både mens han var forsvarsminister og senere, da han var menigt folketingsmedlem og dermed ikke havde adgang til fortrolige oplysninger.

Udleveringen af oplysningerne fandt sted til trods for, at FE selv konstaterer i en fortrolig stemplet rapport, dateret 21. september 1971, at foreningen "udover at varetage nægternes faglige og administrative interesser - "mere end nogensinde før fremtræder som et rent oplysnings- og serviceorgan"". Med andre ord fortsatte Forsvarets Efterretningstjeneste overvågningen og registreringen af lovlig politisk aktivitet mindst to år efter VKR-regeringens forbud mod registrering af lovlig politisk aktivitet.

"Skal man tage FE-officerernes interne rapporter for gode varer, må de have løjet ved kommissionsdomstolen" i 1977, i forbindelse med Operation Kirkeklokke konkluderer Jyllands-Posten. Forelagt Jyllands-Postens nye oplysninger gør forsvarsminister Hans Hækkerup (S) det klart, at han vil bede den øverste militære anklager, generalauditøren, om at foretage en tilbundsående undersøgelse af alle sagens aspekter.

Militærnægterforeningen hilser Forsvarsministerens initiativ om en undersøgelse af Forsvarets Efterretningstjenestes registrering af lovlig politisk virksomhed velkommen. Dog er Militærnægterforeningen ikke enig med ministeren i formen, idet Militærnægterforeningen frygter, at undersøgelsen ikke bliver uvildig.

Militærnægterforeningen konstaterer på baggrund af Jyllands-Posten artikel, at Forsvarets Efterretningstjenestes officerer har løjet over for Kommissionsdomstolen af 1977. Militærnægterforeningen finder det derfor rigtigst, at denne kommissions-domstol bliver genåbnet, og hvis ikke det kan lade sig gøre, at Forsvarets Efterretningstjeneste bliver inddraget i en uvildig undersøgelse af Politiets Efterretningstjeneste.

På foreningens vegne,

Holger Terp

Hjemmeværnets Efterretningstjeneste

Abselon-grupperne, kartoteker over venstreorienterede.

Private efterretningstjenester

Firmaet og Arne Sejr. AIC, Arbejderbevægelsens Informations Central.

1. 1..Tarbesen, Kenn: PETs barndom. Politikens kronik, 22. September 1998.
2. 2..Michael Helm: ISBN 87-01-40082-7 s. 14.
3. 3..Vi skrev loven s. 87.
4. 4..Carl Madsen: Flygtning 33 og
5. 5..ISBN 87-87337-98-3 s. 12.
6. 6..Kommissionsrapporten om Justitsministeriet under besættelsen bd. 7 nr. 1.
7. 7..København : Demos, 1998. - 92 s. : ill. ; 30 cm. - ISSN 1395-2854
8. 8..Wilhelm Christmas Møller, ISBN 87-00-21806-5 s. 25. og s. 29.
9. 9..Hans Christian Berg: ISBN 87-01-20352-5 s. 58.
10. 10..Københavns Opdagelsespoliti reform 1863 og 1869 udskiltes efter udlandsk forbillede som et særligt efterforskningskorps. Note indsat af HT.
11. 11..Underbillag A. til bilag 247 i: *Dokumentfortegnelse og særlige Bilag.*
Kommissionen til Undersøgelse og Overvejelse af Hæren og Flaadens fremtidige Ordning.
København, . J. H. Schultz, 1922. - 306 s. ; s. 299.
12. 12..Tage Kaarsted: Storbritanien og Danmark 1914-1920, 1975 s. 134 ff.
13. 13..Tage Kaarsted: Påskekrisen 1920. s. 31.
14. 14..Tage Kaarsted: Påskekrisen 1920. s. 367.
15. 15..Hans Christian Berg: ISBV 87-01-20352-5 s. s. 58-60.

[Retur til oversigten](#)

Rod i militarismeudgifterne

Af Holger Terp

En af de vigtigste og sværeste opgaver for Fredskommissionen og Forsvarskommissionen er at få analyseret omfanget af de danske militarismeudgifter.

Et samlet overblik, en fuldstændig kontrol og revision af militarismeudgifterne, er et emne som er flere kritiske økonomer værdig.

En analyse af de danske militarismeudgifter skal munde ud i en nedsættelse af militarismeudgifterne, så den danske befolkning i lighed med befolkningerne i en række andre lande får del i fredsdividenden.

Det følgende sætter søgelyset på en række overordnede problemer i forbindelse med de danske militarismeudgifter, herunder manglende økonomistyring, manglende bevillingskontrol, anvendelse af statsmidler uden bevilling og mangelfulde oplysninger til statsrevisorerne som alt sammen fører til større militarismeudgifter.

IBM får milliard-ordre af det danske forsvar

"Forsvarsministeriet køber et nyt edb-system til en pris på over en halv milliard kroner hos IBM. Systemet skal styre økonomien hos det danske forsvar og er som noget nyt bygget op næsten som for et privat firma. Det betyder, at forsvaret skal lære at styre efter omkostningerne", skriver Jyllands-Posten 29/01/1998.

Des større en organisations budget er, desto større er mulighederne for at der begås fejl eller bevidste sløringer af militarismeudgifternes virkelige størrelse.

Hr. og Fru Hansens budget er forskellig fra det samlede statsbudget. Går familien Hansen fallit, må familien enten låne penge i banken eller, hvis det ikke kan lade sig gøre, gå konkurs. Regeringen kan altid skaffe penge ved at låne i danske og udelandske banker, men ud over lånemuligheden kan regeringen hæve skatter og afgifter.

Budgetternes størrelse er ligeledes en vanskelighed. Har familien Hansen et overskud på 15.000 kroner kan familien glæde sig over det og overskue det. Bruger staten 77 mio kr. til anskaffelse af nye hjemmeværnskuttere, er der tale om et beløb, som er svært at overskue.

Forsvarsministeriet er et af de økonomisk tunge ministerier.

I den ti-årsperiode som der her omhandles, har det forvaltet beløb på mindst 150 milliarder kr, snarere omkring 200 milliarder kr. og ikke meget tyder på, at militarismeudgifterne bliver mindre i fremtiden også selv om forsvaret har fået en særlig plads i det Socialdemokratiske/radikale regeringsgrundlag, fordi Forsvarskommissionen om kort tid kommer med en rapport. Regeringen lægger op til besparelser i det hjemlige forsvar og mere vægt på Den internationale Brigade.

Køb først - og spørg efterfølgende om lov

Regeringspartiet De radikale kræver en måned efter regeringsdannelsen en forklaring på et nordisk milliard-projekt. "Danmark er sammen med Norge, Sverige og Finland langt inde i forhandlingerne om et fælles indkøb af 80-120 militærhelikoptere til en pris af ca. 13,5 mia. kr.", skriver Politiken 23. april 1998.

Militarismeudgifter

Militarisme er en ensidig læggen vægt på militæret. Eksempler på militarismeudgifter er: Alle udgifter med relation til forsvarsministeriet, løn- og pensionsudgifter til militært personel som betales af andre ministerier end forsvarsministeriet, det civile beredskab i stat, amter og kommuner, værnepligtsadministrationen, militærnægteradministrationen, efterretningstjenester, civilforsvaret, statstilskud til krigsmateriel, kontrol med krigsmaterielproduktion og -eksport o. s. v.

Hovedproblemet med Danmarks militarismeudgifter ud over, at de er store er, at de er spredt over en lang række resort-områder, eksempelvis:

Udgifterne til værnepligtadministration, militærnægter-administration og det civile beredskab betales af Indenrigsministeriet.

I forsvarsforliget for årene 1989-1991 blev det fastsat, at udgifter i forbindelse med FN-operationer skulle afholdes uden for forsvarsbudgettet. For årene 1993-1995 blev udgifter i forbindelse med indsættelse af enheden afholdt uden for budgettet

Nogle løn, pensions- og forsikringsordninger for militært personel betales af socialministeriet.

Militære vejskilte vedligeholdes af trafikministeriet

Og der er sikkert mange tilsvarende eksempler.

Frynsegoder

Forsvarsministeriet har en lang række særegne frynsegoder som vanskeliggør en opgørelse af de årlige militarismeudgifter: selvstændig likviditet, sikring mod kurstab, salg af ejendomme, økonomisk kompensation for deltagelse i ikke-militære opgaver osv. I det sidste forsvarsforlig hedder det bl. a.:

"Udover forsvarsrammen kan forsvaret afholde udgifter som følge af optjente renteindtægter under ordningen om selvstændig likviditet⁽¹⁾.

Forsvarsbudgettet reguleres som hidtil for stigninger i personeludgifterne, for pensionsreguleringer⁽²⁾, andre nye eller ændrede afgifter⁽³⁾ samt for valutakurs-udsving og prisudvikling for materiel, brændstof mv., som det er nødvendigt at importere⁽⁴⁾. Forsvarsbudgettet reguleres i øvrigt efter samme regler som for det øvrige statsområde⁽⁵⁾.

Der ydes kompensation efter hidtidige principper for forsvarets deltagelse i forureningsbekæmpelse og lignende

ikke-militære opgaver⁽⁶⁾.

Udover de særlige overførselsregler, der gælder for provenufinansieringsordningen, jf. punkt 3, kan der foretages overførsel af mer-/eller mindreforbrug af bevillinger til det følgende finansår"⁽⁷⁾...

Militæret er fritaget for afgifter i forbindelse med anvendelse af lufthavne under øvelser. "Det er noget vi i lufthavnsforeningen forsøger at ændre på, fordi [militærøvelserne] slider på lufthavnsfaciliteterne", siger lufthavnschef Knud Petersen, Sindal Lufthavn til Vensyssel Tidende, 9. juni 1998.

Jongereling med bevillinger

Danske soldaters fredsskabende indsats i det tidligere Jugoslavien koster forsvaret langt flere penge, end der officielt budgetteres med. De ekstra midler til blandt andet Den internationale Brigade tages i al diskretion fra den del af materielkontoen på 2,2 mia. kr., der egentligt var tiltænkt det hjemmelige forsvar...Omkostningseksplotionen har i hvert fald tre forklaringer:

For det første er det i forsvaret erkendt, at man er nød til at købe materiel til Jugoslavien-missionen, som man aldrig har haft tanker om at bruge herhjemme...Desuden nedslides materiellet hurtigere i en krigslignende situation...Endeligt tages der i det officielle budget heller ikke højde for prisen på at efteruddanne i hvert fald 2000 mand årligt til indsatsen i Jugoslavien...Kilder i Forsvaret vurderer, at den virkelige omkostning godt kan være op imod dobbelt så høj som det officielle budget, skriver Jyllands Posten 2. august 1998. Det er således ikke uden grund, at Forsvarskommissionen det sidste års tid er blevet mødt med krav fra militær side om øgede bevillinger til materielanskaffelser...

Til militarismeudgifterne skal der desuden medregnes danske bidrag til militære tiltag inden for internationale organisationer som FN, OSCE, NATO, Vestunionen og EU samt midler fra Øststøtteaktiviteterne som går til militære formål. F. eks. de fem millioner kr. årligt som Hjemmeværnet anvender på at oplære Hjemmeværn i de Baltiske lande.

Ved at lægge for eksempel udgifter til værnepligtsadministration i Indenrigsministeriet i stedet for i forsvarsministeriet, formindskes militærudgifterne med det beløb værne-pligtsadministrationen koster.

Denne spredning af militarismeudgifterne i statsregnskabet slører gennemskueligheden i størrelsen af udgifterne. Desuden vanskeliggøres indsigten i, hvordan bevillingerne bliver anvendt.

Et andet generelt problem med militarismeudgifterne er hemmeligholdelse. Både forsvarets- og politiets efterretningstjenesters budgetter er hemmelige. Det fremgår ikke engang af finansloven om udgifterne til efterretningstjenesterne er medtaget.

"Den hemmelige del af PET-regnskabet bliver revideret på en helt speciel måde. Rigsrevisionen har en 'særlig beskikket specialkonsulent' til at kontrollere regnskaberne fra såvel PET som FE. Hverken Rigsrevisionens ledende medarbejdere eller chefen for Justitsministeriets Civil- og politiafdeling, Lars Bay Larsen, vil udtale sig om arbejdsgangen ved revisionen. Men ifølge Politikens oplysninger foregår revisionen på den måde, at afdelingschefen i følge med Rigsrevisionens betroede medarbejder lukkes indenfor i PET-hovedkvarteret på Bellahøj og dér gennemgår regnskaber og bilag. Bagefter afgiver specialkonsulenten - uden at nævne tal - en erklæring til rigsrevisor Henrik Otbo. Kun hvis - som det hedder i den årlige betænkning om statsregnskabet - 'særlige forhold undtagelsesvist nødvendiggør dette', sender Rigsrevisionen en hemmelig rapport til de folketingsvalgte statsrevisorer. Det er kun sket ganske få gange. I 1960'erne drejede det sig om lyttcentralen i Kejsergade og i 70'erne om indførelsen af edb hos PET. I en lang årrække havde kontorchef Erik Høybye hvervet med at tjekke efterretningstjenesternes regnskaber", skriver Politiken 24 november 1996. En hemmelig kontrol er

ingen kontrol.

Et tredje generelt problem med de danske forsvarsudgifter er, at bevillingsperioden rækker længere end finansåret. Siden 1960 har man haft rammelove for forsvaret og bevillingsperioderne har været flerårige. Ud over de bogholderimæssige problemer som en sådan fremgangsmåde kan give anledning til, som jeg vil komme ind på senere, så er det klart, at des længere tid der går mellem politikerne skal forliges om forsvaret, des længere er der mellem skatteydernes debat om militæret.

I tidsrummet mellem forsvarsforligene fungerer folketingets finansudvalg som det rene ekspeditionskontor for ansøgninger fra forsvarsministeriet. Det er mig bekendt ikke sket, at en eneste ansøgning til finansudvalget i de sidste ti år ikke er bevilliget. Kun Demars-ansøgningen har forårsaget kritiske bemærkninger.

Bogholderimæssige problemer

Hovedproblemet med finansloven og forsvarsudgifterne er, at finansloven dækker et år, mens forsvarsforlig som regel dækker fire-fem år eller mere og hvordan kan man i et års udgifter læse efterfølgende op- eller nedadgående reguleringer af forsvarsudgifterne?

Politikerne tager forsvarsudgifterne i finanslovens paragraf 12 og siger, at de alene er landets forsvarsudgifter. Muligvis kan man også se forsvarsudgifter i tillægsbevillinger, men hvordan tillægsbevillinger indregnes i finansloven ved jeg ikke. Men det er en kendsgerning, at forsvarsministeriet flere gange har ændret opgørelsesprincipper.

Ændrede opgørelsesprincipper volder ligeledes problemer. I en oversigt over de danske forsvarsudgifter 1949/50-1966/67, hedder det lakonisk: "Oversigten er udarbejdet efter forsvarsministeriets budgetopstilling; det vil derfor ikke være muligt direkte at aflæse samtlige meddelte oplysninger i statsregnskaberne for de finansår, hvor forsvarsministeriet anvendte en anden budgetmodel"⁽⁸⁾. Beløbene kan med andre ord godt være større.

Revisionsanalyser fra rigsrevisionen og statsrevisorerne medregnes derimod ikke i finansloven.

Revisionsanalyser som kan være fem år gamle eller endnu ældre, kan vise, at man eksempelvis har brugt flere midler i et år end der er bevilliget. Finanslovene opdateres ikke, oplyser Danmarks Statistik over for Fredskommissionen. Sat på spidsen kan man så sige, at de danske militarismeudgifter et år i stedet for at være 12 mia. kr. er 13 mia.

Med andre ord mangler der en bogholderimæssig metode, således at man hele tiden kan justere finansloven og militarismeudgifterne, alt efter hvornår de er revideret.

Den nuværende opgørelsesmetode fører også til, at den danske regering konsekvent kommer til at oplyse for små beløb til militærudgifter til internationale organisationer.

Militærudgifterne opgøres som regel i forhold til bruttonationalproduktet. Det ville være meget mere interessant at se militærudgifterne opgjort i forhold til statsudgifterne, for det siger meget mere om, hvordan regeringen anvender sine indtægter.

Økonomistyrelsen som hører under Finansministeriet, skal sikre, at alle inden for staten følger budgetterne, opfylder regnskabsreglerne og styrer økonomien fornuftigt. Økonomistyrelsen skal også godkende, når en statsinstitution som forsvaret vil bruge andre typer end de officielle EDB-regnskabssystemer.

Økonomistyrelsen har været efter Forsvaret, der altid har indtaget en særstatus udenom alle de andre statsinstitutioner, som har været koblet på Statens Centrale Regnskabssystem. Økonomistyrelsen anbefaler således, at man ikke blot laver indtægt og udgift-regnskaber, men også mere virksomhedsagtige regnskaber, hvor begreber som slid, forbrug, afskrivning, investering anvendes. Altså det totalomkostningsprincip, som Forsvaret nu vil indføre overalt

I maj 1997 valgte Økonomistyrelsen derfor skriftligt at fremsende sine forbehold, på baggrund af et møde med forsvarrets folk. På det tidspunkt var forbeholdene ellers kendt fra flere møder i forsvarrets regi, hvor referaterne blev skrevet fra Forsvarskommandoen, men Økonomistyrelsens forbehold blev fremsendt skriftligt. Bl. a. kritiserer Økonomistyrelsen: Den omfattende aktivering (hvor alt afskrives efter slid og forbrug - ikke blot værdiforringelse af lager og materiel, men også personalet regnes for et aktiv i regnskaberne)

Generelle kilder til statsregnskabet

Forslag til finanslov for året 19--

Ansøgninger til finansudvalget

Finanslov for året 19--

Om statsregnskabet for 19--

Statsregnskabet for 19--

Finansministeriet

Økonomistyrelsen under Finansministeriet har siden 1988 årligt udsendt Statsregnskabet og Om statsregnskabet.

Statsregnskabet generelt:

Kontrol af statsregnskabet foregår i Statsrevisoratet, som udsender følgende publikationer:

Beretningssager for året 19--

Betænkning over statsregnskabet afgivet af de af folketinget valgte statsrevisorer for finansåret 19--

Tillægsbetænkning 19--

Der kan være flere tillægsbetænkninger for et finansår.

Fortsatte bevillingssager for 19--

Beretninger om bevillingskontrol for 19--

Beretninger for 19--

Endelig betænkning over finansåret 19--

Statsrevisorerne

Statsrevisorernes rapporter offentliggøres i en såkaldt Endelig Betænkning. Et eksempel på Endelig betænkning, i det følgende forkortet EB:

Endelig betænkning over finansåret 1984 / .

- København : Statsrevisoratet, 1996. - 309 s. - ISSN 0107-0061

EB er en således en partiel fortsættelse af: Betænkning over statsregnskabet.

Langvarig kritik af forsvarsministeriet

I EB for finansåret 1992 fremgår det, at

"Statsrevisorerne skal henlede Folketingets opmærksomhed på de mange beretninger om Forsvarsministeriet, som stadig ikke har fundet tilfredsstillende løsninger på trods af statsrevisorerne og rigsrevisors gentagne bemærkninger. Visse af beretningerne er mere end 6 år gamle".

Følgende oversigt omhandler generelle kilder og uafsluttede beretninger, hvoraf nogle er optaget i dette års endelige betænkning, mens andre har været optaget i tidligere års endelige betænkning:

Beretninger om forsvarsministeriet

Beretning nr. 13 1986 om forsvarets forvaltning og forbrug af brændstof.

Beretning nr. 7 1987 om forvaltningen af forsvarets etableringer m.v.

Beretning nr. 14 1988 om hjemmeværnets oplysnings-virksomhed.

Beretning nr. 15 1988 om en driftanalyse af Ammunitionsarsenalet.

Beretning nr. 4 1989 om Forsvarsministeriets forretningsmæssige forbindelse med I/S Datacentralen af 1959.

Beretning nr. 7 1991 om flyvevåbnets hovedværksteder.

Beretning nr. 9 1991 om forsvarets overordnede økonomistyring (Forsvarsministeriet og Forsvarskommandoen).

Beretning nr. 15 1992 om en undersøgelse af hærens opgavevaretagelse og økonomistyring.

Statsrevisorerne har i mange år beskæftiget sig med forsvarsministeriet. Siden finansåret 1974-1975 har Statsrevisorerne gennemgået følgende sager vedrørende forsvarsministeriet, listet alfabetisk:

Afviklingen af købet af 58 F-16 fly	2/1994
Anlægsudgifter, værnene	3/1977-78
Boligforvaltning, civile institutioner	19/1983
Cafeterier	36/1976-77
do	17/1985
Christiania, istandsættelsesarbejder	1/1981
Dansk FN-kontinent på Cypern	12/1975-76
do	14/1990
Driften af flyvevåbnets hovedværksteder	7/1991

Driftanalyse af Ammunitionsarsenalet	15/1988
Etablering af NATOs ABCA-CCIS	5/1992
Hærens opgavevaretagelse og økonomistyring	15/1992
Farvandsvæsnet, etablering af	7-78
Farvandsvæsnets indtægter ved farvandssikring	7/1986
Farvandsdirektoratets administration af bevillinger til projektering af nye typer redningsfartøjer	11/1986
Flytning af hærens sergentskole fra Sønderborg til Odese	1/1994
Forsvarets aktiviteter i Nordatlanten	16/1995
Forsvarets civiluddannelse, timelønnet undervisning	23/1975-76
Forsvarets civiluddannelse	29/1977-78
Forsvarets overordnede økonomistyring	9/1991
Forvaltning af forsvarsets etablissemeter m.v.	7/1987
Forsvarets forvaltning og forbrug af brændstof	13/1986
Forsvarets køreskolevirksomhed	3/1988
Forsvarets lagerstyringssystem	8/1981
Forsvarets motorkøretøjsforvaltning	21/1 983
Sager vedrørende Forsvarskommandoen og værnene:	
Beholdningskontrol, søværnet	20/1974-75
Fejlanviste lønningstillæg	24/1977-78
Forsvarets kvarterer, udnyttelse af	1/1979
Fritids- og kontakvirksomhed	12/1979
Hjemmeværnets oplysningsvirksomhed	14/1988
Jagerpiloter, flyvevåbnet ...	25/1 979
Kasseret materiel, bortsalg af	7/1980
Kursusinstitution	33/1976-77
Officersskoler	2/1984
Officeruddannelserne	15/1976-77
Orlogsværftet...	20/1983
Undervandsbåde, tab ...	26/1980
Fregatten Herluf Trolle, brand...	13/1982
F-16	22/1976-77
F16 (nr. 2)	11/1979
F-16 (nr. 3)	7/1982
F-16 (nr.4) (loadingproblemet)	12/1984
Geodætisk Institut (køb af automatisk tegnemaskine)	77-78
do, kontrol med beholdningerne	21/1980
Indkøbsvirksomhed 1974-75	33/1974-75
do, 1975-76 (nr. 2)	31/1975-76
do, nr. 3	14/1983
Kortpriser m.v.	4/1985
Lodsreguleringsfonden	8/1982
do, nr. 2	4/1987
Forsvarsministeriets forretningsmæssige forbindelser med Datacentralen I/S	4/1989

NATOs infrastrukturprogrammer	25/1981
Sennepgasammunition på Bornholm	16/1989
Statens Konfektion i fri konkurrence	15/1 994
do, driftanalyse af	11/1987
do samme som ovenstående.	11/1987

Listen er ukomplet.

Økonomistyring og bevillingskontrol

Rigsrevisionen - statens økonomiske vagthund - dokumenterer, at forsvarrets økonomistyring lader en hel del tilbage at ønske. En række eksempler i det følgende belyser enkelte af disse sager som har givet anledning til bemærkninger og kritik overfor forsvarsministeriets disponeringer, hvor hovedproblemet ser ud til at være økonomistyringen:

Om Statsrevisorernes bemærkninger til Forsvarsministeriets økonomistyring hedder det:

"Forsvarsministeriet anfører i skrivelsen af 31. juli 1995, at Forsvarskommandoen i efteråret 1994 nedsatte en koordineringsgruppe, benævnt "Koordineringsgruppen vedrørende forsvarrets økonomi-styring". Formålet var at redegøre for udviklingen i forsvarrets samlede økonomistyring, som en følge af den udvikling der havde fundet sted i forsvarrets økonomi og regnskabssystemer indtil 1994. Koordineringsgruppen afgav i juni 1995 rapporten: Redegørelse vedrørende forsvarrets samlede økonomistyring".

Selv bevillingskontrollen er det galt med ifølge beretning om bevillingskontrollen for 1993 om forsvarsministeriet.

I Beretning om bevillingskontrollen for 1993, skriver stats-revisor Henrik Otbo i et notat til statsrevisorerne om den fortsatte udvikling i 1 sag i beretning om bevillingskontrollen for 1993 (Beretning nr. 14/1993), den 13. Maj 1996, under overskriften: Uoverskueligt tillægsbevillingslovforslag:

1. "Jeg [vil] orientere statsrevisorerne om mine drøftelser med Forsvarsministeriet om den fremtidige opstilling af finansloven og statsregnskabet.

2 I Forsvarsministeriets redegørelse af 14. Juli 1995 ... blev det oplyst, at Forsvarsministeriet havde til hensigt i videst muligt omfang fremover at oprette særskilte hovedkonti for bevillinger, som gives uden for den ordinære budgetramme. Den egentlige regnskabsføring ville dog fortsat finde sted under de respektive hovedkonti, hvor bevillingerne er anvendt.

3. Rigsrevisionen har under drøftelser med Forsvarsministeriet anført, at Forsvarskommandoens hovedkonto burde udformes med henblik på at opnå en væsentlig øget specificationsgrad på indtægts- og udgiftsiden samt en fortsat videreudvikling af virksomhedsoversigtens informationværdi. En mulig løsning kunne være at oprette flere hovedkonti på Forsvarskommandoens område, således at opfølgningen på budgetter og planlagte aktiviteter ville give et bedre overblik over evnen til at overholde virksomhedens produktionsmål.

4. Forsvarsministeriet har oplyst, at der vil blive nedsat en arbejdsgruppe som vil få til opgave at undersøge mulighederne for opspaltning af Forsvarskommandoens og eventuelt andre myndigheders hovedkonti samt virksomhedsoversigter og -regnskaber med henblik på en væsentlig forbedring af informationsværdien på disse områder. Rigsrevisionen vil blive repræsenteret i arbejdsgruppen. Dette arbejde skal koordineres med det allerede

iværksatte arbejde med videreudvikling af Forsvarets økonomistyring, jf. Endelig betænkning over statsregnskabet for finansåret 1993, s. 70-73".

Anvendelse af statsmidler uden bevilling

I forbindelse med det politiske forlig som afsluttede provisorietiden i 1894 skriver historikeren Kristian Hvidt, "På statsregnskabet for 1893-94 fandt man senere en post, der ikke havde hjemmel i nogen bevilling. Det drejede sig om ialt 2.573.927 kr., der var brugt til befæstningsanlæg. Det var de sidste rester af de provisoriske penge, der derved blev brugt; ifølge Madsen Mygdal blev der bygget på Middelgrundsfortet længe efter den 1. april 1894⁽⁹⁾.

Der er således en lang tradition i militæret for anvendelse af midler uden bevillingshjemmel.

Forsvaret betalte pr-tur for våbensalg

Rigsrevisionen opklarer pinlig udflugt til Malaysia

"Den danske våbenindustri har fået et milliontilskud fra de danske skatteydere. I strid med alle regler har forsvaret betalt et salg fremstød til Malaysia og Sydafrika med inspektionsskibet 'Vædderen'.

Det var væk i over tre måneder og i den tid måtte fiskeriinspektionen i Nordatlanten varetages med kuttere og helikoptere.

Alene turen til Malaysia har ifølge Rigsrevisionen kostet 16,2 mill. kr.

Heraf har en eksportsammenslutning 'Naval Team Denmark' betalt 2,5 mill. kr. for at kunne vise det dansk udviklede superfleks-skib på en forsvarsudstilling i Malaysia.

Forsvaret har over for Rigsrevisionen argumenteret med, at det alligevel koster penge at have skibet sejrende, og at 'Naval Team Denmark' har betalt prisforskellen.

ERSTATTET AF HELIKOPTERE

Sådan kan man selvfølgelig ikke argumentere. For det første er udgifterne større end Forsvarsministeriet først angav, og for det andet mangler skibet jo i fiskeriinspektionen ved Grønland og Færøerne.

Omkostningerne ved en erstatning med kuttere og helikoptere skal selvfølgelig regnes med, siger afdelingschef Peter Christensen, Rigsrevisionen.

Rigsrevisionen omtaler affæren i sin årlige beretning til Statsrevisorerne - og en ny affære er på vej. Forsvarsministeriet har betalt et lignende salg fremstød på en forsvarsudstilling i Sydafrika i sommeren 1994. Eksportklubben støttede fremstødet med 1,7 mill. kr., men det har været betydeligt dyrere at erstatte et inspektionsskib midt i fiskeriets højsæson.

- Det to fremstød har mig bekendt ikke ført til, at man har fået solgt noget som helst, siger afdelingschef Peter Christensen.

Det kan ventes, at Statsrevisorerne rykker ud med en meget kraftig næse til forsvarsminister Hans Hækkerup og hans embedsmænd.

Over for Rigsrevisionen har Forsvarsministeriet ført sig frem med en fortælling fra de fjerne lande - om vigtigheden af, at besætningen (der normalt gør tjeneste i Nordatlanten) får erfaring med tropesejlad og om Forsvarskommissionens forslag om støtte til markedsføring af danske forsvarsprodukter.

Det afvises helt af Rigsrevisionen. Forsvaret kan deltage i en markedsføring, hvis alle udgifter betales, og det konstateres, at 'effektiviteten af fiskeri-inspektionen' var nedsat, og at sejladsen under de fjerne himmelstrøg helt ligger uden for de opgaver, som er tildelt det danske forsvar.

Sagen skulle have været igennem Finansudvalget, hvad den ikke har været", skriver Nils-Chr. Nilson i Ekstra Bladet, 16. februar 1995.

Denne sag er formodentlig en overtrædelse af grundlovens bestemmelse om, at der ikke kan anvendes statsmidler uden bevilling.

Mangelfulde oplysninger til statsrevisorerne

I Beretning om en undersøgelse af hærens opgavevaretagelse og økonomistyring, påpeger statsrevisoren, at:

"Forsvarsministeriet på enkelte områder havde gennemført konkrete foranstaltninger, men at beskrivelsen af enkelte konkrete initiativer ikke var tilstrækkelig til, at effekten kunne vurderes. På enkelte områder var der således ikke oplysninger om, hvilke foranstaltninger beretningen havde givet anledning til". EB 1993 s. 88.

Et par eksempler på dårlige arbejdsredskaber:

Forsvarsministeriet svar vedrørende et forældet økonomisystem i farvandsvæsnet:

"Forsvarsministeriet kan oplyse, at Farvandsvæsnet har fremsendt funktionelle krav til et økonomistyringssystem. Kravene vil blive inkoopereret i de samlede krav til et fælles økonomistyringsystem for hele ministerområdet. Udbuddet af det fælles økonomistyringsystem forventes gennemført i 1996 og implementeret i 1997-1998" s. 70.

Hertil kommenterer statsrevisorerne:

"Henset til det langstrakte forløb finder jeg det ikke tilfredsstillende, at ministeren først forventer et fælles økonomisystem gennemført i 1998" EB s. 102.

Aktiviteter fører ikke til besparelser

I Beretning om Forsvarsministeriets forretningsmæssige forbindelse med I/S Datacentralen af 1959, fremgår det af EB for 1992, at:

"Forsvarsministeriet ikke har dokumenteret de effektiviseringer og besparelser, der er opnået i forbindelse med Forsvarskommandoens edb-udbygning". EB 1993 s. 26.

DeMars - Forsvarets økonomistyringsprogram⁽¹⁰⁾

Forsvaret vil gerne være en virksomhed, lige som alle andre inden for den offentlige eller i den private sektor. I alle andre dele af samfundet kan man uden de store problemer se, om en virksomhed er en god forretning: hvor store er omkostningerne og omsætningen? Giver virksomheden overskud eller underskud? Denne målestok kan man ikke anvende på det militære område. I en normal virksomhed produceres der varer og tjenesteydelser som sælges med større eller mindre fortjeneste. I forsvaret er målsætningen at producere sikkerhed for befolkningen mod at landet bliver angrebet af eller besat af en fjende. Denne produktion har omkostninger men slut produktet kan man ikke

sælge. Derfor finansieres forsvaret ikke gennem virksomhedens produktion, men via statsbudgettet og denne særstatus har gennem årene medført en række administrative problemer med at opgøre omkostningerne ved produktionen af sikkerhed.

Der er en række særegne økonomiske problemer: Forsvarsministeriets budget er stort. En del af dette er hemmeligt og en del er offentligt. Desuden er budgettet fordelt på en lang række administrative områder. Personale forbruget og dermed lønudgifter er store, ligeledes fordelt over en række forskellige administrative enheder og endeligt er anvendelsen af materiel stort.

Administrativt har dette ført til store problemer og man har forsøgt at løse dem gennem årene med større eller mindre succes. Forsvarsministeriet har brugt en del penge på at løse problemerne som det bl. a. fremgår af følgende tabel⁽¹¹⁾:

Forsvarsministeriets køb i mill. kr. af edb-leverancer og serviceydelser hos Datacentralen A/S

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Departementet m. fl.	12.1	11.8	21.8	20.1	16.1	18.8	22.4	21.7
Forsvars-kommandoen	72.9	79.7	80.1	85.2	72.2	77.8	68.2	64.6
ialt	85	91.5	101.9	105.3	88.3	96.6	90.6	86.3

Efter en årelang kritik fra Statsrevisorerne begyndte Forsvarsministeriet i midten af 1990'erne at bearbejde problemerne. I starten omfattede projektet hovedsageligt den økonomiske styring, men senere omfattede projektet også: styring af den operative virksomhed, personale, materiel, etasiblissemeter, informatik samt alle myndigheder under ministeriets område. IT-projektet fik navnet: Dansk Forsvars Management- og Ressourcestyringssystem DeMars, som blev ledet af Forsvarskommandoen.

Projektet

Forsvarets planlagte EDB-baserede økonomi- og administrationssystem DeMars - skal efter hensigten kunne holde styr på hele forsvarets økonomi og regnskab, materiel og lager, logistik, personel, organisationsstruktur samt ledelses-information. Mange ting på én gang.

DeMars skal være et standard, EDB-system med så få egen udviklede tilbygninger som muligt.

Reelt har forsvaret tidligt lagt sig fast på, at produktet hedder SAP R/3. SAP R/3, i daglig tale SAP, er et tysk-udviklet virksomheds-EDB-system, som vinder voldsomt indpas til økonomi og virksomhedsstyring blandt mellemstore og store virksomheder samt i det offentlige.

Prisen

DeMars kommer ifølge Jyllands-Postens regnestykke til at koste 703 mio. kroner⁽¹²⁾.

Dertil kommer omkring 570 mandeårs arbejde internt i Forsvarsministeriets område (ministeriet samt kommandoen, de operative enheder samt småstyrelser). 570 mand svarer ifølge ministeriet selv til rundt regnet 170 mio. kroner, altså totalt 873 millioner. Lægges dertil driften af de eksisterende systemer oveni i den periode, der går til de lukkes og dobbeltdrift ophører, kommer der yderligere 130 mio. kr. til.

1 mia. kr.

Dermed når totalbeløbet alt i alt lige godt 1 milliard gode danske kroner. Plus det løse. Derefter er den årlige drift angiveligt kun 28 mio. kroner.

Her er beløbene fordelt på poster, i mio. kr.:

materiel: 56,5

programmell: 72

opsætning, definition af forretningsgange, skærbilleder m.v. inden for rammesystemet SAP: 189

konvertering: 9

kommunikation med eksisterende systemer der bevarer: 26

uddannelse: 11

udvidet garantiperiode: 20

projektledelse: 98

ændringer, specialudvikling uden for SAP-systemet: 105

løbende drift af nyt system: 116,5

løbende drift af gamle systemer: 130

Fordeles på 6 år

Udgifterne fordeles på budgetår - af hensyn til statsregnskabet og "12.21.01. Forsvarskommandoen (Driftsbev.)" fordeler de 703 mio. kr. til direkte EDB-udvikling sig således:

1998 ca. 138 mio. kr.

1999 ca. 142 mio. kr.

2000 ca. 145 mio. kr.

2001 ca. 124 mio. kr.

2002 ca. 96 mio. kr.

2003 ca. 58 mio. kr. [\(13\)](#)

Min egen sammenlægning af udgifterne, som Jyllands-Posten refererer dem, ser således ud:

Poster: 833 mio. kr.

Indkøring: 170 mio. kr.

Kompensation til tilbudsgivere: 2 mio. kr.

Total: 1005 mio. kr..

Altså er noget forkert beløbsmæssigt et eller andet sted i Jyllands-Postens opgørelse over udgifterne.

Leverandørerne

DeMars skal udvikles, leveres og implementeres af et konsortium, ledet af IBM. Konsortiet består af: - IBM Danmark (hovedentreprenør) - MAS (IBM-datterselskab, specialist i SAP-systemet) - PA Consulting Group (konsulent/projektlederfirma) - WM-data BFC (EDB-forhandler) Derudover skal der laves licenskontrakt direkte mellem SAP Danmark og staten om at bruge SAP R/3 virksomhedssystemet.

Eksterne (altså ikke-statslige) konsulenter på forberedelsen af DeMars har især været: - KPMG Management Consulting (konsulentafdeling af revisionsfirmaet KPMG) - Kammeradvokaten (statens husadvokat)

Manglende information til politikerne og offentligheden

"Forsvarskommandoen og -ministeriet vil intet oplyse, før politikerne har godkendt den nye EDB-plan", siger politikerne. Det er ikke kun politikerne som ikke får nogen oplysninger, men heller ikke offentligheden må vide noget: "Både Forsvarsministeriet og Forsvarskommandoen har lukket for alle oplysninger til omverdenen, indtil politikerne har sagt endeligt ja".

Når offentligheden og politikerne ikke må få noget at vide om projektet, er det fordi der har været et internt rivegilde mellem på den ene side Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet og på den anden side Finansministeriet og Økonomistyrelsen. Derpå gik politikerne i Folketinget i kødet på forsvaret og nægtede i første omgang at godkende det seksårige EDB-projekt, som de betegnede som stærkt risikabelt.

Risikofyldt projekt

Udviklingen af DeMars løber over hele fem-seks år. I EDB-branchen regnes tre år typisk som absolut maksimumsgrænse for EDB-projekters levetid. Længere kan ingen overskue hverken teknologi, pris eller behov. Udviklingen af et totalt, nyt, alt omfattende EDB-system til knap én milliard kroner kommer deruden på et meget risikabelt tidspunkt: Alt peger på, at personalesituationen både i EDB-branchen og i firmaers og institutioners EDB-afdelinger er kritisk. Især år 2000-problemet, som kræver ændring eller udskiftning i titusinder af danske EDB-systemer, er med til at dræne markedet for EDB-folk. Tidsskriftet ComputerWorld har opgjort manglen på EDB-folk til 2.000-5.000 højtuddannede folk - altså om året - og i de næste fem år. Det er totalt et underskud på 10-25.000 EDB-folk i Danmark.

I maj 1997 valgte Økonomistyrelsen således skriftligt at fremsende sine forbehold, på baggrund af et møde med forsvarets folk. På det tidspunkt var forbeholdene ellers kendt fra flere møder i forsvarets regi, hvor referaterne blev skrevet fra Forsvarskommandoen, men disse forbehold blev fremsendt skriftligt. Bl. a. kritiserer Økonomistyrelsen: Den omfattende aktivering (hvor alt afskrives efter slid og forbrug - ikke blot værdiforringelse af lager og materiel, men også personalet regnes for et aktiv i regnskaberne), resultatcentre, som ikke passer til organisationen samt afregningen for intern handel.

Konkret har Økonomistyrelsen stadig to markante indvendinger mod DeMars-projektet:

- Det danske forsvar skal til at værdi ansætte aktiver (f. eks. bygninger, våben, biler, møbler) og afskrive deres værdi. Samtidig skal der foregå fuld intern afregning mellem enheder og afdelinger, når der laves noget på tværs. Og der skal laves resultat centre med eget økonomi ansvar i Forsvaret. I den forbindelse anbefaler Økonomistyrelsen, at det sker så fleksibelt, at fordelene ved det kan sættes i forhold til ulemper/udgifter ved det fundamentale skift. Det kan Forsvaret ikke love - men konstaterer blot, at "Økonomistyrelsens synspunkter vil indgå i det videre arbejde." - Økonomistyrelsen mener (stadig ifølge forsvarsministerens formelle ansøgning), at "et projekt af denne type bør opdeles i faser og/eller moduler, og at gennemførelsen bør ske etapevis." Hertil er

ministerens kommentar, at "DeMars er som udgangspunkt et sammenhængende projekt," men man vil dog "tage højde for Økonomistyrelsens bemærkninger."

At gå med seler og livrem garderer ikke mod hul i lommerne

Forsvarsministeren gør i sin ansøgning til Folketingets finansudvalg meget ud af, at alle rådgivere er taget i ed. Forsvarsministeren fremhæver, at der bruges både livrem og seler i kontrakten: Bl. a. kan forsvaret når som helst og uden grund fyre leverandørerne (IBM m. fl.) med tre måneders varsel. Han skriver dog, at en aflysning først virker logisk efter tre år. Da vil projektet have kostet over en halv mia. kroner.

Konklusionen må være noget i retning af, at forsvarsministeriet i stedet for at fortsætte med at købe EDB-tjenesteydelser ude i byen for små 100 millioner kr. om året, nu vil have sit eget EDB-system, som kommer til at koste omkring 167,5 millioner kr. om året - og det uden at der er nogen garanti for, at programmet kommer til at virke efter hensigten. Hvis det sidste bliver tilfældet, skal skatteyderne dog kun betale 83,75 millioner kr. for forsvarets forsøg på at etablere sin egen EDB-afdeling.

Senere på året skal Forsvarskommissionen tage stilling til besparelser på forsvars-budgettet.

MILAG - hærens lager- og beholdningssystem

"Problemerne med anvendelsen af MILAG har været velkendte igennem en længere årrække. Henset til omfanget af forsvarets lager- og materialebeholdninger finder jeg det mindre tilfredsstillende, at der nu forventes at hengå yderligere 3-4 år før Forsvarskommandoen vil råde over systemer, der er i stand til at afgive fuldstændige oplysninger om sammensætning, omfang og værdi af beholdningerne". EB 1993 s, 73

Frem og tilbage med sergentskolen

I Redegørelse for foranstaltninger og overvejelser i anledning af beretning nr. 1. 1994 om flytning af Hærens Sergentskole fra Sønderborg til Odense, påtaler statsrevisorerne, at:

"Oplysningerne om økonomiske besparelser og efterfølgende justeringer af beløbene, som ministeren har meddelt Folketinget, ikke har kunnet efterkontrolleres, og at ministeren ikke har meddelt Folketinget fyldestgørende oplysninger. Statsrevisorerne kritiserer, at ministeren ikke efterfølgende har sikret at ministeriets økonomisystem har kunnet producere de fornødne oplysninger" EB 1994 s. 135.

I en yderligere påtale om flytningen af sergentskolen hedder det:

"Statsrevisorerne påtaler, at ministeren har nægtet en egentlig udlevering af materiale til Rigsrevisor" EB 1994 s. 136.

Dette fører til at statsrevisorerne endelig bemærker, at:

"Redegørelsen om udlevering af internt materiale til Rigsrevisionen giver statsrevisorerne anledning til at understrege, at interne arbejdsdokumenter i princippet skal udleveres til rigsrevisor i henhold til rigsrevisorlovens § 12. Overholdelse af denne bestemmelse er en nødvendig forudsætning for, at rigsrevisor kan efterprøve og vurdere de oplysninger, der i forbindelse med de givne bevillinger og andre beslutninger er meddelt Folketinget. Statsrevisorerne forventer, at forvaltningen fremover uden tøven altid udleverer sådanne dokumenter, som rigsrevisor finder fornødent.

Forsvarsministeriets økonomistyring har været under udvikling og forbedring i snart mange år, og det har i en række ministersvar ikke manglet med gode hensigter og planlagte initiativer. Imidlertid mangler der, som også denne sag viser, på en række felter stadig reelle foranstaltninger" EB 1994 s. 138.

Fremmedledionen - Den danske internationale Brigade

Den økonomiske styring af de danske militærstyrker, der har deltaget i fredsoperationer i eks-jugoslavien, har på flere områder været mangelfuld, oplyser Statsrevisorerne i en ny diger rapport på 110 s. Bl. a. derfor opfordrer Rigsrevisionen forsvaret til at oprette en særlig myndighed, der skal tage sig af de forvaltningsmæssige opgaver i tilknytning til de udsendte styrker.

Det fremgår af en beretning, som Rigsrevisionen har udarbejdet til de folkevalgte statsrevisorer om "aktivitets- og ressourcestyringen" ved Danmarks deltagelse i FN-styrken i Kroatien 1993-1995 og i IFOR/SFOR-styrken i Bosnien fra 1996.

Rigsrevisionen kritiserer bl. a., at Danmark som stort set det eneste deltagende land i Bosnien har transporteret alle reservedele og forbrugsvarer til et lager i Pécs i Ungarn. Der har ikke været gjort større forsøg på at spare penge ved at købe ind lokalt. I forbindelse med opbygningen af lagrene, oplyser Forsvarskommandoen, at "Danmark konsekvent har anvendt en "salgspris" på disse reservedele, der indeholder et 25 % overheadtillæg i forhold til seneste anskaffelsespris i det nationale lagersystem", men "ikke oplyst yderligere om baggrunden" for denne beregningsmetode. Rigsrevisionen er "ikke bekendt med, om tillægget dækker de faktiske omkostninger, og om tillægget er i overensstemmelse med FN-regler på området". s. 46-47. Rigsrevisionen finder det bemærkelsesværdigt, at Danmark som det eneste land i brigaden "opretholder såvel en logistisk lejr i Bosnien som det fremskudte lager i Pécs i Ungarn.

Hastværk er lastværk

"Rigsrevisionen har bemærket, at der ikke forud for etablering af FN-missionerne forelå et detaljeret aftalegrundlag, der fastlagde dels FN's, dels de troppebidragydende landes rettigheder og forpligtigelser" s. 10.

Forsvarsministeriet har i et hørings svar peget på, at der i forbindelse med missioner "ofte er tale om hurtige beslutningsprocesser med deraf følgende krav om hurtigst mulige udsendelse af troppebidrag". Derfor er det ifølge ministeriet sjældent muligt at skabe et detaljeret aftalegrundlag eller udførlige procedurer på forhånd.

Rigsrevisionen finder alligevel, at "der forud for etableringen af FN-missionerne i det tidligere Jugoslavien burde have foreligget en bindende aftale om beregning af FN's refusioner på materielområdet. Det er således med betydelig forsinkelse, at indtægterne som følge af materialeindsatsen kan opgøres endeligt. Skal Danmark tjene på materiellet? Rigsrevisionen finder det uheldigt, at der er gået så lang tid med endelig fastsættelse og godkendelse af de danske refusionskrav. Rigsrevisionen må i den forbindelse konstatere, at den endelige refusion for perioden 1992-1995 tidligst kan afklares i 1999".

Rigsrevisionen har konstateret, at "den store materielindsats i det tidligere Jugoslavien har haft konsekvenser for hærens beholdning af materiel, herunder bestanden af materiel til uddannelses- og øvelsesformål" [sic].

Endvidere: forsvaret har ikke "foretaget en vurdering og beregning af det reelle værditab på materiellet". Det er Rigsrevisionens opfattelse, at "disse omkostninger, som er af en betydelig størrelsesorden, retteligt burde fremgå af budgetter og regnskaber for de fredsstøttende operationer" s. 86.

Ifølge Forsvarsministeriets bogførte nettoudgifter kostede den danske deltagelse i FN-operationerne i

Kroatien/Bosnien frem til 1995 1,75 mia. kr. Det udsendte personel til operationerne svarede til 5.266 årsværk. Den gennemsnitslige udgift pr. årsværk var således 331.000 kr.

Indsættelsen af den tungt udrustede NATO-styrke med blandt andet ca. 800 danske soldater var væsentligt dyrere. Operationerne i 1996-1997 kostede 1,08 milliarder kroner, og med personaleudsendelser svarende til 2.025 årsværk var den gennemsnitslige nettoudgift pr. årsværk 533.000 kroner.

Det forekommer logisk, at des mere bevæbnet en styrke er, des dyrere bliver den i drift.

Civile militære projekter finansieret af EU

I forbindelse med Dayton-fredsftalen blev man i den nordisk-polske brigade opmærksom på, at EU-kommissionen "havde stillet midler til rådighed for militære enheder fra EU-landene for humanitære projekter". Brigaden får støtte til 54 projekter til en værdi af 7,6 mill. kr i maj 1997. Efterfølgende konstaterede Nordic Coordination Group, at aftalen "principielt var ugyldig", fordi chefen for brigaden ikke kunne tegne kontrakter af denne størrelse" s. 106. Rigsrevisionen bemærker hertil, at den "finde det uheldigt, at kompetanceforholdene i den nordisk-polske brigade har været så uklare, at chefen for brigaden kunne forpligtige brigaden kontraktligt for et beløb, der oversteg den givne dispositionsramme.

Rigsrevisionen finder det utilstrækkeligt belyst, hvilken hjemmel den danske bataljon har til at indgå i civile samarbejdsprojekter, heri at indgå i juridisk bindende aftaler med Europa-Kommissionen. Desuden forekommer det uklart i hvilket omfang ansvaret for eventuelle budgetoverskridelser samt eventuelle uregelmæssigheder i forbindelse med gennemførelse af civile-militære projekter finansieret af Europa-kommissionen påhviler de i brigaden deltagende lande" s. 107.

Ingen af projekterne er i skrivende stund, juni 1998, gennemført.

Manglende økonomistyring fører i sig selv til større udgifter

I Rapport fra statsrevisorerne om Forsvarets aktivitetsudøvelse i Nordatlanten, fremgår det, at,

"forsvarets økonomi- og regnskabssystem giver begrænsede muligheder for at opgøre omkostningerne ved gennemførelse af en given aktivitet eller produktion. Omkostningsberegningerne indeholder derfor en række arbitrære (skønsmæssige) fordelinger". EB 1994 s. 10.

Om samarbejdsaftalen mellem forsvarsministeriet og olie- og mineralselskabet Nunaoil A/S fra 1991 og 1994, skriver statsrevisorerne:

"De samlede omkostninger ved forsvarets deltagelse i samarbejdet kan ikke opgøres på grundlag af de foreliggende regnskabs- og aktiveringsregnskaber", "Rigsrevisionen har imidlertid beregnet de direkte omkostninger ved inspektionsskibenes deltagelse i samarbejdet i årene 1991-1995 til ca. 59,3 mill. kr., hvortil kommer omkostninger vedrørende helikopter og inspektionsfly samt alle indirekte omkostninger. Samarbejdet indebærer således en betydelig finansiel støtte til såvel Nunaoil A/S som dets internationale samarbejdspartnere." (samme s. 11).

"Rigsrevisionen er opmærksom på, at forsvaret havde opnået Finansudvalgets tilslutning til samarbejdet på de nævnte betingelser, men finder det uheldigt, at Finansudvalget ikke blev orienteret om, at samarbejdet ville indebære en finansiel støtte til Nunaoil A/S og dette firmas samarbejdspartnere."

"Rigsrevisionen finder det endvidere uheldigt, at forsvaret indgik aftalerne med Nunaoil A/S om et samarbejde, der

ligger uden for forsvarets hidtidige arbejdsopgaver, uden at have foretaget kalkulationer af samarbejdets økonomiske konsekvenser som helhed og uden at have tilrettelagt registreringssystemer, der muliggjorde realistiske efterkalkulationer af omkostningerne ved projektdeltagelsen".

"Endeligt finder Rigsrevisionen det uheldigt, at forsvarsministeriet først ved udgangen af 1994 indhentede Finansudvalgets godkendelse (Akt 98 7712) af merudgifter, der blev afholdt i 1991 til investeringer og fly". (Samme som ovenstående).

Om fiskeriinspektionen i Nordatlanten konkluderer rigsrevisionen:

"at det er tvivlsomt, om den meget omkostningskrævende tilrettelæggelse af fisekriinspektionen står i passende forhold til væsentlighed og ricisi i forbindelse med overtrædelser af fiskerilovgivningen" (EB 1994 s. 12).

Der er færre fisk i Nordatlanten og dermed også færre fiskere, men ikke desto mindre den samme omfattende overvågning.

Stationstjenesten i Grønland

"Aktiviteterne (transportopgaver) har størst omfang i Grønland, hvor navnlig løsningen af diverse transportopgaver for danske og grønlandske myndigheder samt medlemmer af kongehuset, regeringen, Folketinget og Hjemmestyret har et betydeligt omfang" (EB 1994 s. 18).

I Rigsrevisionens bemærkninger hedder det i Aktiviteter i Nordatlanten, at

"Statsrevisorerne har i de seneste års beretninger om forsvaret påvist behovet for en mere effektiv økonomistyring. Det er således et krav, at forsvaret anvender principper, systemer og data i økonomistyringen, så forsvarsledelsen dispositioner baseres på relevante oplysninger, og så der kan gives de fornødne oplysninger til folketinget [sic]. Baggrunden for forsvarets aktiviteter og økonomistyring er en rummelig lovgivning og en finanslov med få bindinger, men disse forhold bør ikke medføre, at der stilles mindre krav til aktivitets- og økonomistyring i forsvaret end de krav, der stilles på andre statslige området" s. 51.

I afviklingen af købet af F-16, indledes kritikken med:

"Rigsrevisionen finder det utilfredsstillende, at regnskabsafslutningen først forventes endelig at kunne ske 12 år efter levering af sidste fly" og

"Den forventede samlede udgift er herefter opgjort til 2.676 mill. Kr., der skal sammenholdes med bevillingen på 2.640 mill. Kr. Der er således et merforbrug på 36 mill. Kr." ved anskaffelsen af F-16 flyene (s. 8).

Manglende bevillingshjemmel

I Forsvarets omkostninger til materieltransport, konkluderer statsrevisorerne, at:

"Forsvarsministeren ikke har søgt bevillingsmæssig hjemmel til at udføre indtægtsgivende aktiviteter. Forsvaret skal følge de samme bevillingsregler som enhver anden del af staten. I tilfælde af tvivl om bevillingsretslig hjemmel, bør ministeren søge hjemmel - eventuelt gennem forelæggelse for Folketingets Finansudvalg i stedet for at søge tvivlen fjernet ved fortolkning. Statsrevisorerne har i de senere års beretninger om forsvaret påvist behovet for en mere

effektiv økonomistyring. Det er et krav, at forsvaret anvender principper, systemer og data i økonomistyringen, så forsvarsledelsen dispositioner baseres på relevante oplysninger, og så at der kan gives de fornødne oplysninger til Folketinget. Statsrevisorerne kritiserer, at forsvarets økonomistyring også på dette område lider af mangler, så kendskabet til de reelle omkostninger ved materieltransport ikke er tilfredsstillende s. 25.

Langsommelighed

I Rigsrevisionens beretning om en driftanalyse af Ammunitionsarsenalet, skriver Sv. Gravesen, at:

"Jeg finder det mindre tilfredsstillende, at der er hengået mere end 5 år siden beretningens afgivelse, før der er taget skridt til en mere væsentlig kvalitetsforbedring af Ammunitionsarsenalets økonomistyring, herunder det årlige driftsregnskab og efterfølgende lønsomhedsvurderinger..." (EB 1993 s. 19).

Ingen af disse sager der er omtalt af Statsrevisorerne og Rigsrevisionen har ført til uddeling af næser til embedsmænd eller kritik af forsvarsministeren.

Omstilling fra civil ledelse til militær ledelse

For nyligt er der kommet et par rapporter fra forsvarsministeriet. Det er:

Rapport fra arbejdsgruppen om overførsel af statslige skibe mv. til forsvarsministeriet. - København : Forsvarsministeriet : 1995. - 45, 6,3, blade og

Rapport om hel eller delvis overførsel af ansvaret for maritim miljøovervågning og maritim forureningsbekæmpelse til forsvarsministeriet. - København : Forsvarsministeriet, 1995. -III, 39 blade.

Disse to rapporter anbefaler, at de nævnte aktiviteter overflyttes til Forsvarsministeriet. Men hvordan kan det være anderledes? Som man spørger, får man svar. Hvis man havde spurgt en uafhængig arbejdsgruppe med indblik i ministeriets regnskabsrod, ville svaret nok have været anderledes, set ud fra en økonomisk betragtning.

Efter overflyttelsen til forsvarsministeriet er der ikke fanget en eneste olieforurener til havs.

Mens store dele af resten af verden omruster fra et militært til et civilt samfund går det tilsyneladende den stik modsatte vej i Danmark.

Litteratur

1 And.F.:

Militæret får over en halv mia kroner mere : Koldkrigerne har kronede dage - 612 mio. kr. til tanks til den internationale brigade / And.F. ; [interview] Villy Søvnald ; [interview]

Henrik Dam : Dagbladet Arbejderen, 19.11. 1997

2 Andersen, Michael:

En handel er vel en handel : Forsvarsministeriet har en årelang tradition for at skabe sine egne ekstrabevillinger ved

salg af statens ejendom. Salgene, der gennem årene har skaffet ministeriet adskillige milliarder kroner kroner, er foregået på den forkerte side af loven / Michael Andersen : Dagbladet arbejderen, 1.2. 1997

3 :

Betragtninger over inddragelsen af god agerjord til militære formaal : Sjællandsk herregaardsforpagter og konservativt sogneraadmedlem tager bladet fra munden / : Fyns Venstreblad, 15.5. 1952

4 Brown, David A.:

NATO Leaders Hike Defence Budgets / David A. Brown : Aviation Week & Space Technology, 23.5. 1977

Note: 3 % øgning af militærbudgetterne i 10 år.

5 Brøndum, Chr.:

3 procents stigning ellers intet forsvarsforlig / Chr. Brøndum : Berlingske Tidende, 8.3. 1980

6 Dupont Svendsen, Anders:

Brugte kampvogne for dyre / Anders Dupont Svendsen : Jyllands-Posten, 10.12. 1996

Emneord: forsvarsforlig 95

7 :

Dyrt at flytte fra Holmen / : Berlingske Tidende, 29.4. 1992

Emneord: Forsvarsministeriet ; ejendomssalg

8 el:

Militæret får ikke sparekniven : I 1998 skal der bruges dobbelt så mange penge på militær som på social bistand / el : Dagbladet Arbejderen, 29.8. 1997

Emneord: finanslov 1998

9 Enggaard, Knud:

Highlighting Denmark / Knud Enggaard : Common Defence Forum, Nr. 4 s. ?. 1989

Note: ...The budget will continue to be safeguarded in accordance with the unique Danish system of Indexation... Futhermore, proceeds obtained by the sale of the superflous defence areas and property as a part of the increased rationalization and adjustment measures will be allocated for the investments necessary in this respect...

10 :

Forsvaret sælger ud / : Berlingske Tidende, 5.3. 1993

Emneord: Forsvarsministeriet ; ejendomssalg

11 :

Forsvarsforliget / : Ikkevold, nr. 4 s. 3. 1976

12 :

Forsvarsforliget 1984 / : Ikkevold, nr. 7 s. 10. 1984

13 :

Forsvarsministeriet / : Søfart, 11.9. 1992

Emneord: ejendomssalg

14 Frøslev Lene:

Nye hemmeligholdte planer for Holmen : Forsvarsministeriet vil have kroner i kassen og modarbejder derfor Kulturministeriets planer om et kulturelt uddannelsescenter på søværnets arealer / Frøslev Lene ; Bent Winther : Berlingske Tidende, 15.10. 1992

15 Grønnegaard, Geert:

Hvem ejer Danmark / Geert Grønnegaard : Ikkevold, Nr. 2 s. 20-21. 1990

16 Grønnegaard, Geert:

Det militære tag-selv bord : Forsvarsforliget er et år gammelt, men rammen gælder også for de næste fire år. Forliget sikrer, at mens alle andre ministerier hvert år rammes af nedskæringer, kan forsvaret rage til sig / Geert Grønnegaard : Ikkevold ; Fred og Frihed, nr. 4 s. 4-5. 1996

17 Grønnegaard, Geert:

Ny fordeling af betalingen til FN-styrkerne? / Geert Grønnegaard : FN-bladet, nr. 2. s. 16. 1997

18 Grønnegaard, Geert:

Russiske tilstande i forsvaret / Geert Grønnegaard : Ikkevold, nr. 4 s. 4. 1974

Emneord: forsvarsudgifter

19 Grønnegaard, Geert:

Selskabbstømmerne / Geert Grønnegaard : Ikkevold*Fred og Frihed, nr. 3 s. 3. 1994

Emneord: Forsvarsministeriet ; ejendomssalg

20 Jørgensen, Asbjørn:

Forsvaret er i tidsnød med IT-projekt / Asbjørn Jørgensen : Jyllands-Posten, 1.4. 1998

21 Jørgensen, Asbjørn:

Forsvars-system er dyrt for EDB-firmaerne : EDB-firmaer har forgæves brugt millioner på at udarbejde tilbud på et system til det danske forsvar / Asbjørn Jørgensen : Jyllands-Posten, 1.4. 1998

22 Klitgaard, Frede:

Enhedslisten freder militær og regering / Frede Klitgaard : Dagbladet Arbejderen, 14.9. 1996

Note: Mens mange andre lande har nedskåret militæret og udgifterne til det, går Danmark den modsatte vej og vil have disse udgifter op på 16 milliarder kr. og får Enhedslistens støtte hertil.

23 Krogh, Torben:

Forsvarsministeriet holder kunstigt sine udgifter nede : I strid med principperne går indtægter fra salg af arealer og bygninger direkte i en speciel kasse, som finansierer udflytningen af militære etablissementer / Torben Krogh : Miniavisen, 5.8. 1975

24 Leder:

Hurrah, vi ruster op / Leder : Ekstra Bladet, 3.10. 1989

Emneord: Forsvarsministeriet ; ejendomssalg

25 Leder:

Jorden til militæret / Leder : Land og Folk, 12.12. 1952

Note: Militæret agter at ekspriorere 6400 tønder land.

Emneord: ejendomssagen

26 Leder:

Lyssky millioner / Leder : Ekstra Bladet, 29.7. 1975

Emneord: Forsvarsministeriet ; ejendomssalg

27 Leder:

Skandaløs hensynsløshed / Leder : Fyns Venstreblad, 4.11.1952

Emneord: ejendomssagen ; Rønnebæk sogn

28 Lunde, Niels:

Rigsrevision kritiserer ministerium / Niels Lunde : Berlingske Tidende, 26.3. 1996

Emneord: forsvarsministeriet

29 :

Militærets umættelige jordhunger / : Fyns Venstreblad, 21.10.1952

30 mogo:

Danmark betaler 14 mio. til USA for fly-baser : Efter godt 20 år på amerikanske hænder, køber hæren nu de baser tilbage, der blev opført af USA under den kolde krig / mogo : Dagbladet Arbejderen, 26.11. 1997

31 mogo:

Danmarks militærbudget slår Tyrkiets : Konsekvenserne af Danmarks oprustning kan nu direkte læses af statestikkerne / mogo ; [interview] Geert Grønnegaard : Dagbladet Arbejderen, 6.8. 1997

32 mogo:

Militærbudget holder ikke : De 40 mia. kr. der snakkes om i det kommende forsvarsforlig er totalt undervurderet, mener AmK / mogo ; [interview] Geert Grønnegaard : Dagbladet Arbejderen, 6.9. 1997

Note: Reelt bliver der tale om langt større udgifter til militæret end de 40 mia. som et udvalg under Forsvarskommandoen lægger op til i det kommende forsvarsforlig.

33 mogo:

Militæret kræver 40 mia / mogo : Dagbladet Arbejderen, 5.9.1997

Emneord: Udvalg vedrørende forswarets materiel

34 Nissen, Jens:

Landmænd undsiger forsvarsministeren / Jens Nissen : Ikkevold, nr. 4 s. 4. 1974

Emneord: Antvorskov kaserne ; udvidelse ; ejendomssag

35 Poulsen, Morten V.:

Danmark opruster / Morten V. Poulsen : Ekstra Bladet, 3.12.1989

36 Rasmussen, Anna:

Grundloven / Anna Rasmussen : Fyns Venstreblad, 30.8. 1952

Emneord: ejendomssagen

37 Ritzaus Bureau:

Kæmpeopkøb på Holmen / Ritzaus Bureau : Politiken, 16.11.1997

Emneord: ejendomssagen ; ejendomsselskabet Norden

38 Ritzaus Bureau:

Militær køreskole skal dele anlæg med private / Ritzaus Bureau : Information, 18.4. 1990

39 Ritzaus Bureau:

Udgifter løb løbsk for inspektionsskib / Ritzaus Bureau : Jyllands-Posten, 28.3. 1995

Note: Salgsfremstødet til Asien i 1993

Emneord: Vædderen ; Rigsrevisionen

40 Rothstein, Linda:

It's a Bird : It's a Plane : It's the Black Budget / Linda Rothstein : Bulletin of the Atomic Scientists, nr. 7-8 s. 4-5. 1992

41 Skovboe, Jakob:

Forsvaret får ekstra millioner på salg / Jakob Skovboe : Berlingske Tidende, 5.5. 1997

42 Snitkjær, Aage:

Forsvarsministeriet får skjulte millioner / Aage Snitkjær : Ekstra Bladet, 29.7. 1975

1. ¹·Hvad er ordningen om selvstændig likviditet? Hvem har etableret den og hvornår? Er ordningen i overensstemmelse med Danmarks riges Grundlovs paragraf 46, stk 2?
2. ²·Officerpensionerne udbetales så vidt jeg ved af socialministeriet. Hvor stort et beløb er der tale om? Hvorfor udbetales militærrelaterede pensioner ikke via forsvarsministeriet og, hvorfor indgår pensionerne ikke i forsvarsbudgettet? Hvor mange og hvilke pensioner udbetales via forsvarsministeriet og hvor mange og hvilke andre forsvarsrelaterede pensioner udbetales af andre ministerier?
3. ³·Hvilke andre ministerier og styrelser bliver holdt skadesløse ved indførelse af nye skatter og afgifter?
4. ⁴·Økonomisk set, går man både med seler og livrem i forsvarsministeriet. Er der andre ministerier der har tilsvarende gunstige økonomiske ordninger?
5. ⁵·Hvilke reguleringer er der her tale om, jvf. det ovenstående?
6. ⁶·Hvis forsvaret skal udskrive regninger, når Fru Hansen føder i en snestorm, kan denne samfundsmæssige opgave lige så godt udføres af et civilt korps. Siden hvornår er forsvaret begyndt at få kompensation for disse opgaver, hvem har besluttet det og hvordan afspejles de i forsvarsomkostningerne?
7. ⁷·Provenuefinansieringsordningen dækker over, at forsvarsministeriet med indgåelsen af dette forsvarsforlig lovligt kan sælge sine ejendomme og beholde fortjenesten for sig selv, i stedet for at lade dem indgå i finanshovedkassen. Forsvarsministeriet har brugsretten til en lang række ejendomme og sælger rask væk ud af dem. Eksempelvis Holmen og Kalvebod Brygge. Efter salget af Kalvebod Brygge til Miljøministeriet sidder Miljøministeriet nu med regningen for oprydningen af den militære forurening.
Hvilke andre ministerier har tilsvarende ordninger?
8. ⁸·Udenrigsministeriet: Dansk sikkerhedspolitik 1948-1966, bd II, bilag. Bilag nr. 187.
9. ⁹·Venstre og forsvarssagen 1870-1901 s. 189.
10. ¹⁰·

Fremstillingen bygger overvejende på en række artikler i Jyllands-Posten i første halvdel af 1998, samt dokumenter fra Statsrevisorne..

11. 11..

De af Folketinget Valgte Statsrevisorer: Endelig betænkning over statsregnskabet for finansåret 1991 s. 41.

12. ¹18.2.1998.

13. ²Kilde: Forsvarsministeriet, København, den 27. januar 1998: Aktstykke 140 til Folketingets Finansudvalg.

.

[Retur til oversigten](#)

Det kongelige Comediehuus opfører

Militærpsykologi - en komedie i fem akter

Udstyr for et trecifret millionbeløb

Komedien Militærpsykologi er politisk korrekt, idet der optræder både mandlige så vel som kvindelige skuespillere i rollerne. Der er også en nar på scenen.

Forestillingen er sponsoreret af Landsforeningen af Danske Skatteydere

Af Holger Terp

Scene 1 - krig er en sygdom

Indleder: Ved årsskiftet 1997/1998 opretter militæret et psykologisk udrykningsberedskab og et psykologisk krisecenter.

Baggrunden for oprettelsen af de psykologiske krisetjenester er "forsvarets stigende deltagelse" i internationale "fredsstøttende" og "humanitære" missioner.

Nar: Bemærk aktørens elegante sproganvendelse i denne rolle. Lutter pludseligt. Positive begreber. En udlænding blandt tilskuerne kommer umiddelbart til den opfattelse, at den danske stat udsender eksperter i international politik og konfliktløsning til verdens brændpunkter. Stort bifald.

Indleder: Udrykningsberedskabet består indledningsvis af mindst to psykologer fra Forsvarets Center for Lederskab. Ifølge et direktiv fra Forsvarskommandoen kommer udrykningsberedskabet som minimum til at bestå af en psykolog og en læge/sygeplejerske, som kan suppleres med yderligere personale, herunder en feltpræst. Civilt ansat personale får midlertidig militær status som sundhedsfagligt personel.

Nar: Små rollebesætninger er gode, specielt til at forøge mediernes omtale af forsvaret og til at få forøget bevillingerne.

Indleder: Forsvarskommandoen forventer, at Det stationære center for psykologisk krisehjælp bliver en integreret del af Traumeafdelingen på Rigshospitalet. Til trods for Generallægens optimistiske udtalelser til tidsskriftet Sygeplejersken, om at centret ville være færdigt ved årsskiftet, er forhandlingerne mellem Rigshospitalet og Forsvarsministeriet om en samarbejdsaftale endnu ikke færdige og det forventes, at det først sker inden udgangen af marts 1998.

Centret for psykologisk krisehjælp skal desuden rådgive forsvaret i krise- og militærpsykologi og det skal orientere en arbejdsgruppe under Forsvarets Sundhedstjeneste om uddannelse og udvikling inden for al krisebehandling i forsvaret.

Nar: Militærpsykolog, militærpsykolog: fjenden er over os, og jeg vil ikke skyde med vores tunge våben, af frygt for at ramme vores nabo!

Militærpsykologen: Nå, lille ven, den angst skal vi nok kurere dig for.

Som Klaus Rifbjerg en gang skrev: "Det kan godt være, at det ikke giver point i mandeklubben at være militærnægter, men man sover bedre om natten". Tæppe.

I pausen er der mulighed for at spille de sidste nye krigsspil i forhallen.

Scene 2 - populært forsvar

Indleder: Krigsminister Hans Hækkerup siger at: "forsvaret er nu efter Berlin-murens fald mere populært end nogensinde".

Nar: Militæret har, betragtet som en arbejdsplads en række problemer: Blandt høvdingene vil piloter efter endt uddannelse hellere lade sig ansætte i det civile, hvor lønningerne er højere. Læger kræver over 80.000 kr. om måneden i løn for at arbejde i den internationale brigade og et stigende antal kontraktansatte yngre officerer forlader militæret.

Blandt indianerne vælger op mod 30 procent af de mandlige værnepligtige at optræde i komedien ved at aftjene deres værnepligt civilt som militærnægter. Endda hunde til bevogtningsopgaver mangler flyvevåbnets hundeskole, der i panik i 1994 ændrede navn til Flyvevåbnets Operationsstøtteskole Faggruppe Bevogtning.

De mange mandlige militærnægtere udgør et stort problem for krigsministeriet. Hvordan får man flere kvindelige skuespillere ind i komedien, når politikerne i 1849 glemte det med ligeretten, også at påtvinge kvinderne værnepligt? Gode råd er som bekendt dyre. Militæret afsætter 15 mio. kr. til en reklamekampagne for at få kvindelige konstabler og officerer. I fjernsynet kunne man benovet se, at førstehjælp er en del af kvindelige officer-aspiranternes militære opdragelse, undskyld uddannelse. Kvinderne i militæret vil være mænd. Kvinderne vil spille manderoller. Når drengene har været i krig har vi imidlertid faren for, at den store moder som lige er ved hånden, anvendes til at trøste og pleje mændene, så de kommer over deres krigstraumer, hvad enten kvinderne kommanderes til denne rolle, eller de selv påtager sig den. Under alle omstændigheder anes en faggrænsekonflikt mellem kvindelige officerer og krisepsykologer. Hvad siger fagforeningerne til det?

Nar: Når nu kvinder skal ansættes på værnepligtstilsvarende vilkår, er der en befolkningsgruppe som stadig ikke deltager i Komedien: børnene. Kan man anvende mænd og kvinder som soldater, kan man også anvende deres børn. Bare tænk på de samfundsøkonomiske fordele ved at have børnesoldater. For de bekymredes skyld, skal det lige siges, at der er slet ingen ansvarlige politikere og militærfolk som regner med, at Danmark overhovedet kommer i krig, men det kan godt ske, at Danmark sender soldater til udlandet, for at de kan lugte lidt til krudtrøgen.

Der er, som det er nu, flere officerer til basserne end der er pædagoger til børnene i børnehaverne. Udtrykket bassere er her måske lidt misvisende, for krigsministeriet vil slet ikke have fede værnepligtige fra sessionerne. Tæppe.

Nar: I pausen spiller Fyns musikkorps raske marchmelodier. Dette dygtige musikkorps er det eneste som blev afrustet i det sidste forsvarsforlig.

Scene 3 - farlige fiskekuttere

Indleder: Under den kolde krig var det nemt for militæret at lokalisere fjenden. Med Berlinmurens fald har det danske krigsministerium svært ved at opretholde sin eksistensberettigelse og sit store sugerør i statskassen. Krigsministeren har her i julefrokosttiden, ansøgt Folketingets finansudvalg om ikke mindre end 197 millioner til modernisering af søværnets Lynx-helikoptere som anvendes til fiskeri-inspektion i Nordatlanten.

Nar: Meget uskyldigt. Ikke sandt?

Forklaringsproblemet for krigsministeriet omkring denne ansøgning er, at, ifølge Statsrevisorerne, er der mangel på fisk og derfor få fiskere i Nordatlanten. Søværnet har dermed en stor og vigtig mission i Nordatlanten: militærbudgettet får med denne øvelse kunstig åndedræt og søværnet overvåger farvandet, hvor fiskekuttere tøffer rundt og gør livet farligt for fiskene. Se her er sand naturbeskyttelse.

Scene 4 - en spøgelseshistorie

Indleder: Forsvarets Bygningstjeneste har anvendt 70 mio. kr. til restaurering af Frederiksberg Slot som fungerer som officersskole. Fint skal det være. Officerer beretter med stolthed om håndværkernes flotte arbejde med at genopbygge den forfaldne bygning. Og det er ganske vist.

Nar: I vores ellers så oplyste tid er det ikke fjenden som spionerer på officersskolen. Her huserer op til flere royale spøgelser på slottet. Lys tændes og spøgelser har form af hunde som springer ind i et spejl. En civil krisepsykolog vil omgående kræve slottet uegnet til undervisningsformål og kræve flytning af officersskolen til mere velegnede lokaler.

Scene 5 - miljøberedskabet

Indleder: Krigsministeriet vil gerne have så mange civile funktioner langt ind under sig, for at man derved kan camouflere, hvad krigerne egentlig går og laver. Efter Berlinmurens fald har krigsministeriet slået kraftigt på reklametrommerne for at meddele befolkningen, hvor miljøbevidste man er blevet. Man roser sig endda af, at betale CO₂-afgifter, på grund af et overforbrug af varme og elektricitet.

Narren: Militæret eksprioriterer store arealer til øvelsesområder. Soldaterne øver sig flittigt og skylder løs på deres skydeskiver. Når militæret forlader øvelsesområdet som f. eks. Kalvebod Brygge, kan civilbefolkningen forbedre miljøet ved at gå og samle glemt ammunition op samtidig med at eventuelle regninger for oprydningen ekspederes videre til miljøministeriet. Området forventes først at være ryddet omkring år 2015. Det er da at inddrage befolkningen aktivt i sikkerhedspolitikken.

Indleder: På krigsbasen i Frederikshavn har marinen i 25 år hældt spildolie direkte ud i havnen til trods for, at dette har været forbudt for civile skibe af enhver art i mange år.

Nar: Militærets fly og fartøjer er endda med til at jage miljøsyndere til havs.

Indleder: I løbet af et lille års tid er små syv millioner liter vand fosset ud gennem et hul i et tæret vandrør på søværnets sergent skole i garnisonsbyen Frederikshavn. Uheldet blev først opdaget under tørken i august 1997, hvor det udstrømmende vand dannede en sø. Problemet blev løst ved at man satte en prop i hullet.

Narren: Frederikshavn ligger så langt borte fra København som vel muligt. I tilfælde af mobilisering vil der gå lang tid inden københavnerne kan forsvares fra det nordjyske.

Her gik man og glædede sig over, at sergent eleverne lod vandmåler være vandmåler og tænkte på det stakkels græs, der blev afsvedet i sommerheden. Hverken vand til græsplænen eller en svømmepøl til eleverne blev det til. Hvad skal det ikke ende med?

Måske burde finansudvalget ansætte en civil krisepsykolog eller en psykiater til at gennemgå krigsministeriets ansøgninger. Tæppe.

Afslutning

Indleder: Det har været en lærerig aften. Inden publikum forlader teatersalen, anmodes det om at tømme tegnebøger og kontokort ved udgangen til fordel for den værdigt trængende krigsminister.

Tak for deres opmærksomhed og imødekommenhed over for det altid betrængte krigsministerium. Opgørelsen over aftenens indsamlede beløb vil blive offentliggjort i Giro 413.

[Retur til oversigten](#)

Hospitaler eller kampfly?

Af: Anne og John Avery

I dagens Danmark kan man knapt nok åbne en avis uden at læse om mangel på penge, som gør det vanskeligt for danske hospitaler at fungere godt. Der er begrænsede midler i puljen, der må skæres ned og prioriteres. Et aktuelt eksempel er Kommunehospitalet; et velfungerende hospital med speciale i geriatri (behandling og genoptræning af ældre). Det står for lukning. Dette, til trods for, at der er et stort behov for netop denne form for behandling i vort samfund. Det har krævet mange ressourcer gennem mange år at bygge det faglige niveau op og sikre kvaliteten. Når ekspertisen spredes, går det fagligt udviklende miljø i stykker, og såvel kvalitet som faglig ekspertise nedbrydes og går efterhånden tabt.

Tuborghjemmet er et andet eksempel på disse umiddelbart uforståelige besparelser. Det står for lukning til trods for, at man ikke har et rimligt alternativ til de nuværende beboere.

Sundhedssystemet lider under sparebestæbelser, og det går specielt ud over de svageste stillede - de ældre, de kronisk syge og de psykisk syge. Disse områder har gennem de sidste 10 år været nedprioriteret og genstand for gentagne besparelser. Med begrænsede midler prioriterer man de yngre og de som har en sygdom som kan kureres, højest. Man er - om de andre - begyndt at tale om "selvforskyldte" sygdomme; - så småt begyndt at diskutere, hvor mange ressourcer man har råd til at bruge på disse ulykkelige skæbner (eksempelvis alkoholikere) - en trist og farlig tendens, som minder om udviklingen i Tyskland for snart 70 år siden.

Det ideelle er uden tvivl en helhedspleje, hvor der tages hånd om patienternes behov både fysisk, psykisk og socialt. Når der er mangel på ressourcer bliver det de fysiske behov - og først og fremmest den del, der er relateret til behandlingen - der tilgodeses.

Forebyggelse lider under sparekniven, til skade for den samlede økonomi i sundhedssektoren på langt sigt. Sundhedspersonalet har en stor og nyttig viden om forebyggelse, men der er simpelthen ikke tid til, at denne viden udnyttes rigtigt i praksis. Patienter er et sårbart klientel bl.a. hvad angår infektioner. Hvis grundlæggende ting som f.eks. mad og drikke, bevægelse og hygiejne nedprioriteres i en travl hverdag, øges risiko for infektioner. Det er dyrt i det lange løb, når man vil spare på kort sigt.

Når kvaliteten i det offentlige system ikke lever op til borgerens behov og forventninger, vil man søge alternativer. Dette skaber efterspørgsel på privathospitaler. Det forudsætter en god privatøkonomi hos den enkelte patient, og vil derfor ikke være et ensartet tilbud til alle, men kun til de få velstillede.

Derefter er det forventeligt, at de dygtigste og mest ambitiøse medarbejdere vil søge væk fra det offentlige hospitalssystem, hvilket yderligere ville forringe kvaliteten der.

Når vi læser om de alvorlige problemer på hospitaler og i sundhedssektoren som helhed, ved vi godt, at de er resultatet af mangelfuld økonomi, så systemerne ikke kan fungere ordentligt. Når vi læser, at det ikke er muligt at garantere børnepasning for arbejdende mødre, fordi man magler penge, så kan vi bladre om til næste side i avisen og læse, at Flyvertaktisk kommando beder regeringen om 15 milliarder kroner for at købe "Joint Strike Fighter", et militærfly, som først leveres til Danmark af de amerikanske fabrikker i 2015. Flyet eksisterer ikke - det er kun en drøm - men Danmark skal betale i det mindste en halv milliard kroner som "start kapital" til USA inden år 2000 for at få "indflydelse på udformningen" af dette fremtidens drømme-kampfly.

Når vi sammenligner de to brugere af vore skattepenge: Hospitaler overfor militæret, så kan vi konstatere, at penge, som bruges på at ansætte flere sygeplejersker, læger eller rengøringspersonale til hospitaler bidrager til at nedbringe omfanget af arbejdsløsheden i Danmark; det samme kan ikke siges om de penge, vi betaler til USA. Forbedring af hospitals-systemet kan altså spare penge, som ellers skulle bruges til arbejdsløshedsunderstøttelse. Modsat med penge, som bruges til at købe militært udstyr fra udlandet: De bidrager til vore betalingsbalance-problemer, og sikrer ikke beskæftigelse af danske arbejdere, selvom det måske kan hjælpe aktieejerne bag Lockheed og Boeing med at betale for deres Cadillac'er.

Når vi ser udenfor Danmark, på verden som helhed, så kan vi erfare, at forberedelser til krig griber voldsomt ind i anvendelsen af skattepenge til konstruktive og fredelige formål. Idag, på trods af afslutningen af den kolde krig, bruger verden en billion (dvs. en million million) US dollar hvert år på våben. Den enorme strøm af penge, som er næsten mere end vi kan forestille os, kunne i stedet være brugt til påtrængende offentlige sundhedsopgaver.

WHO mangler penge til at gennemføre et program mod malaria i det omfang, det var ønskeligt, men hele programmet kunne finansieres for mindre, end verden bruger på våbenkøb en enkelt dag. Fem timers verdensudgifter til våben svarer til de samlede omkostninger ved en 20 års WHO-indsats, som førte til udryddelsen af sygdommen kopper. For hver 100 000 mennesker i verden er der 556 soldater, men kun 85 læger. Hver soldat koster i gennemsnit 20 000 US dollar hvert år, men den gennemsnitlige udgift til uddannelse er kun 380 US dollar pr. skoleelev. Ved at flytte de penge, som militæret forbruger på tre uger, ville verden kunne skabe forsyning med rent drikkevand til alle i hele verden, og dermed fjerne årsagen til næsten halvdelen af alle menneskelige sygdomme.

En ny medicin-modstandsdygtig form for tuberkulose er for nylig blevet spredt over hele verden, og spredes med stigende hast i det tidligere Sovjetunionen. For at kunne bekæmpe denne nye form for tuberkulose, og for at forhindre, at det den spreder sig til Vesteuropa, har WHO brug for 450 millioner US dollar; det svarer til 4 timers militærudgifter i verden. Ved at bruge disse penge til bekæmpelse af tuberkulose i det tidligere Sovjetunionen ville WHO efter vor mening bidrage langt mere til global fred og stabilitet end det, vi opnår ved fortsat brug af pengene til våben. Den kolde krig er forbi, men landene i den tidligere Sovjet-blok er langt fra stabile. Medmindre økonomisk og politisk stabilitet kan opnås i regionen, kan der ske tilbagefald til kommunismen, eller den politiske magt kan falde i hænderne på samvittighedsløse nationalistiske ledere.

I dagens verden dør rundt regnet ti millioner børn hvert år af sygdomme, som knytter sig til fattigdom. Udover det enorme spild af unge liv gennem fejlnæring og sygdomme, som kunne forhindres, er der et enormt spild af muligheder på grund af utilstrækkelig undervisning. Omfanget af analfabeter i de 25 mindst udviklede lande er 80 %, og det samlede antal analfabeter i verden anslås til at være 800 millioner. Samtidig bruges rundt regnet 14 millioner danske kroner på våben for hver 60 sekunder i verden. Er det klogt eller etisk forsvarligt at øsle vore sparsomme, offentlige midler ud i denne flod af spildte penge?

I bedste fald vil det militærudstyr, vi køber, aldrig blive brugt. I bedste fald vil Joint Strike Fighter (når det endelig leveres i 2015 til en kilopris på omkring 250 000 kroner) blive forældet på få år og ophugget. I værste fald vil det enormt kostbare kampfly, som vi pånødes at købe, bidrage til destruktion af civilisationen. Alternativt vil investering i fremtids-orienteret infrastruktur, både herhjemme og i udviklingslandene, fremme en stabil og fredelig verden. Danmark kan være et eksempel for andre lande ved at reducere sit militærbudget, og ved at bruge de sparede penge til at sikre et anstændigt hospitals-system og andre sociale ydelser til sine indbyggere. De penge, som spares ved at reducere militærbudgetterne, kan også hjælpe til at opbygge fred og stabilitet gennem bidrag til offentlig sundhed, stabilisering af indbyggertal og økonomisk udvikling i de fattigste dele af verden.

Styrkelse af FN's rolle

Af John Avery

Sejrherrene fra 2. verdenskrig samledes i 1945 i San Francisco for at skrive udkast til FN-pagten. De tragiske erfaringer fra to verdenskrige, hvorunder 26 millioner soldater og 64 millioner civile mistede livet, havde overbevist dem om, at sikkerhed baseret på national militærmagt måtte erstattes af et kollektivt sikkerheds-system. Den første artikel i pagten fastslår, at det overordede formål for organisationen er "at opretholde mellemfolkelig fred og sikkerhed, og i dette øjemed: træffe effektive, fælles forholdsregler til forebyggelse og fjernelse af trusler mod freden, og ved fredelige midler og i overensstemmelse med retfærdighedens og folkerettens grundsætninger, at ordne eller bilægge mellemfolkelige tvistigheder eller situationer, som kunne føre til brud på freden."

FN har i praksis udviklet flere effektive indsatsmetoder: *fredsbevaring*, *fredsskabelse (uden brug af militær magt)*, *fredsopbyggelse*, *forebyggende diplomati* og *fredstvang*⁽¹⁾ (*fredsskabelse med brug af militær magt*). På trods af, at organisationen er blevet hæmmet af den kolde krigs spændinger, og ofte er blevet lammet af veto i Sikkerhedsrådet, så har den alligevel ydet væsentlige bidrag til global fred ved at løse mindre konflikter og forebygge større.

Begrebet *fredsbevarelse* anvendes i sin snævre betydning hvor FN-personel, som oftest er ubevæbnede eller let bevæbnede, danner en stødpude mellem fjendtlige styrker for et bevare en våbenhvile. *Fredsskabelse (uden brug af militær magt)* refererer til FN bistand til afgørelse af uenigheder eller løsning af konflikter. Begrebet *fredsopbyggelse* blev dannet i de seneste år og betegner brede og fundamentale bestræbelser på at skabe globale betingelser som fremmer fred. Derfor omfatter *fredsopbyggelse* alle områder indenfor internationalt samkvem, omfattende økonomiske, sociale og humanitære forhold. Eksempler er FN-aktioner overfor problemer som fattigdom, overbefolkning, forurening, menneskerettigheder og kontrol af terrorisme, stofmisbrug og smitsomme sygdomme, som alt sammen findes under overskriften *fredsopbyggelse*. Dertil handler FN til tider gennem *forebyggende diplomati*, hvor et eksempel er Generalsekretærens nylige forhandling af aftale om våbeninspektioner i Iraq. Begrebet *fredstvang (fredsskabelse med brug af militær magt)* betegner aktiv militær indsats af FN for at stoppe aggression fra én nation mod en anden, for eksempel i Korea-krigen eller Golf-krigen.

Gennem det halve århundrede, som er gået siden grundlæggelsen af FN, er behovet for effektiv ledelse på det globale plan forøget kraftigt. Moderne våben er blevet så ødelæggende, at krig ikke længere er en acceptabel måde at løse internationale konflikter på. Derfor, og fordi den indbyrdes internationale globale økonomiske afhængighed er steget så voldsomt, så har vi ikke længere råd til at have ubegrænset national suverænitet med deraf følgende anarki på det globale plan.

Når vi ser frem mod det 21. århundrede og det nye årtusinde kan vi klart se, at sikkerhed i det lange løb kun kan opnås gennem et effektivt system af internationale love. FN er den eneste institution hvis autoritet og struktur er passende til at konstruere og gennemføre et sådan system på et globalt plan. FN medlemskab omfatter alle nationer; og FN har et halvt århundredes erfaringer i at håndtere globale problemer. Generalsekretærens upartiskhed og neutralitet er akcepteret og anerkendt, hvorimod regionale organisationer som NATO ikke kan påberåbe sig den samme grad af upartiskhed. Derfor er det påkrævet, at den nuværende FN-pagt skal gøres mere retfærdig og mere effektiv; og på langt sigt må de nuværende svagheder i den gældende FN-pagt rettes.

Der er mange grunde til, at krig må afskaffes som social institution i løbet af de kommende hundrede år; nogle af grundene er de følgende: Det er meget vigtigt, at forskningsmidler bruges på at udvikle vedvarende energikilder og til at løse alvorlige problemer, som menneskeheden nu stilles overfor, fremfor at benytte dem til at udvikle nye og farligere våbensystemer. På trods af afslutningen af den kolde krig bruger verden omkring en *billion* US.dollars hvert år på våben. Mere end 40% af alle forskningsmidler anvendes i øjeblikket til projekter relateret til våbenindustrien.

Der har siden den anden verdenskrig, på trods af FN's bedste bestræbelser, været over 150 væbnede konflikter, og hver dag er der i gennemsnit 12 krige et sted på jorden. Mens det i tidligere tider har været muligt at begrænse krigens virkninger i hovedsagen til de kæmpende, er de gennem de seneste årtier blevet de civile, som er ofrene, og

især børn.

Skader på civilbefolkningen skyldes ofte fejlnæring eller sygdom, som under normale omstændigheder ville være undgået. Krigens forårsager et socialt sammenbrud, der fører til afbrydelse af normale forsyninger af mad, rent vand og medicin, hvorved befolkningen bliver sårbar overfor hungersnød og epidemier. I tilfælde af atomkrig vil sult og sygdom i høj grad forøge tabstallene forårsaget direkte af atomsprængningen.

De indirekte følger af krig og af truslen om krig er også meget store. WHO mangler for eksempel midler til at gennemføre et anti-malaria program i så stor skala, som det ville være ønskeligt, men hele dette program kunne finansieres for mindre end det, verden bruger på våben på en enkelt dag. Fem timers forbrug til våben i verden svarer til de samlede udgifter til det 20 års program, som i 1979 førte til udryddelsen af kopper. Ved at omdirigere de midler, som bruges til militæret på 3 uger, ville verden kunne sikre forsyning med rent vand til hele verdens befolkning, og dermed fjerne årsagen til mere end halvdelen af alle menneskelige sygdomme.

Det er ofte sagt at vi er økonomisk afhængige af krigs-relaterede industrier; men hvis det er sådan, så er det en højst usund afhængighed, sammenlignelig med stof-misbrugerens eller alkoholikerens. Fra et rent økonomisk synspunkt er det klart bedre at investere i undervisning, veje, jernbaner, genplantning af skov, fornyelse af produktionsudstyr i fabrikker, udvikling af sygdoms-modstandsdygtige og højtydende hvede-sorter, industriuel forskning, forskning i udnyttelse af sol-energi og geotermisk energi og andre fremtidsorienterede, økonomiske infrastruktur-elementer, fremfor at bygge enormt kostbare kampfly og andre våben. I værste fald vil våbnene bidrage til destruktions af civilisationen. I bedste fald vil de blive forældede i løbet af få år og blive kasserede. Heroverfor vil investeringen i fremtidsorienteret infrastruktur kunne forventes at give økonomisk gevinst gennem mange år.

Det er inspirerende at overveje Japan og Tyskland som eksempler, fordi deres militærudgifter blev kraftigt begrænsede efter 2. verdenskrig. Den imponerende efterkrigs-udvikling i disse to nationer kan meget sandsynligt tilskrives restriktionerne på militærudgifter, som blev fordret af dem gennem fredstraktat.

Selvom konventionelle våben kan være slemme nok, så er det muligheden for atomkrig, som stadig er den største trussel mod menneskeheden. Et argument, som er blevet brugt til fordel for atomvåben er, at ingen politiker ved sine fulde fem ville bruge dem. Imidlertid ser afskrækkelses-tanken bort fra muligheden for krig som følge af en ulykke eller fejlregning, en fare som er blevet forøget som følge af spredning af atomvåben, og gennem brug af computere med hurtig reaktion til styring af våbensystemer.

Med afslutningen af den kolde krig er faren for atomkrig mellem stormagterne formindsket; men som følge af spredning af atomvåben er der fortsat en alvorlig fare for atomkrig i mellemøsten eller i en konflikt mellem Indien og Pakistan, ligesom der er fare for atom-afpresning fra terrorister eller politiske fanatikere.

Ulykker i den senere tid på atomkraftværker minder os om, at ulykker ofte sker som følge af menneskelige eller tekniske svigt, selv hvor systemerne anses for meget "sikre". Vi må også huske problemets tids-omfang. For at sikre menneskets fremtid må en atomkatastrofe undgås år efter år, årti efter årti. I det lange løb kan civilisationen ikke sikres på anden måde end gennem afskaffelse af atomvåben og i den yderste konsekvens gennem total afskaffelse af krig.

I det lange løb er den eneste måde, hvorpå vi kan sikre overlevelsen af civilisationen, total afskaffelse af krig, som følge af de frygtelige våben, som er blevet produceret gennem misbrug af videnskaben, og som følge af de endnu frygteligere våben, som sandsynligvis vil blive skabt i fremtiden. Det forekommer sandsynligt, at det vil fordrage en revision og styrkelse af FN-pagten, hvis vi skal nå dette mål. Pagten bør ikke opfattes som noget, der én gang for alle er støbt i solid beton. Der er i stedet brug for en vækst efter behov i vores stadig mere indbyrdes afhængige, globale samfund. Vi må huske, at pagten blev skrevet og undertegnet inden den første atombombe blev kastet over Hiroshima, og at man heller ikke kunne forudse den usædvanlige udvikling i international handel og kommunikation, som karakteriserer verden i dag.

Blandt svaghederne i den nuværende FN-pagt er den kendsgerning, at den ikke giver FN myndighed til at skabe internationale love som er bindende for individer. Vi behandler i dag nationer som om det var individer i international lov: Vi straffer hele nationer gennem sanktioner når loven brydes, selvom kun lederne er skyldige, og på trods af, at sanktionernes virkninger rammer mest og hårdest på de mindst skyldige af borgerne, og endog selvom sanktionerne ofte fører til, at borgerne i landet forenes i støtten til de skyldige ledere. For at blive effektiv må FN have myndighed til at lave love, som er bindende for enkeltpersoner, og myndighed til at arrestere

individuelle, politiske ledere for alvorlige brud på international lov.

En anden svaghed ved den nuværende FN-pagt er princippet "én nation én stemme" i generalforsamlingen. Dette princip synes at skabe lighed mellem nationer, men i virkeligheden er det meget urimeligt: For eksempel giver det en indbygger i Kina eller Indien mindre end en tusindedel indflydelse ved afstemning i forhold til en indbygger i Malta eller Island. En reform i afstemningssystemet er tydeligvis nødvendig.

Den nuværende FN-pagt indeholder garantier om menneskerettigheder, men der er ingen effektive mekanismer til støtte for disse garantier. Der er faktisk en konflikt mellem de dele af pagten, som beskytter menneskerettigheder og betragtningen om absolut national suverænitet. Nyere historie har givet os mange eksempler på oprørende grusomheder begået mod etniske minoriteter af ledere af nationalstater, som hævder, at deres suverænitet giver dem ret til at løse deres interne forhold som de vil, fri af indblanding udefra.

Jeg føler, at det burde være det internationale samfunds ansvar at forhindre alvorlige brud på menneskerettighederne, som f.eks. anvendelse af giftgas mod civile (blot for at nævne én af de senere politiske forbrydelser); og hvis det er i strid med kravet om absolut suverænitet, så må suveræniteten vige. I virkeligheden er opfattelsen af absolut suveræne nationalstater som den overordnede, politiske enhed allerede blevet udhulet gennem det overvældende behov for internationale love. Parlamentet i Storbritannien, et af de ældste nationale parlamenter, har f. eks. for nylig anerkendt, at de love, som er vedtaget i EU, har forrang over almindelige engelske love.

Teknologisk udvikling har dag gjort globale kommunikationer næsten samtidige. Vi sidder i vore dagligstuer og betragter, via satellit, begivenheder, som foregår på den modsatte side af jorden. På samme vis har væksten af international handel bragt fjerne lande i tæt økonomisk kontakt med hverandre: Finansielle uroligheder i Tokyo ryster New York. Virkningen af nutidig videnskab og teknologi indenfor transport og kommunikation har effektivt fjernet afstande i relationerne mellem nationer. Den tætte kontakt og indbyrdes afhængighed vil i stigende grad kræve effektive internationale love for at forebygge konflikter. Dog må behovet for internationale love afvejes mod det ønskværdige i lokalt selvstyre. Ligesom biologisk mangfoldighed, er kulturel mangfoldighed i menneskeheden en juvel, som skal vogtes omhyggeligt. En balance eller et kompromis mellem de to ønskelige mål, kan opnås ved kun at tillade nogle få, omhyggeligt udvalgte myndighedsområder til et styrket FN, mens suverænitet over alle andre emner bevares af medlemsstaterne.

De Forenede Nationer har adskillige virkefelter, som f.eks. WHO, FAO og UNESCO, hvis globale tjenesteydelser giver FN betydelig prestige og *de facto* magt. FN's effektivitet som en global autoritet kunne yderligere stige ved at give disse virkefelter større budgetter. For at kunne dette, og samtidig fremme omstillingen fra fossilt brændsel til vedvarende energikilder, har det været foreslået, at FN skulle have lov til at opkræve skat på CO_2 udledning. Den mængde penge, som derved kunne stilles til rådighed for konstruktive formål, er meget store; og en ubetydelig forøgelse af fossile brændsels pris kunne gøre flere vedvarende energi-teknologier økonomisk konkurrencedygtige. Det er også blevet foreslået, at FN skulle have lov til at opkræve en lille skat på internationale valutahandler. Den mængde penge, som er involveret i disse transaktioner er så store, at selv få hundrededele af procenter i skat på hver transaktion ville være tilstrækkelige til at løse de finansielle problemer i FN. En FN-skat på fly-rejser har også været foreslået.

FN's almindelige budget i 1992 var på 1,03 milliarder US.dollars. UNICEF, FN's udviklings-programmer og Verdens Fødevarer Program brugte herudover flere milliarder US dollars, men midler til disse virkefelter blev indsamlet gennem frivillige bidrag. Endelig kostede fredsbevarende opgaver i 1992 FN 2,7 milliarder US.dollars. Disse beløb forekommer meget små når de sammenlignes med den billion dollars, som verden bruger årligt på militær; og modviljen fra nogle nationer mod at betale deres bidrag til FN forekommer kortsigtet. Det kan godt være, at de nationer, som sulter FN finansielt, gør det bevidst for at gøre organisationen lettere at styre. De giver så finansiell støtte selektivt til de indgreb, de kan godkende. Derfor vil sikring af pålidelige indtægter til FN medføre, at FN frigøres fra uacceptabel indflydelse fra enhver nation, og dermed sikres upartiskhed. Upartiskhed kan måske vise sig at være nøglefaktoren, som er nødvendig for at give FN den moralske autoritet der er nødvendig for at kunne løse konflikter og bevare freden med minimal anvendelse af magt.

Den opgave, at opbygge et globalt politisk system, som er i harmoni med moderne teknologi, vil fordrer vore bedste bestræbelser, men det er ikke umuligt. Vi kan måske få det nødvendige mod til den opgave ved at tænke på slaveriets historie. Slaveri som institution var en del af menneskelig kultur så længe, at det blev taget for at være en uundgåelig konsekvens af menneskelig natur; men idag er slaveri blevet afskaffet næsten overalt i verden. De dedikerede mænd og kvinder, som arbejdede for at afskaffe slaveriet, kan være os et eksempel, som kan give os

mod til at tage fat på den endnu vigtigere opgave, som står overfor os idag - afskaffelse af krigen.

John Avery er ansat ved H.C.Ørsted Instituttet, Københavns Universitet.

(Oversættelse til dansk ved Erik Lau Christensen).

1. ¹ **Fredstvang** foreslås som nyt begreb for at forhindre misforståelse forårsaget af den tidligere dobbeltbetydning af det danske begreb **fredsskabelse**, som hidtil er blevet anvendt for såvel "**peacemaking**" som "**peaceinforcement**", selvom disse to begreber indeholder væsensforskellige indsatsformer for FN.

[Retur](#) til oversigten

En international politistyrke

Af John Avery

Siden afslutningen af den kolde krig er FN blevet anmodet stadig oftere om at sende væbnede styrker til konfliktfyldte områder i verden. I mange tilfælde er disse anmodninger forårsaget af alvorlige brud på menneskerettighederne, f.eks. ved "etnisk udrensning" i Bosnien og ved folkemord i Rwanda. I de nævnte eksempler ville FN's indsats have været langt mere effektiv og mange menneskeliv ville være sparet, hvis det, man endelig gjorde, var sket tidligere. Langvarige og indviklede diplomatiske forhandlinger var nødvendige for at frembringe den politiske og fysiske magt, som var nødvendig for indgrebet, og imens havde de oprindelige problemer udviklet sig til noget langt alvorligere. Derfor har det været foreslået, at FN's generalsekretær, Sikkerhedsrådet og Generalforsamlingen burde have en permanent, veltrænet og mobil beredskabsstyrke, sammensat af frivillige fra alle nationer, til rådighed. En sådan international politistyrke ville være i stand til at handle hurtigt for at forhindre alvorlige brud på menneskerettighederne eller imod andre, alvorlige brud på international lov.

For at bedømme tanken om en international politistyrke direkte underlagt FN er det en hjælp at betragte den måde, hvorpå politiet fungerer for at håndhæve love og forhindre vold og kriminalitet lokalt og på nationalt plan.

Det er let at finde eksempler på både gode og dårlige ledelser blandt den nuværende verdens nationale stater. At forme og bevare en god ledelse er et vanskeligt problem, men det er ikke en uløselig opgave: Landene i den skandinaviske region er eksempler, som viser, at det er muligt at opnå gode ledelser; og disse lande kan tjene som modeller for det mål, vi på det globale plan burde sigte på at opnå, hvad angår velstand, sundhed, uddannelse, orden, lovlighed og social retfærdighed.

I en nation, som karakteriseres af god ledelse, er politiet ikke svært bevæbnet og heller ikke antalsmæssigt stort. Lov og orden bevares ikke primært gennem truslen om magtanvendelse, men gennem det store flertal af borgeres opfattelse af, at systemet af love både er retfærdigt og nødvendigt.

Trafikken stopper for rødt lys og kører, når det bliver grønt, uafhængigt af, om der er en politimand på stedet, fordi enhver forstår, hvorfor et sådan system er nødvendigt.

Selvom det store flertal af borgere i et velstyret land støtter systemet af love og aldrig ville ønske at bryde loven, så ved vi trods alt godt, at den virkelige verden ikke er himmeriget. Menneskelig naturs hele spektrum indeholder såvel ondt som godt. Hvis der slet ikke var noget politi overhovedet, og hvis det kriminelle mindretal var fuldstændig uden kontrol, ville enhver borger være nødt til at være bevæbnet. Ingens liv eller ejendom ville være sikret. Røveri, mord og voldtægt ville trives.

Indenfor en nation med en demokratisk og retfærdig ledelse, hvis magt hviler på borgernes samtykke, er en lille og let bevæbnet politistyrke i stand til at opretholde systemet af love. En årsag til, at dette er muligt, er netop nævnt - styrken i den offentlige mening. En anden årsag er, at lovene gælder enkeltpersoner. Eftersom obstruktion mod retten og mord på politimænd begge betragtes som alvorlige forbrydelser, så er den enkelte kriminelle almindeligvis ikke i stand til at organisere massiv modstand mod politiaktioner.

Edith Wynner⁽¹⁾, en af pionererne i verdens-føderalist bevægelsen, anfører følgende kendetegn for politistyrker i et godt ledet land:

1. "En politimand agerer indenfor en ramme af organiseret ledelse, som har lovgivningsmæssig, udførelsesmæssig og dømmende myndighed, bindende på det personlige plan. Hans handlinger er styret gennem en klart formuleret, kriminel kodex, som indeholder samfundets lovmæssige sanktioner. Skulle han misbruge den magt, han er udstyret med, er han udsat for disciplinære og retsmæssige indgreb."

2. "En politimand, som ser en kamp mellem to mænd, forsøger ikke at vurdere hvem af dem, som har ret, for derefter at hjælpe ham med at slå den, han mener har uret. Hans funktion er at gribe ind overfor volden fra begge, at bringe dem for en dommer, som har myndighed til at afgøre tvisten, og sikre, at rettens beslutning bliver fulgt."

3. "En politimand må, når han udfører sine opgaver, anholde den mistænkte person uden at bringe hverken ejendom eller liv i fare i det område, hvor den mistænkte skal pågribes. Samfundets borgere er ikke bare sikret mod ødelæggelse af ejendom og tab af liv, men den mistænktes rettigheder er også omhyggeligt beskyttede gennem et detaljeret netværk af juridiske garantier."

Edith Wynner fortsætter med at diskutere den oprindelige statsdannelse omfattende 13 amerikanske kolonier, som var en konføderation⁽²⁾, analogt med det nuværende FN. Denne konføderation fandt man, var for svagt, og efter 11 år blev det erstattet af en føderation⁽³⁾, som blandt sine centrale magtbeføjelser havde myndighed til at udforme og håndhæve love, som retter sig mod enkeltpersoner. George Mason, en af arkitekterne bag USA's føderale forfatning, mente, at "en sådan styrelse, som direkte kunne påvirke individer og kun ville straffe de, hvis skyld nødvendiggjorde det, var nødvendig", mens James Madison (en anden af forslagsstillerne til USA's forfatning) bemærkede, at jo mere han tænke over brugen af magt, des mere tvivlede han på "anvendeligheden, retfærdigheden og effektiviteten af den, når den anvendes mod mennesker kollektivt og ikke individuelt". Endelig diskuterer Alexander Hamilton i sit *Federalist Paper* føderationen med følgende ord: "At tvinge staterne er et af de mest afsindige projekter man nogensinde opstillede... Kan nogen fornuftig mand blive velvilligt indstillet overfor en regering, som kun eksisterer ved sværdet? Enhver sådan krig må ramme de uskyldige samtidig med de skyldige. Denne ene betragtning måtte være nok for at vende enhver fredelig borger imod en sådan regering... Hvad er behandlingen mod dette store onde? Ingenting andet end at gøre... lovene bindende for individer, på samme måde, som staternes love er det."

FN er en konføderation snarere end en føderation, og virker således ved at forsøge på at tvinge stater, en fremgangsmåde, som Alexander Hamilton betegner som "et af de mest afsindige projekter man nogensinde opstillede". Hvad enten denne tvang udføres gennem økonomiske sanktioner eller den udføres i form af en militær indgriben, så er anvendeligheden, retfærdigheden og effektiviteten af FN's bestræbelser hæmmet, fordi de rettes mod mennesker kollektivt og ikke individuelt. Det er øjensynligt, at FN's aktioner for at stoppe aggression fra én stat mod en anden i Korea krigen og Golf krigen ikke magtede at leve op til de tre kriterier for politiaktioner, som anføres ovenfor. Sadam Hussein er stadig fri, har stadig magten og er fortsat sund og rask, mens mange børn i Iraq, som ikke kan bebrejdes for invasionen i Kuwait, mistede livet. Hvad er behandlingen mod det store onde? "Ingenting andet end at gøre... lovene bindende for individer, på samme måde, som staternes love er det".

Historisk har konføderationer altid vist sig at være svage, mens føderationer taget under ét almindeligvis har været meget succesrige, hovedsageligt fordi en føderation har myndighed til at udforme love, som er bindende for enkeltpersoner. Samtidig bestræber en føderation sig for at efterlade så stor magt som muligt i de lokale myndigheders hænder. Eksempler fra nyere tid på føderationer omfatter USA, Brasiliens Forenede Stater, Mexico's Forenede Stater, Venezuela's Forenede Stater, Den Agentinske Nation, Australien's Commonwealth, Canada, Den Sydafrikanske Union, Schweiz, USSR, og Forbundsrepublikken Tyskland. Vi har således en righoldig, historisk viden om styrker og svagheder i føderationer, og vi kan nyttiggøre denne viden, når vi forsøger at skabe en god ledelse på globalt plan.

Når vi ser ind i det nye århundrede, kan vi måske forudse en tid, hvor FN har forvandlet sig til en føderation, og har fået myndighed til at udforme love, som er bindende for individer. Under sådanne omstændigheder vil egentlige politiaktioner være mulige, omfattende alle de nødvendige sikringer af de uskyldiges liv og ejendom. Vi kan håbe på en fremtidig verden, hvor den offentlige mening vil understøtte international lov i en sådan grad, at en ny Hitler eller Saddam Hussein eller en fremtidig Melosovic ikke vil være i stand til at organisere modstand mod arrestation i større stil - en verden, hvor international lov vil blive opfattet som retfærdig, upartisk og nødvendig - et velstyret, globalt samfund, indenfor hvilket enhver person vil vise grundlæggende loyalitet overfor menneskeheden som helhed.

1. ¹Edith Wynner, "World Federal Government in Maximum Terms: Proposals for United Nations Charter Revision", Fedonat Press, Afton New York, (1954).

2. ²Her anvendes "konføderation" som oversættelse af "confederation" i betydningen: en forening af stater, som har

bevaret nationale militærstyrker, og hvor konføderationens love ikke er bindende for den enkelte borger, men alene virker på nationalt plan.

3. ³Her anvendes betegnelsen "føderation" som oversættelse af "federation", og betegner en forening af stater, som har afskaffet nationale militærstyrker til fordel for føderative styrker, og hvor føderationens love er bindende for enkeltpersoner indenfor føderationen.

[Retur til oversigten](#)

Briand-Kellogg-Traktaten - den ukendte traktat

Af Holger Terp

Krig er en forbrydelse mod menneskeheden fastslog den nystartede internationale fredsgruppe War Resister's International i begyndelsen af tyverne med baggrund i erfaringerne fra Første Verdenskrig.

Ved den nylige FN-konference om oprettelsen af en permanent krigsforbryderdomstol, kaldet Den Internationale Kriminaldomstol, modsatte USA sig oprettelsen, fordi landets diplomater og politikere tilsyneladende frygter, at amerikanske soldater og agenter kan blive ofre for en international skueproces i den nye domstol, meddeler Ritzaus Bureau 19. juli.

Hvilke grunde kan USA og andre lande have til frygte en international krigs-forbryderdomstol?

Her vil de fleste nok pege på Vietnamkrigen, Afganistan og andre tilsvarende krige som stormagterne har deltaget i siden anden verdenskrig, samt stormagternes og mindre stater trusler om og mulige anvendelse af masseødelæggelsesvåben så som kernevåben, kemiske våben og biologiske våben. Det er tilsyneladende svært for alle lande og væbnede grupper at overholde de kendte internationale spilleregler for krigsførelse som eksempelvis: Overenskomst om forhindring og afstraffelse af folkemord fra 1948, Resolutionen om forbud mod brug af kernefysiske våben fra 1961 og Konventionen om forbud mod og restriktioner mod visse konventionelle våben fra 1981.

En international krigsforbryderdomstol vil kunne sige til de krigsførende parter: Fy, fy, I må ikke lade krigshandlinger gå ud over de civile som det ellers har været tilfældet i det tyvende århundrede, hvor der er anvendt atomvåben eller truet dermed, begået folkemord og militærfolk altid har haft frit valg på alle våbenbasarerens hylder.

Kikker man lidt nærmere på de bestræbelser diplomaterne udfoldede i tyverne for at begrænse antallet af krige og for at forhindre en gentagelse af første verdenskrigs ødelæggelser, ser man to hovedbestræbelser i Folkeforbundets virke. Det første forsøg gik i retning af at få forbudt privat våbenhandel. I mellemkrigsårene kom der den ene afsløring efter den anden af våbenindustriens blodige internationale, som krigs-materiel-industrien blev kaldt dengang. Se eksempelvis journalisten Axel Pilles bog: Rustningskapitalens Blodpenge fra 1933 i det elektroniske bibliotek, i de danske fredsgruppers fælles hjemmesider: fred.dk.

I Folkeforbundet tog man også det første initiativ til en registrering af våbenhandel. Det var dog kun store våben som havde interesse. I 1925 enedes man om en traktat som forbød privat fabrikation og handel med våben. Traktaten blev desværre ikke ratificeret af nok stater til at den kunne træde i kraft.

Den anden hovedretning i tyverne var rettet mod anvendelsen af krigen som politisk instrument. En tysk militærteoretiker havde på baggrund af Napoleonskrigene konkluderet, at krige blot var politikens videreførelse med andre midler.

Allerede fra slutningen af det 19. århundrede blev voldgifttanken, takket være de daværende fredsbevægelses indsats, populær. Forskellige stater sluttede venskabs- og voldgiftstraktater. I slutningen af tyverne forhandlede USA og Frankrig om en sådan traktat. Selve traktatteksten blev holdt i generelle vendinger og pludselig gik det op for politikerne i en lang række lande, at her havde de en traktattekst der forbød anvendelsen af krig som et nationalt

politisk middel. Det er den såkaldte Briand-Kellogg-Traktat, som vedtages og underskrives i Paris 28 september 1928 af 15 stater. Senere kommer yderligere 45 til. Traktaten indeholder følgende tekst i moderniseret retsskrivning:

"Almindelig traktat om afkald på krig.

Artikel 1:

De høje kontraherende parter erklærer højtideligt i deres respektive folks navn, at de fordømmer tilflugt til krig til løsning af mellemfolkelige uoverensstemmelser - og giver i deres indbyrdes forhold afkald på krigen som et redskab for national politik.

Artikel 2:

De høje kontraherende parter er enige om, at afgørelsen eller løsningen af alle uoverensstemmelser eller stridigheder, som måtte opstå dem imellem, af hvilken art eller oprindelse disse end måtte være, aldrig må søges ved andre end fredelige midler⁽¹⁾

."

De to udenrigsministre som lagde navn til traktaten blev belønnet med Nobels fredspris.

Denne traktat er desværre meget lidt kendt i dag.

Traktatens største indflydelse har nok været på det sproglige område. Før Briand-Kellogg-Traktaten trådte i kraft havde de forskellige lande et militær og en krigsminister. Da politikerne nu ikke af hensyn til folkeopinionen kunne erklære krig mod en anden magt, omdøbte politikerne militæret til forsvar og krigsministeren til forsvarsminister. Militæralliancer blev til forsvarspagter og i stedet for at føre krig, forsvarede landene sig. Militære aktioner blev til fredsbevarende operationer og begrebsforvirringen bredte sig så meget, at det danske hjemmeforsvar begyndte at kalde sig for landets største fredsbevægelse.

Briand-Kellogg-Traktatens indflydelse kan også ses både i national lovgivning om forsvaret og i en række internationale traktater.

I Danmark ses indflydelsen i forslag til Lov om forsvarets formål, opgaver og organisation m. v. Lovforslag nr. L 5. Fremsat den 6. oktober 1993 af forsvarsministeren. Heri hedder det i kapitel 1 om forsvarets opgaver:

"§ 1 Det militære forsvar skal bidrage til at fremme fred og sikkerhed.

Stk 2. Forsvaret udgør et væsentligt sikkerhedspolitisk middel og har til formål

1) at forebygge konflikter og krig,

2) at hævde Danmarks suverænitet og sikre landets fortsatte eksistens og integritet og

3) at fremme en fredelig udvikling i verden med respekt for menneskerettighederne".

Det er en rosværdig formålsparagraf. At bidrage til at fremme fred og sikkerhed og at forebygge konflikter og krig. Hvor kan de danske politikere dog have fået ideen til at formulere formålet for forsvaret således?

Der er flere muligheder:

Politikerne kan have tænkt selvstændige tanker.

Spøg til side. Lovgiverne har skrevet af fra internationale organisationers regelsæt.

I Den nordatlantiske Traktat, underskrevet i Washington D. C., 4. april 1949, hedder det i artikel 1: "Deltagerne forpligter sig til som foreskrevet i De forende Nationers pagt at bilægge enhver international stridighed, i hvilken de måtte blive indblandet, ved fredelige midler på en sådan måde, at mellemfolkelig fred og sikkerhed så vel som retfærdigheden ikke bringes i fare, og til i deres mellemfolkelige forhold at afstå fra trusler eller magtanvendelse på nogen måde, som er uforenelig med De forenede Nationers formål".

En rumrejsende fra en fjern civiliseret planet uden det store kendskab til jordiske forhold, ville umiddelbart komme til den opfattelse, efter at have læst den første paragraf i Den nordatlantiske Traktat, at organisationens medlemslande ville gøre alt for at undgå at komme i krig, og at de militære styrker som en følge heraf ville blive reduceret til et minimum til fordel for diplomatiet.

Atlantpagtens forfattere har ligeledes lånt fra en anden international organisation, FN.

I FN-pagten fra 1945 hedder det:

"Vi De forende Nationers folk besluttede på at frelse kommende generationer fra krigens svøbe, som to gange i vor levetid har bragt usigelige lidelser over menneskeheden, på ny at bekræfte troen på fundamentale menneskerettigheder, på menneskets personlige værdighed og værd, på mænd og kvinders såvel som store og små nationers lige rettigheder, at skabe vilkår, hvorunder retfærdighed og respekt for de forpligtigelser, der opstår ved traktater og andre kilder til mellemfolkelig ret, kan opretholdes, og at fremme sociale fremskridt og højne levevilkårene under større frihed".

Et tredje eksempel: Under anden verdenskrig holdt den amerikanske præsident Roosevelt og den engelske premierminister Churchill et møde på Atlanterhavet, i rum sø. Efter mødet blev følgende Atlanterhavs-resolution vedtaget (i moderniseret retskrivning):

- 1) At deres lande ikke stræber efter hverken territorial- eller anden magtudvidelse,
- 2) at de ikke ønsker, der skal ske territoriale forandringer, der ikke er i overensstemmelse med et frit udtrykt ønske hos det pågældende folk,
- 3) at de respekterer ethvert folks ret til selv at vælge den regeringsform, under hvilken det ønsker at leve, og at de ønsker, at selvstyre og suverænitet skal gives tilbage til de folk, der med magt er blevet dette berøvet,
- 4) at de med tilbørlig respekt for alle eksisterende forpligtigelser vil stræbe efter, at alle stater, store eller små, sejrende eller besejrede, på lige betingelser får adgang til verdenshandlen og de råmaterialer i verden, som er nødvendige for deres økonomiske trivsel,

5) at de ønsker at etablere et fuldstændigt samarbejde mellem alle nationer på det økonomiske område for at sikre alle forbedrede arbejdsvilkår, økonomisk udligning og social sikkerhed,

6) at de efter nazityraniets fuldstændige ødelæggelse håber at se en fred etableret, som gør det muligt for alle nationer at leve i sikkerhed inden for deres egne grænser, og som vil sikre, at alle mennesker kan leve deres liv i frihed uden at frygte noget og uden at mangle noget,

7) at en sådan fred bør sætte alle mennesker i stand til at sejle på de store have uden hindringer,

8) at de tror, at alle nationer i verden såvel af materielle som af åndelige årsager må nå til det punkt, hvor de opgiver at anvende magt. Da ingen fremtidig fred imidlertid kan opretholdes, hvis rustningerne til lands, til vands og i luften stadig fortsættes af nationer, der truer eller kan komme til at true med angreb ud over deres grænser, tror de, at det er nødvendigt, at sådanne nationer afvæbnes, indtil der er etableret et mere omfattende og mere permanent sikkerhedssystem. De vil ligeledes fremme og opmuntre alle andre mulige forholdsregler, der kan lette oprustningens knuende byrde for fredselkende nationer".

Folkeretslig har man altså nu både en international domstol og en international krigsforbryderdomstol i Haag og et redskab for disse domstole, nemlig en international traktat som forbyder anvendelsen af krig som et politisk værktøj, foruden FN-pagten, Den nordatlantiske Traktat og Atlanterhavsdeklarationen. Man skal endog langt ned i FN-traktaten før politikerne modsiger sig selv, idet de skriver i traktaten: "væbnet magt [vil] ikke blive anvendt undtagen i fælles interesse", hvilket igen ses senere både i Den nordatlantiske Traktat og i den danske lov om forsvaret.

FNs generalforsamling har desuden, den 14. december 1974, vedtaget en resolution som definerer, hvad aggression er. Det hedder i resolutionens artikel 1: "Aggression er en stats anvendelse af væbnede styrker imod en andens suverænitet, territoriale integritet eller politiske uafhængighed af en anden stat".

De indledende bemærkninger til både FN-Traktaten, Den nordatlantiske Traktat og til Forslag til Lov om forsvarets organisation er interessante også selv om de er meget lidt kendt i dag. Som lægmand vil man nok hælde til den anskuelse, at hele loven og alle delene i traktaterne har lige stor vægt, samt at der har været en tilbøjelighed til at prioritere det militære aspekt af disse love og traktater, hvorfor de militære sider i fremtiden må nedprioriteres til fordel for øget diplomatisk og folkeretslig aktivitet.

Igennem årenes løb har der med rette været rettet mange kampagner mod forskellige våbensystemer, men for mig at se burde man tage fat om nældens rod. Hovedproblemerne i dag er militarismens omfang, militarismeudgifternes størrelse, produktion og handel med krigsmateriel, værnetvangen og den gammeldags uciviliserede opfattelse af, at militæranvendelse kan løse politiske konflikter. En brandmand slukker nu engang ikke et bål med benzin.

Set i lyset af Briand-Kellogg-Traktaten kunne det være interessant at få vurderet det nye mode fænomen: internationale brigader. Jeg tror, at en vurdering af disse styrkers anvendelse vil føre til, at deres funktion må omlægges, så de får rene politiske opgaver. Altså ingen tung militær udrustning.

Briand-Kellogg-Traktaten er den vigtigste traktat som er ratificeret og altså gældende lov. Den er international lov og øget kendskab til denne internationale retsregel er af største vigtighed i tiden fremover.

1. 1.Udenrigsministeriet: Danmarks Traktater 1929 s. 137. Citeret fra Heurlin: Nedrustningspolitik, 1971 s. 37. Traktaten er trykt i Lovtidende, 1929, traktatdelen B 198 af 5. oktober 1929.

Retten til fred

Af Finn Ekman

Om Norden som atomvåbenfri zone og fredsdividenden (NGO's "Alternative Københavnserklæring")

FN har på en række internationale konferencer sat fokus på verdens tilstand. Parallelt med disse har NGO'erne givet deres vurderinger og anbefalinger. På det sociale topmøde i København resulterede det i den Alternative Københavns-erklæring.

Af erklæringen fremgår det at de økonomiske rammer er i grundlæggende modsætning til målene: En retfærdig og bæredygtig social udvikling. Den overdrevne tiltro til de ansvarsløse "åbne, frie markeds kræfter" som basis for organisering af nationale og internationale økonomier, forværrer snarere end at afhjælpe den nuværende globale sociale krise.

Videre hedder der. "Det fremherskende nyliberalistiske system har spillet fallit som et almentgyldigt mønster for udvikling. Den nuværende gældsbyrde er for dusinvis af lande utålelig og dræner dem for de ressourcer, de har brug for til at skabe økonomisk og social udvikling.

De strukturtilpasningsprogrammer som er blevet påtvunget dem af den Internationale Valutafond og Verdensbanken, har konsekvent undemineret økonomiske og sociale fremskridt ved at trykke lønnen i bund, underminere småproducenters levebrød og bidrag til økonomien, og ved at gøre sociale ydelser, især sundhedsvæsen og uddannelse, utilgængelig for de fattige. Ved at afmontere grundlæggende statslige serviceydelser har disse programmer placeret en endnu større byrde på kvinder, som tager sig af familiens ernæring, sundhed, trivsel og harmoni såvel som samfundsmæssige relationer. Ved at fremme den store eksport af naturlige ressourcer, afregulere økonomien og skubbe et stigende antal fattige mennesker ud på marginale jorder, har tilpasningen bidraget til den økologiske ødelæggelsesproces.

Dette system har også medført en endnu større koncentration af økonomisk, politisk, teknologisk og organisatorisk magt over fødevarer og andre afgørende ressourcer i hænderne på et relativt lille antal transnationale selskaber og finansielle institutioner."

Fred er ikke kun fravær af krig. "Militariseringen er skyld i et enormt spild af menneskelige, naturlige og finansielle ressourcer. Den skaber yderligere ulighed og forarmelse, politisk og social vold, herunder vold mod kvinder og krigeriske konflikter som bidrager til dødsstatistikernes himmelflugt og det stigende antal flygtninge og fordrevne."

Dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik

Den alternative Københavns-erklæring er analyserende og uhyre konkret i sine forslag til FN's medlemslande. Erklæringen skal ses i sammenhæng. Her skal kun nævnes nogle få eksempler:

Kontrol og regulering af transnationale selskabers adfærd og indvirkning på enkelte nationer, samfund, mennesker og miljø.

Det internationale samfund skal indføre en afgift på alle spekulative udenlandske valutatransaktioner (Tobin-afgift) på omkring 0,5 %. En indtægt som skal gå til en fond for social udvikling på verdensplan.

Udviklingslandenes bilaterale, multilaterale og kommercielle gæld skal eftergives omgående, uden modsvarende krav om strukturløsning. Mere langsigtet skal det internationale samfund oprette retfærdige handelsbetingelser.

Regionale og internationale organisationer skal fremme diplomati, fredelige forhandlinger og mægling og stifte institutioner for forskning og træning i ikkevoldelige konfliktløsninger.

Danmark var vært ved det sociale topmøde i København og det blev erklæret forud for mødet at: "det ikke var nationernes sikkerhed, men det enkelte menneskes mulighed for social og økonomisk udvikling der var bestemmende for en fredeligere verden."

Derfor er det også Danmarks forpligtigelse at fastholde og forfølge de mål FN's topmøde havde sat sig. NGO-erklæringen går videre i sine krav til "Verdenssamfundet" end det officielle dokument. Danmark bør gøre disse krav til en del af dansk udenrigspolitik.

Danmark kunne som "foregangsland" nedbringe sine forsvarsudgifter og overføre yderligere ressourcer til det forebyggende fredsarbejde i FN, OSCE og vores egen organisation IHB, International Humanitært Beredskab.

Danmark bør holde sig fra træningsopgaver af andre landes militære styrker, og koncentrere sig om humanitære og civile opgaver.

Opdragelse til fred indebærer, ud over en hæderlig historieundervisning i skoler og læreranstalter også, at der ikke fra regering og folketing fremmanes falske fjendebilleder.

[Retur til oversigten](#)

Bjergprædikensens fredspolitik - Hvori Bestaar min Tro og Kristi Lære og Kirkens Lære af Leo Tolstoj

Om fredsarbejde, militærnægtesle og civil ulydighed. Med udgangspunkt i den russiske forfatter Leo Tolstojs værker, beskrives for første gang på dansk den civile ulydigheds historie fra 1600'tallet og frem til Mohandas Gandhi. I artiklen argumenteres der for, at al fredsarbejde begynder med militærnægtelse. Et par store sidepring til USA og Frankrig foretages undervejs.

Af Holger Terp

For ti år siden udgav den kendte vesttyske højrepolitiker Franz Alt under stor mediemæssig bevågenhed og debat en bog, Fred er mulig, bygget over Jesus Bjergprædikenen.

Franz Alt ville på baggrund af den aktuelle trussel om en mulig global atomkrig foreslå, at Bjergprædikenen blev anvendt som en politisk regulator af verdenspolitikken. Når først freden var sikret, mente Franz Alt, var der intet til hinder for, at menneskeheden kunne løse alle andre problemer så som sulten i den tredje verden osv.

Franz Alt bruger psykoanalytikerens C. G. Jungs bøger, hvori han, som der står i indledningen har "fundet en ny indgang til Jesus af Nazareth og hans centrale udsagn i Bjergprædikenen. Først der igennem er jeg blevet atompacifist". Han forklarer videre: Min modstand mod den stadig mere komplicerede og stadig farligere terrorbalance kommer indefra - efter lang tids meditation over bjergprædikenen og vor nuværende situation" s. 10-11.

Franz Alt tog dog ikke bjergprædikenen så alvorlig, at han blev totalpacifist, hvilket andre havde gjort tidligere. Franz Alt har tilsyneladende ikke læst Tolstojs bøger om bjergprædikenen.

Små 100 år før havde Leo Tolstoj skrevet en bog, Hvori bestaar min Tro, om det samme emne, under lige så stor international opmærksomhed og debat.

Leo Tolstoj

Den verdensberømte russiske forfatter Leo Tolstoj (1828-1910),

skrev i 1860'erne den historiske roman "Krig og fred", delvist på de erfaringer han havde gjort sig som soldat. Som adelsmand blev han officer i den russiske hær under Krim-krigen i 1854.

Efter færdiggørelsen af romanen Krig og fred skrev Tolstoj desuden en række andre romaner, fortællinger og skuespil, hvoraf de mest kendte er Anna Karanina og Soldaterfortællinger fra Kaukasus.

Tolstoj er i dag stort set kun kendt som skønlitterær forfatter. Hvad der derimod ikke er så kendt af Tolstojs forfatterskab nu om dage er hans samfundskritiske værker. Og det med god grund. Siden hans død i 1910 er der publiceret meget få af dem på dansk. Værker om pacifisme, militærnægtelse, kristendom, mådeholdenhed samt værker om militarisme og nationalisme.

Heller ikke på engelsk har der været publiceret særligt meget af og om Tolstoj siden hans død. Tolstoj er i

modsætning til selv mange middelmådige forfattere aldrig udkommet i "samlede værker", med lærde indledninger, noter, forklaringer osv. For mig forekommer det besynderligt, at en af de få forfattere der har takket nej til at modtage Nobels litteraturpris, ikke har haft større bevågenhed i forlagsbranchen, hos politikkerne, hos de kristne eller hos det læsende publikum efter hans død.

Kristen

Da Tolstoj når op i alderen lægger han romanskriveriet på hylden og begynder at skrive samfundskritiske bøger. Årsagen er, at Tolstoj i 50 års alderen som et resultat af en midtvejskrise, bliver kristen i ordets bogstaveligste betydning.

Han bekender sig offentligt som overbevist kristen. Ikke som medlem af den græsk ortodokse russiske statskirke eller som medlem af denne eller hin nyreligiøse sekt som stod i opposition til statskirken. Tolstojs kristendom var et enkeltmandsforetagende. Det var en simpel kristendom, Tolstoj forkyndte.

Tolstoj tog Jesus ligefremme ord i Bjergprædikenen bogstavelig. Hvori bestaar min Tro er en lang parafrase over temaet om ikke at gengælde ondt med ondt, dømmes ikke, at I ikke skal fordømmes, sværg ikke og bedriv ikke hor og hvad dette indebærer ikke bare for det enkelte menneske, men også for de samfund og for de lande som kalder sig kristne. Det er ikke småting. De kristne stater burde, efter Tolstojs mening, laves fundamentalt om: domstolene, fængselsvæsenet og de væbnede styrker, militarismen og nationalismen skal afskaffes i de kristne lande og erstattes af næstekærlighed.

Hvori Bestaar min Tro og Kristi Lære og Kirkens Lære er stærk kost for de fleste normale kristne, som har et tilbagelænet og afslappet forhold til kirken, biblen og specielt til Det nye testamente. Med afsæt i Jesu Bjergprædikenen analyserer Tolstoj sig frem til, at Jesus skar Mose Lovens ti indledende love ned til fem: 1: Du skal ikke vredes på din broder. 2: Du skal under intet som helst påskud skille Dig fra din hustru. 3: Du skal aldrig aflægge ed. 4: Du skal ikke sætte Dig imod det onde, og 5: Du skal ogsaa elske dine fjender, d. v. s. folk, som ikke er dine landsmænd.

Tolstoj fik mange henvendelser fra forskellige fredsorganisationer og enkeltpersoner efter udgivelsen af Hvori Bestaar min Tro. Han havde siddet isoleret på sit gods og skrevet den, uden at være videre orienteret om de historiske fredskirker og den tidlige fredsbevægelsers historie. De kendteste af de historiske fredskirker er Kvækerne og Brødremenighederne. Tolstoj kendte godt til eksistensen af nogle af de tidlige fredskirker, men han havde ikke læst nogle af deres skrifter, da han skrev Hvori Bestaar min Tro. Det fik han nu rig lejlighed til.

Det nye fredspolitiske materiale Tolstoj fik tilsendt resulterede i skrivningen af Kristi Lære og Kirkens Lære. I denne bog beskriver Tolstoj reaktionerne på Hvori bestaar min Tro og han uddyber sin pacifistiske overbevisning i et sproget som selv ulærde kunne forstå.

Der kan ikke herske nogen tvivl om, at begge Tolstojs bøger udbredte kendskabet til, at bjergprædikenen kunne anvendes i en pacifistisk sammenhæng, både af folk som var kristne og af folk som ikke var kristne.

Specielt i de historiske fredskirker og blandt senere kristne fredsorganisationer som Forsoningsforbundet, lånte man kraftigt fra Tolstoj og Det nye testamente til antikrigsargumentation. Eksempelvis skriver sognepræst Oscar Geismar i artiklen: "Kristendom og Krig" i Kristeligt Fredsforbunds tidsskrift Fredsvarden i januar 1917 bl. a.: "Det for alvor beskæmmende ligger i, at det ikke synes at være gaaet op for ret mange Kristne, at det egentlige Problem er den enkeltes Deltagelse i Krig eller hans Ikke-Deltagelse. En kristelig Strike overfor Krigen og alt, hvad dens er. - Jeg gad vide, hvor mange af de krigsførende Kristne der for Guds Ansigt har overvejet, om ikke dette netop var deres Pligt. Man har hæftet sig ved Biting, og ikke haft mod til at se Sagen lige ind i Øjnene (s. 14).

Det var dog ikke alle pacifister der var enige med Tolstoj. Lederen af Det tyske Fredsselskab, Alfred Herman Fried kritiserede i en nekrolog over Tolstoj i tidsskriftet Friedens-Warte, hans accept af den kristne etik og hans misforståede opfattelse af, at "ved en praktisk gennemførelse af kristendommen er muligt at overvinde fjendskabet mellem nationerne". For Fried var Tolstoj og kvækerne romantikere og utopister, uden forbindelse med virkeligheden.

Også ikke pacifister var imod Tolstojs lære. Lenin udtalte sig i 1908 imod Tolstjs ikkevoldsfilosofi som Lenin dengang mente, ville undergrave den væbnede kamp for revolutionen⁽¹⁾.

Den senere stadsingeniør i København Oluf Forchhammer, skriver en af de første borlige skrifter om militærnægtelse på dansk: "Jeg nægter" i 1909. I denne pjece bruger han bjergprædikenen som afsæt for sine begrundelser for at være militærnægter, idet han konkluderer, at "Krig er en Forbrydelse".

Emil Dehn var en af de danske pacifister som blev påvirket af Tolstoj. Dehn forlod et vellønnet arbejde som fuldmægtig i Overformynderiet for helt at arbejde for fredssagen. Han var medlem af Dansk Fredsforening, Danske Akademikeres Fredsforening og en lang række andre fredsforeninger. Indtil sin død i 1971 udgav han det totalpacifistiske tidsskrift Morgentrøden. Dehn oversatte et par af Tolstojs pjecer til dansk fra engelsk.

Fredsdebatten i middelalderen

Det 17. århundredes Europa prægedes af dannelsen af en række nye nationalstater, som sloges om overherredømmet. Specielt 30 årskrigen (1618-1648) lagde centrale dele af Europa øde. Derfor begyndte en række filosoffer i Holland, tyskland og Frankrig at beskæftige sig med spørgsmålet om krig og fred. Hollænderen Erasmus af Rotterdam anlagde en religiøst begrundet kritik af krigene og en anden hollænder Hugo Grotius lagde grunden til international lov med sine bøger om havenes frihed, Mare Liberum 1609 og Loven om krig og fred, De Jure Belli et Pacis 1625. Den engelske kvæker Villiam Penn foreslog i et essay: Essay towards the Present and Future Peace of Europe fra 1663, at der dels skulle grundlægges et europæisk parlament og at stridigheder mellem nationerne skulle henvises til en voldgiftret. Den franske abbed Charels Saint-Pierre fremsætter i 1712 et forslag til et alliancesystem mellem de kristne stater og forslag om en international domstol i bogen Mémoires pour rendre la paix perpétuelle en Europe. Saint-Pierres bog blev først kendt da Jean Jaques Rousseau i 1761 genudsender bogen på engelsk, tysk og fransk med en rosende omtale. Senere, i 1795, skrev den tyske filosof Immanuel Kant: Zum ewigen Frieden, Om den evige fred, hvori han forslår oprettelsen af et forbund af frie stater forenet ved en antikrigspagt. Krig er fuldstændig fornødtstridig, mente han, og kun en international regering kan hindre den.

Når der kunne komme krige var det bl.a. fordi nogle fyrster og regenter misbrugte deres magt.

Magt

"Hverken Vaaben eller Soldater til Hest eller til Fods beskytter Tyranerne; men (man skulde ikke tro det) 3 eller 4 Mennesker holder Tyranen oppe og holder Landet i Slaveri under ham. Tyranens nærmeste Kreds har altid bestaaet af 5 eller 6. Enten tilsniger disse Folk sig selv hans fortroelighed eller bliver valgte af ham til at være med i hans Grusomheder, at være hans Kammerater ved Fornøjelser, Ledere af hans Underholdning og medskyldige i hans Røverier. Disse seks har 600 i deres Magt, hvis Forhold til de 6 er et lignende som de 6 til Tyranen. De 600 har 6000 under sig, som de har udnævnt til at styre Provinser og til at forvalte Pengesager, at de skal tjene dem i deres Begærlighed og Grusomhed. Disse følges af et endnu større Slæng; og enhver som vil udrede det Net vil sé, at ikke alene de 6000, men 100.000'er og Milioner på denne maade er lænkede til Tyranen. - Saaledes mangfoldiggøres Tilknytningerne, som alle er en støtte for Tyraniet. Og alle, som indtager disse Stillinger finder, at Tyraniet er i deres Interesse, og ved denne interesse er de knyttede til Tyranen; og de, for hvem Tyraniet er fordelagtigt, bliver næsten lige saa mange som de, der ønsker Frihed".

Det vil med andre ord sige, at herskerne er afhængige af embedsmændene, dommerne, juristerne, politifolkene, soldaterne, våbenleverandørerne osv., for at bevare deres magt.

Denne analyse af magtens væsen stammer oprindeligt fra den unge franske romersk-katolske dommer Etienne de la Boétie (1530-63) som i 1576, posthumt fik udgivet et essay, *De la servitude volontaire* ou *Le contr'un*.

Bogen, som er skrevet i 1548, kaldes også *Discours de la servitude volontaire*, eller *Det frivillige slaveri*, og er nu regnet som en klassiker i litteraturen om civil ulydighed. Det findes oversat til engelsk i en bog som hedder *Anti-Dictator*, udgivet af Columbia University Press i 1942, men er desværre ikke oversat til dansk.

Etienne de la Boétie

Der er næsten ikke skrevet noget om Boétie på dansk og det næste afsnit stammer fra den belgiske pacifist Hem Day som skrev en oversigt over hans liv og værker i en pjece som blev udgivet i 1956 på fransk.

"Lige indtil i dag har I troet, at der var tyranner? Der har I taget fejl. Der er kun slaver: der hvor ingen adlyder, er der ingen, der kommanderer".

A.Bellegarricque.

Etienne de la Boétie, 1530 - 1563. Boétie studerede humanisme, filosofi og statslære ved Orleans universitet omkring 1550. Han fordybede sig i de retsvidenskabelige studier, men de kunne ikke alene tilfredsstille hans tørst efter viden. Så han supplerede med klassisk filologi og skrev digte på fransk, græsk og latin. Før han var 20 år skrev han sit hovedværk "*Contr'un*" (Imod en?) eller "*Servitude Volontaire*" (Frivilligt slaveri).

1553 kom han ind ved parlamentet i Bourdeaux, og han blev med dispensation udnævnt til rådgiver ved hoffet på grund af sin store viden.

På den tid Boétie levede, var Bourdeaux kendt for sine mange lærde, der kom for at undervise og studere dér. Der var en almindelig interesse for viden.

Pest og sult hærgede egnen i begyndelsen af 1560'erne, og 1563 blev B. smittet med dysenteri, hvorefter han døde. Ifølge Montaigne var han da 32 år, 9 måneder og 7 dage.

Oprindelsen til Afhandling om Frivilligt Slaveri

Om Boéties skrift skriver Léon Feugère: Han blev indigneret over kongens (Ludvig XII eller Francois I) blodige triumf over sine undersåtter. Hans stolthed oprørtes over folkets passive holdning over for den hånd, der tugtede det. - Under det smertelige indtryk af nutiden føler han trang til at beskytte menneskene mod de ondt, han ser. At beskytte dem imod suverænenes sindssyge ved at opdage grunden til at han kan undertrykke dem.

Hvad man skylder Montaigne

Til trods for at [Michael] Montaigne [1533-1592], der var hans ven, kaldte ham århundredets største ånd, var det først i 1846, at Boéties samlede værker blev udgivet.

Både titlen "Contr'un" og titlen "Det frivillige slaveri" er knyttet til værket. Men efter alt at dømme kaldte Boétie det selv "Det frivillige slaveri".

Selv om skriftet blev modtaget med begejstring i Frankrig, fjernede Montaigne det fra B.s værker, da han udgav dem, fordi det var "for ømtåleligt". Når Montaigne gjorde det, må man huske på, at han levede i en tid, hvor der rasede borger- og religionskrige, hvor "alle havde mistet fornuften". Og hvor de fleste sagde ja eller nej til de forskellige holdninger, valgte Montaigne at sige "Hvad ved jeg?" Han lod sig ikke rive med af yderligtgående idéer. Men han afventede bedre tider for at kunne offentliggøre skriftet.

Boétie var en forløber for de tanker, der blussede op nogle århundrede senere, og hvis formål det var at frigøre de tusinder af fornedrede mennesker, der var bøjet under regimets despotiske og umenneskelige karakter. "Afhandling om det frivillige slaveri" viste sig i virkeligheden at være et revolutionært skrift, der vender sig imod tyranni, mod tyrannen, mod de institutioner, der skaber og vedligeholder dette tyranni.

C.A. Laisant skriver, at man aldrig har set et stærkere værk, der er skrevet så klart og præcist, aldrig hørt en mere talende protest fra den menneskelige samvittighed.

Montaigne kom til Paris for at overvåge udgivelsen af Boéties værker. Han blev dér sandsynligvis fra august til december 1570. Selv om det indeholder Boéties samlede skrifter med undtagelse af "Det frivillige slaveri" og en tale skrevet i anledning af fredsslutningen i januar 1562, er det kun et lille bind.

Ånden i Contr'un

Det er et anklageskrift ikke blot rettet imod myndighedsmisbrug men mod selve autoritetsprincippet. Uden overdrivelse kan B. ses som forløberen for den moderne anarkisme.

Bonnefon skriver, at "Contr'un" er en utopi, men en storslået og ædel utopi. Den udtrykker den mest oprigtige menneskekærlighed.

Hvad skete der i året 1789?

Der udkom en brochure med titlen "Skrift af Marius, plebejer og konsul". Det var oversat fra latin til fransk af Salluste, og det blev efterfulgt af et skrift af Etienne de la Boétie, "Det frivillige slaveri", oversat til samtidigt fransk. For at mildne Boéties skrift, der må have virket stærkt provokerende på Ludvig XVI, blev det dog fremhævet i forordet, at Boéties skrift kun drejede sig om de mest uretfærdige forhold.

I 1835 udgives det igen og denne gang i et bedre fransk af La Mennais. Dermed reddede La Mennais Boétie fra den forglemelse, de lærde havde dømt ham til. Skriftet genoptrykkes i 1836, og mange skrifter, der er udgivet siden da, viser den stigende interesse for Boéties afhandling.

Magtanvendelse er således beroende på undersåtternes afhængighed af og vilje til at adlyde deres herrer. Hvis undersåtterene af en eller anden grund ikke ønsker og være afhængige og ikke mere vil lystre deres hersker, er der ingen magt eller trussel om magtanvendelse, der kan få dem til det, er det Tolstojs tese i Kristi Lære og Kirkens Lære.

Tolstoj bruger indholdet af Boéties essay i bogen Kristi Lære og Kirkens Lære og citerer desuden i 1909 et afsnit fra det i Magtens Lov og Kærlighedens Lov.

Man kan argumentere for, at så længe der har eksisteret myndigheder, har der været personer som ikke har rettet sig efter dem. De har med andre ord været civilt ulydige.

Den kikelige reformator Martin Luther skulle have anvendt udtrykket civil ulydighed allerede i det 16. århundrede.

Filosoffen Thomas Hobbes mente, at enevældige regenter blev retfærdiggjorte ved deres opretholdelse af lov og orden og fordømte på det kraftigste opsætlighed imod forsynets jordiske represæntanter. Herimod indvendte John Locke, at samfundskontrakten mellem de styrende og de styrede ikke undtagelsesfrit er på de styrendes side. Tenderer styret mod tyrani, truer styret borgerens liv og ejendom, da har borgeren ret til oprør. Den engelske anarkist William Godwin, anarkismens fader, mente, at staten var voldelig i sit væsen. I "Enquiry concerning political justice", fra 1793, skriver Godwin, at "enhver regering er et tyranni, idet den griber ind i menneskernes individuelle måde at dømmе og handle på. Da Godwin går ud fra, at mennesket er bedre jo friere dets individualitet får lov til at udvikle sig, kommer han til den konklusion, at alle regeringer er et onde, og at deres afskaffelse er et ønskeligt mål. Også ejendom må, for så vidt den bidrager til at nogen kan leve på andres bekostning, ligesom regeringerne afskaffes; bare for så vidt den sikrer den enkeltes uafhængighed, bør den bibeholdes⁽²⁾.

Den engelske kvæker, Jonathan Dymond, skriver i 1824 en bog om pacifisme som i skrivende stund kun kendes i en fransk udgave.

Det kan være denne bog som i USA udkom under titlen: Inquiry into the Accordancy of War, hvori han mildt, men bestemt nægter militærtjeneste,

"Hvis nogen skulle spørge om betydningen af ordene "dem som modsætter (resisteth) magten, modsætter Guds salvelse", svarer vi, at det henviser til aktiv modstand; passiv modstand, eller ikke lydighed praksiserede apostlene selv"⁽³⁾.

William Lloyd Garrison

Borgerrettighedsforkæmperen, bogtrykkeren og bladudgiveren William Lloyd Garrison (født 10. december 1805, død 1879) fra Boston var en pioner inden for sociale bevægelser. Han fungerede inden for antislaveribevægelsen frem til 1865, for afholdsbevægelsen, for kvindernes frigørelse og inden for fredssagen og mere end nogen anden var Garrison den som populariserede den tidlige udgave af begrebet civil ulydighed, non-resistance.

I 1832 grundlægges organisationen American Anti-Slavery Society og Garrison grundlægger ugeavisen Liberator.

Den amerikanske filosof Ralf Waldo Emerson (1803-1882) anvendte dele af Boéties essay i en tale, War, i 1838, som var en af inspirationerne for, at William Lloyd Garrison grundlagde New England Non-Resistance Society samme år.

I essayet beskæftiger Emerson sig med vilkår for fredsarbejde. Han skriver, at fredsarbejde ikke er for kujoner.

New England Non-Resistance Society

Den 30. maj 1838 holder en række fredsvenner et møde i Boston med den kendte pacifist William Ladd som

mødeleder. På mødet blev der nedsat en arbejdsgruppe, bestående af Samuel J. May, Henry C. Write, Georg Trask, Edmund Quincy, og Amasa Walker som skulle sammenkalde en efterfølgende fredskongres, med det formål at have en "åben og omfattende diskussion af fredsprincippet og midlerne, hvormed denne hellige sag bedst kan fremmes" (s. 389).

I 1838 grundlægger Garrison derfor fredsgruppen, New England Non-Resistance Society under en fredskonference som finder sted i dagene fra 18.-20. september 1838 i Marlboro' Chabel i Boston.

Når Garrison kastede sig over fredskampen var det en udløber af kampen for negernes frigørelse, kampen for religiøs frigørelse og kampen for kvindernes frigørelse.

Et lille års tid i forvejen, den 7. november 1937, var præsten E. P. Lovejoy blevet dræbt i Boston af slavetilhængere som var utilfredse med, hvad der blev skrevet om frigørelsesbestræbelserne.

Derfor forsøgte slaveritilhængerne at sabotere et trykkeri, og under den efterfølgende demonstration blev præsten skudt. I forbindelse med drabet skriver Garrison bl.a: "Kristne kan ikke retfærdiggøre en borgerlig regering - en regering som opretholdes med militær magt" (s. 332). I et senere brev til kvækeren Edvard Davis, skriver han:

"Hvis vi havde tyet til vold i stedet for argumenter, apeller og irettesættelser; i bestræbelserne på at fjerne vores farvede landsmænds lænker; hvis vi havde opmuntret slaverne til oprør og forsikret dem om deres rettigheder i alle farer; hvis vi havde vist dem Washington and Lafayettes eksempler, hvem kunne så gå i rette med os? Helt sikkert ingen af dem som taler jublende om Bunker Hill [ved Charlston Mass., hvor det første slag i den amerikanske revolution stod den 17. 7. 1775 HT]; ikke dem som tror, at det er gloværdigt at dø på slagmarken for friheden. Men lovet være Herren, vores våben er ikke kødelige, men åndelige" (s. 334).

Garrison kom til fredsmødet uden det store kendskab til fredssagen, men var fuld af fortrøstning om, at der ville være nok talere på mødet som vidste, hvad de talte om, skriver han i et brev til Samuel J. May:

"Vi vil formodentlig helle ikke få vanskeligheder med at få størsteparten af mødedeltagerne til at fordømme det nuværende militærsystem og dets latterlige og ødelæggende følgesvende. Jeg formoder, at de også vil fordømme alle krige, både defensive og offensive. De vil ikke være enige i menneskelivets forbud mod vold. Men få vil være rede til at acceptere, at kristendommen forbyder anvendelsen af fysisk magt til at straffe lovovertrædere; og intet andet står så klart for mig".

Fredsmødet

En del af de 150 (s. 395) mødedeltagere kom fra antislaveribevægelsen og fra kvækerne. Allerede under navneopråbet er der problemer. Garrison mener, at man skal lade kvinderne tale i forsamlingen. Ti til tolv (s. 395) modstandere af kvindernes frigørelse, både præster og lægfolk forlangte, at deres navne blev slettet fra deltagerlisten, fordi kvinderne havde taleret på mødet, hvilket imødekommes (s. 390 ff).

Resolutionsteksten er under heftig debat på mødet. Både præsten Powers og lægen Dr. Follen var imod resolutionen, idet de mente, at en kristen havde ret til at forsvare sig selv med vold. Garrison skrev resolutionen og formålsparagraffen, "Declaration of Sentiments", der meget overraskende for Garrison, vedtages af et stort flertal og som offentliggøres første gang i The Liberator 28. august 1838.

Måned senere, den 20. september 1838, grundlægges New England Non-Resistance Society, hvis medlemmer

kom til at bestå af folk fra antislaveribevægelsen med Effingham L. Capron, som præsident

Tolstoj får, efter han havde skrevet *Hvori Bestaar min Tro*, en biografi over Garrison. I mellemtiden hørte en anden amerikaner, Henry David Thoreau (1817-62), om Boéties essay, formodentlig via Emerson, og anvendte i 1848 sit berømte essay begrebet non resistance⁽⁵⁾. Thoreaus oprindelige titel på essayet er et ordspil, der refererer til den engelske moralist William Paleys (1743-1815) værk "Duty of Submission to civil government".

Thoreau var meget inspireret af Emerson. Når Thoreau starter sit essay med sætningen: "Helt og fuldt anerkender jeg det ord: Bedst er det styre, som regerer mindst", så er her igen tale om et lån fra Emersons essay: "Politik", hvori han bl. a. skriver: "Deraf følger, at jo mindre Regering vi har, des bedre - des færre Love og des mindre betroet Magt. Modgiften mod dette misbrug af formel Regering er den personlige Karakters Indflydelse"⁽⁶⁾.

Spørgsmålet er så, om det er Thoreau selv der udvikler begrebet "civil ulydighed" eller det er senere generationers civil ulydighedstilhængere, for den engelske originaltitel på Thoreaus berømte essay, som langt senere blev betitlet "On the Duty of Civil Disobedience", er: "Resistance to Civil Government : (A lecture delivered in 1847?" - skal formodentligt være 1848). - Boston, MA. : Aesthetic Papers ... etc., 1849. Og ikke nok med det. Foredraget, som blev holdt i februar 1848 originaltitel, er: "The Rights and Duties of the Individual in Relation to Government", fremgår det af Gene Sharps forord til *On the duty of civil disobedience*, Housemans 1963. s. 2. Thoreau bruger ikke nogen steder i sit essay ordene civil disobedience.

Thoreau kan med andre ord lige så godt også have kendt til Garrisons forsøg på at udbrede kendskabet til non resistance og springet fra non resistance, via resistance to civil government, til civil disobedience er ikke så langt.

Der er en del anarki i dette her.

Anarkister er for langt størstedelens vedkommende ikkevoldelige, fordi magtbesiddelse beror nu engang trods alt, på kontrollen over embedsmændene og militærapparatet. Den hollandske anarkist Domena Niuwenhuis, som også havde læst Boétie, var af den opfattelse, at "et folk i uniform er deres egen tyrann".

Tolstoj-tilhængere

Anarkistiske pacifister, som byggede på Tolstojs ideer, fandtes der i Holland, Storbritanien og i USA, allerede mens Tolstoj levede. Ikke kun anarkister og pacifister lod sig inspirere af Tolstoj. Der blev også oprettet forskellige kirkesamfund.

Storbritanien

I maj 1894 grundlægger John Coleman Kenworthy: The Brotherhood Church i Croydon. Et par år senere grundlægger medlemmer af dette kirkesamfund et Tolstoj-kollektiv i Purleigh. I 1897 grundlægger The Brotherhood Church, The Brotherhood Workshop i Leeds, der som et af sine medlemmer får Wilfried Willock (1879-1972), som efter første verdenskrig er med til at grundlægge Det internationale Forsoningsforbund.

USA

Her grundlægges Tucton House-projectet i byen Christchurch i Hampshire af en række Tolstoj-tilhængere, hvoraf kan nævnes en af Tolstojs sekretærer Vladimir Tchertkov, der var emigreret til USA fra Rusland på grund af forfølgelse. Tucton House grundlagde forlaget The Free Age Press og skrev i deres udgivelser, "No rights reserved". Man udsendte mange af Tolstojs bøger i engelske billigbogsudgaver. Desuden trykte og smuglede man russiske Tolstoj-bøger til Rusland.

I Europa uddøde tolstojgrupperne efter anden verdenskrig, men i USA fortsatte den romersk-katolske gruppe tolstojgruppe med tilknytning til tidsskriftet Catholic Worker.

Og under alle omstændigheder: Hvis man vil fjerne det nederste led i en voldelig magtstruktur, er det bedste man kan gøre, efter Tolstojs mening, være at blive militærnægter for internationale forhandlinger om nedrustning fører ikke til målet, som han skrev i et brev til en svensk fredsgruppe i 1899. Al fredsarbejde begynder således med militærnægtelse.

Sagtmodighedslæren og civil ulydighed

Begrebet sagtmodighedslære, med andre ord Non Resistance, i Kristi Lære og Kirkens Lære er uden tvivl den første danske beskrivelse af det vi i dag kalder civil ulydighed, der kommer fra det amerikanske ord, civil disobedience, som ordret betyder civil ulydighed [mod vold]. Tolstoj er således en af de første som advokerer for anvendelsen af civil ulydighed, uden at kende selve begrebet.

Sagtmodighedslæren og Non Resistance udgangspunkt er først og fremmest Bjergprædikenen, hvori der i den engelske bibel står: ... "That ye Resist no evil" ... kædet sammen resten af bjergprædikenen, specielt ordene "dømmer ikke og sværger ikke" og med Boéties esay om magtens struktur. Derfor kan den tidlige non resistance defineres til at indeholde følgende:

På det helt overordnede plan er non resistance den enkelte borgers samvittighedsfulde modstand mod vold under enhver form, hvad enten den kom fra andre borgere eller staten.

På lavere niveau indebærer non resistance for de sagtmodige modstand mod deltagelse i domstolsvirksomhed, herunder modstand mod dødsstraf og alle andre former for straffe, nægtelse af at deltage i valg og politiske partiers virksomhed, ikke modtage ansættelse i den offentlige forvaltning osv., samt modstand mod militærtjeneste, våbenproduktion osv. På det personlige plan skulle den sagtmodige lade sig uddanne som bonde eller håndværker. Man skulle nægte at aftjene værnepligt og man skulle desuden nægte at betale skat til militærapparatet.

Ikkevold

Tolstojs idéer og publikationer om sagtmodighedslæren fik meget stor betydning for udbredelsen af kendskabet til ikkevold som er en del af civil ulydighed. Den unge lovende indiske sagfører Mohandas Gandhi hører for første gang om Tolstoj omkring 1893-1894, da han i Sydafrika er ved at føre en sag om racediskriminering for en inder. Den unge Gandhi er inde i en religiøs krise, og i hans erindringer: "Mine forsøg med Sandheden", skriver han s. 276, at "Tolstoys "Guds rige er inden i Eder" [*The Kingdom of God is Within You* - den engelske titel til Kristi Lære og Kirkens Lære] overvældede mig og efterlod et varigt indtryk hos mig. Overfor den uafhængige tænkning, dybe moral og sandhed i denne bog, synes alle de bøger, Mr. Coates [?] havde givet mig, at blegne bort i ubetydelighed".

Gandhi fortsætter i den følgende tid med at læse Tolstoj: "Desuden studerede jeg Tolstojs bøger mere indgående. Evangelierne kort fortalt: Hvad skal vi gøre? og andre bøger gjorde et dybt indtryk paa mig. Jeg begyndte mere og mere at forstaa alkærlighedens uendelige kræfter. s. 317.

Den gamle Tolstoj havde stor betydning for den unge Gandhi.

Gandhi anbefaler de andre indere i Sydafrika at læse Tolstoj. Hans brev med anbefalingerne af Tolstojs Kristi Lære og Kirkens Lære blev dublikeret og sendt til flere personer⁽⁷⁾.

Da Gandhi grundlægger sit andet kollektiv i Sydafrika i 1910, kaldes det, Tolstoys Farm.

Man kan sige, at den unge Gandhi fortsatte i Sydafrika og senere i Indien, hvor den gamle Tolstoj slap og det mere end på en måde. Hvor Tolstoj og de tidlige civil ulydighedsfilosoffer talte om den enkelte persons ulydighed mod staten og specielt militæret, organiserede Gandhi den enkeltes civile ulydighed i en massebevægelse.

En række vestlige, pacifistisk orienterede journalister og forfattere arbejdede i mellemkrigsårene med at formidle kendskabet til Gandhis civile ulydighed som også førte til en forøget interesse for den civile ulydigheds historie.

Den franske forfatter Romain Rolland skrev nogle meget roste og publserede biografier over Tolsoj og Gandhi.

Hollænderen Bartholomeus (på engelsk Bart) de Ligt (1883-1938) var en flittig forfatter. Han skrev bl. a. bøgerne: *Pour vaincre sans violence : Réflexions sur la guerre et la révolution* og *The Conquist of Violence : An Essay on War and Revolution*.

Journalisten og pacifisten Ellen Hørup (1871-1953) var stifter af foreningen og tidsskriftet *Indiens Venner* i København i 1930 og medstifter af *The International Committee for India* i Genève i 1932.

De tre kendte hinanden, da Bart de Ligt og Ellen Hørup boede i Genève.

Alle tre arbejdede, ud fra bl.a. deres kendskab til Tolstojs pacifisme med at udbrede ideen om ikkevold som et politisk kampmiddel, ved at skrive om eller formidle information om ikkevold til andre i og uden for fredsbevægelsernes rækker. I Danmark resulterede den store interesse for ikkevold sig bl. a. i udgivelsen af ikkevoldsklassikeren: *Kamp uden Vaaben* i 1936.

Fredslitteratur i Danmark

Hvori bestaar min Tro er ikke den første pacifistiske bog på dansk. Der var tidligere kommet enkelte værker så som Erasmus af Rotterdams, "Skøn er krigen for den uerfarne"; og "Een christelig og nyttig bog om kongers, fursters riigts landes oc stoeders regimente digtighed ... och kaldet en christen fyrstis underwiisning och laere", Roskilde 1534; og Emanuel Kants "Den evige fred" 1796. Tidligere i 1738 udkommer Robert Barckleys, fra latin oversatte: "Forsvar for den Sande Christelige Theologi "i London. G. Euchel udsender i 1815: "Til evig Fred" i København. C. F. von Schmidt-Phiseldek udsender i 1821, "Der europ. Bund", ligeledes i København. H. Bjerregaard udgiver i 1840: "Er den evige Fred en saadan Chimaere", i Randers og i 1847 udsender Bjerregaard: "Er ikke en profetisk spaadom gaaet i opfyldelse?" V. C. E. Børgesen publiserer: "Krig, civilisationens, humanitetens etc. fjende" i 1849 i København.

Manglen på tidlig dansksproget litteratur om fred, betyder ikke nødvendigvis, at danskerne har været uvidende om begrebet fred. De kan have læst fremmedsprogede værker om emnet.

Tolstojs *Hvori bestaar min Tro* og specielt det efterfølgende bind *Kristi Lære og Kirkens Lære* er alene ved deres

fysiske størrelse, de første store konsekventpacifistiske bøger på dansk. Hvor Immanuel Kant tidligere i Den evige Fred havde argumenteret for, at for at etablere en blivende fred, måtte man afskaffe krigsforberedelser, erklærede Tolstoj sig enig i dette, men tilføjer, at afskaffelsen af krigsforberedelser indbefatter, at værnervangen - af nogle kaldet værnepligt - afskaffes.

Kristi Lære og Kirkens Lære er, så vidt jeg er orienteret, den først udgivne bog i Danmark som beskæftiger sig med emnerne pacifisme, civil ulydighed og militærnægtelse.

Der var, da Tolstojs bøger udkom, kun en fredsgruppe i Danmark: Dansk Fredsforening, som blev grundlagt af venstrepolitiker og nobelfredsprismodtageren Frederik Bajer, i 1882. Den østriske forfatter Bertha von Suttner's bestseller, antikrigsromanen Ned med Vaabnene var udkommet som avisføljetong på dansk i 1892. Specielt denne roman var med til at øge den folkelige interesse for fredsarbejdet i årene omkring århundredskiftet, hvor pacifismen og militærnægterspørgsmålet bliver taget op i forskellige religiøse og politiske kredse rundt omkring som eksempelvis Socialdemokratisk Ungdomsforbund, hvilket senere førte til dannelsen af den første militærnægterorganisation i Danmark: Foreningen for Konsekvente Antimilitarister som blev grundlagt i 1915.

Tolstojs pacifistiske værker blev publiceret fra midten af 1880'erne og frem til hans død i 1910. I 1907 fængsles medlemmer af det svenske Socialistiska Ungdomsforbundet efter at de havde nedsat en militäragitationskomite som havde udgivet en pjese af Tolstoj: Tänk först - handla sedan. Pjecen som vagte bestyrtelse hos de svenske myndigheder havde allerede i 1903 været trykt i tidsskriftet Brand⁽⁸⁾.

Der dukkede små organisationer op i USA, som ville fremme kendskabet til Tolstojs ideer og en af de mange som blev meget inspireret af Tolstoj var socialreformator og den senere nobelfredsprismodtager Jane Addams. Jane Addams var senere under første verdenskrig med til at etablere Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed. Af andre tidlige amerikanske tolstoj-tilhængere kan nævnes den senere amerikanske udenrigsminister William Jennings Bryan og advokaten Clarence Darrow. Bryan gik af som udenrigsminister i 1915 på grund af landets voksende engagement i første verdenskrig⁽⁹⁾.

War Resisters' International udsender i slutningen af tyverne en pjese med udvalgte citater af Tolstoj. Det blev en af det nystartede forbund Aldrig mere Krigs første udgivelser.

I WRI beundrer mange medlemmer Tolstoj. Foreningens sekretærer H. Runham Brown og Martha Steinitz skriver i forordet til Magtanvendelse, Krig og Revolution, at:

"Krigsmodstanderens internationale Forbund (WRI) skylder ikke nogle enkle Førerpersonligheder, men hvert enkelt Medlems Ansvarsbevidsthed sin eksistens og Liv. Trods dette er Leo Tolstojs Virken og Personlighed af største Betydning for vor Bevægelse. Mange af vor Grupper ser i ham deres Fører".

Men...

"Ikke alle. Og ikke med alle de følgende Udtalelser erklærer vi os enige; men ud fra hvert eneste Ord taler ubøjeligt Mod, ubegrænset Sandhedstrang og uendelig Menneskekærlighed. Hans Maal er vor Maal, og selv om vor Veje ikke altid er de samme som hans, vil vi ikke nogensinde kunne finde Handlingsmotiver, der har større Styrke end Dem, der var Drivfjedren i hans Virksomhed".

I Rusland blev der, allerede mens Tolstoj levede, oprettet adskillige pacifistiske og anarkistiske Tolstojsamfund med tusindvis af medlemmer. Da Tolstoj ikke kunne rammes af de russiske myndigheder på grund af hans internationale berømmelse, søgte myndighederne at ramme hans tilhængere. Eksempelvis måtte hans medarbejder Vlademir Tchertkoff gå i eksil, efter at Tolstoj støttede Dukkobosernes militærnægtelse.

Den kristne sekt Dukkoboserne i Kaukasus, protesterede i 1895 mod indførslen af almindelig værnepligt i staten. Som en følge deraf blev Dukkoboserne mishandlet, fængslet og tvangsforflyttet. Dukkobosernes mishandling er beskrevet af Vlademir Tchertkoff i bogen: Aandens Stridsmænd, Kristiania, Edv. Magnussens forlag. 1897-98.

Tolstoj foreslog, ifølge Fredsbladet 1998 nr 2 s. 12, at Dukkoboserne fik Nobels fredspris, allerede inden den var stiftet, hvilket ikke blev til noget, fordi Nobels arvinger dengang strides om testamentets gyldighed.

For at hjælpe de trængte militærnægtere med at emigrere, skrev Leo Tolstoj romanen "Opstandelse", Dansk udgave i Politikken 1899 - som han mod sædvane tog honorar for. Honoraret for romanen blev anvendt til at betale Dukkobosernes emigration til Canada. Under anden verdenskrig accepterede de canadiske myndigheder Dukkobosernes militærnægtelse, men de overlevede ikke McCartyismen under den kolde krig.

De russiske Tolstoj-samfund overlevede den russiske revolution i 1917, men ikke Stalins indførelse af almindelig værnetvang i Sovjetunionen i 1936. De levede meget primitivt og efterhånden flyttede de længere og længere mod øst indtil de kom til den kinesiske grænse.

Mådehold

Tolstoj blev som kristen vegetarianer, ikkeryger og afholdende med alkohol. Han afstod fra fester og levede selv meget spartansk.

Flere af Tolstojs værker handler specielt om mådehold, forskellige rusgifte og deres politiske betydning. I "Det første Skridt : Skildringer og Betragtninger", dansk udgave 1893, er der et kapitel, med titlen: "Hvorfor bedøve Folk deres Sandser?" Tolstoj mener heri, at når der anvendes spirituøse nydelsesmidler og røgvarer er det ikke på grund af smagen, fornøjeligheden eller behageligheden, som er forbundet med disse sager, men ene og alene i trangen til at døve samvittighedens stemme. s. 120. Tobakken er, for Tolstoj, en tidsrøver.

Vegetarismen

Den russiske tolstojtilhænger Tjertkov skriver en pjece: "Du skal ikke dræbe", hvori han argumenterer for at man,

"ikke må dræbe nogen eller noget, hverken en gal hund eller en slange, som vil bide ens barn eller en skurk som vil voldtage ens datter - Gud styrer som han ved bedst⁽¹⁰⁾".

Naturistbevægelsen

Forskellige senere afholdsbevægelser havde i Tolstoj et stort forbillede. Således beretter den franske formand og stifter af Trait d' Union, J. C. Demarquette, i pacifisten Axel Pilles tidsskrift "Nye Veje", nr. 3. 1927, s. 27-28, at, formålet med foreningen var, helbredelsen af den menneskelige kultur ved hjælp af naturen. Foreningen blev oprettet i 1911, altså året efter Tolstojs død.

"Vor Udvilking er foregaaet i to Faser. I den første, før Krigen, har vi især beskæftiget os med at virkliggøre en Forbindelse mellem alle Metoder, der vedrører den personlige Hygiejne, Vegetarismen, Antialkohol- og Antitobaksbevægelsen, Legmeskultur, Solbade, Fodture, Lejre etc. Vi kaldte denne Samvirken "Naturisme", et Ord der svarer til det tyske "Lebensreform". Vi var paa det Tidspunkt omtrent lig med de tyske Wandervøgel, hvis

Eksistens vi ikke kendte, men vi var langt færre, eftersom vort Antal ikke overskred Hundrede".

"Siden Krigen er vi traadt ind i en anden Fase af vor Udvikling. Vi er nu af den mening, at legemlig Sundhed er uden Betydning, hvis ikke den er Optagten til Aandens Sundhed"... Af den Grund lægger vi, idet vi stadig agiterer for Vegetarisme, Afholdenhed og en ren og stærk Levemåde, særlig vægt paa Pacifismen, paa Bekæmpelsen af Aarsager til Krige mellem Nationer og Klasser"...

"Naturisterne er, idet de afgjort er modstandere af Vold i Lighed med Tanker hos Gandhi, Tolstoj, Gleizés, Rosseau, Kristus og Buddha, i Grunden de mest radikale Revolutionære. Ved at spise grønsager, drikke Vand og ved at gaa ud og nyde Livet i Skoven, som giver os Sundhed og Fred i Sindet, forbereder vi et bedre Samfunds komme og Idealet af Menneskeheden".

Udgaverne på papir

Hvori bestaar min Tro er skrevet på russisk i 1884 og blev straks forbudt i Rusland selv om Hvori bestaar min Tro blev trykt i 30 eksemplarer - oplagsstørrelsen som den russiske censur tillod. Biografien blev imidlertid oversat til en lang række sprog og udgivet i mange lande, også illegale udgivelser blev spredt i zar-tidens feudale og enevældige Rusland.

Hvori bestaar min Tro og Kristi Lære og Kirkens Lære har ikke haft den store udbredelse i Danmark, hvis man skal dømme ud fra folks kendskab til dem. Snakker man med forskellige belæste mennesker nu om dage, så har de alle læst Krig og Fred og Anne Karenina, men disse to bøger har de aldrig hørt om.

I kildelisten til Aldrig mere Krigs første publikation: Tolstoj-antologien "Magtanvendelse, Krig og Revolution", fra 1927 er flere af Tolstojs til dansk oversatte værker nævnt, men ikke Kristi Lære og Kirkens Lære, der dog omtales med værkets engelske titel: Guds Rige er hos Eder [The Kingdom of Christ is within You]. I Stefan Sweigs lille udvalg af Tolstoj tekster, der udkom på dansk i 1939, omtales Kristi Lære og Kirkens Lære ligeledes som Guds Rige er i os selv.

Tolstojs to bøger er, så vidt jeg kan bedømme det, overhovedet ikke omtalt i Dansk Fredsforenings tidsskrift Freds-Bladet i perioden 1894-1900. Der er en artikelserie af en G. Kemp om Krigen i den moderne skønlitteratur, hvor flere af Tolstojs romaner er omtalt, men altså ikke Hvori bestaar min Tro og Kristi Lære og Kirkens Lære. Samme G. Kemp skriver i Freds-Bladet en artikel: "De ældste kristnes Tanker om Krig", i 1898 nr. 6 s. 44-45, og omtaler en del af de pacifistisk orienterede kirkefædre, Tolstoj anvender, men artiklen bygger på tidsskriftet: "The Missiah's Kingdom", februar 1895 og ikke på Tolstojs bøger. "The Missiah's Kingdom", var siden 1889 udgivet i London af den kristne fredsgruppe, The Christian Union for Promoting International Concord.

Den norske socialøkonom Johan Vogt (1900-1991) skriver i: "Skrifter i Utvalg", fra 1980, at

"Rusland var min ungdoms eventyrland. Jeg var hva man kaller "Rusland-romantiker" allerede før den russiske revolusjon i året 1917. Det var noen skrifte av Leo Tolstoj som hadde betatt mig, og som fikk mig til å følge begivenheterne i dette landet med en særlig oppmerksomhet" (s. 405-406).

Desværre skriver Vogt ikke, hvad det var for skrifter som vakte hans ruslandsinteresse.

Bibliografi over Leo Tolstoj

Bibliografien over Leo Tolstoj indeholder ikke alt, hvad der er skrevet af og om ham, hverken på russisk, dansk eller andre sprog. Det er heller ikke hensigten. Der er i DANBIB over 600 poster med bøger og fortællinger af Tolstoj, så

hovedvægten ligger her på de værker som beskriver hans person og hans religiøse, samfundskritiske og politiske skrifter. Hvor der ikke er nogen forfatterangivelse er det underforstået, at forfatteren er Leo Tolstoj.

Bogtrykte

Bibliografier

Dungen, Peter van den:

From Erasmus to Tolstoy : The Peace Litterature of Four Centuries; Jacob ter Meulen's Bibliographies of the Peace Movement before 1899 : edited with an introduction by / Peter van den Dungen ; Jacob ter Meulen. - London : Greenwood Press, 1990. - 145 s. ; Bibliographies and Indexes in Law and Science ; 14). - ISBN 0-313-26827-4

Leo Tolstoy : An annotated Bibliography of English-Language Sources to 1978 / David A. Egan ; Melinde A. Egan. - Metuchen N. V. : Scarecrow Press, 1979. - 267 pp. (Scarecrow author bibliographies ; 44).

Biografier og selvbiografier

Childhood, Adolescence, Youth / Leo Tolstoj ; [o] Fainna Solasko. - Moskva : Progress, 1981. - 456 s. : ill.

Leo N. Tolstojs Levned 1828-1863 : Hans egne Erindringer samt Biografiske Optegnelser samlede og udgivne af Poul Birukof. - København : Tillge's Boghandel, 1906. - 504 s. : 29 ill. Biografien er på omslaget og i slutningen af værket omtalt som bind 1. Bind 2 er tilsyneladende ikke oversat eller udgivet på dansk.

Maude, Aylmer:

Leo Tolstoj : En kort Levnedbeskrivelse. / Aylmer Maude ; [o] Emil Dehn. - København : J. Frimodts Boghandel, 1911. - 32 s.

Nasjivin, Ivan:

Cor Ardens : Biografisk studie över Leo Tolstoj / Ivan Nasjivin. - Stockholm : C. E. Fritzes Bokförlag, 1927. - 411 s. : ill.

Rolland, Romain:

Das Leben Tolstojs / Romain Rolland.

- Frankfurt am Main : Rütten & Loening, 1927. - 219 s. : ill.

Rolland, Romain: Tolstoy.

- London [etc.] T. F. Unwin, 1911. - 256 s.

Amerikansk udgave:

- New York : E. P. Dutton & Company, 1911. - 321 s.

Rolland, Romain: Vie de Tolstoï.

- Paris : Hachette et Cie, 1911. - 203 s.

Genoptrykt i Beirut : Dar al-Afaq al Jadida, 1981. - 153 s.

Sergejenko, P.:

Leo Tolstoy : hur han lefer och arbetar : Minnen av / P. Sergejenko ; [o] Walborg Hedberg. - Stockholm : Jos. Seligmanns Förlag, 1900. - 68 s. : ill.

Troyatt, Henri:

Tolstoy / Henri Troyatt [översat fra fransk].

- New York : Adell Book, 1969. - 924 s. : ill.

Tolstoj, Alexandra:

Tolstojs Flugt og Død : Skildret af hans Datter: Med Udtog af Leo Tolstojs, hans Hustrus, hans Læges og Venners Dagbøger og Breve / Alexandra Tolstoj. - København : H. Hagerups Forlag, 1927. - 263 s. : 16 ill.

Samfundsforhold, fredssagen, ikkevold

Christian Martyrdom in Russia : Persecution of the Doukhobors/ edited by: Vlademir Tchertkoff : Containing a Concluding Chapter and Letter by Leo Tolstoy, and the Story of the Deleverence. - London : The Free Age Press, 1900. - 78 s

Döda icke!...

- Stockholm : Svenska Freds- och Skiljedomsforeningen, 1910. - 40 s.

(Svenska Freds- och Skiljedomsforeningen, Fredsskrifter ; 7).

Tale Tolstoj skulle have holdt på en svensk fredskonference i 1909 som desværre blev aflyst på grund af en generalstrejke. Konferencen blev udsat til året efter, men da var Tolstoj for syg til at komme. Talen blev aldrig oplæst på kongressen.

Dødsstraf og Kristendom : Forkortet udgave.

- Vodskov : E. Dehn, 1945. - 10 s.

Fædrelandskærlighed.

- København : Andr. Schous Forlag, 1894. - 101 s. ; Leo Tolstoj Afhandlinger I)

Om fransk-russiske militærparader i Kronstadt i 1893.

Det første Skridt.

- København : Andr. Schous Forlag, 1893. - 162 s. ; Leo Tolstoj Afhandlinger I)

Green, Martin: The Origins of Non-violence : Tolstoy and Gandhi in their historical settings. - University Park : Pennsylvania State University Press, 1986. - 256 pp.

Government is Violence : Essays on anarchism and violence : redaktør David Stephens. - London : Phoenix Press, 1990. - 182 s. : ill. - ISBN 0- 948984-15-5

How I came to Believe.

- London : The Free Age Press, 1900. - 64 s.

Husbond og Arbejder.

- København : Andr. Schous Forlag, 1895. - 115 s.

Hvori bestaar min Tro? : Studie.

- København : Andr. Schous Forlag, 1889. - 241 s.

Hvorledes Evangelierne bør læses og det vigtigste i dem : oversast fra engelsk af Emil Dehn. - København : Jørgen Petersen, 1911. - 8 s.

Jordspørgsmaalet løst af Henry George : oversat af Villads Christensen.- Helsingør : Henry George-Selskabet. 1914. - 4 s.

"The Kingdom of God is within You" : or Christianity is not as a mystic religion but as a new theory of Life. - London : W. Heinemann, 1894. - xvi, 528 s.

(Also published in London, by: Scott, 1894. - viii, 376 s.

Også publiseret i New York, af: The Cassell Publishing Co., 1894. - x, 368 s.

Også trykt som:

The Kingdom of God is within You, and Peace essays [Christianity and Patriotism ; The Marseilaise in French and English ; Patriotism and Government ; Introduction to a short Biography of William Lloyd Garrison ; Adress to the Swedish Peace Congress] / translated with an introduction by: Aylmer Maude. - London : Humphrey Milford ; Oxford University Press, 1936 ; 1942. - 591 s.

Et kristent Folk og dets Lidelseshistorie : Dukoboerne.

- København : Frimodt, 1918. - 94 s.

Kristi Lære og Kirkens Lære.

- København : Andr. Schous Forlag, 1894. - 459 s.

Letters on War.

- London : The Free Age Press, [1906?] 40 s.

Letter to a Hindu [Tarakutta Das].

- London : Peace Pledge Union ; Peace News, 1908 ; 1943 ; 1963. - 12 s.

La loi de l` amour et la loi de la violence.

- Paris : Dorbon-Ainé, [1910]. - 266 s.

Ma religion.

- Paris : Libraire Fischbacher, [?] - 266 s.

My Religion.

- New York : T. Y. Crowell & Co., 1885. - xii, 274 s.

Magtanvendelse, Krig og Revolution : Uddrag af hans Skrifter, Dagbøger og Breve : redaktør Valentin Bulgakov. - København : "Krigsmodstandernes internationale Forbund", Aldrig mere Krig, Forbund af erklærede Krigsmodstandere, 1928. - 19 s.

Magtens Lov og Kærlighedens Lov.

- København : J. Frimodts Forlag, 1910. - 114 s.

Magtens Lov og Kærlighedens Lov.

- Sindal : Børge Larsens Forlag, 1943. - 116 s. : 2. udgave.

Memories of peasant Tolstoyans in Soviet Russia / redaktør William Edgerton. - Bloomington : Indiana University Press, 1993. - 264 s. : ill. - ISBN 0-253-31911-0

My Confessions and The Spirit of Christ's Teachings.

- New York : Thomas Y. Crowell & Co., 1887. - 242 s.

My Religion, On Life ; Thoughts on God ; On the meaning of Life. - Boston : Dana Estes & Co., [c. 1904]. - viii, 482 s

Naar Tiderne skifte : om den kommende Revolution: oversat af Emil Dehn. - København : J. Frimodts Forlag, 1907. - 96 s. Oprindeligt trykt i "The Forthnightly Review", 1906).

Om Livets Betydning : Betragtninger.

- København : Andr. Schous Forlag, 1889. - 251 s.

; Leo Tolstoj Afhandlinger II)

Om vold og Kjærlighet : oversat af Trygve Ulf Helgaker.

- [Lysaker] : Solum, 1977. - 99 s. - ISBN 82-560-007-0

Patriotism and Government : with pertinent extracts from other essays. - Chicago : Open Court, 1905. - 98 s.

Patriotismus und Frieden.

- Berlin : Hugo Steinitz, 1903. - 112 s.

Rede gegen dem Krig.

- Berlin : Verlag des "Sozialist", [1909] [?] s.

Religion og Moral.

- København : Andr. Schous Forlag, 1894. - 46 s.

(Oversat fra tysk fra "Etische Kultur", Berlin. nr. 52-53. 1893 og nr. 1-3. 1894).

Sampson, Ronald Victor: Tolstoy : The discovery of Peace.

Heynemann, 1973.

Sampson, Ronald Victor: Tolstoy on the causes on war.

- London : Peace Pledge Union, 1992. - 32 s. port. - ISBN 0- 902680-15-3

Den store Uret.

- København : H. Hagerups Forlag, 1907. - 64 s.

Tag det til Hjerte! En henvendelse til alle Folkeslag : Med Forord af Norges Fredsforenings Formand. - Kra. [Oslo] : Narvesen, 1904. - 56 s.

Tolstoy's writings on Civil Disobedience and Non-violence.

- New York : New American Library, 1968. - 302 s.

Tænk jer om! : Et aabent Brev.

- Odense : Milo'ske Boghandels Forlag, 1904. - 36 s.

Brev publiceret i Londonavisen "The Times" dated May 24, 1904 om den japansk-russiske krig.

Volynski:

Tolstojs Moralfilosofi bedømt af Landsmænd I. Tolstojs Moralfilosofi. II. Et Indlæg i Tolstojspørgsmaalet / Volynski ; Stachoff. - København : Andr. Schous Forlag, 1892. - 183 s. ; Leo Tolstoj Afhandlinger I)

What I Believe.

- London : K. Stock, 1885. - iv, 236 s.

What then Must We Do?

- London : Oxford University Press, 1896 ; 1950. - 392 s.

Ultimes paroles.

- Paris : Societé d' éditions et publications parisiennes, 1909. - 250 s.

Über Krig und Stat.

- Berlin : Hugo Steinitz, 1901. - 110 s.

Zweig, Stefan:

Tolstojs udødelige Tanker : I Udtog ved og med indledning af Stefan Zweig. - København : Martin, 1939. - 175 s.

1. ¹·Lenin, V.: Religionen. - Oslo: Frams Forlag, 1932. s. 43-47.

2. ²·Citeret efter Arbeidernes leksikon, Anerkisme.

3. ³·Citeret fra *Instead of Violence : writings by the great advocates of peace and nonviolence throughout history* / redigeret af Arthur og Lila Weinberg. - Boston : Beacon Press, 1963 s. 399-400.

4. ⁴·The Letters of William Lloyd Garrison vol. 2: A house dividing against itself 1836-1840 / edited by Louis Ruchames. -Cambridge, Massachusetts, The Belknap Press of Harvard University Press, 1971. - 770 s.

5. ⁵·Dette afsnit bygger delvist på: Bart de Ligt: *The conquest of violence*, 1938 s. 103 og s. 105. Den amerikanske ikkevoldseksperter Gene Sharp skriver i *Power and Struggle* fra 1973, at: "The influence [from Boétie] on Thoreau, however, I have not seen documented, although it is frequently stated to have been the case, However, the close friendship between Emerson and Thoreau and the certainty of Emerson's familiarity with the essay makes it almost without doubt that Thoreau also knew about it (s. 60-61).

6. ⁶·Emerson, Ralph: *Essays* bd 2. s. 35.

Martins forlag, 1920.

7. ⁷·Fisher, Louis: *The Life of Mahatma Gandhi*, New York, 1950 s. 93.

8. ⁸·Fernström, Kurt: *Ungsocialismen*. Stockholm, 1950. s. 172-173.

9. ⁹·*The Power of the people : Active Nonviolence in the United States*, Philadelphia, 1978 s. 37.

10. ¹⁰·Her citret fra Ivan Nasjvins svenske udgave af *Cor Ardens* s. 183-184.

International militærnægtelse et redskab for fred og frihed

Af Peter Mikael Hansen

At nægte militæret er en menneskeret. At nægte militæret burde også være en pligt. Tænk hvis der var en krig og ingen dukkede op. Hvem kender ikke den indre militær-logik - "I ruster derfor ruster vi"? Den omvendte logik er naturligvis, at hvis vi nedrunder, så nedrunder I også - eller - hvis I nedrunder, så nedrunder vi også. Under alle omstændigheder er tiden inde til kraftig nedrustning internationalt generelt og i Danmark specielt. At nægte militæret er den enkeltes mulighed for at tage afstand fra oprustningen og militæret som konfliktløser. Som militærnægter er man selv med til at nedruste og forhindre krigen. Det er logisk.

Det ville være sund forsvarspolitik, hvis en stat opfordrede sine naboer til systematisk og effektiv militærnægtelse. Tænk hvis alle i Sverige, Norge, Finland, Baltikum, Rusland, Tyskland og England nægtede militæret? Tænk hvis Danmark gjorde? Så ville vi for alvor kunne tale om en, for Danmark internationalt gunstig sikkerhedsposition uden sidestykke i historien.

Det bedste forsvar af landet er et godt, solidt og ligeværdigt samarbejde med naboer fra nær og fjern. Lad Danmark være et seriøst foregangsland og nedruste, så det kan mærkes.

Det militære forsvar af landet er unødvendigt i den nuværende så gunstige internationale sikkerhedsposition. En omfordeling af ressourcerne til international militærnægtelse og social oprustning og uddannelse ville styrke den internationale sikkerhed og frihed. I umiddelbar nær fremtid kunne en omfordeling af militære ressourcer til militærnægterarbejde være økonomisk støtte til militærnægterorganisationer og andre fredspolitiske organisationer.

Det kunne være en statsstøttet kampagne for militærnægtelse på linie med den reklamekampagne militæret kører.

Flere penge til Indenrigsministeriets Militærnægteradministration til nedbringelse af ventetiden for aftjening af civil værnepligt.

Flere penge til flere udstationeringssteder for de civile værnepligtige, og en ophævelse af udstationeringsstedernes egenbetaling - det er trods alt staten der tvinger folk ind, så må staten også betale hvad det koster. Langtidsledige er eksempelvis gratis for arbejdspladsen. Det bør også være gratis at have en nægter som ekstra arbejdskraft.

Flere penge til uddannelsesforløbet for nægterne når de starter på nægterskolen i Slagelse, flere penge til foredrag, velfærd og eksursioner - i stil med den norske nægterordning.

Omfordeling af de militære kroner til uddannelse i civil ulydighed, konfliktløsning og socialt og økonomisk fremskudt forsvar.

Omfordeling til at sende nægterne på udlandsophold, bedre muligheder for udlandsophold/U-landsophold.
Omfordeling af militærets ressourcer til bedre u-landshjælp.

Oprettelse af flere uddannelses- og undervisningsstillinger i fredelig konfliktløsning.

Udnævnelse af en militærnægterattaché i hver ambassade. Penge til at hjælpe andre lande med at udbygge og

forbedre deres nægterordninger.

Styrke den Internationale Humanitære Brigade - globalt.

At styrke militærnægtelsen er at lade folk tage ansvar for egne handlinger. Militærnægtelsen er demokrati, respekt for andre og en positiv indstilling til ikke-voldelige konfliktløsningsmodeller. Den ægte og sikre fred kommer nedefra, mellem almindelige mennesker og naboer. Den militære institution og den blinde militære kadaverdisciplin fratager det enkelte individ dets ansvar. Det er netop hele grundlaget for at kunne gennemføre og opretholde det militære system. De militære institutioner indoktrinerer, propagerer og opbygger fjendebilleder. Militærnægtelsen derimod skaber venner af fjender og nedbryder fjendebilleder.

Man kan ikke forhindre konflikter og kriser. Det skal man heller ikke. Kriser og konflikter kan løses og skabe vækst, fornyelse og forståelse. Og kriser og konflikter kan sagtens løses uden militære midler. Det bliver de faktisk som oftest. Men nogen gange bliver det professionelle og institutionaliserede militær en del af problemet. En styrkelse af militærnægtelsen og en svækkelse af militarismen er et godt redskab for fremtidig fredelig konfliktløsning.

Vi lever i en verden af nationer, og ikke kun vores egen nation. Vi lever i en fælles verden med fælles skæbne. Ligesom Eugen V. Debs, der efter at være anklaget for at have udtalt sig mod 1. Verdenskrig: "Jeg afskyr krig. Jeg ville modarbejde krig, om jeg så stod alene", således bør samfundet også modarbejde militæret. Denne indstilling kræver mod og mandshjerte, men frem for alt opdragelse og en grundlæggende politisk stillingtagen.

[Retur til oversigten](#)

Anders Boserup: Krigsforebyggelse ved defensivt forsvar

Af *Inger Bjørn Andersen*

I 1940erne var atomvåben en realitet. Albert Einstein advarede menneskeheden med følgende ord:

"Vi må aldrig opgive
vore anstrengelser
for at vække
folk i hele verden
og især deres regeringer
til bevidsthed
om den ødelæggelse uden sidestykke
som de uundgåeligt vil forårsage,
hvis der ikke sker en grundlæggende
ændring
i den måde, hvorpå de behandler
hinanden,
og deres syn på fremtiden".
"De frigjorte kræfter i atomet
har forandret alt,
undtagen vores måde at tænke på."

Den traditionelle tænkning på det tidspunkt var, at alle våbenkontroanalytikere var enige om, at balance var en afgørende betingelse for international sikkerhed, og at alle nedrustningsinitiativer frem for alt skulle være balancerede.

Ideen om, at alle "balancerede styrker" og "balancerede styrkereduktioner" skaber sikkerhed, hviler på en illusion. I virkelighedens verden foregik et kapløb om at opnå evne til et afvæbnende overraskelsesangreb - kapløbet om at kunne vinde en atomkrig.

Anders Boserup, magister i teoretisk fysik, startede fagligt som fysiker på Niels Bohr Institutet i København. Som flere andre fysikere i det tyvende århundrede blev Anders Boserup præget af den videnskabelige samvittighed over for de ødelæggende kræfter, som atomforskningen havde frigjort. I stedet for fagligt at arbejde som fysiker ved Niels Bohr Institutet, besluttede Boserup at blive fredsforsker og kom gennem sin forskning og tankevirkosomhed frem til "krigsforebyggelse" ved "defensivt forsvar".

Det defensive forsvar beskriver Boserup i tre store artikler i Information: "Krigsforebyggelse ved defensivt forsvar", "Nøglen til nedrustning og sikkerhed i Europa" og "Fredsforskningen skal præge Danmarks fremtid".

Mod ideen til det symmetriske atomvåbenkapløb var asymmetrien i form af gensidig defensiv overlegenhed i de

konventionelle angrebsvåben. Omstruktureres de konventionelle styrker, så behøver ingen længere frygte atomar overraskelsesangreb, så forsvinder det afgørende argument for atomkrig. En atomkrig kan ikke vindes eller tabes, kun udslætte menneskeheden.

Det defensive forsvar i de konventionelle styrker bygger på at udvikle stærk forsvarsevne, men ingen angrebsevne.

Citat fra Anders Boserup: "Nøglen til nedrustning og sikkerhed i Europa" (Information 13.3.1987):

"Betingelsen for ægte balance er derfor ikke ligheden mellem de to parters militære styrker. Betingelsen er to uligheder mellem de to modstanderes relative styrke, når de kæmper henholdsvis i defensiven og offensiven.

Kalder vi de to modstandere "a" og "b" og betegner vi deres styrke i henholdsvis defensiv og offensiv kamp med "D" henholdsvis "O", kan denne dobbeltbetingelse sammenfattes således:

$$D(a) > O(b) \text{ og } D(b) > O(a)''.$$

Nu sætter jeg focus på Sovjetunionen, hvis daværende præsident Michail Gorbatsjov 7. december 1998 holdt sin store tale i FN. Han siger: "For øjnene af os er der ved at opstå en ny historisk virkelighed - en vending fra princippet om overbevæbning til princippet om fornuftig tilstrækkelighed til forsvar".

Derefter skildrer Gorbatsjov meget konkret, hvordan Sovjetunionen vil reducere de militære styrker, der er vendt mod andre lande, så at de mister angrebs-evnen.

Gorbatsjov slutter dette tema i talen med at gentage: "Vi vil opretholde vort lands forsvarsevne på et niveau af fornuftig og pålidelig tilstrækkelighed, så ingen fristes til at antaste Sovjetunionen og dens allieredes sikkerhed".

Da Boserups forskningsresultat efterhånden vakte opmærksomhed ude omkring i Europa, stiftedes Det Europæiske Center for International Sikkerhed (EUCIS). Anders Boserup blev leder af Københavns-afdelingen. Også i Danmark vakte Boserups tanker interesse, hvor daværende forsvarschef, generaløjtnant G. K. Kristensen, der som en af de få militærpersoner fattede Boserups tanker. De arbejdede for kystnært forsvar (uden krigsskibe). De fleste militærpersoner var af borgerlig observans og foretrak daværende forsvarsminister Hans Engells tanker om det fremskudte forsvar med store krigsskibe.

I 1990 døde Anders Boserup og Gorbatsjov blev afsat. Havde de fået mulighed for lang tids samarbejde, kunne verden måske have set anderledes ud i dag.

Den 18.7.98 fik FN en verdens-straffedomstol. Et lille skridt i den rigtige retning. Udenrigsminister Niels Helveg Petersen udtrykte i pressen stor tilfredshed med den domstol, og han håbede, at man ved senere revision af traktaten kunne bruge den til at kriminalisere offensive krigshandlinger.

Det Defensiv Forsvar eksisterer ikke på det fysiske plan, men som en sammenhængende tankegang, der kontinuerligt udvikler sig - og i min opfattelse i den rigtige retning. Derfor beder jeg om, at forsvarskommissionen ofrer tid og interesse på at undersøge, om vi i fællesskab skulle tage et lille - eller stort - skridt fremad mod konfliktløsning gennem dialog i stedet for krudt og kugler.

Atomvåbenfri zoner, et skridt nærmere en atomvåbenfri jord

Af Finn Ekman

Fredskommisionen af 1998 har valgt at genfremsætte de nordiske fredsbevægelsers forslag til atomvåbenfri zone i Norden.

Ingen kan vel bestride at atomvåbnene udgør den største trussel mod menneskeheden og alt liv. Sammen med de øvrige fremsatte forslag, kan den danske regering, folketinget og dermed Danmark som nation, bidrage med en praktisk politik på forsvars- og sikkerhedsområdet, der vil fremme nedrustningen og frigøre ressourcer til civil og humanitær udvikling.

Forslaget bygger på de nordiske landes fælles "Embedsmandsrapport" fra 1991.

Vi ser en traktatfæstet atomvåbenfri zone i Norden som et vigtigt bidrag i arbejdet for en atomvåbenfri verden, og at den ud fra den nuværende situation også gerne omfatter de baltiske lande og samtidig knyttes til til spørgsmålet om en atomvåbenfri korridor i Europa.

De seneste atomprøvesprængninger i Indien og Pakistan, og frygten for at andre lande vil følge efter, kan ikke retfærdiggøre de fem erklærede atomvåbenmagters modvilje mod at afvikle deres atomvåben. Stik imod intentionerne i Ikke sprednings-traktaten, der forudsætter en afvikling.

Zone-tanken har gjort store fremskridt de seneste år. Pelidaba-aftalen der omfatter Afrika har ca. 45 afrikanske lande allerede tilsluttet sig. Derudover er Antarktis, Latin-Amerika og det Sydlige Stillehav traktatfæstede atomvåbenfri zoner.

Det er altså muligt.

England og Frankrig har fortsat atomvåben. Vestunionen forbereder en fælles EU-forsvarspolitik hvori atomafskrækkelse indgår. Vi foreslår at den danske regering tager initiativ til at en regeringskonference med det formål at afvikle atomvåbnene i EU, Og i konsekvens heraf også siger nej til at modtage styrker fra USA og NATO der medbringer atomvåben.

Efter Warszawa-pagtens opløsning er de væsentligste hindringer for oprettelsen af en atomvåbenfri zone i Norden ifølge "Embedsmændenes rapport" fjernet. Det ville være katastrofalt hvis de Østeuropæiske landes optagelse i EU og NATO betinges af en accept af disse sammenslutningers atomafskrækkelses-politik. Det er tillidsskabende foranstaltninger der er brug for, ikke en nydefinering af for eksempel NATO's rolle og eksistensberettigelse, helst så vi NATO nedlagt og ressourcerne overført til FN.

Konkret foreslås følgende:

Udarbejdelsen af en deklARATION eller traktat om vesteuropæisk atomvåben-nedrustning.

Udarbejdelsen af en deklARATION eller traktat om Norden som atomvåbenfri zone.

I Ikke-spredningstraktatens ånd at fremlægge en deklARATION eller en traktat som fastslår at EU aldrig vil blive en atomvåbenmagt.

At danske politikere arbejder for at EU opfylder Haag-domstolens krav om atomnedrustning og tager afstand fra afskrækkelsesstrategien, der er i strid med internationale lovregler som gælder for væbnede konflikter.

NGO'ere fra hele verden formulerede deres krav til deltagerne i Det Sociale Topmøde i København i 1995, i dokumentet: Den alternative Københavns Erklæring, heraf fremgår det med al ønskelig tydelighed, hvilke initiativer der kræves for at udviklingen vendes.

[Retur til oversigten](#)